De kronijk van Antwerpen. Deel 3. 1789 en 1790

Jan Frans van der Straelen en Jan Baptist van der Straelen

Editie J. Rylant

bron
Jan Frans van der Straelen en Jan Baptist van der Straelen, *De kronijk van Antwerpen. Deel 3. 1789 en 1790* (ed. J. Rylant). Maatschappij ‘Voor God en 't Volk’, Antwerpen 1930

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/stra131kron03_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren i.s.m. en NWO

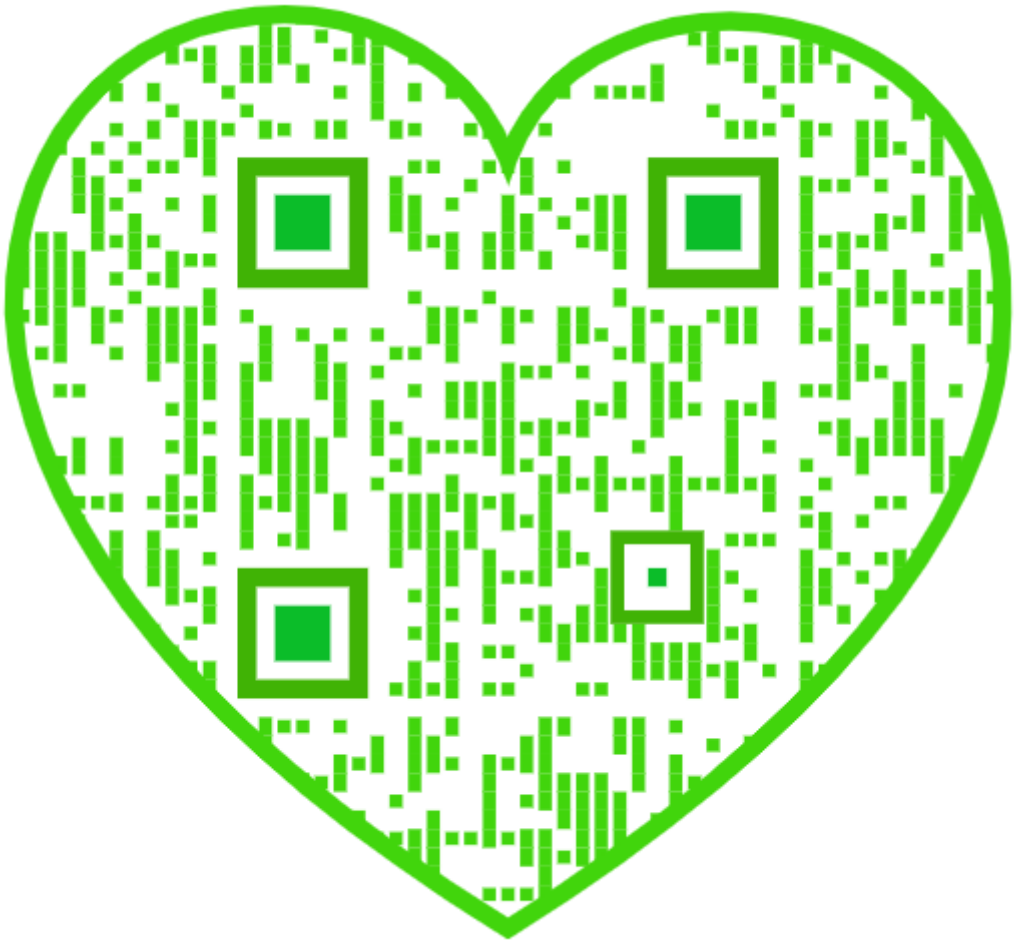

1789

Januari

1 en 2 Januarij was de koude sterk vermindert en men kreeg hoop van veranderinge, maer op 3 deser met het 1ste quartier der maen, hernam de vorst en soodanig, dat de selve op 4 en 5 deser schier onlijdelijk was, waerdoor verscheyde werklieden genoodsaekt waren hunne stielen op te schorten, hetgene groote armoede binnen dese stad veroorsaekte. Desen namiddag vroos de Schelde andermael vast voor dese stad, die ontrent Hoboken al eenigen tijd hadde toe gelegen.

Op *Koningendag, 6 Januarij,* was de koude nog strenger en daerbij sterken noorderwind; men was bevreest sig buijten huijs te begeven; men segt dat de koude verscheijde graden boven die van 1740 was; dog niettegenstaende sag men veel volk sig op de Schelde begeven, sedert gisteren voor de craen, aen de werf, vastliggende. Op 7 deser begon den gemeijnen toegang op die riviere, wandelende na de vlaemsche wal en met schaetsen rijdende; vaeten met bier en andere goederen sag men daer over voeren. Onder de menigte van volk sig daerop bevindende, vlegte eenen mandemaecker aldaer een stuk werk desen namiddag.

8 Januarij was de vreugde aldaer algemeijn; dan sag men daer verscheijde tenten stellen tot herbergen, schenkende daer verscheijde dranken als punch, liqueur, brandewijn, enz. Wederom verscheijde stielen sag men daer verrigten; een ontel-

bare menigte van alle staeten was daerop; het scheen alsoo een kermis te zijn; aen de wal voorbij de craen waren bruggen gestelt, verciert met wimpels, langswaer men, mits een oord, gemakkelijk konde opgaen. Op de werf was een houten huijs getimmert, alwaer liqueuren, punch en caffe geschonken wird; alles onder grooten toeloop van volk en het ijs was voor de werf sooals een marmer vloer, aen het bierhoofd, alhoewel het ijs soo gelijk niet zijnde, wird ook gewaegt over te gaen.

9 Januarij was de koude soo sterk niet; daer was seer veel sneeuw gevallen; de vreugde nogtans, op de selve, hernaemen; duijsende menschen gingen daer over en wandelden daerop; jae, gingen in sulke menigte na het Vlaemsch hoofd, dat aldaer bijna geen bier om krijgen was, van waer men alsoo triumphant met een ried, aldaer geplukt, wederom kwam; bij sommige tenten hoorde men de viool, trommel en ander spel; daer sag men dansen en springen; andere liepen al dansende en singende met den speelman rond de Schelde, komende alsoo tegen den avond vroolijk aen wal, even als van een kermis; en de rivier scheen als een veld te zijn, overdekt door den sneeuw. Eenigen hadden dan wederom hunne stielen gedaen.

Saterdag 10 Januarij smorgens om half 6, met suijdelijken wind en door den hoogen vloed of giertij voor de volle maen, brak het ijs aen de werf gedeeltelijk open; nogtans aen het bierhoofd wird er in den morgent nog overgegaen; jae, sellfs na middag waegden er eenige aen de werf, op een deel nog vastliggende over te gaen, terwijl men aen 't bierhoofd over vaerde, dog wijnig daernaer verdween het ijs, drijvende van daer door de tij, en alsoo namen dese vreugden een eijnde, die gelukkiglijk sonder ongelukken zijn vergaen,

hetgene selden gebeurt; vandaeg soude men daerop gesien hebben, koopdag van hout.

12 Januarij was het wederom seer koud met Noorderwind; tegen den avond lag de Schelde, even als gister avond, andermael toe, door de groote ijsvlotten, die niet konden passeren en eenigen waegden aenstonts sig er op te begeven, hetgene sommige gister ook gedaen hadden; dog brak haest open.

13 Januarij, het weder sterk versoet zijnde, met suijdenwind, begonst het tegen den avond te doyen, waerdoor den sneeuw diensvolgens seer vermindert was, soodat men alsnu hoop heeft dat den doey sal doorgaen; en het waer te wenschen, want, desen winter sal menschen aen de hielen hangen en het sal ons gedenken sulke koude beproeft te hebben, die men segt te boven kwam de gene van de jaeren 1709, 1716, 1740, 1776; hebbende geduert, 2 à 3 dagen uijtgenomen, van af St Catharinadag, 25 November; en het ware te wenschen dat het doorging seg ik, dan soude soo menig ambachtsman weder aen het werken konnen geraeken, die het om de overgroote koude heben moeten staeken, hetgene veel armoede in de stad brogt; en doordien alles even dier was; vele aerdappels en andere vrugten waren bevrosen; de graenen waren ook duer, de eijeren, hetgene bij menschengeheugenis niet geschied is, golden 30 à 35 stuijvers de 25; daerenboven, het brandhout wird schaers; de houillie, waer aen vele menschen gebrek hadden, door dien de binnenwaters soo bevrosen waren, was uijtnemende duer, wordende nogal met wagens aengebracht, en op de duijne merkt publiek verkogt en geldende over de twee guldens de waeg, jae tot 48 strs. toe, daer men de selve te voore voor in de twintig hadde gekogt; en het carijershout was al gekomen tot *f* 7.- het 100. Vele menschen begonsten gebrek aen water te krijgen, alsoo de

pompen meest uijtgenomen of bevrosen waren ende het vroos tot in de regenbakken. Maer nu met den gewenschten doeij hoopt men dat alles sal gaen beteren.

21 Januarij, smorgens wird alhier op de gewoonelijke plaetsen aengeplakt de volgende waerschouwinge, gister ter puije van 't stadhuijs gepubliceert zijnde en luijd als volgt:

> ‘Waerschouwinge
> Mijne heeren van 't Magistraet deser stad hebben van hunne plicht geacht, het publiek te onderrichten van de depeche in dato 19 deser wegens hunne koninglijke hoogheden de gouverneurs generael deser Nederlanden op heden ontfangen, luijdende de selve als volgt:
> Maria Christina en Albert Casimierus, lieutenant gouverneurs en capitijns generaels deser Nederlanden.
> Lieve en welbeminde. Sijne majesteijt, misnoegt over alle hetgene voorgevallen is van over meer dan 18 maenden; en met reden vergramt over de wijgeringe, de welke in Brabant beproeft heeft het voorstel tot het consent inde subsidien en in de gewoonlijke lasten, komt dien aengaende te openbaeren sijne indignatie door eene depeche, directelijk afgesonden onder sijn koninglijk handmerk, den 7 deser maend en reeds ter hand gestelt aen de gedeputeerden van de staeten; en onder ander schikkingen heeft sij wederroepen de vergevinge, dewelke sijne goedertierenheijd hem beweegt hadde toe te staen, verclaerende dat sijn gouvernement generael, met militairen bijstand, sal doen de aldernaukeurigste ondersoeken der persoonen van alle gestaetheijd en conditie van de provintie, dewelke ten tijde van de laeste troubelen sig pligtig gemaekt hebben, bij feijt, woorden of te schrift, om

hun te straffen volgens dat sij sal vinden, te behooren naer de omstandigheden; en alsoo wij onderrigt sijn, dat men sonder opsigt, blijft houden berispelijke gesprekken, even strijdig aen de eerbiedigheijd, die men verplicht is aen sijne majesteijt en aen sijn gouvernement; wij schrijven Ul. desen, om U te seggen, dat, soo de civile als de militaire officiers, bevel hebben van daerop met de aldergrootste sorge te letten; het onsen wille is, dat gijl. sonder uijtstel uijtkondigt eene ordonnantie, om opnieuw te verbieden alle bijeenrottingen, alle hoegenaemde bewegingen, tegenstrijdig aen het order ofte aen de gemeijne ruste, en opdat terwijlen men aen de vredelievende inwoonders versekert de ruste dewelke sij sullen blijven genieten, indien sij hun wel draegen; het publiek in 't algemeijn onderrigt word, dat bij sooverre men voortsginge in strafbare gesprekken of andere beweginge, ofte dat men ter oorsaeke van de te doene ondersoekingen, ingevolge de orders van sijne majesteijt, eenigen wederstand ofte belemmeringe ondervonden, de plichtigen op den selven stond sullen aengehouden en in de gevangenisse gestelt worden.
Wij verwagten dat de ordonnantie, dewelke gijl., ingevolge van dese, onse depeche sult uijtkondigen, in alle pointen sal overeenkomen met de aenbelangentheijd van de saeke en met het voorwerp, hetgene wij voorhebben, van het publiek te verwittigen van de gevolgen, dewelke de minste buijtensporigheijd, die begaen soude worden, onophoudelijk naer sig sonde trekken.
Hiermede, lieve en welbeminde, den Heere Godt sij met U. Tot Brussel den 19 Januarij 1789; geparapheert Fr. vt.; onderteekent Marie en Albert.

> Leeger stond: “ter ordonnantie van H.K.H.; tegeteekent: “L.C. Van de Velde”; leeger stond: Aen de wethouders van Antwerpen”.
> Diensvolgens ordonneren mijne voorschreve heeren aen alle ingesetenen deser stad, van staet of conditie het zij, van sig op het aldernaukeurigste te onthouden, soo in woorden, in werken, in druk ofte geschrifte, van alle hetgene eenige stoornisse aen de publieke ruste souden konnen toebrengen; en wel naementlijk van alle oneerbiedige en eerschendende gesegdens, soo ten opsigte van Sijne Majesteijt als van sijne bedienden; mitsgaeders van alle bijeenrottingen en voordere hoegenaemde buijtensporigheden, om langs dien middel, soo tot hunne eijgene veijligligheijd als van hunne medeborgers, sig aen geene de minste quaede gevolgen bloot te stellen; waerschouwende mijne gemelde heeren bij dese een ieder, wie het sij, sig exactelijk te gedraegen naer de ordonnantien tot behoudenisse van het goed order en van de publieke ruste voor tijde geëmaneert.
> Actum in pleno collegio hac 20 Januarij 1789. Onder stond: Cornelissen vt. en P. Van Setter.’

Dese waerschouwinge brogt wederom eenigen schrik onder onse goede borgers en ingesetenen, vreesende wederom buijten recht en tegen de wetten en privilegien behandelt te worden en misschien met militaire magt andermael in echtenisse genomen te worden.

21 Januarij, vandaeg soude er eene order aen 't Magistraet gekomen zijn, om ondersoek te doen in de huijsen, na druksels en schriften; en alwaer sij sulks bevinden, op te ligten, zijnde de militairen tot hunnen dienst. Dog men denkt niet dat het

magistraet eenige exploite sal doen met onderstand der militairen.

Men segt dat men het canon op de vesten van het kasteel, wederom na dese stad soude gestelt hebben, om onse goede borgers den schrik aen te jaegen.

De staeten van Brabant zijn bijeengeroepen tegens Dijnsdag aenstaende, 26 Januarij; en onsen Bisschop is desen avond ten dien eijnde binnen dese stad gearriveert, sig buijten de selve gehouden hebbende circa 4 maenden, sonder dat men nogtans de reden wel kon agterhaelen.

23 Januarij is er wegens het gouvernement aen het magistraet een decreet gekomen in dato 15 deser, waerbij geordonneert word van spoedig te vervolgen het proces, hetwelk de backers geintenteert hebben ten opsigte der ordonnantie van 27 Augusti 1787 voor den raed van Brabant, alsook der processen die hangen om gedecideert te worden voor het magistraet tusschen den keurm^{r} en de bakkers.

Van in den tusschentijd van die processen, de geseijde ordonnantie van 27 Augusti 1787 te doen uijtvoeren; en van te ordonneren aen de policiekamer van dagelijks te ronden bij de backers, die deselve het minste volgen; en bovendien, dat die van de politiekamer geauthoriseert zijn om de processen uijt te voeren, ten koste deser stad. Over welk decreet eene collegiale resolutie genomen is, van het selve bekent te maeken; en diensvolgens is de copije vandaeg, 24 Januarij aen die van de policiekamer en aen den deken van 't backersambacht overgegeven, die daervan sal geven aen sijn ambacht bij middel van de kamer.

24 Januarij kwam er een depeche, luijdende als volgt:

‘Instructions à ceux de la chambre de police, 24

janvier 1787. Marie et Albert, Lieutenants gouverneurs et capitaines généraux des Paijs Bas.
Chers et biens aimés. Sur le compte, qui nous a été rendu de la rescription, que vous nous avez adressée le 24 du mois dernier, concernant la cherté du pain à Anvers, nous vous faisons les présentes de l'avis du conseil royal du gouvernement, pour vous charger de poursuivre avec la plus grande activité et en coupant court à toutes les chicanes et dilais des boulangers, le proces que ceux-ci vous ont intenté à l'égard de l'ordonnance de policie du 27 aout 1787, par devant le conseil de Brabant en matière de reformation "tancquam ab ordinato statuto" connu aussi de faire par instruire et de juger le plus promptement que possible les proces indécis, qui pendent par devant vous entre l'officier de police et les boulangers, chez qui cet officier à fait des saisies.
Nous vous chargeons au surplus, de faire exécuter dans l'intervalle que ces proces seront decidés, la susdite ordonnance de police du 27 aout 1787; et en consignence notre intention est: que vous ordonniez à ceux de la chambre de police de faire journellement des visites dans les boulangeries, qu'ils croiront les plus suspectes, d'y saisir sans aucune menagement, ou connivence tout les pains, qui n'auront point le poids determiné par la susdite ordonnance, de s'y faire accompagner au besoin par quelques bons officiers ou soldats de la maréchaussée et de ne point arrêter ces visites et ces saisies par les protestations, oppositions ou procès, que les boulangers pourraient y former
Au surplus, notre intention est, que les officiers de police soient authorisés à soutenir tous ces proces

aux frais de l'administration de la ville. A tout, chers et bien aimés, Dieu vous ait en Sa Ste garde.
Bruxelles, le 15 janvier 1789; paraphé: cr. vr., signé: Marie et Albert; plus bas était: par ord^{e}. de L.A.R.; contre signé: L.C. Van de Velde. Au pied était: Au Magistrat de la ville d'Anvers. Plus bas était: pour copie: Signé P. Van Setter, 23 janvier 1789.'

Tegen den avond ontfong onsen Bisschop eene depeche wegens het gouvernement, waerbij hem verboden wird in de staete vergaedering te compareren en van sig buijten de stad te begeven. De reden segt men te zijn omdat hij sig na Weenen niet en begeeft; hij mag ook den Cardinael Artsbisschop van Mechelen niet spreken, mogende geensints bij malkanderen komen.

Vandaeg is het beeld van O.L. Vr. op de pomp te midden der Duijvemerkt gestelt, door den iever der gebuerte en met permissie van den heere Bisschop en borgemeester deser stad.

26 Januarij. Den nieuwen procureur generael Jos. Carolus Van Laeken gebortig en advocaet deser stad, ten jaere 1787 raed der eerste instantie alhier, onlangs alhier gearriveert zijnde, heeft den heere oud buijten borgermeester en nu dienende schepene: Jacobus A. Della Faille, den oud schepene Jacobus Van Praet en den secretaris P. Van Setter bij sig ontboden over de fusielen der patriotten en corpsen der borgerlijke vrijwilligen, dewelke deselve alsnog ten onderen hebben, gelijk als 't redelijk was, die alsnu, ingevolge orders moeten afgegeven worden en diensvolgens siet men dagelijks menigvuldige fusielen haelen en na 't stadhuijs draegen; die der wijken waren aldaer reeds sedert eenigen tijd geplaetst. Eenige zijn er nogtans die de selve wijgeren af te geven.

Van Laeken was altijd treffelijk advocaet geweest hebbende sig sedert eenigen tijd, beneffens sijnen broeder, quondam archivist der eerste instantie, in den haet gebrogt en heeft nu sedert wijnigen tijd het ampt van procureur generael bekomen soodat sij van alle treffelijke lieden missien worden.

Cornelius J.J. Mens, koopman in sijen en opperdeken van de Meersch, broeder van onsen gevangen patriot en medeborger, is gedaegt, om in Februarij aenstaende en daernaer bij beurt, tot Brussel te compareren; al de andere dekens zijn aldaer vervolgens ook gedaegt om d'een alvoor en d'ander daernaer, te compareren voor de commissarissen van den raede van Brabant.

Vandaeg was het staete vergaederinge tot Brussel, alwaer de lesinge van een keijserlijke depeche van 7 Januarij is gedaen. Daer is door hun eene deputatie aen den minister gesonden. De staeten hebben daerop een seer ootmoedig smeek schrift aen den keijser gesonden, door het gouvernement, waerop sij antwoord verwachten. De staeten hadden copije van dese depeche gesonden aen de magistraeten der resp[e] hoofdsteden, siet hier desselfs inhoud, bij vertaelinge:

> ‘Brief van den keijser aen de staeten van Brabant, gedateert 7 Januarij 1789, bij vertaelinge hun ter hand gestelt door den minister.
> Den keijser en koning.
> Seer Eerweerde, Eerweerde vaders in Gode, edele, lieven en getrouwen, lieve en welbeminde.
> De wijgeringe tot de gewoone subsidien, waertoe sig heeft derven gedraegen den derden staet van mijn hertogdom van Brabant, sonder dat de eerste leden eenigen den minsten stap hebben gedaen om daer order in te stellen, heeft moeten opwekken geheel mijn verontweerdiging, en verbind mij van op dit oogenblik voor die provincie te wederroepen alle de

gunsten welke ik hun hadde gedaen en naementlijk die van de vergetentheijd van alles hetgene daer gebeurt is ten tijde der laatste troubelen, welke ik haer uijt goedertuerenheijd had gejonkt. Ik verbiede ten klaer tijd aen mijn gouvernement generael van mij niet meer voor te stellen eenige hoegenaemde genaede voor de ledemaeten der borgerlijke als geestelijke der selve provincie en van geenen van hun te plaetsen. Ik wederhoude insgelijks alle voordere nominaten voor de abdijen van Brabant; en mijn gouvernement generael sal met medehulp van de militairen, de naukeurigste ondersoekingen doen der personen van allen staet en conditie der selve provincie, dewelke ten tijde der laetste troubels hun pligtig hebben gemaekt door feijtelijkheijd, woorden ofte met schrift om hun te straffen sooals ik het volgens de omstandigheden sal goed vinden te behooren. Naer de wijgeringen hetwelk gijl. uw durft toelaeten van toe te stemmen inde subsidien, die verschuld en onnalaetelijk zijn, tot onderhoud der publieke administratie, soo sult gijl. niet meer in eeniger maniere u konnen beroepen op de Blijde Inkomste, waernaer ik mij niet meer vermeijn verbonden te zijn, in den tijd dat gij durft vergeten dat, hetwelk gijl. mij van uwen kant verplicht zijt als getrouwe onderdaenen. Hier mede, seer Eerweerde, Eerweerde vaders in Gode; lieve en getrouwe, lieve en welbeminde, onsen Heere Godt hebbe Ul. in Sijn heijlige bescherminge. Weenen 7 Januarij 1789; geteekent Joseph; leeger stond: bij den keijser en koning; tegengeteekent: H.E. De Lederer.'

Desen brief door den minister aen de staeten deser provincie ter hand gesteld zijnde, zijn daerover gedagvaert tegen 26 der selve maend Januarij; ondertusschen hebben de selve stae-

ten dese depeche toegesonden aen de magistraeten der resp^e^ hoofdsteden; luijdende aldus:

> ‘Eerweerde, edele, wijse en seer voorsienige heeren. Wij hebben voor onsen plicht geacht UE. toe te senden copije van den brief die sijne majesteijt den keijser onder desselfs koninglijk handteeken op den 7ste deser maend heeft geschreven aen de staeten van desen lande ende hertogdomme van Brabant, over welken brief, deselve staeten bij gewoonelijke beschrijfbrieven, gedagvaerd zijn tegen den 26 deser loopende maend; desen brief is ons ter hand gesteld geweest door sijne excell. den volmachtigden minister, die ons ten selven tijde bij express bevel van den keijser heeft gerestitueert, besloten en sonder te zijn gelesen, nog te aengenomen geweest, de representatien die onse principalen uijt hunne laeste algemeijne vergaederinge aen sijne majesteijt hadden gesonden. Tot dien heeft sijne excellentie ons ook ten selven tijde verklaert, dat men moeste versekert zijn dat den inhoud van den brief van sijne majesteijt op het spoedigste en strengste soude worden ten uijtvoer gebracht; ende dat sijne Majesteijt wel duijdelijk had bevolen geen uijterste extremiteijt daerin te spaeren, seggende geen privilegien meer te willen kennen aen het volk, hetgene hem onophoudelijk wijgerde den gewoonen dienst, sonder den welken de opperbestieringe niet en kan bestaan. Ul. sullen genoegsaem afmeten hoe droevig en gevoelig het ons moet zijn, Ul. dusdanige tijdinge te moeten mededeelen, dewelke den ganschen ondergang van den lande voorspellen; en hoe seer wij moeten trachten dat Ul. spoediglijk soude vinden de middelen om de uijtwerkinge van soo swaere onheijlen trachten te voorkomen.’

De staeten hebben in dese algemeijne vergaederinge van *26 Januarij* eene deputatie tot den minister gesonden en mede, seer ootmoedige vertoogen gedaen aen den keijser, te lang om hier te voegen.

27 Januarij is wederom op de bakkers gerond, ingevolge de voors[e] depeche en ordre van het magistraet, dog hebben niets bevonden, want verscheijde bakten geen spijker brood; en bij degene, die alnog den spijker volgden, was het gewigtig.

29 Januarij is er andermael op den spijker gerond, dog seer wijnig bevonden.

Februarij

2 Februarij, na middag, is op het casteel deser stad gevangen gebrogt, eenen schepenen, meijne den pensionaris, van Bergen in Henegouwen; de voiture was omringd met eenige dragonders van Arberg; men segt dat hij op 4 deser soude overhoort zijn. Eenigen der staeten van Henegouw, bij keijserlijke declaratie van 7 Januarij, vernietigd op 31 Januarij, omdat sij de subsidien niet en hebben geconsenteert, souden gevlugt zijn op het Fransche, omde schrikkelijke vervolgingen te ontgaen, alsoo sij niets nadeelig willen consenteren, eenige worden met militairen, dag en nagt bewaekt.

4 Februarij is er andermael op de bakkers gerond en bijna niets bevonden, alsoo den grootsten hoop niet als gemengelt brood, niet subject zijnde aen den spijker, bakken.

6 Februarij wird de spraak wederom vernieuwt, dat den keijser soude dood zijn, hetgene men over lang al had hooren

seggen; jae, men noemde den dag wanneer hij soude dood gebleven zijn.

Den Eerw[e] Pater Josephus Tourbé S.P. Lector, Biggaer, eenen seer geleerden en vermaerden predikant, en den advocaet De Visser zijn eijndelijk in hun vaderland gearriveert; sig nog altijd buijten dese stad gehouden hebbende; den eersten in 't klooster der Beggaerden tot Sepperen bij St-Truijen en den anderen tot Roosendael, sedert de militaire furie en vervolgingen in Augusti lest leden, alswanneer hun groot onderzoek gedaen was. Doch alle welprijsende denken en wenschen met reden, dat men hun alsnu gerust sal laeten. Dog den notaris de Lincé en Somers, knaep der Meersche, en anderen, houden sig nog altijd absent.

Degene die attestatien ter ontschuldiginge van Frans Mens hadden, waren gecitteert om te compareren in de herberge St Antonius à Padua op de Schoenmerkt, alwaer ten dien eijnde als comissarissen uijt den raed van Brabant waren gearriveert: den raedsheer Oits, benevens den secretaris Reiniers, die om deselve tooners en persoonen te overhooren, ingevolge decreet van den selven raed van 10 Januarij lest, aldaer verscheijde dagen sullen vaceren; alles ten bijwesen van den substituet proc. generael Schepmans, aenlegger in die saeke. Men hoopt en men wenscht, dat er haest een eijnde aen dese saeke sal komen.

Volgens dat men leest in de nieuwsbladen en in onse gasetten van *17 Februarij* soo is door den keijser geordonneert dat de decreten, uijtgegeven door den raed van Brabant, ter requisitie der staeten van de provincie op 8 en 25 Meij, 1, 4 en 20 Juny 1787, souden worden gebiffeert door eenen greffier van den raed, voorgevende dat de selve, soowel attentatoir zijn aen sijne souvereijneteijt, als tegenstrijdig aen de onschendbare regels, welke orders aen den gemelden raede zijn medegedeelt geworden door de brieven van juridictie van

de gouverneurs generael van 5 deser, welke orders, na proces verbael, zijn volvoert geworden met eene streep op den kant aan welke de volgende nota gehouden is:

‘Gebiffeert volgens de orders van hunne koninglijke hoogheden en dagteekent 5 Februarij 1789; en de resolutie van den raed, daerop gevolgt, genomen 9 der gesijde maend, de drij kamers vergaedert zijnde; gedaen op den geseijden dag, 9 Februarij 1789; was geteekent I. Lanné met paraphe.

19 Februarij was er andermael op den spijker bij de bakkers gerond, dog om soo te seggen geen bakken meer op den spijker, niet als gemengelt brood, niet subject zijnde aen den spijker; waerover het collegie heeft geweest.

Vandaeg is alhier op het casteel als gevangene gebrogt, den heer H.G. Van der Hoop, advocaet van den raede van Brabant, die op 4 April lestleden, door ordre en authoriteijt van den prince-Bisschop van Luijck in de gevangenisse der selve stad is opgesloten geweest en eijndelijk door den gemelden prins is overgelevert, alles nogtans tegens onse privilegien. Hebbende daerover al verscheijde requesten in den raede gepresenteert, maer sijn sonder uijtwerksel geweest.

Uijt alle welke verbrekingen men klaerlijk siet, dat er geen aendagt meer genomen wordt op de wetten, privilegien en aengeboren rechten; want, wat grond heeft den souvereijnen raede van Brabant alnog; decreten, wettelijk gegeven, worden uijtgeschrabt en gebiffeert; wat betrouwen kan men daeraen geven?

Men sag in 't licht eenen circulairen brief in dato *13 Februarij,* wegens het gouvernement aen de Bisschoppen van dese provincien toegesonden, behelsenden, dat: ‘den vereijschten ouderdom voor de emissie der plechtige beloftens van religie, dewelke was vastgestelt geweest door het edict van 18 April 1772, op 25 jaeren bepaelt wird,

op 24 voor de vrouwspersoonen, gelijk reeds gedaen was voor de manspersoonen, door de depeche van 19 July 1788.'

Diergelijke depeche is toegeschikt geworden aen de visitaters generael der religieuse orders, die congregatie maeken.

28 Februarij. Den Eerw^e^ Pater Prior van de Beggaerden alhier, wegens het gouvernement generael tot Brussel eenen brief ontfangen hebbende, waerbij hem geordonneert word, van den Eerw^e^ Pater Jos. Tourbé S.P. Lector in de H. Godsgeleerdheijd, jubilaris en secretaris in het klooster der Eerw. Paters Beggaerden binnen dese stad, geleerden en uijtmuntenden predikant, (gij hebt genoeg gesien hier vore, hoe desen man alnog vervolgt is geworden) binnen den tijd van 3 dagen uijt zijn klooster te senden, 't sij in een klooster der klijne steden of op het plat land, met het verbod van prediken en bicht te hooren, dog de reden was ons onbekent; en in gevolge dit, is desen pater smorgens, 28 deser, met groote droefheijd, na het klooster der Beggaerden tot Diest vertrokken, hebbende dese plaets verkosen.

Desen pater was onlangs in zijn vaderland teruggekeert, sig sedert de militaire furie en vervolging van Augusti laest leden in het klooster der Beggaerden tot Sepperen bij St. Truijen opgehouden hebbende, alwaer hij met veel liefde ontfangen hadde geweest.

De Prelaeten of regenten der abdijen, hebben wegens het gouvernement generael orders ontfangen, gedateert 23 Februarij, waerbij hun geordonneert wird, tot volvoering van het edict van 16 October 1786, inhoudende de oprechting van het generael seminarie tot Loven, van selfs, of door den prior te vergelijden binnen den tijd van 8 dagen, te rekenen met de dagteekeninge der bevelen, alle de religieuse van hunne abdijen, die den cours der theologie nog niet hebben voleijnd, op pene, van ongehoorsaemheijd, van aenslag van alle hunne

goederen en volgens de omstandigheden, selfs met vernieting der huijsen.

Diergelijke bevelen waren aen de visitaters generael der biddende orders ook toegesonden, gedateert 24 deser, op pene van onmiddellijke vernieting der huijsen van hun order en sonder pensioen voor de eijgelingen; daerenboven wirden de Predikheeren geordonneert, alsoo sij verscheijde van hunne theologanten na Douaij hadden gesonden, deselve te doen wederkomen, om hun na Loven te senden.

Denkt eens wat consternatie dat dit maekte onder de goede religieusen; jae, de novitien besloten liever hunne abdijen en kloosters te verlaeten, als sig tot het seminarie generael te begeven, na eene schole, daer de Bisschoppen en alle welprijsende, soo geestelijken als wereldlijken, sooveel schrik voor hadden; wat gevolgen staen daer niet uijt te spruijten voor degenen van het kloosterlijk leven en van den geestelijken staet, gelijk ons de menigvuldige representatien daer tegen gedaen, klaer genoeg bewijsen. De Bisschoppen hebben ook diergelijke bevelen ontfangen, gedateert 24 deser, waarbij hun word geordonneert, ten eijnde dat alle de theologanten van hun Bisdom den cours niet voleijnd hebbende, sig voor den 15 Maart naestkomende, vervoegen na het generael seminarie tot Loven, met verbod van de grootere orders of demissoriebrieven te geven; alles op pene, van ongehoorsaemheijd, van aenslag op hun tijdelijke, dat aen de armen van hun Bisdom sal worden gegeven.

Niettegenstaende sulke schrikkelijke depeches, twijfelt men geensints aen de standvastigheijd van onse ieverige Bisschoppen; die, sonder twijfel, liever hun tijdelijke sullen verbeuren, als hunne schaepen, de jonge geestelijkheijd, tegen hunne conscientie in, na een soo gevaerlijke schole, het generael seminarie, soo afschrikkelijk voor hun en voor alle welprijsende, te senden; jae, niemand van de theologanten sal sig

kunnen resolveren van hun na die plaets te begeven; maer men vreest grootelijks, dat sij eerder hunnen beroepen staet sullen verlaeten, daer sij nu soolang met geduld, dog vrugteloos gunstige veranderingen hebben afgewacht. Siet eens tot wat nadeel soo aen de religie als aen den staet, dat dit moet strekken; jae, op allen den tijd dat men dit seminarie generael heeft beginnen op te dringen, is er maer eenen in het Bisschoppelijk seminarie deser stad gekomen.

De novitien in de abdijen en kloosters konnen geen groot getal uijtmaeken, aengesien seer wijnigen, jae, bijna niemand in sulke droeve tijden sig dorst tot den geestelijken staet en kloosterlijk leven begeven; verscheijde kloosters waren verboden te aenveerden; anderen dorsten het niet bestaen uijt vreese van in 't lang of in 't kort vernietigd te worden, soodat er verscheijde cloosters zijn sonder novitien en selfs maer voorsien van een klijn getal religieusen; denk eens, hoe geperst en met wat eene droefheijd de goede religieusen sig aldaer bevinden.

Maart

De novicie der abdije van St Salvator, geseijt Peeter Pots alhier, die binnen drij weken sijne professie soude gedaen hebben, heeft reeds deselve verlaeten; de drij novitien der abdije van St Michiels alhier, te weten F.F. Evermodus Van de Velde, Frans. Heijligen en Raphael De Bois (alwaer den brief gebrogt was 28 deser) verlieten deselve op 2 Meert, gelijk ook de 7 novitien der abdije van St Bernaerds aen de Schelde; alsoo ging het in de andere abdijen en cloosters; jae, verlieten de selve met soo onuijtsprekelijke droefheijd, sommigen die daer al verscheijde jaeren met grooten iever en liefde hadden geweest, en nu bij hunne professien zijnde, waren als desolaet; en denk ook eens wat eene droefheijd

voor soo menige ouders, die hunne kinderen, soo uijt hun geluk gejaegt en gestooten thuijs kregen.

Met alle dese onverwagte nieuwigheden was den schrik en de droefheijd onder onse goede en verdrukte borgers en ingesetenen, soo geestelijken als wereldlijken, wederom vernieuwt; jae men begon te vreesen dat alle de inconstitutionele schikkingen, als intendentien, raeden van eerste instantien, conscriptie militair, soo hatelijk aen onse Nederlandsche vrijheid en daer alle menschen soo voor bedugt zijn, met geweld sullen doorgedrongen worden, want rechtveerdige representatien en klagten worden niet meer aenhoort, maer integendeel; onse dekens, die goede mannen voor het vaderland; die getrouwe voorstanders voor onse beswore rechten en privilegien; die met den grootsten iever ten jaere 1787, 1788, soo menige schoone vertoogen, waerin zij klaer doen sien alle de verbrekingen aen onse Constitutien toegebragt, soo tot behoudenis als herstellingen der selve, soo aen onse magistraet als aen de staeten van Brabant, als medelid van den derden staet deser provincie, hebben gedaen, worden bij beurt gedaegt tot Brussel om te compareren voor de commissarissen van den raed van Brabant, ingevolge het decreet van 12 Augusti lest leden. Wie soude alle dese verschrikkelijke dingen gepeijst hebben als men alle die schoone beloftens sag verschijnen ten jaere 1787 en naementlijk de ratificatie van 21 Septembrer van den selven jaere, in den naem van den keijser gegeven;(?) wat betrouwen kan men daer op hebben? Dog laet ons den moed niet verloren geven, maer integendeel ons betrouwen stellen op den Almogenden.

De staeten van dese provincie van Brabant zijn op Maendag 2 deser tot Brussel vergaedert; dog onsen Bisschop mag sig niet buijten dese stad begeven en heeft desen avond het lof tot laeffenis der geloovige sielen in de kerke der Eerw^{e} Paters Augustijnen gehoort (gelijk hij seer dikwijls doet in

verscheijde kerken deser stad) en het Alderheijligste in de processie langs die kerk en pand met licht vergeselt. De twee gebroeders Van de Werve, grave van Vorsselaer en baron van Schilde, hebben ook in die vergaederinge niet geweest, die men segt, beneffens verscheijde andere, aldaer niet geroepen zijnde. In dese vergaederinge is hun medegedeelt de uijtspraak van den keijser op hun ootmoedig vertoog van 26 Januarij, den 15 Februarij 1789. Ondert. Joseph.

4 Meert droeg onsen Bisschop het Alderheijligste tot de sieken in de 14dagsche Berechtinge der Cathedraele, suijd quartier.

Den Eerw^e^ Pater Provinciaal der Augustijnen tot Brussel. wegens het gouvernement bevelen ontfangende van den Eerw^en^ Pater Ferdinandus Hallaert, religieus, geleerden en uijtmuntenden predikant van het klooster der Augustijnen alhier, alwaer hij de 4de schole doceert, uijt het selve klooster weg te senden na een klooster hetwelk hij hem sal aenwijsen, ten welken eijnde den Pater Provinciael, op 4 deser, alhier in dit klooster is gearriveert, hem die bevelen kenbaer maekende, hetgene hij met droefheijd vernam; en dit on een seer treffelijk sermoon, hetgene hij op Donderdag 5 Februarij laest in de octave van O.L.V. van Goedsucces in de parochiale kerke van de H. Walburgis gepredikt heeft; een seer schoon sermoon, betrek hebbende op het geloof ons aenmoedigende tot standvastigheijd in het selve; hij hadde aldaer in het selve octaef alnog een sermoon gedaen.

Denkt eens wat een droefheijd voor onse goede catholieken, dat men onse treffelijke predikanten, die ieveraers voor religie en staet; en soo noodig in dese bedorve tijden, moet sien verjaegen en in ballingschap senden uijt hun vaderland.

Men verneemt dat er dragonders en provosten in de abdije van Perk, ordre van Premonstreijt, buijten Loven zijn in-

gevallen, die sij beset houden en hebben alles toegesegeld, de selve beset houdende.

Jae, sedert 4 deser heeft den subst. proc. generael De Leenheer, met een deel provosten uijt den naem van het gouvernement het klooster der Eerw^{e} Paters Capucienen tot Brussel overvallen; en op 5 deser den Eerw^{en} Pater visitater generael, Guillelmus Van Duijsborg, omdat hij sijne jonge religieusen na Loven niet wilde senden, het decreet van ballingschap voorgelesen en hem mondelinge geseijt, dat hij na Vrankrijk of Luijckerland mogt vertrekken en heeft den Luijckschen kant verkosen zijnde daertoe gebrogt met eene koets vergeseld door twee provosten; Sijne onderdaenen, met traenen overgoten, hem den segen vraegende; hetgene van bijna alle het volk gevolgt wird. Sedert verrigten sij nu wederom hunnen dienst met open kerk, maer peijnst eens in wat angst en vreese.

Desen ouden en godvrugtigen man van inde 70 jaeren, is nogeens, om de selve redens, ten jaere 1787, in ballingschap gesonden, als wanneer hij door de sorge en medewerking der staeten deser provincie in vrijheijd is herstelt geworden, tot groote blijdschap der goede catholieken. Desen Eerw^{e} man, om geene andere redens als de deugd geoeffent, sijne conscientie gequeten en aen sijne opperherders de Bisschoppen van het Nederland geoorsaamt te hebben; wiens conscientie op de religie en rechtsinnigheijd gemaekt is, siet men tot misagting van sijn caracter en verdiensten, met twee diefleijers (provosten) tot buijten de paelen van de Nederlanden vervoeren.

Men sag alhier aen het accijs aengeplakt, de volgende waerschouwinge in 't Fransch en Vlaemsch.

Uijt de drukkerije der staeten van Brabant tot Brussel, waervan het Vlaemsch luijd, van woord tot woord als volgt:

> ‘Waerschouwinge.
> Men adverteert alle ende iegelijke persoonen, aende

> welke men heeft laeten volgen, onder notitie sedert den 1 December van het laest leden jaere 1788, de specien onderworpen aen den impost, dat sij het import van de selve notitie promptelijk sullen hebben te betaelen ten comptoiren; op pene van parate ende reële executie, boven ende behalvens datgene depeche ofte acquieten, hoedanig die zijn en sullen gegeven worden aen degene die sullen in faute blijven van het impost der selve notitie, ten comptoir te voldoen.'

Dit ging nu al sonder wete en consent van den derden staet, die dit, ingevolge den 59 artikel der Blijde Inkomste, die dit sedert October lestleden geweijgert hadden, als siende geene herstellinge der inbreuken aen de selve toegebragt.

Ingevolge van dit, wirden de imposten wederom geligt met 7 Meert, gecesseert hebbende sedert 18 December lest leden, en sedert nogtans niet geconsenteert zijnde op de rechte manier.

Sondag 8 Meert, heeft den Cardinael Artsbisschop van Mechelen sig na Loven begeven; het logement nemende in de abdije van St Gertrudis; ingevolge de twee depeches van wegens den keijser aen sijne Eminentie toegesonden, ten eijnde van de leeringe te ondersoeken. Had daerop zijn antwoord aen 't gouvernement tot Brussel gesonden, daerin te kennen gevende en vernieuwende zijnen twijfel en vreese voor de opregtinge van 't seminarie generael, versoekende eene vergaedering der Bisschoppen van Nederland, maer op voordere depeche wegens het gouvernement en na geconsulteert te hebben, is eijndelijk Sijn Eminentie tot Loven gekomen op 8 deser, hebbende in sijn geselschap den heere van Rijnemant, canonik van den metropolitaen van Mechelen, geleerden theologant. Den Cardinael heeft over het seminarie en des selfs leeringe in 't vervolg, daer over eene schoone declaratie gegeven, die door den druk is gemeijn gemaekt.

Maendag 9 Meert, vertrok den voors[en] Eerw[e] Pater Hallaert Ferdinandus, na 't klooster der Augustijnen tot Diest.

11 Meert hadden de Paters O.L.V. Broeders alhier, en waerschijnelijk van de geheele provincie, wegens het gouvernement order, van de naemen op te geven van alle de Paters die sedert 1780 geproffessit zijn. Aen de Minderbroeders zijn ook wederom wat nieuwigheden voorgeschreven, ten opsigte van het kiesen van hunne oversten, nieuwigheden, die waerschijnelijk wederom geen goed sullen in hebben. Men segt dat de kloosters die geen novitien of jonge geestelijken, die den cours nog niet gedaen hebben, hebbende, order souden hebben van de drij jongste priesters na Loven te senden.

Vrijdag 13 Meert, is er binnen dese stad wederom eene nieuwe historie voorgevallen; sekere religieuse Urselinnen, gebortig uijt Uytrecht, van gereformeerde ouders, alhier tot het Roomsch-Catholiek geloof bekeert zijnde, en in godtsvruchtigheijd uijtscheijnende, sedert eenigen tijd, misschien door opstekers of quaden raed, malcontent geworden zijnde, hadden onlangs, buijten wete en kennissen van haere overste, request gepresenteert aen het gouvernement tot Brussel om geseculariseert te worden; waerin sij alreeds 17 jaeren hadden geweest; welk versoek aenhoort en toegestaen geworden zijnde, heeft den Substituet Procureur generael Schepmans, ingevolge dit, sig desen morgent om half 7 uren met eene koets na dit klooster begeven; sijne orders aen de rev. Mere te kennen gegeven, en na dese religieusen gevraegt, die aenstonts met hunne nonnekleederen in de koets genomen, waermede hij is na Brussel vertrokken; alwaer sij bij de Swertsusters zijn getransporteert; geduerende dit exploit swerfden de provosten langs de vuijle straet en daer ontrent, die ook van daer verdwenen na sijn vertrek. De Rev. Mere en alle de religieusen

waren door desen onverwagten voorval seer verslaegen en door vreese ingenomen, uijt agterdenken wat onheijlen er door dese saeke hun nog staen te wachten. Denk eens hoe verre het gaet, een wereldlijk gouvernement sulks uijtrechten; wat moet men daervan peijsen? Den Paus noch Bisschoppen worden meer gekend in sulke gewigtige saeken; saeken die de geestelijke overheid, aldaer toe gestelt zijnde, alleen aengaet.

16 Meert is den keus gemaekt der weth door het magistraet, volgens gewoonte zijnde als volgt:

Jon^{r} Petrus F. Van Schorel de Wilrijk, actueel buijtenborgermeester;

Jon^{r} Alb. Jos. Lunden, oud-binnen-borgermeester

Jon^{r} Joannes Frans Van Gameren, oud-schepenen, dienende in die qualiteijt op de policiekamer;

Jon^{r} Paulus F. De Bosschaert;

Jon^{r} Jacobus Van de Werve, oud schepene;

Mr Joseph Cambier die sijde niet konnen gekosen te worden, alsoo hij onder de Meers is, in sijne plaets is gekosen Jon^{r} Jan Bapta Ullens;

Petrus Van den Berghe, oud schepen;

Jon^{r} Wouwermans;

Mr Joannes Bom, hoofdman der poorterije, pensionaris alhier. Wegens de wijkmeesters, welken keus seer gepresen word;

Mr Joannes Jos. Van Dun, oud-schepene, actueel 1en hoofdman der poorterije;

Dominicus Diercxsens, oud-schepene en 2en hoofdman der poorterije;

Jon^{r} Jos. Van Praet, oud schepene;

Mr Joannes Bapta Frans. Grave de Baillet;

Mr Bernardus Petrus De Visser, advocaet;

Mr Henri. Jacob. Le Grelle, oud-schepene;

Jon^{r} Carol. Jos. Du Bois de Vroijlande;

Mr Jan Verdussen, boekdrukker in de Leeuw, in de Kammerstraet;

Jon^{r} Norbertus Louis De Wael.

18 Meert heeft onsen Bisschop de 14 dagsche Berechtinge der parochie van St-Walburgis gedaen.

Dh^{r} Advocaet H.J. Van der Hoop, is onlangs van het kasteel deser stad, alwaer hij bewaert is sedert Februarij lest, na Brussel getransporteert, alwaer hij in gevangenis word gehouden.

26 Meert heeft onsen Bisschop de 14 dagsche Berechtinge van St Joris gedaen, langs den klijnen weg.

De spraeke houd aen van de dood van den keijser, hetgene bijna door eenieder geloofd word; wat er van sij of niet; de gasetten schrijven nogtans altijd van sijne onpasselijkheijd, soodat er ongetwijfelt iets aen schilt.

30 Meert begaf den procureur generael J.C. Van Laeken van Brussel, sig na de abdije van Perk bij Loven, geescorteert met 400 fuseliers en 200 dragonders en 60 provosten en heeft aldaer sijne commissie wegens het gouvernement bekent gemaekt, inhoudende hunne vernietinge, omdat sij de lessen van 't soogenaemt generael seminarie van Loven niet wilden bijwonen; en dat sij op 31 deser de abdije moeten verlaeten, uijtgenomen den Prelaet, provisor en camerling, die aldaer moeten verblijven om hun de goederen bekent te maken. Denkt eens hoe verschrikkelijk sulks viel aen de goede religieusen. Eene abdije die nu soo vele eeuwen heeft gestaen en die gefondeert was door onse godvruchtige hertogen van Brabant.

31 Meert is alhier ter puije van 't stadhuijs op de oude maniere gepubliceert de declaratie van den keijser, raekende

den uijtvoer naer het vreemd van de graenen, meelen en andere waeren, van 18 deser.

Het was meer als tijd dat er in soo schaedelijke en nadeeligen uijtvoer voorsien wird; want onse borgers zijn genoeg verdrukt door de ongemeijne duerte van het brood, boter, smout; met een woord, van alle noodsaekelijkheden van het leven.

Met recht en reden klaegt den ambachtsman dat hij nouwelijks het brood voor vrouw en kinders kan winnen; alle affaires en stielen gaen seer slegt of staen stil; vele welbemiddelde en rijke persoonen laeten niet werken of niets verrigten uijt vreese voor de gevolgen die ons nog konnen overkomen in dese droeve en ellendige tijden; wijnig negotie word er gedreven; jae, men vreest desen somer voor den geheelen stilstand van den handel in juweelen, die dierbaere negotie, soo voordeelig voor onse stad, die nu al eenigen tijd, beneffens die der sije stoffen, mank gegaen hebben, tot groote schaede van vele van onse inwoonders; alles het welk niet kan strekken als tot ondergang van vele treffelijke borgers en kooplieden, die daerdoor tot armoede staen gebrogt te worden; die allen, met reden klagtig zijn; en daer bij die overgroote en ongemeene duerte van alles; jae, de graenen, seer wijnig ter merkt gebrogt wordende, golden op Vrijdag 4 April, te weten: de terwe tot 8 guldens en de rogge tot 5 guldens de viertel; en waeraen men nog niet haest beternis en siet; met de boonen, erwten, boekweij, meel, brandhout en licht ging na advenant, het smout gelde al 16 stuijvers den pot; de keersen heeft men al tot 50 stuijvers de 8 pond gekogt, daerenboven de boter 8 1/2 een 9 stuijvers het pond; jae, de patatten die meest bevrosen en slegt sijn, door den harden winter, loofden sij al 17 schellingen den sak, die men te voren voor 8 schellingen had; andere verkogten die soo schandig duer, dat men er nauwelijk 3 voor een oord kon

koopen; waerdoor al eenige desorders en tumulten op de merkten waren voorgevallen tegen de buijtenlieden, soo met de borgers als soldaeten; de eetwaeren afnemende, hun daer voor gevende naer beliefte.

Hebben onse goede borgers en ingesetenen van alle staeten dan geen reden tot klaegen? Van den eenen kant verdrukt door die ongehoorde duerte en van den anderen kant als geperst en vol vreese, door alle de onverwagte schikkingen tegen recht en geweld ingedrongen wordende en meest betrek hebbende op den geestelijken staet, die nogtans geheel afhangt van den Paus en vande Bisschoppen, maer geensints van de wereldlijke overheijd; jae, door dese ongehoorde saeken was aen onse goede ingesetenen, soo geestelijke als wereldlijke, den moed als ontnomen; rechtveerdige klagten en representatien tegens alle verbrekingen gedaen, door onse goede mannen, die voorstanders van onse rechten, beneffens de oude schepenen en wijkmeesters, zijn nog altijd vrugteloos geweest, jae, selfs verboden; daer nogtans den 42 artikel der Blijde Inkomste hun de macht verleent om hunne doleuratien en misnoegtens vrijelijk en liberlijk te mogen seggen en voor te vraegen waer het behoort; maer in tegendeel vaeren sij nog altijd voorts met geweld om tot hun plan te konnen geraeken en tot geheele omwenteling van onse dierbaere wetten, privilegien en besworene constitutien. Och, wat heeft men sedert de huldiging van Joseph II als hertog van Brabant in dese Nederlanden sien begaen, wat een menigte van kloosters men in de jaeren 1783, 1784, niet sien afschaffen, mans en vrouwspersonen, die sig aldaer aen God hadden toegeweijd sag men daer buijten stellen; de kerken en kloosters plunderen en vernielen; de heijlige vaeten, silverwerk en kerkcieraden ontnemen, ontblooten der autaeren; de stigtingen aenslaegen, want men weet nievers te spreken van die menigte schoone fondatien, missen en jaergetijden daer dese kloosters

mede belast waeren; de godsdienstige werken afbreken, die geweijde plaetsen daer het H. Sacrificie der Misse soo menigmael is opgeoffert, daer de religieusen nacht en dag hunnen Schepper dienden en loofden, sag men verkeeren in onheijlige plaetsen, in magasijnen; in peerdestallen, selfs in ontugtige plaetsen, jae in hoerekoten; siet maer het klooster der Cathuijsers tot Lier; de kloosters daer nagt en dag soo menig gebed gestort was, wirden verandert in soldaeten casernen, waervoor degene der Carmelietessen, Tersieken en Cathuijsers heden nog gebruijkt worden; jae, de schoone kerk van 't lest gemeld, die verscheijde andere in schoonheijd overtrefte, is al verscheijde reijsen gebruijkt om de soldaeten in te straffen; overpeijnst eens wat eerbied men aen de heijlige plaetsen in dese tijden siet bewijsen! De vier reeds verkogte zijn geheel verandert en bewoont gelijk we elders nog geseijt hebben. En nu siet men de ongehoorde, schandelijke en onrechtveerdige vernieting der abdijen sijn begin nemen, de schoone en vermaerde abdije van Perk bij Loven, der orde van Premonstreijt (welkers Prelaet, den Eerweersten heere Simon Wouters, lid en selfs gedeputeerden van den geestelijken staet deser provincie is, benevens den heere Prelaet van St Bernaerts, die grooten ieveraer voor slands welsijn, was de eerste die dit vreed lot op Meert 1789 heeft ondergaen, welkers religieusen, alhoewel daertegens rechtveerdiglijk protesterende, uijt de selve zijn gedreven; denkt eens hoe pijnlijk dat het viel aen hun en hoe verschrikkelijk het was aen alle godvrugtige menschen, overweegt eens wat er uijtgewerkt word, in den naem van eenen Roomschen vorst, in den naem van Joseph II, door desselfs gouvernement, bedienden en voorderen aenhang. Zijn dit alles geen middels om het kloosterlijk leven uijt te roeijen en te vernietigen, daer hij nogtans den beschermer en voorstander van soude moeten zijn; het schijnt dat het in vergetinge is geraekt wat er van 17 Jullj 1781, in

den naem van den keijser, soo solemnelijk is besworen geworden; namentlijk, bij den 1, 58 en 59 artikel der Blijde Inkomste.

Heeft men dan geen reden vrees te hebben en bedrijgt te zijn voor den ondergang van onse religie, het oud Roomsch-Catholiek geloof, in dese Nederlanden gebrogt en gepredikt van de tijden der Apostelen af en waerin wij nogtans, niettegenstaende alle de vervolgingen, soo strijdig tegen het gemoed van alle goede katholieken, standvastig hopen te sullen volherden; de godvrugtige predikanten vermaenen ons genoeg tot standvastigheijd, en geven de waerheijd en hunne vreese klaer en dikwijls te kennen; maer wat gebeurt er dan? dan moeten sij hun kloosters en vaderland verlaeten en worden als in ballingschap gejaegt. Ook saegen wij haest een goed eijnde aen alle de schrikkelijke gevaerlijke en inconstitutioneele uijtvoeringen, soo nadeelig aen het gemeijnebest. En dan vind men nog persoonen die alle dese nadeelige placcaerten en schikkingen prijsen en seggen dat den keijser wel doet, dat hij alle de geestelijke moest weg jaegen en meer schandelijke woorden, tegens hunne en onse religie, uijtgalmende en dat in publieke plaetsen; jae, daer zijn er in dese stad die gants na dien kant zijn, die men gemeijnelijk van den slinken vleugel en ook wel vijgen noemt; en worden bij alle treffelijke lieden in compagnien en geselschappen missien en veracht en somtijds uijt de selve gesien en verjaegt; sij zijn als verlaeten van alle welprijsende; want men schaemt sig van met dese te verkeeren en van selfs maer in hunne huijsen te gaen uijt vreese van als suspect aensien en gehouden te worden en sijne reputatie te verliesen; het gene gelijk het spreekwoord segt: ‘daer men mede verkeert, word men mede geeert.’ Verscheijde treffelijke schepenen hebben al verscheijde mael, dog vrugteloos hunne demissie versogt, wenschende met sulke tijden van den dienst ontslaegen te zijn en schaemen sig met

de gesuspecteerde uijt hun collegie te moeten werken en compareren, die om soo te seggen van niemand eenige beleefdheijd worden betoont, namentlijk den markgrave, die noijt sonder eenen of 2 provosten agter sig langs de stad gaet en die sig veeltijds ophoud onder de militaire, besonder in de hoofdwagt, en de twee borgermeesters, die, benevens eenige anderen, seer onder den haet van 't publiek zijn; jae, die verkeert en aen houd met hun word als van die slinke complice aensien en gerekent; maer integendeel als men de voorstaenders van onse rechten; ieveraers voor ons land ontmoet, besonderlijk onsen achtbaren heer oud borgermeester Jac. A. Della Faille, actueel schepene, dan vliegen de hoeden en men betoont hun alle liefde, hetgene door hun met wederliefde beantwoord word.

April

Sondag 5 April savonds is Frans. M. Mens eijndelijk uijt sijn gevangenisse verlost, na just 8 maenden in echtenis genomen zijnde. Na alle moeijte, bij middel van recht sedert dien tijd aengewend te hebben tot sijne onschuldinge en door de provisionele vertoogen sijne onplichtigheijd genoegsaem doen sien hebbende, dog alles is vrugteloos en sonder uijtwerking geweest en siende, dat er geen eijnde aen sijne saeke en quam, daerbij altijd voor oogen hebbende, de droeve gevolgen van desen sijnen ellendigen staet, geduerig den ondergang van sijne fortuijn beweenende en overwegende de slegte gesteltenisse van sijne gesondheijd, heeft hem gedwongen request te presenteren aen de gouverneurs generael deser Nederlanden tot vergiffenis en pardon, in soo verre hij misdaen heeft tegen de Majesteijt en heeft bij dien middel sijne verlossinge bekomen, bij apostille met advies van den raede van 't gouvernement, in dato 4 deser, op de selve gevolgt, mits dat hij betaele de

kosten en verschotten van het proces, hetgene men segt seer hoog te beloopen.

7 April heeft onsen Bisschop smorgens, ontrent 7 uren de Misse gecelebreert in de parochiale kerke van St Joris in Venerabel capel, onder sang der confreers van het broederschap der 14 dagsche Berechtinge en daer na het H. Sacrament tot de sieken gedraegen.

8 deser heeft onsen Bisschop de 14 dagsche Berechtinge van O.L.V. gedaen, langs het Noord quartier.

En op 16 deser heeft hij dit verrigt te St Jacobs, het gene den iever der confreers seer opwekt.

19 April, savonds in 't laet is onsen patriot, Dh^{r} Frans. Mart. Mens, eijndelijk van Brussel binnen dese stad gearriveert, met sijnen cellebroeder, ter oorsaecke van sijne onpasselijkheijd, hebbende eene lammigheijd in sijne beenen, wordende sanderdaags met eene menigte van onse ingesetenen met blijdschap verwillekomt en des avonds om 11 uren, 20 deser, met eene treffelijke albade, in uijtmuntende musiek aen sijnen woonhuijse vereert, onder grooten toeloop van volk van alle straeten en onder het geduerig geroep: 'Vivat Mens'; geduerende dat dese albade verrigt wird passeerde de militaire patrouille voorbij, dog marcheerden voort sonder eenige stoornisse.

Den pensionaris van Bergen in Henegouw op 't kasteel deser stad sedert 2 Februarij lest leden, in gevangenisse opgesloten zijnde, is eijndelijk sedert eenige dagen in vrijheijd herstelt; nu siet men hoe plichtig alle dese gevangenen moeten geweest zijn, dat sij die sonder straffe in vrijheid steller, daer hunne verbitterheijd tegen onse patriotten groot is.

20 April is er eene ord^{ie} van stadswegen gepubliceert, aen-

gaende de bakkers, bestaende in 8 artikels, waer bij den laste van de gouverneurs generael deser Nederlanden onder andere gestatueert word: dat den wekelijken spijker moet agtervolgt worden ingevolge ordonnantie van 27 Augusti 1787 en dat alvolgens alle de bakkers deser stad sullen gehouden sijn op spijker te bakken de vier specien van brood, op al sulke gewigt als wekelijks door die van de policiekamer ingevolge de voors^{e} ord^{ie} sal worden gereguleert; dat sij geen gemengelt of fabriekbrood mogen bakken op pene van 3 guldens voor ieder, ten ware het iemand in 't particuliere sulks wilde gebakken hebben, alswanneer het selve met een kruijs sal moeten geteekent worden, op pene van 3 guldens, sullende niemand in rechte ontfagen worden, vooraleer de selve amendens te hebben..... alles met parate executie tot invorderinge der selve.

Niemand der bakkers volgde den spijker, seggende dat het hun, ingevolge de voors^{e} ord^{ie} van 27 Augusti 1787, onmogelijk was, en nopens de selve ord^{ie} tegens dese stad in proces ging, in den raede van Brabant; het was schandelijk om sien gelijk het brood klijn was; jae daer waren bakkers die eene roggenbrood van eenen stuijver 12 lood ligter maekten als den spijker stond; sulk een brood had op de policiekamer geweest en heeft daer aenstonts colllegie over geweest; en daer is geresolveert eene deputatie met het selve na Brussel te senden, waer op een depeche van het gouvernement is gevolgt, ingevolge van welke de voors^{e} ord^{ie} is gestatueert.

22 April smorgens waren er verscheijde gelaesen uijtgeslaegen aen het huijs van den procureur generael Van Laeken in de Raepstraet, ontrent de Wage, alsook bij N. Lembrechts, swaeger van den Subst. proc. gnael Schepmans, op de oude borse, waervoor het collegie is geweest en na middag sag men op de gewoonelijke plaetsen binnen dese stad eene waerschou-

winge, met premie van 1000 guldens, aengeplakt, voor de gene die diergelijke daeders sullen konnen aenbrengen.

Tegen 22 deser was de verkoopinge der peerden, ossen, koeien, schapen, etc. en visschen uijt de vijvers en gereedschappen tot den landbouw der abdije van Perk aengekondigt. Men segt dat de selve geen voortgang heeft gehad en dat de heeren souden aldaer geroepen zijn tegen 26 deser.

23 April is er op de bakkers gerond en veel brood medegenomen, hetgene niet op den spijker gebakken was of met geen kruijs geteekent, soodat sij het voor fabriek brood mede namen, moge dit ingevolge de gemelde ord^{ie} van 20 deser in hunne winkels niet stellen.

24 April ontfong onsen Bisschop een brief van hare K.H. de gouverneurs generael, dat sij tijding hadden van de siekte van den keijser en dat ten dien eenen biddag moest gehouden worden, welke tijding aen 't magistraet ook gekomen is; sijne Doorl. Hoogw. heeft daerover uijtgegeven het volgende:

> ‘Cornelius Franciscus bij de gratie Godts. Wij vernemen soo aenstonts door eenen brief van hun K.H. de doorluchtigste gouverneurs generael van dese Nederlanden, dat sij ontfangen hebben de droeve tijding van de gevaerlijke siekte van sijne keijserlijke en koninglijke Maj., onsen souvereijnen heer en regeerder, die op den 16 deser maend de laeste H.H. Sacramenten gevraegt en genoten heeft. Wij voldoen thans met ernst en sorgvuldigheijd aen onsen plicht en gesaemendlijk aen de bevelen van H.K. hoogheden en met voorgaende advise van de seer Eerw^{e} en Edele heeren dekens en capittel onser Cathedraele kerke, stellen wij in en ordonneren de volgende algemeijne smeekingen

en biddagen tot welvaeren van Z.K. en K. Maj. en de behoudenis van den staet.
Morgen, wesende 25 deser, sal het Alderheijligste in den hoogen choor onser Cathedraele worden uijtgestelt en voor de mettenen en ontrent half 10 sullen wij de hoogmisse singen en sagternoens, ten half vijf, het solemneel lof, waer in sal gesongen worden den 6 psalm: “Domine ne in furore tuo” met de collecte: “pro infirmo imperator”. Daerna sal geschieden de plegtige reductie van het Alderheijligste Sacrament tot des selfs capel. Welke diensten op de twee volgende dagen, Sondag 26, en Maendag 27 deser, in onse Cathedraele, op den selven voet sullen hernomen worden.

Maendag sal ook desen biddag op de voors^{e} maniere gehouden worden in de vermaerde collegiale parochiale kerk van St Jacobs en in de abdijen van St Michiel en van St Salvator, alsook op het beggijnhof.
Dijnsdag in de parochiale kerk van St Walburgis, bij de P.P. Predikheeren, O.L. Vr. Broeders en in het gasthuijs.
Vrijdag in de parochiale kerke van 't kasteel, Urselinnen, Swertsusters en Engelsche Theresianen.
Saterdag in de parochiale kerk van St Willebrordus, bij de P.P. Beggaerden, Discaelsen, Capucienen en Grouwsusters.
Donderdag daernaer sal desen biddag wederom hervat worden in de Cathedraele en andere kerken, op de order als boven, soo lang de gesteltenisse van sijne maj. dit vereijschen sal.
Voorders ordonneren wij, dat in alle kerken deser stad, soo seculiere als reguliere, dagelijks in de conventueele Misse het H. Sacrament word uijtgestelt;

en dat vóór het begin van de Misse gesongen word, de litanie van O.L.V. van Loretten met de collecte: “Beata et pro infirmo imperatore”. Wij bevelen ook aen alle priesters dese laetste collecte in hunne Misse bij te voegen en sijne Maj. in het H. Sacrificie indachtig te wesen. Daerenboven sal men in alle loven, geschiedende met uijtstelling van het Alderheijligste, den voorgemelden psalm en collecte singen.
Gegeven binnen Antwerpen, den 24 April 1789. Was onderteekent Cornelius Francisus, Bisschop van Antwerpen. Leeger: ter ordonnantie van Sijne Doorluchtige Hoogweerdigheijd; ondert. A. Van Celst. secret.’

25 April wird de Misse door sijne Doorl. Hoogw. gedaen;

26 April door den Seer Eerw^{e} en Edele heer Jos. F. Werbrouck, doctor in de Godsgeleerdheijd, deken der Cathedraele; en 27 deser door den Seer Eerw^{e} heere Seraphinus Dierckxens, canonik der Cathedraele; ten bijwesen der heeren canoniken en van de weth, van den commandant en de andere militaire officiers.

Woensdag 28 April was alhier, in druk, alomme aengeplakt van stadswegen, eene bekentmaeking, waerbij de heeren van 't Magistraet deser stad seggen, dat sij van hunne plicht hadden geagt, tot behoudenis van den keijser, te laeten celebreren in de Cathedraele kerk, op 29 deser, een solemnele Misse, waerin onsen Bisschop soude hebben geofficieert; maer desen morgent, eer de Misse begon, ontfong onsen Bisschop, alsook de weth, brieven van de gouverneurs generael, gedagteekent tot Brussel, 28 deser, inhoudende, dat sijne Maj. soo verre was herstelt in gesondheijd, dat de biddagen tot Weenen

niet hadden geduert als drij daegen; en in dese landen behoorden op te houden, soodat de gemelde Misse niet gecelebreert is; van welke ophoudinge terstont wird wete gedaen aen de andere kerken, alwaer men, ten dien eijnde, geen diensten meer mogt verrigten. Het scheen ons vreemd soo een spoedige herstellinge en schielijke ophouding der biddagen; en hetgene ons nog meer tot verwonderinge diende, was dat men van geene Misse van dankbaerheijd hoorde; vele verblijven nog altijd in 't gedagt dat hij soude overleden zijn; en dat sij de bekentmaeking daervan sullen uijtstellen, tot dat sij nog eenige nadeelige schikkingen sullen doorgedrongen hebben.

Daer was bijna geen volk in de kerken alwaer het biddag was ten dien eijnde; maer men hoorde openbaer met den keijser en sijne siekte den spot houden; jae, de droefheijd daerover was klijn.

De comedien mogten ook wederom heropent worden.

Meij

1 Meij is de weth gecontinueert per interim; hetgene wederom iets beduijd; en men segt dat er moeijte word gedaen wegens het gouvernement om de nieuwe tribunaelen van 1787 wederom in gang te krijgen.

Snagts tusschen 13 en 14 Meij is den notaris.... Goublom, door de dienaers van den schouteth, uijt sijn huijs in de Moriaenstraet gehaelt en in de gevangenis op 't steen geset. Hij hadde onlangs in eene herberge: ‘Den jongen handbogenhof’ alhier, de alderschandelijkste lasteringen uijtgesproken tegen Godt en tegen de H. Maegd en Moeder Godts Maria; en meer andere schandaelen aldaer gegeven met blasphemien uijt te galmen tegen de oude -Roomsch-Catholieke

religie, te schrikkelijk om te noemen; hij had sig van overlang, jae wel 3 jaeren met diergelijke saeken opgehouden, besonderlijk op de dorpen hier ontrent aen de boeren, saeken uijt de H. Schrifture en punten van ons geloof valschelijk en na sijne vrijgeestige gesintheijd uijtleggende, om alsoo onnoosele en ongeleerde menschen van den weg af te trekken en tot dwaelinge te brengen.

18 Meij heeft er wederom eenen anderen van den soogenaemden Slinken Vleugel, en daervoor over lang al gehouden zijnde, smorgens om 7 uren in St Jacobskerk publiek schandael gegeven, desen heeft tegen verscheijde plaetsen van dese kerk, in den omgang, ontrent Venerabel capel, sijn water gemaekt; al of hij in eenen beestenstal was; en meer andere schandelijkheden bedreven, in presentie van alle degene aldaer tegenwoordig waren. Peijst eens wat menschen, wat vrijgeesten en schandaelgevers men onder den Slinken Vleugel, keijsersgesinde, anders royalisten genaemt, vind; menschen sonder religie, sonder seden, die sig niet schaemen sulke schandelijke verergernis te geven, selfs in 't huijs van Godt; jae tot bij het tabernakel. Heeft men dan geene reden en is men niet verplicht van sig van het geselschap van sulke persoonen te verwijderen en de selve te schouwen?

22 Meij was 't concours in 't bisdom alhier. Den onderpastoor van de Borgt: F.E. Buijsen, onlangs door het gouvernement generael tot Brussel begunstigt zijnde met eene canonikdije van het capittel van den H. Gummarus tot Lier, was wegens het selve gouvernement gestelt als koninglijken inspecteur of commissaris over de concoursen, om die van hunnentwege bij te woonen en sijn relaes daerover te geven. Hij had van dese, sijne verheffinge tot inspecteur, aen onsen Bisschop wete gedaen bij brieve soo men segt, geschreven in

't Vlaems; en heeft sig desen morgent ontrent 9 uren, in 't Bisdom begeven, wordende aldaer van niemand erkent of aengetrokken; maer, integendeel geschouwt; niet eenen geestelijken heeft sig tot dit concours gepresenteert; soodat hij onverrigter saeke is moeten scheijden, wordende, het Bisdom uijtkomende, schandelijk uijtgejouwt en nageroepen. Op de Schoenmerkt stont veel volk om dese nieuwe vertooning te sien. Daer waren snagts op de deure van sijn huijs, in de Sakstraet, verscheijde uijlen geteekent. Hij heeft onlangs sijne onderpastorije afgestaen in welke plaets reeds voorsien is en bekleed is door den Eerw^{en} heere De Bock, gebortig deset stad; seer frayen predikant en seer bemint van sijne parochianen.

23 Meij waren de wijkmeesters en dekens der ambachten vergaedert tot het kiesen der auditeurs voor de stadsrekeningen na de oude gewoonte; sij hadden sulks over lang versogt aen den borgermeester dog was hun alsdan niet toegelaeten; misschien omdat er sterk gewerkt wird tot vernieting ofte hervorming van den staet, waerop die van 't gouvernement niet goed gesint en zijn, omdat sij hunne rechten, de privilegie, de besworen constitutiën en het gemeijn welvaeren te veel behartigen. Dog men hoopt dat dese ongerechtige vernieting voor altijd sal afgeweerd worden. De leden van den souvereijnen raede van Brabant waren daerover reeds verscheijde reijsen vergaedert geweest, selfs op 8 deser tot middernagt, ter oorsaeke van de nieuwe forme in de representanten van den 3en staet deser provincie, die souden bestaen in eenige gedeputeerden der 3 hoofdsteden van Loven, Brussel en Antwerpen, in evenredig deel, het welk ieder van hun draegt in de publieke lasten, mitsgaeders eenige gedeputeerde der klijnere steden van Thienen, Diest en van eenige gedeputeerden van ieder der

principaelste dorpen van Brabant, dog men hoort dat alle hunne bijeenkomsten tot nogtoe nutteloos zijn geweest.

Ten selven dage is alhier op de oude maniere gepubliceert de declaratie van den keijser betrekkelijk tot het edict van den concours van den 16 Juni 1786, van 27 April 1789.

26 Meij was 't koopdag van de meubelen en kostbare effecten in de abdije van Perk bij Loven, soo onrechtveerdig en schandelijk vernietigd, gelijk het relaes, in druk zijnde, ons breedvoerig meld.

30 Meij, wesende Sinxenavond, is alhier op de werve gepubliceert, ten versoeke van den Subst. Proc. generael De Leenheer, door den deurwaerder P.S. Borrekens, opde 3 gewoonelijke plaetsen, te weten: werve, stadhuijs en borsse, geafficheert, brieven van proclamatie ten laste van den advocaet Henri Van der Noot. Den gemelden Subst. proc. generael De Leenheer hadde op 6 Augustus 1788 request gepresenteert in den raede van Brabant tegens den geseijden advocaet Van der Noot; en 3 vermeerderingen van request, gepresenteert met 71 geexamineerde stukken, waerop is gevolgt decreet van ‘prise de corps’ ten laste van den gemelden advocaet, die sedert dien tijd op de vlugt is, soodat hun decreet niet werkstellig gemaekt konde worden; waerom den gemelden proc. generael, andermael sijn recours nam in den raed, versoekende brieven van proclamatie die hem sijn vergund, in dato 17 April 1789, gepar. Vir. vt. ond. Reniers. Wordende ieder van hun in het particulier bij de selve geautoriseert van door geheel Brabant, Limburg en over Maese den gemelden advocaet Van der Noot te apprehenderen; ook word hun geordonneert van hem te draegen ter plaetse van sijne residentie; en daer men sulks gewoon is, van hem te daegen door publiek edict, te proclameren à la Breteque van Brussel en de gewoonelijke plaetsen, ten eijnde sig binnen 30 naestkomende dae-

gen; te weten 3 termen van 10 tot 10 dagen, kome en sig begeven in het prison van Treurenberg, om te antwoorden en te procederen tegen hetgene gemelden substituet proc. generael heeft ten sijnen laste, op pene dat den termijn van 30 dagen geijndigd zijnde, niettegenstaende sijne absentie en non comparatie, sal regt gedaen worden in gevolge van dese brieven; in de welke men leest alle de feijten waermede hij beschuldigt word; jae de memorien die hij gemaekt heeft tot handhaevinge van onse constitutie worden aldaer als grove feijten aensien er gehouden. Den eersten huijsier van den raede heeft sig vervoegt, heden 30 Meij, à la Breteque van Brussel; ten selven dage is den huijssier Trioné à la Breteque tot Loven aengekomen; en alsnog ten selven dage, gelijk boven geseijt, is den huijssier P.S. Borrekens op de Werve deser stad Antwerpen, die naer aldaer, de lesinge der selve, in den naem van den keijser als hertog van Brabant, voor de eerste reijse den gemelden advocaet, Henri Van der Noot hebben geproclameert om te compareren en sig te begeven in de gevangenis van Treurenberg, tot Brussel, ten eijnde als boven geseijd. Siet eens wat haet het gouvernement heeft opgevat tegen desen advocaet, die alles heeft aengewend tot behoudenis van onse constitutie.

Op 27 Meij is er eenen borger van Lier, genaemt Gumarus Haverhals, woonende aldaer in 't hof van Immerseel, door den schouteth van aldaer, Jon^{r} Henricus Van Trier, bij order van het gouvernement geprehendeert zijnde, na Brussel getransporteert, omdat hij, soo men segt, de landsconstitutiën behertigde. In de stad Lier word, in eenen gang agter het stadhuijs, eene gereformeerde kerk gebouwt; tot verwondering van de catholieke inwoonders; daer men integendeel de kerk der Cathuijsers aldaer soo schandelijk verwoest siet; en 't klooster verkeert in eene schandelijke plaets, te schrikkelijk

om voorderen uijtleg van te geven. Dit klooster is geheel verkogt en de cellen der paters bewoont.

Junij

Tegen 2 Junij hadde de proc. generael Van Laeken, alhier zijnde, bij hem gedaegd, den weerd uijt de herberge ‘den Steur’ aen de Vlasmerkt; de dochter uijt ‘Petit Paris’ op 't Pand; en den weerd uijt ‘Het Blouw Peerd’ op de Peerdemerkt, ten eijnde dat sij de portraitten van den advocaet Hendrik Van der Noot, in hunne respectieve compagniekamers hangende, moesten wegdoen, hetgene in ‘den Steur’ en in ‘Petit Paris’, om alle geschillen en questien te vermeijden, is geschied; maer geensints in het ‘Blouw Peerd’. Peijst eens hoe wijd den haet strekt tegens den voorstaender van onse wetten en privilegien, dat sij het tot tegen sijne portraitten willen vreken.

*5 Juni*j sag men alhier aengeplakt wegens het magistraet een copije van het decreet van 3 deser, wegens het gouvernement generael op 4 deser ontfangen hebbende. Dese declaratie wird bij brieve van den fiscael P.G. Cuijlen op de dorpen gesonden, om aldaer geafficheert te worden. Bij dese depeche willen sij, onderandere, ons doen gelooven, dat alles hetgene men tegens hun inbrengt leugenen zijn; *nopens de oprechtinge van eene militaire conscriptie; nopens eene belasting van 40 ten hondert; nopens de inbrenging van een vervaerlijk systheem van strengheijd en van dwinglandije, nopens de vernieting van de constitutie en selfs van den religie*.

Abdijen en cloosters vernietigen, kerken plunderen en van alles berooven; sig meester maeken van alle geestelijke goederen, over saeken die direct de geestelijkheijd aengaen door de kerkelijke wetten en door verscheijde concilien vastgesteld;

raekt dit geene religie of dient dit niet tot agterdeel van de selve? Persoonen voor plichtig apprehenderen en door militair geweld aen hunnen regter onttrekken, en gelijk sij bij dit tegenwoordig depeche openlijk seggen ‘Il Orbis Baencus’: behoudende thunnen laste (dat is tegens die welke sig eenigsints sullen stellen of seggen tegens hunne dispositien, of tegen hunne verderffelijke systemen) te doen ageren ten tijde ende plaetse voor soodanigen rechter als wij sullen vinden te behooren.’

Voor eenen regter die hun sal believen en met militair geweld na eene vreemde plaets veeren; is dat geene strengheijd en dwinglandij? De onrust is vervaerlijk en schrikkelijk, daer wij, alle goede ingesetenen ons inbevinden en mede gequollen zijn gedurende de actueele regeering.

Desen namiddag om 3 uren zijn alhier eenige dragonders, een half escadron, binnen gekomen van Mechelen, intrek nemende in 't Hessenhuijs alhier, waerdoor onse goede en verdruktwordende borgers wederom vol vreese waren, te meer alsoo er op 't casteel andermael eenige canons na dese stad geplaetst waren.

Alsoo de staeten van dese provintie van Brabant over het consenteren of afslaen der imposten en subsidien niet geroepen waren, quamen de selve te cesseren met 1° deser maend Junij, welke orders van gene invorderinge te doen, desen namiddag wegens de gedeputeerden op de comptoiren is gebrogt, soodat de selve geheel komen te onderblijven. Den minister hadde, soo men segt, gister de gedeputeerden bij hem ontboden en hun de continuatie versogt, hetgene sij hebben geweijgert, aen hun alleen niet zijnde dese invorderinge te consenteren.

De subsidien en imposten waren, niettegenstaende den 3^{en} staet hierinne in November 1788 niet geconsenteert en had, ingevordert sedert 18 Meert, ingevolge de orders aen 't accijs alsdan aengeplakt, hergene nogtans onredelijk was, hebben

selfs van den wijn bij verscheijde den impost, onder notitie gevolgt zijnde, gaen haelen, hetgene hun door eenigen betaelt en door anderen gewijgert is.

Dit saisoen, den wijn seer exellent zijnde, word er dagelijks in menigte veraccijst en groote provisie opgedaen, winnende hier door op ieder stuk wijn *f* 14; zooveel den impost bedraegt.

6 Junij 's avonds om 6 uren, was het collegie; de weth hadde vandaeg eenen brief van den minister ontfangen, waerbij sij onderrigt worden dat den commandant der militaire binnen dese stad wegens het gouvernement belast is door de militaire te doen aenhouden alle degene, de welke eenig onderscheijdende teeken van partijeschap aenhebben, ofte op eenige hoegenaemde maniere begaen de minste buijtensporigheden ofte stoornisse, tegenstrijdig aen den inhoud van 't decreet van 3 Junij 1789, op 4 deser aen het publiek kenbaer gemaekt, welk decreet ook aen de militaire wagten, aen de cloosters waer sij in liggen, als Carthuijsers, Tersieken en Theresen geafficheert is.

8 Junij, kermis Maendag, was het andermael collegie en maendelijkschen raede, over de saeken, als wanneer van stadswegens daerover eene ordonnantie is uijtgecondigt, verbiedende dat niemand eenige teekenen van partijeschap, 't sij aen hoeden, kleederen ofte andersints mag draegen, dat eenieder, op wat plaetse het soude mogen gebeuren, sig sal moeten onthouden van voor te draegen, oneerbiedige, lasterige, eerschendende, oproerige gesegdens ofte tijdingen, tegenstrijdig aen de waerdigheijd van S.M. ofte van den Staet, en van niemand uijt te jouwen, te beschimpen, ofte eenige stoornisse aen te doen, 't sij met woorden, 't sij met werken, of hoedanige maniere, op welke plaetse het soude mogen sijn.

9 Junij waren de staeten, conconvoceert zijnde, bijeen gekomen, dog seffens gescheijden, alsoo die van 't gouvernement geene tijding en hadden van Weenen, soo sij voorgaven en gestelt op 12 deser, dog onsen Bisschop is niet vertrokken.

10 Junij is den treffelijken voorstander van onse wetten, den advocaet Henri Van der Noot, voor de 2de reijse alhier geproclameert.

12 Junij, zijn de staeten andermael bij malkanderen geweest, dog wederom haest gescheijden, en geroepen tegens Donderdag 18 deser.

Op de gewoonelijke maniere zijn alhier gepubliceert: 1° eene declaratie van den keijser, verbiedende de distillatie der brandewijnen, van den 5 Junij 1789; alsook een edikt; raekende, soo de vrijheijd van de circulatie der graenen binnen het land, als de gerustheijd in de publieke merkten van 3 Junij 1789. De terwe gelde over de 9 gulden en de rogge over de 5, soodat door de ongemeijne duerte der graenen en andere verdrukkingen, de gemoederen van vele ingesetenen soodanig onsteken waren, dat er onlangs in verscheijde steden en plaetsen, tumulten en plunderingen waren voorgevallen, soo ten opsigte der landssaeken als van den dueren tijd, tegens de opkoopers, namelijk tot Diest, Aerschot, Thienen, Dendermonde, en Loven, alwaer het erger gong, alwaer eenige, soo soldaeten als borgers, zijn doodgebleven.

17 Junij sag men alhier aengeplakt, wegens de gedeputeerden der staeten van Brabant, eene waerschouwinge, om aen te condigen dat sij hebben geresolveert met kennisse van 't gouvernement, om aen de behoeftige ingesetenen het brood tot eenen redelijken prijs te besorgen, te doen betaelen, beginnende 17 deser, een premie van 8 stuijvers Brabants courant

geld, voor iedere sistere rogge, die op de merkten van Brussel sal vercogt worden; de betaelinge van eene geproportioneerde proemie sal plaets hebben te rekenen met de selve dage, voor de rogge die sal gebrogt en vercogt worden op de merkten van Loven en van Antwerpen; hetwelk binnen dese stad maekten 13 stuijvers per veertel, en hetwelk konden genieten, dewelke 8 veertelen alhier ter merkt brogten; de betaelinge wird betaelt door de stad, mits het certificaet wegens die van de polliciekamer door die van 't Magistraet aengestelt.

Dog dit maekt de graenen niet beter koop, maer integendeel waren op Vrijdag 19 deser alswanneer dese premie alhier de eerste reijse plaetse had; de prijsen nog geklommen en stonden in spijker, te weten, den rogge f 5,7 en de terwe f 8,19 en een brood van eenen stuijver moest wegen

rogge - 1 pond	5 lood,
Spaens wit	15 dito
fijn terwe	19 dito
terwe met de gruijs	21 dito

hetgene bij menschen gedenkenis niet geschied en is, den gemeijnen ambachtsman gaf bijna sijne geheele winsten aen brood alleen.

Waerschouwinge.

> Mijne heeren die gedeputeerde der heeren staeten van Brabant, in aendagt nemende de tegenwoordige duerte der graenen, ende om aen de behoeftige ingesetenen het brood tot eenen redelijken prijs te besorgen, hebben geresolveert met kennisse ende toestemming van het gouvernement deser Nederlanden, te doen betaelen, te beginnen met Woensdag 17 deser, eene permie van acht stuijvers Brabants courant geld, voor iedere sistere rogge, die op de successive markten van Brussel sal vercogt worden, de betaelinge van eene geproportioneerde premie sal plaetse hebben, te rekenen met de selve date, voor

rogge, die sal gebrogt ende vercogt worden op de merkten van Loven en van Antwerpen. Omme het effect van dese aenmoediginge te genieten, sullen de vercoopers moeten te coopstellen op eene van de merkten van de drij hoofdsteden, ten minste in eene reijse, de alhier vastgestelde quantiteijt, te weten tot Loven 20, tot Brussel 12, tot Antwerpen 8 maeten rogge, gelijk de selve maeten in iedere hoofdstad respectivelijk geploghen worden.
De betaelinge van dese premie sal geavenceert ende betaelt worden door die casse van elke hoofdstad, mits het enkel certificaet van de gene wegens de heeren van het magistraet aengestelt tot de policeije der merkten, onder welk certificaet den vercooper sal stellen sijne quittantie.

Op 18 Junij waren de staeten van dese provintie van Brabant andermael bij malkanderen tot Brussel, dog onsen Bisschop niet. De selve volgens hun gemoed niet willende consenteren in den voorstel van 't gouvernement, zijn gecasseert geworden, immers hunne gedeputeerden, even als onlangs (31 Januarij lest) gebeurt is aen de staeten der provintie Henegouw; het is eene saeke die niet kan uijtgewerkt worden als met vreedheijd en geweld, soowel strijdende tegens alk gesonde reden als tegens onse constitutie, soo solemneel besworen in den naem van den keijser. Hunne vraeg was, soo men segt, de subsidien en imposten voor altijd, de vernieting van den 3den staet, het seminarie generael in wesen, en eenige milioenen in geld etc...

De gouverneurs generael waren uijt Brussel vertrokken, naer Vlaenderen, badden tot Temst op 't casteel van den Canselier van Brabant, de Crumpipen, heer van die plaets, gelogeert, vanwaer sij hooger zijn gereijst.

19 Junij, smorgens om 8 uren wird alhier op 't casteel gevangen gebrogt van Brusel met eenige provosten, in de voiture, omringt van dragonders, den ouden en treffelijken Mher Theodorus, Joannes, Laurentius Delmarmol, raedsman van den souvereijnen raede van Brabant, gister aldaer, in het uijtkomen van den raed, geaprehendeert zijnde. Desen raede is gister ook gesupprimeert geworden, ingevolge het diploma van 6 deser aen hun bekent gemaekt zijnde.

Desen heer hadde in de vergaederinge van den selven raed eene schoone aenspraeke gedaen tot aenmoedinge van hunnen eed en conscientie ongeschonden te bewaeren, de rechtveerdigheijd en lands wetten voor te staen. O! ongehoorde tyrannie om de religie, aengebore en met eed bevestigde privilegien, regtveerdiglijk volgens eed en conscientie voor te staen, sulke vervolgingen te leijden.

Hij heeft ook van het getal der raedsheeren geweest die binnen dese stad in ballingschap zijn geweest, sedert 26 April 1788 en gelogeert in de abdije van St Michiels, tot in Julij, alswanneer hij heeft gelogeert bij den seer Eerw^{en} Heere Ant. De Vries, canonik der Cathedraele en Artspriester, tot in September, alswanneer sij wederom ingeroepen zijn.

19 Junij na middag om 2 uren vervoegden sig eenige soldaeten en dragonders, waerschijnelijk met eenen Brusselschen commissaris, na het huijs van Jon^{r} Jean Aug. Van den Cruyce, rentmeester generael der seer Eerw^{e} en Edele Heeren staeten van Brabant in 't quartier deser stad, woonende in de Brilstraet, nemende het comptoir der selve straeten in beslag. Sij hadden hem van 's morgens heel vroeg voorgeselt van den eed aen den keijser te doen, hem valschelijk voorgevende, soo men segt, dat alle de anderen dien alreeds gedaen hadden, soodat bij dien aenstonts gedaen heeft, misschien uijt vreese van geweld of andersints gedwongen worden; dog het is altijd

eene grootere eere van sijn officie onrechtveerdig berooft te worden met geweld, als ongetrouw te sijn aen sijne meesters; 't is een saek waerdoor hij de indignatie van 't publiek over sig heeft getrokken, en hem bij de welpeijsende borgers en selfs bij vele van sijne familie haetelijk maekt; ondertusschen bleven er twee gewapende soldaeten de wagt houden voor sijn huijs.

Sijnen officiael G.B. Celst heeft aenstonts sijn officie bedankt, meer agtende sijne meesters en het land getrouw te zijn, als sijn officie op soo eene ongerechtige weijse te behouden, hetwelk door de andere twee officiaelen L.A.F. Baraux en Peeters ook is gevolgt.

Den raed en rentmeester generael Sanchez d'Aguilar tot Brussel, hadde aenstonts van sijn officie afstand gedaen, liever als den nieuwen eed te doen, soo strijdig tegen onse rechten, en schandelijk voor het vaderland.

Desen avond sag men op verscheijde plaetsen binnen dese stad dragonders te peerd patrouilleren, men seijde dat ieder soldaet 8 scheuten soude gekregen hebben, even alsof sij andermael eene partije onnoosel en ongewapende borgers op soo vreede wijse souden gaen vermoorden, gelijk sij op 4 Augusti lest op de merkt alhier begaen hadden, hetgene altijd onse borgers in geheugen sal blijven.

Ondertusschen om hallf 11 desen avond is er door hun ondersoek gedaen met dragonders en provosten na den seer Eerw^{en} heere Joese Ant. Seerwart, plebaen van 't suijdquartier der Cathedraele op de Schoenmerkt, eenen waren herder en met reden seer bemind van sijn schaepen; alsook na den seer Eerw^{en} Heere Petrus Van Eupen, canonik en penitencier der selver Cathedraele, Landdeken van 't district van Antwerpen, woonende aen de oostseijde van 't Groen kerkhof, eenen seer stigtenden priester, ondertusschen was daerontrent eene koetse gereed, misschien om hun na 't casteel of elders te

transporteren, dog hebben niemand van dese deugdelijke mannen gevonden; den heere Plebaen had ontrent een uren te vorens de bicht gehoort van de oude wed^{e} De Ley in de Cammerstraet en was na de kerk gegaen om de berechtinge aldaer ook te doen, maer gewaerschouwt wordende over de beweging die sig daerontrent sedert in den agternoen bevond, door raed en gedwongen van te vertrekken, is langs de Handschoenmerkt de kerk uijtgegaen, en de Landdeken bij geval niet thuis zijnde, soodat sij beijde het militair geweld en wreede vervolging gelukkiglijk zijn ontkomen. Ach! hoe kan sulks gedoogt worden! Sulke onrechtveerdige vervolging tegens die twee helden van de religie, ieveraers van den godsdienst en uijtmuntende predikanten, welkers voorbeelden en sermoonen, altijd tot stigtinge van onse goede catholieke borgers hebben gedient. 't Is dien gemelden heere Petrus S. Van Eupen die sedert het jaer 1779, Sondags na middag, om half 3 in Sti Caroli Borromeikerk met grooten iever en onder grooten toeloop van volk, de uijtleggingen van den Mechelschen Cathechismus of onderwijs der christelijke leeringe doet, aldaer in gemelden jaere door neerstigheijd van wijlen sijne Doorl. Hoogw. Jacobus, Josephus Thomas Wellens ingestelt sijnde. Denk eens hoe weijd hunne vermetendheijd strekt, dat sij sig niet souden schaemen de handen aen de priesters, Godsgesalfde te slaen. O beweenelijke dwaesheijd!

Daer was dese week nog een schoon stuk geschied tot St. Truijen in 't land van Luijck, alwaer veele vlugtelingen zijn der universiteijt van Loven, onder andere den Eerw^{e} heere J.J. Van den Elsken, lector van 't Attrechts collegie tot Loven en bichtvader van 't Beggynhof aldaer, zijnde aldaer sedert verlede jaer, ter oorsaecke der vreede vervolgingen tegen sijnen persoon, gevlugt, sig ophoudende in 't clooster St Hieronymus Dal. Ondertusschen hadden die misschien van 't gouvernement tot Brussel den onderschouteth van St Truijen

omgekocht, soo men segt, voor 1000 pistolen, om desen priester te apprehenderen en hun te leveren, hadden ten dien eijnde eenige provosten in borgers kleederen uijtgesonden, om tot hun oogwit te geraeken. Dese dan gekomen zijnde tot St Truijen, hebben hem buijten dese stad met eenige andere priesters sien wandelen, alswanneer den onderschouteth hem gevangen nam, hem aenstonds aenvatte en brogten gebonden binnen die stad, ten huijse van den voorseijden onderschouteth, om voorder na Brussel te transporteren. Ondertusschen, de borgerije, op 't geloop van eenen priester van 't geselschap van den heere Van den Elsken, die spoedig binnen die stad gekomen was, sig aenstonds bijeen vergaedert hebbende, haelden hem uijt den gemelden huijse, en met een escort van ontrent wel 80 gewapende, wordt hij na Hasselt getransporteert. Hetgene waermede sij hem beschuldigen en waerover hij tot Loven ook vervolgt is, is dat hij autheur soude sijn der brieven uijtgegeven wordende onder den naem van 'Keuremenne', waerin wijd en breed beschreven zijn het seminarie generael met desselfs leeraers en leerlingen, den geheelen staet van 't selve en der tegenwoordige universiteijt.

Is het geene schande voor eenen Roomschen vorst, onse priesters te vervolgen op soo eene schandelijke wijse? Dat sij genoodsaekt zijn te vlugten, hunne stad, familie, hunne toehoorders en, gelijk den heere Plebaen, sijne schaepen te verlaeten en hunne toevlugt te nemen op het gebied van eene oncatholieke mogentheijd, gelijk onse twee vlugtelingen, op het Hof van onsen Bisschop, in de hoeve bij den Ouden Borch, zijnde onder de staeten van Holland, of gelijk anderen seggen, tot Bergen op Zoom.

20 Junij. Smorgens vroeg is er sekeren persoon van Loven, wesende eenen Ierlander, genaemt Dhr. Weibber, licentiaet in de medecijnen aldaer, die de visiten gratis doet, woonende op

de Heverschestraet, vergeselt met dragonders, op 't casteel gebrogt; denkt eens wat droefheijd voor vrouwe en kinders.

In den morgent is den voorstel gedaen, op 't stadhuijs in 't collegie, van 3 onwettige placcaerten, dog onse Magistraet, ingevolge hunnen eed, hebben die publicatie geweijgert, uijtgenomen een kleijn getal, sommige seggen 4; is 't soo, dit zijn er dan waerscheijnelijk die eene andere conscientie hebben, of hunnen eed vergeten zijn, die sij op de Blijde Inkomste, in 't aenkomen van hun officie, gedaen hebben.

22 Junij, tegen den noen, om half 12, werden op de puije van 't stadhuijs alhier 3 placcaerten, waer van de weth eergister de publicatie met recht en reden had geweijgert, gepubliceert door den deurwaerder P.L. Borrekens, ter assistentie van onsen schoonen markgrave; te weten 1° eene ordonnantie van den keijser van 18 deser, waerbij alle de privilegien van dese provintie gelijk ook den geheelen inhoud der Blijde Inkomste, worden gecesseert en geannulleert; de staeten, gelijk ook den Souvereijnen Raede van Brabant, gesupprimeert; 2° eene declaratie van den keijser, raekende de opperadministratie van justitie in de provincie Brabant, ook van 18 deser, waerbij onder andere geseijd word, dat er sonder uijtstel binnen de stad Brussel sullen opgerecht worden, twee kamers van den grooten Raede van Mechelen, die voor dese provincie van Brabant, de justitie in den laesten report sullen administreren; en ten 3e eene declaratie van den keijser, raekende den ontfang van de publieke lasten in de provincie van Brabant, van den 19 Junij 1789. Geduerende dese publicatie waren er ontrent 60 à 70 gewapende soldaeten in drij partijen, op de groote merkt, die, beneffens eene patrouille van 19 dragonders te peerd, aen 't hoofd hebbende den Commandant der trouppen binnen dese stad. Dujardin, die in Tersieken logeert, de borgers hier daer bij malkanderen staende, deden vertrekken

op eene seer onbeleefde wijse, met hunne sabels daerna kappende; andere en sterkere patrouillen van dragonders reden ondertusschen langs de voornaemste straeten daer ontrent; dog niemand insulteerde hen, alhoewel sij ontrent de Kaesruije twee dekens van de gilde van den ..... J.B. Ceulemans, koopman in laekens en J.F. Van Lancker, koopman in engelsche en Neurenbergsche goederen, beijde van 't stadbuijs afkomende, waerbij sij voor affaires van de gillde hadden geweest, om na huijs te gaen, vastgrepen. Wij stonden verbaest, als men dese met de selve patrouille Dujardin, aen 't hoofd hebbende, over de groote Merkt, voorbij 't stadhuijs sagen leijden en wirden langs de oude Kooremerkt, Schoenmerkt, nevens den huijse van den voorsegden van Lancker, op den hoek van de Beddestraet, wiens huijsvrouwe van desen voorval nog niets wetende en haeren man tusschen die dragonders siende aenkomen, schier als bezweek, en gingen soo voorts langs de Meir, Huijdevettersstraet na de hoofdwagt, alsnog zijnde in Tappesiers Pand, van waer sij met een escort voetvolk en eenige dragonders na 't casteel getransporteert zijn.

Vele borgers op de groote merkt, dese militairen aldaer siende, hadden hunne deuren, vensters en winkels gesloten uijt vreese, jae, alle welpeijsende ingesetenen waeren vol droefheijd en vreese, eenige begaven sig buijten dese stad om, niet wetende wat lot over hun hoofd hong, in de militaire handen niet te vallen, welkers onbeleefdheijd, even als van de provosten tegens onse verdrukte borgers niet lijdelijk was.

Desen morgent was den Brusselschen commissaris van 't gouvernement, P. Provost na 't comptoir van den 20^{on} penninck gekomen zijnde onder 't stadhuijs, hetwelk gesloten wird. Dhr Kannekens en voordere officieelen wirden ook den nieuwen eed voorgestelt, maer deden den selven niet; gelijk sij insgelijks deden na middag op 't wijnaccijs onder de werf-

poort, en hebben aldaer eenen schildwagt geset; hadden ook geweest op 't comptoir, alwaer men de impositie van eenen gulden op iederen hond betaelt, ontrent de borgtkerk.

Desen avond patrouilleerde den markgrave langs dese stad met 11 gewapende provosten, dog niemand wist er de reden van en het scheen, alsoo alles soo stil was, dat het was om onse borgers op te hitsen en tot tumulte te brengen; hij en sijne lagrassen wirden op verscheijde plaetsen door de jongens agter hun loopende, schandelijk uijtgejouwt.

23 Junij. Smorgens reden de dragonders wederom langs de stad; men sag aengeplakt aen het stadhuijs en aen de kerken sekere bekentmaeking, dat alle de gewesene ontfangers der staeten van Brabant, aengestelt in de steden van Brussel, Antwerpen en Loven, gecontinueert zijnde in hunne plaetsen van wegens sijne majesteijt, uijtgenomen den Raedontfanger generael de Aquilar; en in consequentie geauthoriseert van hunne gestiën te exerceren gelijk voor desen.

24 Junij, in den morgent zijn de commissarissen na 't bieraccijs gegaen, hetgene aenstonts gesloten wird, nemende van alles inspectie en na middag deden sij de imposten al betaelen. De imposten der andere specien moesten volgens hunne orders ook betaelt worden, maer niet volgens de rechten en wetten van ons land, die men nogtans meer dient te observeren. Dog niettegenstaende wirden de imposten ingevordert met 25 dito.

25 Junij was 't collegie op 't stadhuijs, alwaer den buijtenborgermeester en pensionnaris Bom, van Brussel gekomen zijnde, van hun wedervaeren rapport quaemen doen.

Men sag wederom door de commissie der officielen eene andere bekentmaking aen 't stadhuijs en kerk geafficheert.

Het vermaerde werk der heijligschrijvers, voor tittel hebbende: ‘Acta Sanctorum’ en bekent onder den naem der ‘Bollandisten’, na den Seer Eerw^{en} Pater Joannes Bollandus, (siet wat er Diercxsens van segt Tom. 7, pag. 271 en seqq.) een werk hetwelk soo exact is in alle sijne deelen, dat het den lof verdient heeft van alle geleerden en van de gereformeerden selfs, hebbende sijn begin genomen binnen dese stad Antwerpen in 't professiehuijs der gewesene Jesuiten A^{o} 1643, en aldaer door de neerstigheijd en iever van verscheijde geleerde mannen van dit order altijd vervoordert tot den jaere 1773, tijde der vernieting van de Societeijt Jesu. De twee eerste volumen van dit treffelijk werk zijn binnen dese stad in 't licht gekomen 1643, en bestaet heden in 51 tomen, gaende tot in de maend Ocober.

Dit werk dan na de vernieting der gemelde societeijt, is door den iever van eenige deser paters, onder protectie van haere Majesteijt Maria Theresia, gecontinueert geworden in de abdije van Couwenberg tot Brussel; maer dese abdije in 1788 ook het lot van suppressie ondergaen hebbende, en de soogenaemde Bollandisten door het gouvernement op 2 November 1788 insgelijks gesupprimeert zijnde, heeft eijndelijk de abdije van Tongerloo de continuatie daervan aenveerd. Sullende dit groote werk aldaer door drij ingesetenen, waeronder sig bevindt den heere Ghesquière, bekent door sijn: ‘Acta Sanctorum Belg. Selecta’ en ook door drij heeren van die abdije vervoordert worden. Op 19 Meij 1789 begonst men de boeken van Brussel na de abdije te brengen. De laetste sijn aldaer op 20 Junij aengevoert. Dit voortreffelijk werk word aldaer gecontinueert door den Eerw^{en} heere Jacobus De Brien, gebortig van Halle in Henegouw, en den Eerw^{en} Josephus Ghesquière, gebortig van Cortrijk, beijde gewesene Jesuiten. De heeren uijt de abdije zijn: Fridus Thijs, Sijardus van Dijck van Diest, Van de Goor van Turnhout en Ma-

thias Staels. Alwaer ten dien eijnde sterk gebouwt word, soo voor de schoone bibliotheque als andersints.

De boeken, brieven en voordere documenten in groote menigte van Brussel alhier aengebrogt zijnde, zijn op 23 en 25 deser met verscheijde wagens na de refugie der voors[e] abdije van Tongerloo, in 't Kipdorp tegenover St Jacobskerk gevoert.

Sondag 28 Junij smorgens, is den raedsheer Delmarmol van 't casteel gelaeten, wordende tegen den noen gevolgt door J.B. Ceulemans en J.F. Van Lancker; sij hadden niets als eenige slegte bagatellen tot hunnen laste ingebrogt om dese eenigsints te beschuldigen; hieruijt blijkt genoeg, dat men niet pligtig moet zijn om door de militaire, nogtans tegens onse rechten, geapprehendeert te worden; het is als gespiculeert om ons te verdrukken.

30 Junij heeft den markgrave wederom eenige placcaerten aen de weth voorgestelt om te publiceeren, hetwelk sij geweijgert hebben, men meijnde dat hij dit door den deurwaerder Borrekens soude hebben doen uijtvoeren, maer sulks is niet geschied.

Desen avond is den Engelschen doctor, Weibber van Loven ook van 't casteel afgelaeten en op vrije voeten gestelt, tot wiens laste sij ook niets hebben konnen inbrengen.

Julij

Tegens den avond zijn de seer Eerw[e] heeren Landdeken en Plebaen, die helden van onse heijlige Religie, eijndelijk en tot onse groote blijdschap, wederom binnen dese stad gekomen.

2 Julij. Gisteren en vandaeg zijn de boeken, brieven en papieren en geld van het staete comptoir, uijt den huijse van Jon^{r} Joan. Aug. Van den Cruyce, die sijne ontslaeginge van 't gouvernement gevraegt en bekomen heeft, met eene soldaetenwagt overgetransporteert na het clooster van St Joseph Nasareth, het welk ten dien opsigte op Sondag 28 Junij en Maendag 29 dito, feestdag der H.H. Apostelen Petrus en Paulus en volgenden dag met allen spoed daertoe bereijd was, tot welkers bedieninge provisionelijk is aengestelt, sekeren Brusselschen officieel, bij commissie van 't gouvernement van 25 Junij lest, geparaph. Fr. Vt., onderteekent Nieulant. Ten dien eijnde sag men alhier aengeplakt de volgende bekentmaking:

> ‘Wordt eeniegelijk gewaerschouwt, dat het comptoir der beden, hetwelk gehouden is geweest ten huijse van den gewesen raed, ontfanger generael Van den Cruyce binnen Antwerpen, sal gehouden worden in het battiment van het gesupprimeert clooster van St Joseph Nasareth, genaemt Spinsters in de Papestraet, tot welkers bediening provisionelijk is geauthoriseert den officiael J.B. Jambers, ingevolge sijne commissie van 't gouvernement deser Nederlanden, de dato 25 Junij 1789.’

6 Julij, smorgens om 4 uren zijn de dragonders langs St Jorisport uijt dese stad vertrokken, eenige nogtans, soo schijnt, sijn alhier gebleven misschien om rapporten te doen.

Vele van de provosten zijn ook vertrokken, dese hadden verscheijde mael desorders begaen, de borgers geinsulteert en ontrust publiek, op de straeten en in de herbergen, alwaer sij verscheijde mael kwamen als heeren gekleed en op eene onbekende wijse; en deden dit alles ongestraft.

Den Eerw^{en} Pater Joseph Tourbé, sig sedert sijn vertrek

uijt dese stad altijd opgehouden hebbende in 't clooster der Beggaerden tot Diest, moest, ingevolge eene depeche van 't gouvernement, sig binnen de 24 uren begeven na eene andere plaets ten sijnder geliefte, uijtgenomen Antwerpen of Diest, omdat hij, volgens de voors[e] depeche, aenhoud met persoonen die vijanden zijn van 't gouvernement; hij heeft aenstonts laten weten dat hij Brussel verkoos om onder hunne oogen te zijn.

11 Julij is alhier door den deurweerder J.S. Borrekens gepubliceert en geaficheert een decreet, gegeven in den grooten Raede, binnen de stad Brussel den 3 Julij 1789; geparaph. Jos. Vt., ondert. F. Lanné, waerbij gewoonelijke verlengingen der vijfthien dagen reeds dit jaer uijtgesonden voor het hoeij der gebroekten en de gemijnten nog verlengt word voor ander 10 dagen na 't verloop der voorseijde 15 dagen.

Bij waerschouwinge was alhier bekent gemaekt dat den rentmeester deser stad bij provisie ‘voortaen maer en zal betaelen ses en halve stuijvers voor premie, in plaets van 13 stuijvers voor iedere viertel rogge op de merkten verkogt wordende voor de compsumtie van de ingesetenen deser stad, beginnende met Vrijdag eerstkomende, 10 deser.

15 Julij sag men alhier aengeplakt eene advertentie, luijdende aldus: bekentmaekinge van wegens sijne majesteijt den keijser en koning. Word eeniegelijk gewaerschouwt, het recht van eenen gulden op elken hond, hetwelk voortijds is ontfangen geweest door N. Hennebrucker, alsnu moet betaelt worden ten comptoiren der XXste penningen onder den raedhuijse binnen de stad Antwerpen; op de dagen en de uren dat deselfde XXste penningen worden betaelt, tot welken ontfang, beneffens den genen der voors[e] XXste penningen

provisionelijk is geauthoriseert den officiael J.F. Van den Berghen, ingevolge sijne commisisien ten selven comptoiren aengeplakt.

16 Julij wird alhier langs de stad uijtgetrompet en afgelesen van de 20^{e} penningen te betaelen tusschen heden en 8 dagen, het selve wird gedaen door de deurweerder Borrekens, alsoo de stadsboden of eerste raeden, die sulks gewoon zijn te doen, dit geweijgert hadden; en men sag alhier aengeplakt ten dien eijnde het volgende:

> 'Waerschouwinghe,
> Die van de commissie, aengestelt tot de bestieringe der provintiale innecomen van Brabant, waerschouwen bij desen aen alle ende aen iegelijk, de eijgenaers en huerlingen der huijsen, hoven ende erven, gelegen binnen dese stad, dat uijt kragt van de ordonantie van zijne majesteijt den keijser en koning, van den 19 Junij lest leden, sij tusschen heden en agt dagen, te rekenen van den 16 Julij 1789, sullen hebben te betaelen, den eersten 20^{en} penning ofte huijshuergeld, competerende aen sijn geseijde majesteijt, te ontfangen half Meert 1789, mitsgaeders een derde van eenen 20sten penning, opgelegt tot eenen extraordinairen secours van de onvermijdelijke kosten van den oorlog, alsmede voor een sesde van eenen 20sten penning, insgelijks opgelegt voor eenen termijn van 32 jaeren, die sullen komen te eijndigen met den jaere 1796, ten welken eijnde de collecteurs onder den raedhuijse sullen vaceren van 9 tot 11 uren voornoen, en naer noen van half drij tot 4 uren daernaer, uijtgenomen alle Saterdagen en de maend Augusti, op pene van sommatie en executie tot laste van de defaillan-

ten, waernaer eenieder des raeckende sig sal hebben te regelen.'

20 Julij sag men in 't licht eene depeche wegens den keijser, waerbij besloten is te geven uijt den naem van sijne Majesteijt, eene belooning van 10 duijsent guldens, die sullen aenbrengen de autheurs en de drukkers van oproerige schriften; en 6000 guldens, die sullen aenbrengen de distribuanten der selve. Siet de depeche in dato 14 Julij 1789, geparaph. Fr. Vt ondert. P. Lederer.

22 Julij wird alhier bij waerschouwinge kenbaer gemaekt aen eenieder, dat de premie, dewelke tot hiertoe door den rentmeester deser stad Antwerpen betaelt is geweest voor de rogge, op de merkten alhier verkogt, voortaen niet meer sal betaelt worden. Dese premie hadde geene beternisse in de graenen gebrogt; op Saterdag 18 deser stond de terwe in den spijker f 10,9 en de rogge f 5,8.

23 Julij sag men alhier aengeplakt de volgende waerschouwinge:

'Die van de commissie, aengestelt tot de bestieringe der provinciale innekomen van Brabant, waerschouwen door dese alle ende eeniegelijk, dat uijt cragte, soo van den IV artikel van de ordonnantie van Sijne Majesteijt, den keijser en koning, van den 18 Junij 1789, als uijt desselfs ordonnantie van den 19 der selver maend, de imposten onder notitie gehouden, geduerende de maenden December 1788, Januari, Februarij ende een deel der maend Meert 1789, gelijk ook ten tijde der maend Junij daernaer, moeten betaelt worden aen de respective ontfangers ende collecteurs der imposten; en dat het aen dese geordonneert

is de selve sonder uijtstel met alle neerstigheijd in te vorderen, en de gebrekkelijcke te praemen, bij middel van executie.'

Dog dese furie is onder gebleven; en daer was niemand die sprak van de imposten, die hij rechtveerdig genoten had, te gaen betaelen. De ontfangers waren wel wijzer als daer de invordering van te willen doen, daer het ook eene onmogelijke zaek voor hun soude geweest hebben.

24 Julij smorgens om half 7 vertrok onsen Bisschop na Brussel, eijndelijk uijt civiel arrest ontslaegen zijnde, waer in hij nu soo lang geweest heeft, hebbende sig in dien tusschentijd niet mogen buijten dese stad begeven.

Den Cardinael Artsbisschop van Mechelen was ook tot Brussel ontboden; en waerschijnelijk ook de andere Bisschoppen.

Op desen tijd wird er ontrent St Joris poort eene halle ofte waeg getimmert bij de Gasthuijsbeemden, om het meel, komende van de meulens buijten dese poort en op den Drink, te wegen, gelijk men altijd 't Hessenhuijs gedaen heeft en het welk te ongemakkelijk viel door de afgelegentheijd, dog wird voor de andere meulens gecontinueert gelijk te voren.

De St Peeters Vliet wird langs de noordsijde geheel vernieuwt; het stadhuijs wird vervolgt in staet gebrogt te worden, langs den kant der Braderijestraet, het verleden jaer begonst zijnde.

Op *Sondag 26 Julij* smorgens, zijn alhier in de 60 dragonders langs St Jorispoort van Mechelen binnengekomen.

Verscheijde borgers deser stad hadden nu al twee agtervolgende nachten aen sommige deuren van keijsers gesinden gaen slaegen, tot hun schande; op sommige deuren waren galgen geteekent en vol moed voor het gemeijnebest en gesterkt zijnde door het exempel van Frankrijk, alwaer de patriotten te

Parijs de overhand hebben behaelt en dwingelandij afgeweerd. De spraek ging alhier dat men tot Brussel de staete cocardes begon te draegen, eenigen binnen dese stad begonden sig ook te verstouten sulks te doen, de militairen stonden desen avond en den geheelen nagt in de wapens; het casteel was rondom beset en ook de plijn en de straeten daer ontrent. De dragonders en voetvolk patrouilleerden den ganschen nagt dog daer zijn gene de minste desorders voorgevallen. Sij lieten den volgenden dag niemand op 't casteel komen.

Desen avond is er tot Loven groote tumulte geweest, besonder aen St Quintens en St Jacobs parochien; de militairen waeren aldaer in de wapens en schoten op de borgers, die hun wel tegenweerden, hun versterkt hebbende met bierwagens en keten, dwers over de straeten; men gelooft vastelijk dat de militairen sterk de nederlaege moeten gehad hebben, dog daer word wijnig van gesproken. Het huijs van den rentmeester van 't Beggijnhof is gants uijtgeplundert.

Tot Tienen waren, 22 deser, wel 30 huijsen van keijsersgesinde geplundert. Tot Diest waren, op 27 deser, wel 7 huijsen geplundert, waeronder het koningscomptoir, alwaer de boeken en papieren zijn verbrand geworden.

Op 27 Julij om 7 uren 's avonds arriveerde onsen Bisschop wederom binnen dese stad van Brussel, onverrigter saeke, soo men segt vast vermeijnt. De Bisschoppen den voorstel van 't gouvernement, nopens het seminarie generael tot Loven niet willende aennemen.

Desen nagt was 't casteel andermael met militaire beset.

Vandaeg is alhier van stadswegen gepubliceert: aengesien de militaire overheijd aen het Magistraet deser stad kenbaer heeft gemaekt, dat sij de alderstrengste bevelen heeft ontfangen om de publieke ruste en 't goed order te doen onderhouden, wordende eenieder vermaent van hun te onthouden van alle

bijeenkomsten, van 't draegen van onderscheijdene teekenen, van iemand te misdoen, enz.

28 Julij ontrent noen arriveerden alhier uijt Vlaenderen twee compagnien voetvolk van 't regiment van Vierset, intrek nemende in 't clooster der Victorinnen. Ten selven dage vertrok er eenig voetvolk van hier.

Desen noen is alhier, bij resolutie van den extra ordinairen maendagschen raede, gepubliceert het volgende, hetwelk op de gewoonelijke plaetsen aengeplakt wird; hebbe het selve hier bij gevoegt om den schoonen inhoud aen een ieder te kennen te geven.

> Geboden ende uijtgeroepen bij mijne heeren die Schouteth, Borgermeesteren, Schepenen en de Raed der stad Antwerpen, op den 28 Julij 1789.
> Mijne voornoemde heeren, ingevolge de expresse bevelen van het gouvernement generael, de dato 27 deser, kondigen uijt, de volgende ordonnantie en de advertentie respective.
> Alsoo mijne heeren die wethouderen deser stad onderrigt sijn dat onlangs binnen dese stad Thienen swaere ongeregeltheden ende grouwsaeme buijtensporigheden sijn begaen, tot soo verre dat men sig heeft durven overlaeten aen de plunderinge van meijnige huijsen, en dat er ook droevige ongevallen sig hebben veropenbaert binnen de stad Loven, waerinne men anderen middel en heeft konnen gebruiken om den voortganck van dese onheijlen te beletten als de militaire wagt, ende begerende het geweld van die ongelukkige vlaege af te weiren van de goede gemeijnte en de inwoonders deser stad tegens de selve kragtig te beschermen, soo is 't dat mijn heeren, vernieuwende de ordonnantie in diergelijke voorvallen meermaels

gedraegen en namentlijk degene over de saemenrottinge ofte attroupementen, onlangs gepubliceert, verclaeren dat alle saemenrottingen ofte attroupementen, mitsgaeders alle teekenen van partijdigheijd, hoegenaemt, sullen gestraft worden met de penen ende amenden, bij de vorige ordonnantie gedraegen, en de voordere arbitraire straffen naer eijsch en gelegenheijd.
Dat alle degene die eenig complot sullen maeken ofte houden eenige discoursen over het aenvangen van het plunderen van eenige huijsen, winkels ofte persoonen, ofte diergelijke seditiense proposten, insgelijks sullen gestraft worden volgens de strengheijd der placcaerten van sijne majesteijt en der ordonnantien van mijn voornoemde heeren, schoon sulk complot ofte diergelijke discoursen tot hun uijwerksel niet gebragt wirden.

Dat alle degene diergelijke discoursen ofte complotten sullen hooren, gehouden sullen wesen sulks instamelijk aen de heeren schouth en de onderschouth deser stad kenbaer te maeken, met nominatie ende aenwijsinge der persoonen die dese discoursen gehouden sullen hebben ofte in het houden dier present sullen geweest zijn, op de pene als bij de voorsegde placcaerten ende ordonnantien gecominneert, en bij aldien iemand dergene dusdanig complot met anderen gemaekt hebbende, 't selve goedtijds aen die heeren schouteth ofte onderschouteth quaemen kenbaer te maeken met nominatie ende aenweijsinge van hunne complice, sal al sulke over - ofte aenbrenger ongestraft gehouden worden ende sijnen naem gesecreteert, soo wel als van den genen die de discoursen ofte complot gehoort hebbende, daervan de voorsegde advertentie gedaen sal hebben.

Verklagende voerders mijne voorgemelde heeren dat alle degene die eenige huijsen ofte winkels sullen geplundert hebben, ofte die geattesteert hebben de selve te plunderen, sullen worden gestraft met de dood.
Verklaerende voorts, dat in soo verre iemand, wie hij zij, soude begaen de minste feijtelijkheijd, 't zij met woorden, 't zij met werken, soo tegens de civilen als tegen de militaire krijgsmacht ofte andere persoonen, wesende in eenigen publieken dienst, den selven seffens sal worden geaprehendeert ende sommerlijk geoordeelt ende gestraft, selfs met de dood, naer gelegenheijd ende eijsch van saeke.
Ende om de goede ingesetenen van alle onheijlen te bevrijden, de welke maer al te dikwijls door den drank worden veroorsaekt, soo verklaeren mijne voors[e] heeren, dat het aen niemand, van welke conditie ofte qualiteijt hij sij, sal geoorlooft sijn sig op te houden naer 9 uren des avonds in eenige publieke huijsen, als herbergen, wijntaverniershuijsen, caffehuijsen ende andere diergelijke, alwaer men eenigen drank schenkt, op pene dat sij sullen worden gearresteert ende gestraft volgens de ordonnantie alreeds gepubliceert en op voordere arbitraire straffe, naer eijsch en gelegenheijd.

Verbieden wel expresselijk aen alle herbergiers, caffetiers ende aen alle degene sig geneerende met eenige dranken ofte liqueueren te schenken, iemand, wie hij sij, naer negen uren des avonds in hunne huijsen te houden ofte te gedoogen dat sij aldaer naer de voorsegde gestelde ure sullen verblijven, ordonnerende diensvolgans aen de selve hunne huijsen te sluijten ten 9 uren des avonds, met verboden, van wie het zij, naer dat ure alnog te aenveerden, op de pene van

honderd patacons aen en tot laste van de herbergiers, wijntaverniers, caffetiers en de ander.
En om des te beter alle wanorders te voorkomen, dewelke door de vreemdelingen souden konnen worden veroorsaekt, soo ordonneren mijne voors[e] heeren aen de respectieve stadsportiers en wie des behoort, alle dagen tot voorder order de stadspoorten te sluijten ten 9 uren des avonds, met verbod van de selve te openen voor de ordinaire ure des morgens, sonder expres bevel, op pene van destitutie en selfs van corporelijk gestraft te worden naer eijsch van saeke.
Ende gemerkt mijne heeren verwittigt zijn dat het gouvernement generael in opsigte der tegenwoordige omstandigheden ende om de algemeijne veijligheijd te houden, kragtige maetregelen heeft genomen, waervan onder andere het gevolg soude sijn, dat degene die sig souden begeven aen eenige crimineele ondernemingen, seffens sullen worden geapprehendeert, geenrolleert ende gesonden naer Luxembourg om voorders getransporteert te worden en te moeten dienen in Hongariën, mitsgaeders, dat ingevalle iemand de vermetentheijd soude derven gebruijken van te schieten of te werpen uijt de huijsen, steenen ofte andere diergelijke saeken, het huijs uijt het welke de selve souden komen, seffens in den grond sal geschoten worden met het canon, soo is 't dat mijne heeren mits dese, de voors[e] schikkingen aen eeniegelijk komen kenbaer te maeken, aenwackerende, alle ingesetenen tot den onderhoud van de gemeijne rust, ten effecte van dese ongelukken te vermeijden.
Verklaerende eijndelijk mijne voors[e] heeren, dat de ouders en de meesters sullen moeten inne staen en verantwoorden voor hunne kinderen en bedienden

over alle de boeten en de amende bij dese gecommineert; en dewelke executabel sullen sijn uijt cragte der selve, sonder dat iemand in oppositie sal worden aenveerd, tenzij naer dat sal sijn gebleken van voorgaende namptisatie.
Reserrende mijne heeren aen hun het minderen, meerderen en interpreteren dese naer eijsch ende gelegentheijd.
Aldus gedaen in de vergaederinge van den Maendagschen Raede, extraordinairelijk gehouden desen 28 Julij 1789; geparapheert Torfs Vt.; onderteekent, Louis Torfs.'

Desen avond wird de poort, ingevolge dese schoone placcaert, ten 9 uren gesloten, waerdoor vele borgers door onwetentheijd, buijten gesloten wirden.

Onzen Bisschop heeft vandaeg de reguliere oversten deser stad bij sig ontboden en hun de bevelen van 't gouvernement voorgestelt, en hun versogt van de religieusen thuijs te houden en niet laeten uijt te gaen sonder wettige redens en dan nog met schriftelijk billet van hunne oversten, het gouvernement voor reders bijbrengende dat de geestelijke de wereldlijke opstoken, waerbij wederom blijkt wat agtinge het Hof van Brussel voor de geestelijken heeft.

29 Julij sag men alhier geafficheert eene placeaert wegens den keijser, van 27 Julij 1789, aengaende het plunderen, waerbij onder andere gestatueert word, dat de schaede die den geplunderden sal hebben geleden, moet vergoed worden door de gemijnte der plaetse; schoone wetten dat den onpligtigen voor den pligtigen moet betaelen.

Augusti

..... *Augusti* sag men alhier aengeplakt wegens den keijser,

de volgende bekendmaeking:

> ‘Word eeniegelijk gewaerschouwt dat XXste penningen over de huijsen, hoven ende landen, gelegen onder de jurisdictie van de watermolenbrugge, parochie van St Willebrords, ende degene onder de markgrave Leije en Kiel, mitsgaeders het recht van eenen gulden op iederen hond, de welke voortijds ontfangen wirden door de greffiers van aldaer, alsnu sullen moeten betaelt worden ten comptoire der XXste penningen, onder den Raedhuijse, binnen de stad Antwerpen, op de dagen ende uren dat de XXste penningen worden ontfangen.’

4 Augusti. Eenige ware borgers, ieveraers voor het vaderland en gemeijnebest, hadden eene collecte gedaen door dese stad bij onse goede borgers om eene milde gift ofte aelmoesse, ten eijnde van op 4 deser eene solemnele Misse te laeten doen, met uijtdeijlinge van brood en aelmoessen, in de kerke van den H. Carolus Borremeus, mede verscheijde lesende missen in andere kerken deser stad, alle tot laeffenisse der sielen van onse medeborgers, dewelke door de vreedheijd en moorddaedigen handel der militairen van Clairfayt, onder de commande van den capitain Romengas, alhier op de Groote Merkt op 4 Augusti 1788 begaen, soo ongelukkiglijk het leven verloren hebben. De kerkmeesters van St Carolus Borromeus waren daervoor bij de weth ontboden, die daer wijnig konden op antwoorden, alsoo sij daernog gene egte wete van hadden. Daer was wegens de weth ook eene deputatie gesonden bij sijne Hoogw. onsen Bisschop, seggende, dat door de groote versaemelinge van volk tot het bijwoonen van dese misse, eenige gevaeren souden konnen spruijten mits de tegenwoordige tijdsomstandigheden, wenschende om hieraen te voorkomen, dat sulks in stilte soude verrigt worden, nogtans den iever prijsende van dese ware borgers, aen wie sijne Doorl.

Hoogw. dan, op die aensoekinge, versogt heeft, van in verscheijde cloosters eenige lesende Missen te laeten doen, in plaetse van de groote Misse, die andersints in uijtmuntende musiek soude gedaen geweest hebben, hetgene alsdan is gevolgt, sijnde ten dien eijnde in de kerken der Eerw^{e} Paters Predikheeren, Minderbroeders, L.V. Broeders, Beggaerden, Capucienen, Augustijnen en Discalsen, op 4 Augusti, twee gelesene missen aen de respectieve hooge autaeren gedaen, met de gebeden voor de overledenen. De Eerw^{e} Paters Minimen hebben alleenelijk maer 4 stille missen gelesen, om sekere redens soo sij seijden, maer in de eerstgenoemde kerken zijn, boven de voorsegde 2 missen, nog verscheijde stille gedaen, gelijk ook in St Caroluskerk den geheelen morgent door. Daer wird aen de weduwen, kinderen en familie van dese ongelukkigen, aelmoessen uijtgedeelt, gevende aen sommigen 2, 3, 4, jae tot 10 kroonen toe.

Na middag zijn der wederom soldaeten uijt Vlaenderen aengekomen, daer sijn vele fusieken en oorlogsgereedschappen uijt het arsenael van Mechelen alhier te schepe aengebrogt, misschien uijt vreese.

7 Augusti moest den Deken der kuijpers Schroots, en Kerkhoven, den Deken der roepers en den Deken der..... tot Brussel zijn, aldaer gedaegt zijnde.

8 Augusti was de nieuwe horologie op St Joris Toren ingang; is gemaekt door Kerckx.

Op *10 Augusti* word alhier de revue gedaen op de Casteelplijn, van de militairen binnen dese stad zijnde, en die van 't peerdevolk geschiede op 't casteel. Niemand, alhoewel hunnen tijd geeijndigt was, kreeg congé of ontslaeginge van sijnen dienst.

Men sag alhier aengeplakt, twee ordonnantien van den keijser, d'eene voor de oplossinge der chijnsen, renten en de jaerelijksche prestatien die men schuldig is aen de domeijnen en aen de religie-casse voor de provincie van Brabant, van den 23 Julij 1789; de 2de van 27 dito, aengaende het stelen van graenen op het plat land, of van andere vrugten, 't sij op de velden, weijden en hoven.

Op *11 der selve maend Augusti* smorgens, vertrok onsen Bisschop, na Brussel, aldaer, beneffens den Cardinael Artsbisschop van Mechelen ontboden over 't seminarie generael.

Woensdag 12 Augusti heeft het voor de 3de mael collegie geweest over den notaris Goublom, als wanneer sijn vonnis is gemaekt en besloten, na Brussel gesonden is. De commissarissen in dese saek, zijnde twee treffelijke Schepenen: Jon^{r} Joannes P. De Hornes en J.S. Vermoelen, daer waeren in de maend Junij veele toonen ten sijnen laste genomen, selfs van saeken over 3 jaeren gebeurt, verscheijde pastores hadden komen klagten doen bij onsen Bisschop, dat verscheijde van hunne parochianten niet meer te bichten gingen, voor reden gevende dat hun sulks anders was uijtgeleijd.

Sijne familie hadden aen het gouvernement tot Brussel requeste gepresenteert, ten eijnde van gratie en verlosssinge, het welk ten adviese is gekomen aen wethouderen deser stad, die daerop geadviseert hebben door den advocaet Nanteuil junior, uijtmaekende eenen heelen boek, waerin saeken geprogeert waren ten sijnen laste, wel met 20 toonen en welk advies opgesonden sijnde, is het request afgeslaegen, welke wete quam op 16 Julij, waerover alsdan op 24 Julij is colegie gehouden, waerin hij selfs niet is verschenen, alswanneer sijne beschuldiging aldaer is voorgelesen, waervan sijnen

advocaet copije vroeg en dag om te antwoorden, wordende hem 8 dagen toegestaen.

Desen namiddag resolveerden de herbergiers, alsoo sij vernomen hadden dat de borgers in de andere hoofdsteden alreeds tot 10 s'avonds mogten in de herbergen verblijven en hier niet later als 9 uren, hetgene hun groote schaede en agterdeel veroorsaekte, van daer over te gaen bij den binnen-borgermeester Torfs, en hem af te vragen, of hij sulks alhier ook wilde publiceeren ofte niet, die hun bij den markgrave wilde doen gaen, maer sij seijden dat sij met den markgrave geen saeken hadden, heeft hun sanderdags, op 13 Augusti op 't stadhuijs doen komen, als wanneer van stadswegen is uijtgecondigt, dat de dispositie, vervat in de ordonnantie van 28 Julij lestleden, waerbij verboden word van na de 9 uren des avonds in de herbergen te verblijven komt te cesseren, en dat ingevolqe den brief van het gouvernement generael, op heden ontfangen, het geoorlooft zal zijn van in de herbergen te verblijven tot 10 uren des avonds en niet laeter.

Op *14 Augusti* 's morgens arriveerde onsen Bisschop wederom binnen dese stad van Brussel.

Desen nagt zijnde fusieken, gebruijkt geweest zijnde ten jaere 1787, door de wijken en patriotten om te patrouilleren tot veijligheijd deser stad, door militaire van 't stadhuijs gehaeld en met eene wagt na 't casteel getransporteert, door order van 't gouvernement en bij consent van de weth.

Saterdag 15 Augusti, feestdag van O.L. Vrouw Hemelvaert, heeft de processie van Devotie, langs den gewoonelijken tour gegaen; den Bisschop droeg het Venerabel, was met veel licht vergeselt.

Ten selven dage is er eenig volk na Lillo vertrokken, en gister eenige na Hoogstraeten, die op 16 deser weder keerden.

Sondag 16 Augusti, groote Antwerpsche kermis; smorgens om 3 uren hebben eenige militairen eene groote desordre begaen op de Suijkerruije in de herberg ‘het Hoefeijser’. De kleermaekersgasten aldaer vroolijk zijnde ende patrouille der dragonders sulks gewaer geworden sijnde, hebben sig na dit huijs begeven en misschien door eenige van dit geselschap getergt sijnde, willende de deur doen openen sulks niet haestig genoeg geschiedende, zijn de staende gelaesen langs de straet opgeklommen, kappende en slaegende met hunne sabels in de vensters der bovenkamers, waerdoor die van binnen waeren, met schrik bevangen wirden en eijndelijk, de deur geopent zijnde, zijn met hunne peerden binnen tot op de plaets gereden, en eenige boven op de kamers gekomen zijnde, hebben alle die daer vergaedert waren met de bloote sabels en met vreede woorden na beneden gedreven en uijt den huijse gejaegt, selfs eenig quetsende, hetgene groote verbaestheijd veroorsaekte, namentlijk onder het vrouwvolk, maekende groot gejammer en getier, meijnende alle vermoort te worden, en siende het geheele huijs sterk beset met militaire, jae het scheen, dat alle de patrouillen hier versaemt waren.

Den selven nagt hebben de militaire de kanons, ten jaere 1785 op de kotters gedient hebbende en sedert in 't besaenshuijs in de natte straet agter de vierschaere gelegen hebbende, aldaer weggehaelt en na 't casteel gevoert.

Den volgenden nacht hebben de militaire de gemelde desorders met eene andere vermeerdert. De patrouille, passerende langs het Clapdorp en hoorende dat de viole ging in seker borgershuijs, alwaer de gebueren onder malkanderen vroolijk waren, zijn daer op aengereden, daer de deure opendoen en hebben aenstonts alle de persoonen, met straffe woorden,

hunne sabels uijttrekkende doen na huijs gaen. Denkt eens wat schrik voor die daer vergaedert waren. De moetwilligheijd die de militaire provosten, alhier genaemt lagrassen, bedrijven en alhier uijtwerken tegens onse verdrukte borgers, is onverdraegelijk, en of men daerover klaegt, daer komt niets van, jae sij willen hun de geheele meesterschap van de stad toeeijgenen, want willen in alles gekent zijn.

19 Augusti smorgens wird er aen de Kipdorp en Roode poorten een soldaeten wagt gestelt van 8 à 10 man; die aen de Roode poort hadden in den morgent eenige Brusselaeren, door dese stad trekkende, na den hollandschen kant, aengehouden en na 't clooster der Victorinnen gebragt, waervan eenige zijn losgelaeten en eenige op 't casteel geset. Dog dese nieuwigheijt duerde niet lang, en men segt dat er op dien korten tijd dat se aldaer gestaen en de wagten gehouden hebben, alsreeds eenige gediserteert waren, soodat hun dit te schadelijk was.

Dagelijks ging er zeer veel jong volk soo door dese stad en door de omliggende dorpen als langs de merken, komende van Brussel met heele trouppen, voorsien van een pas, na den Hollandschen kant, als Put, Breda en elders daer ontrent, het schijnt om aldaer een leger te formeren, om den standaert van 't regt te herplaetsen. Van dese stad of van Loven zijn er nog geene vertrokken.

20 Augusti ging de spraek alhier, dat de ambassadeurs van Pruissen en Holland in den naem van Engeland, Pruissen en Holland aen 't gouvernement tot Brussel souden afgevraegt hebben of sij de Nederlandsche constitutie, waervoor hunne meesters..... zijn gebleven, believen te herstellen, waerop soude tijd versogt zijn van dien voorstel na Weenen te senden, hetgene niet toegestaen is, versoekende dan van sulks te ken-

nen te geven aen hun K.H., immers daer is hun tijd gegeven tot 27 deser, soo men segt.

Men leest in onse gasette uijt Roomen 1 deser:

> ‘dat den Prelaet Zondadari, werkelijk Nuntius, hebbende geresideert aen het hof van Brussel, sekerlijk verschikt is tot het hoogwigtig ampt van secretaris der voortplanting van 't geloof, opengevallen door de vervordering van den Cardinael Borgia tot het geheijligt purper. Men segt in 't algemeijn, dat de Nuntiatur in de hoofdstad van Brabant sal vernietigt worden, en dat er in die provintie eene apostolieke vicaris sal zijn voor de kerkelijke saeken.’

Den Eerw^{r} Pater Ferdinandus Hellaert, Augustijn, op vacantie zijnde alhier binnen sijne geborte stad, heeft oorlof bekomen om wederom alhier in 't clooster te blijven, dog vermogt niet meer te prediken; hij had sedert sijn ballingschap tot Diest en Loven gestaen.

De novitien sijn wederom in de abdije van St Bernards sedert eenige weken, dog blijven in hun wereldsche kleederen, alhoewel sij nogtans den dienst doen als novitien.

Snagts tusschen 20 en 21 Augusti zijn der wederom soldaeten uijt dese stad getrokken, misschien na de Kempen, want tot Mol waeren eenige huijsen geplundert, hetgene van over lang gevreest was, daeronder was dit van den Pastor Landdeken het eerste. Tot Turnhout begonsten sij ook te vreesen, alsoo eenige dit lot waren verwachtende, tot Herenthals en Arendonck wirden sij daarover ook met vrees bevangen.

Men vernam dat Joseph Adriaen Joan De Lincé, Borger en notaris deser stad, na sig om de vervolgingen te ontgaen, (beneffens Sr Somers, knaep van 't hooftambagt der Meersche) ontrent een jaer buijten dese stad opgehouden hebbende en om eenige saeken, sig na de stad Luijk begeven hebbende,

alwaer hij, verleijd zijnde door eenen provost van Brussel, gebrogt is op 16 deser in de gevangenis van Luijk, langs de poort van St Leonard en ontrent middernagt, gebonden en geboeijt zijnde, in eene voiture geset, gereed aen de gevangenis, vanwaer hij door de maréchaussés van den keijser wird getransporteert, door het huijs van den meijer, van wiens 't wegen hij gearresteert was, door de Fransche poort na Hoij, hem een pistool houdende op de borst, met dreijging van hem te doorschieten ingeval hij sig verroert of een woord spreekt, en is alsoo gebrogt door Hoij over Namen na Brussel, alwaer hij is gestelt in de crimineele gevangenis op de Hallepoort, en dit alles sonder provitie van recht, sonder decreet van prise de corps en sonder conpetenten rechter te kennen.

Daer was een order aen de weth van den minister waerbij word voorgeschreven de noodige precautien te nemen, ten eijnde dat de passepoorts niet worden gegeven als aen die se regt noodig hebben en dat het gouvernement altijd kan kennen, de persoonen die het bekomen hebben.

Stevens en Lousbergs, cooplieden, en alhier over ruijm twee jaeren geplundert zijnde, hebben bij gelegenheijt der placcaert van den keijser van 27 Julij lest, instantie gedaen in den nieuwen groeten Raed tot Brussel, ten eijnde van door dese stad vergoed te worden over hunne schaede alsdan geleden, en ongetwijfelt sulks aldaer gewonnen hebbende, want wird aen de weth opgedrongen sulks in eijgen naeme te betaelen, volgens sijne taxeringe ter somme van f 150.000. - het welk aen 't magistraet deser stad bij decreet is kenbaer gemaekt en waerover het op *22 Augusti* collegie is gehouden, waerop onder andere geantwoord is, dat sij sulke placcaert, nogte den grooten raed niet en konnen erkennen, als zijnde tegens de Blijde Incomste en constitutien van den lande en tegens hunnen eed.

22 Augusti was alhier geafficheert het edikt van den keijser, raekende de seminarien en de nominatien van Loven, van den 14 Augusti 1789, waerbij het aen de Bisschoppen vrij staet in hunne Bisschoppelijke seminarien te leeren of te doen leeren de Theologie.

24 Augusti hadden de militaire sekeren borgersjongen, genaemt Jacobus De Wolf, aen de Pand vastgegrepen en in de hoofdwagt aldaer geset, vanwaer sij hem hebben gebrogt op 't casteel, omdat hij, met nog eenen anderen die het ontloopen is, wat uijtloopig over de landssaeken had gesproken in seker herberg in de Jodestraet, genaemt de Honsaer, alwaer tegenwoordig was eenen knegt der militairen.

Volgens de algemeijne spraek hebben de soldaeten, in 't clooster van Tersieken liggende aldaer onder elkander seer gevogten om de gesintheijd, verscheijde souden seer gequetst sijn, en eenige dood gebleven, waeronder eenen officier; daer is meermaels moeijlijkheijd onder hun voorgevallen, die de kans schoon hebben, nemen die waer en deserteren, want sijn seer misnoegt over den last van 't patrouilleren alle nagten door dese stad, daer alles soo stil is, moeten sig dikwijls gereed houden, staen somtijds met de brandende lont in de hand bij het canon.

25 Augusti is er een decreet van 't gouvernement gekomen aen de weth alhier, ten eijnde van het vonnis van den notaris Goublom, nogtans tot Brussel geratificeert, te versoeten en de straffe daer af te doen, waerop soude geantwoord zijn dat het door 't gouvernement geagreeert is en diensvolgens daeraen geen verandering en valt; het soude op 22 deser uijtgesproken geweest hebben, hadde den advocaet Bonhoulle daer alsdan present geweest, men meijnt dat bestaet in een geeselinge, dog niet publiek en voorts in eene gevangenis tot Vilvorden.

Maar nu gelooft men dat er niets van sal komen. Nu siet men dat het gouvernement wel grace wilt doen aen eenen die soo gemeensaeme blasphemien uijtgalmt tegens onsen Godt en sijne gebenedijde Moeder, maer voor eenen die 's lands rechten en constitutien voorstaet is geen pardon.

Daer zijn eenige militaire binnen gekomen van de kanten van Mol en Herenthals en daer ontrent, onlangs van hier daer na toe getrokken zijnde.

26 Augusti gaf men wederom passen om buijten 't land te konnen trekken, daer het verbod, geweest sedert 21 deser wegens 't gouvernement, waerover de weth na Brussel geschreven had, dat sulks niet konde of mogt gelaeten worden, te meer, mits de vrije jaermerkt, maer moesten alnu geveidimeert worden door eenen schepene als commissaris, waertoe gekosen wird Jon^{r} J.B. Della Faille Waerloos.

Jacobus De Wolf en eenige andere op 't casteel gevangen geseten hebbende, sijn na Brussel getransporteert. Het magistraet en ouders hebben tot sijn verlossinge al eenige devoiren aengewend, dog tot nog toe magteloos.

27 Augusti 's nagts heeft den markgrave met de schepenen Bogaerts en Van Cantfort, vergeselt met eenige lagrassen, ondersoeck gedaen ten huijse van Joan E. Parijs, boekdrukker in de Koeijpoortstraet, op den hoek van de Swertsustersstraet alhier en hebben daer verscheijde druksels mede genomen, onder andere: ‘Trompet Anti-Autrichien’. Den voors^{en} Parijs. broeder en gast, hebben sig in 't vroeg buijten dese stad na 't hollandsche begeven.

29 Augusti, 's morgens, tusschen 10 en alf 11 uren zijn er eenige gevangenen, gebonden liggende op eene karre, omringelt met wel in de dertig provosten te peerd en zooveel

soldaeten, binnen dese stad gebrogt en op 't casteel gevoert. waerop andermael geene borgers mogten komen. Het waren van die, soo men segt, die tot Mol geplundert hadden.

Het is niets als droefheijd dat men hoort onder de welpeijsende borgers, die vol angst en vreese zijn, in agterdenken wat gevaeren er over ons land hangen, want 't is zeker, de sacken konnen soo niet blijven, wij sijn nu in een land sonder wetten, sonder constitutie of privilegiën, sonder voorsprekers van 't volk, gevangen wordende en aldus gehandelt, buijten recht en op eene vreede wijse vervolgt. Soo gaet het hedendaegs, het minste dat men segt tegens de schikkingen van 't gouvernement, hoe nadeelig sij zijn of niet, men word vervolgt, selfs sonder onderscheijd van persoonen 't sij geestelijk of wereldlijk. Den pastor van Keerbergen is alreeds vastgegrepen door de militaire en gebonden weggebrogt; den genen van Rijmenant was het gevaer ontvlugt; en na dien van Willebroeck, eenen man seer mildaedig tot sijne arme ondersaeten en seer bemind van sijne gemeijnte, was ook al ondersoek gedaen. De vreedheijd van de militairen in dese provintien was onverdragelijk; sij hadden binnen dese stad, alreeds verscheijde borgers gemolesteert en hadden tot Loven eenen brouwer dood geschoten. Verscheijde geestelijken, misschien door vreese, hadden sig buijten dese stad begeven, onder andere den Eerw^{en} heere Landdeken en Canonik P.S. Van Eupen en den Eerw^{en} heere Plebaen Seerwart, mannen van alle welpeijsende bemind.

September

De militairen eijgen hun om soo te seggen den geheelen meesterschap toe over dese stad; dat blijkt genoeg uijt hunne daeden. Desen avond *1 September* hebben sij sig meester gemaekt van de sleutels van Croonenborgpoort om uijt te

laeten die sij goed vinden; aen St Jorispoort was ook iets voorgevallen met de lagrassen die wilden uijt sijn sonder order van den borgermeester, dog is hun niet gelukt.

Den voet van het kruijs op de Meer, sijnde van blauwen arduijnsteen met gecouleurden marmer ingeleijt, beginnende in slegten staet te komen, is er in collegie op 15 Meij lest leden, geresolveert, aldaer eenen nieuwen te stellen, eenigsints verschillende en sonder marmer, alleenelijk van blouwen arduin; op 1 September wirden ten dien eijnde de stellingen gestelt om een begin aen dit werk te maeken, meijnende het cruijs uijt den voet te winden, maer dit was onmogelijk, alsoo het op eene lange ijsere spille stont, diep met lood daerin vastgegoten zijnde. Dit kruijs zijnde van metael ter hoogte met den voet van 33 voeten, is aldaer gestelt ten jaere 1635, onder het consulaet van den heer Robertus Tucher en Joannes Roose, borgermeester deser stad, het selve is gemaekt tot Mechelen door Joannes Couthals, gelijk ons de inscriptie beweijst, daerop te lesen, aldus:

Joannes Couthals
Me fecit Mechline.
1.6.3.5.

Leeger op den gemelden voet staet dit jaerschrift op witten marmer

CRUX MUNDO LUX

zijnde het jaer 1685, in welken jaere, ter oorsaecke van het 100-jarig jublié alsdan binnen dese stad geviert tot gedagtenis dat de selve wederom onder de gehoorsaemheijd van den Koning was gekomen en herstelt in haeren ouden en vorigen Godsdienst, daer aen eenige veranderingen sijn gedaen. Van dit kruijs is eene printe die men vind in ‘Le Roy Nat. March. S.R.J’, bladzijde 75’, alwaer de inscriptie luijd als volgt:

Christo Crucifixo Sacrum.

Daer hadde voortijds, volgens dat het Antwerps Cronijkje, gedrukt te Leijden, 1743, bladzijde 30, meld, een ijsere kruis gestaen, het welk aldaer gestelt was ten jaere 1527, door sekeren Lambrecht van Ensele, en gewogen hebbende 1618 ponden, maer ten tijde der beroertens verdistrueert zijnde, is op 1 Februarij 1593 wederom herstelt, gelijk wij breeder zien uijt de inscriptie, die alsdan daer op gestelt is en die ons door Sweertius, ‘Non. Sep. Ducat. Brab.’, bladzijde 41, word mede gedeelt:

> Sacra Sanctam Servatoris Crucifixi
> imaginem cum basi S.P.Q.A.
> restituit CIO. IO. XCIII, kal. feb.

De afbeeldinge van dit kruijs vind men in ‘Historica narratio inaugurationis Principum Antv.’. pag. 219 en 223, alwaer men siet dat er alsdan langs weder sijde een christibeeld gehangen heeft.

3 September is J. De Wolf eijndelijk tot Brussel uijt de gevangenisse losgelaeten zijnde, binnen dese stad wederom gekonen. En men verneemt dat den Cardinael Aertsbisschop van Mechelen rot Brussel ontboden zijnde, aldaer in civiel arrest gehouden word.

5 September, na middag, is eene deputatie van 't magistraet deser stad na 't gouvernement tot Brussel, te weten: den oudborgermeester Jacobus Della Faille, dienende schepene, den schepene Cornelius Kannekens, den dienenden binnen borgermeester Torfs en den pensionaris Bom, over verscheijde saeken, waeronder men meijnt de klagten over de desorders door de militaire binnen dese stad bedreven, alsook over de sleutels der stad en toren, die al verscheijde reijsen souden gevraegt zijn; zijn op 8 der selve maend 's avonds wederom alhier gearriveert en hebben 9de hun rapport daervan gedaen in

colllegie; en men segt dat sij eene buffeling hebben gehad over verscheijde saeken, onder andere over het advies aengestelt voor de provinciale inkomens deser provincie, aengaende de penningen, ingevolge de resolutie, genomen ter vergaederinge der hoofdofficieren der 7 quartieren van Antwerpen, in dato 12 Augasti 1789, souden de selve aen de drossaerden der respectieve dorpen daeronder resorterende eene copije in 't nederduijts van den circulairen brief door den markgrave aen hun toegesonden, wegens de commissie, opgerecht tot bestieringe der provinciale innekomen van Brabant van 21 Julij lest, raekende de voorwerpen daerbij gemeld, luijdende aldus:

> ‘Die van de commissie opgerecht tot de administratie van de provinciale inkomen van Brabant. Sijne Excell[ie] den volmagtigden minister, heeft ons kenbaer gemaekt dat in het saemenstel van de dispositien, aengekondigt in den naem van den keijser en koning, sijne Maj, voor direct oogwit heeft gehad, voordeelige oprechtingen voor de religie voor het goed van het lijdende menschdom en voor de onderwijsinge van de jongheijd.
> ‘Dat, alhoewel de omstandigheden tot hier toe niet hebben toegeheten van dese opregtingen tot uijtwerksel te brengen, sijne maj. des niet te min heeft vastgestelt van daer een uijtwerksel te geven en selfs van nu af aen en gevolgentlijk ook van nu af aen vast te stellen het gebruijk van een deel der inkomens aengekomen aen de casse van religie, alhoewel de selve eijgentlijk niet anders geschikt en sijn als voor de verbeteringen, noodig voor de zielsbestieringe.
> ‘Dat bij middel van dien sijne majesteijt wilt vervullen ende ondersteunen de wenschen, dewelke aen haer sijn uijtgedrukt geweest ten tijde van de sup-

pressie, de welke sij noodsaekelijk gevonden hadden ten dien eijnde, maer dat vooral questie is van dese verschikkingen te reguleren en dese te brengen op de voorwerpen, het meest noodsaekelijk en het meest praemende niet alleen in de steden, maer ook ten platten lande (waervan de noodsaekelijkheden in dese soorte egalijk verdienen alle de oplettentheijd van den souvereijn en van de bestierders) om dese schikkingen vast te stellen op eene maniere, overeenkomende met de insigten de welke de godvruchtigheijd en de onveranderlijke goedheden van sijne maj. voor sijn goed volk hebben ingeboesemt; sijne Exell[ie] den Minister heeft ons bekent gemaekt dese souvereijne intentien, opdat wij dese communicerende aen de magistraeten der drij hoofdsteden en degene van het plat land en andere principaele gemeijntens van Brabant; wij van sijnen 't wege souden te raeden gaen, hunnen iever voor het gemeijn best en hunne kennisse over de noodigheden en selfs over de hulpmiddelen dewelke seffens souden sijn de meest voordeelige, de meest praemende, en teenenwege, de meest overeenkomende met de wenschen van de inwoonders van het land.

’ Sijne Exell[ie] is wel gepersuadeert dat gijl. sult beantwoorden aen het vertrouwen met hetwelk hij sig tot ul. keert door onse tusschenkomste over een voorwerp van sulke aengelegentheijd en beschouwende sonder onderscheijd, alle de classen van onderdaenen van uw district, dese te raede gaende en vervolgens aen sijne exell[ie] door ons kenbaer maekende de uijtdrukkingen van hun verlangen ten dien opsigte.

’ Gijl. sult voorstellen de essentiele onderstanden de welke hun ontbreken in den tegenwoordigen staet

van saeken, ten eijnde sijne maj. ingevolge van dien sijn besluijt kan nemen.

’ Sijne geseijde exell[ie] heeft geweerdigt ons te versekeren dat hij sal ontfangen met sooveel verlangen als vertrouwen de adviesen, dewelke gijlieden sult geven of de voorstellingen dewelke gijl. sult doen over een voorwerp hem soo seer ter herte gaende, overeenkomstig met de souvereijne intentie van sijne maj. en hij twijfelt niet van de spoedigheijd met de welke gijl. u sult aen het werk stellen om het voorwerp van desen brief te vervullen.

’ Brussel, 21 Julij 1789, onderteekent Van de Velde en F. Dela Dos.’

Waerop dan de hoofdoffcieren, de drossaerden hunner districten hebben beschreven, ten eijnde van over den inhoud dier te delibereren en te resolveren; die van Santhoven waren bij brieve van Jon[r] F.E. Verreijcken, hooftschouteth, de dato 13 Augusti lest geconvoceert om op 1 September 's morgens ten 10 uren te compareren tot Santhoven in de ‘Croon’ aldaer, alwaer alsdan de volgende resolutie is gehouden:

‘Den heere hoofdschouteth van den quartiere van Santhoven, doende sijne propositie aen mijne heeren de officieren en de gecommitteerden van den quartiere van Santhoven, ingevolge sijnen beschrijfbrief, de dato 13 Augusti 1789, legt alhier over den brief van de commissie, opgeregt tot de administratie van de provinciale inkomen van Brabant, waerop versoeke Ued. resolutie.

‘De heeren officieren en de gecommitteerden der der respectieve dorpen van desen quartiere van Santhoven, gesien en hooren lesen hebbende dese propositie en den brieve daerbij vermeld, seggen den heere

convocant te authoriseeren, gelijk sij den selven authoriseren bij dese om ter eerste vergaederinge der heeren hoofdofficieren, sullende gehouden worden op den 4° deser te verclaeren, dat de wenschen en de verlangens van het volk van desen quartiere sijn, dat de innekomens van de fondatien en instellingen mogen blijven besteed worden voor de opregtingen tot dewelke de selve oorspronkelijk sijn verschikt geweest, aensoekende den heere convocant ten eijnde van desen quartiere te onderrigten bij circulairen van hetgene dien aengaende in de voors^{e} aenstaende vergaederinge der 7 quartieren van Antwerpen sal worden verrigt.
'Den schouth van Oeleghem, Brants, segt dat het resolutum van die van den selven dorpe gedraegt, dat sij verclaeren over het voorwerp in den brieve der die der commissie gemelde, geen antwoord te connen geven, vermits het selve aen hun onbekent is.
'Aldus geproposeert ende geresolveert binnen Santhoven, op den 1sten September 1789.'

Den hoofdschouteth van Santhoven heeft, ingevolge de voors^{e} resolutie, de resolutie der hoofdofficieren genomen in dato 4 September 1789, aen de respectieve officieren, van dit quartier, bij brieve van 10 dito, toegesonden, luijdende als volgt:

' Ter vergaederinge der heeren hoofdofficieren gehouden alhier binnen Antwerpen in St Antonius op heden 4 7ber 1789, ingevolge van het reeds genomen ter vergaederinge van den 12 Augusti lest leden sijn door de respectieve heeren hoofdofficieren overgebrogt de resolutien van hunne respectieve quartieren over de voorwerpen, verhandelt in de resolutie van den voors^{en} 12 Augusti, de selve gesien, is geresolveert dat

mits eenige verschillentheijd in de voorsegde resolutien bevonden, iederen heere hoofdofficier de resolutie van sijn quartier in het besonder sal oversenden aen de commissie tot de bestieringe van de provinciale innekomens in voldoeninge van den brief der selve commissie, de dato 21 Julij 1789, actum et resolutum, dato als boven.'

8 September tegen den noen sijn alhier wederom in de 60 dragonders langs St Jorispoort binnen gekomen, herplaetsende de andere die reeds na Bergen in Henegouw zijn vertrokken, waer van dese quamen. Na middag om 5 uren volgde hunne bagagie op eenen wagen.

Men sag op de deur van 't comptoir van den 20ste penning onder 't stadhuijs alhier aengeplakt, dat de 20ste penningen van het Kiel, en de Leije, die door Greffier Herry ontfangen wirden, alsnu op dit comptoir moeten betaelt worden, alsook de 20ste penningen van St Willebrords en Watermolebrugge die door den greffier Vervranghen ontfangen wirden.

De wijkmeesters schreven de 20ste penningen niet af, aengesien die niet geconsenteert sijn, soo valt er geene afschrijvinge en ook geene betaelinge.

Men segt dat de lagrassen van Fertegans alhier binnen dese stad verblijvende, geheel uijt stadssolde souden zijn sedert 5 deser; het moest al over lange geschied zijn, dan souden sij soo veel buijtensporigheden niet begaen hebben.

Daer zijn wederom seer vele borgersjongens en werklieden van Lier vertrokken na Breda en daer ontrent, hij de patriotten.

10 September in den agternoen arriveerde alhier wederom een partij soldaeten van Clairfaijt, intrek nemende in Ter Sieken en Cathuijsers; de officiers wirden geplaetst in de her-

bergen daer ontrent, tot soo lang die van Vierset uit de Victorinnen sulllen vertrokken zijn na Brugge, hetgene eerstdaegs sal geschieden, alwanneer sij die in dit klooster sullen herplaetsen. Die van Clairfaijt waren van Thienen en daer ontrent gekomen, alwaer 2 bataillons van Bender zijn aengekomen, die zijn verdeelt als volgt: tot Mechelen, 4 compagnien van 't bataillon generael; de 2 andere tot Lier; 4 compagnien van 't bataillon colonel tot Thienen, de 2 andere tot Diest.

12 September in den agternoen zijn er wederom eenige dragonders gearriveert en ook eenig voetvolk van Vierset, die sig vervoegden na de Victorinnen en op Sondag 13 deser met de andere uijt dit klooster vertrokken zijn na Brugge; alswanneer die van Clairfaijt, 10 deser gearriveert zijnde, hun hebben herplaetst en eenige zijn gegaen na de Annonciaten.

Dagelijks siet men hoe langer hoe meer jongheijd en werklieden, ledig zijnde, aengesien er veele affairens seer slegt gaen, namentlijk sijde stoffen en diamantslijpen, uijt dese stad vertrekken na Hollandsche kanten bij de reeds versaemelde patriotten, tot Put, Sondert, Hage, Breda en daer ontrent; hebbende aldaer den kost en logement; en moeten alreeds een groot getal uijtmaeken; men begroot het getal wel van die uijt dese stad vertrokken zijn op 900; uijt Mechelen zijn er soo veel vertrokken dat men de jongheijd daer op de straete mist; uijt Brussel en Loven heeft het ook seer sterk gegaen, gelijk ook uijt de kleijne steden en uijt de Kempen en andere dorpen van dese provincien, soodat sij al eenige duizend moeten beloopen. Men hoopt dat alles wel sal uijtvallen en dat sij onse oude rechten, privilegien en vrijdommen sullen doen herleven; want de dwingelandije is onverdraegelijk en de boosheijd der militaire niet meer gedoogt worden; sij bedrijven tegens onse bergers 't geen sij willen, gelijk het op 17 deser 's noenens om 12 uren, zijnde borstijd, wel bleek,

sekeren persoon, jon[r] Van Kieldonck met twee royalisten Jon[r] Jan Mac Mahon en den baron Neuhoff, woorden gekregen hebbende ontrent de borse, komt er een anderen bij tot hulpe van den eersten; eenen van de royalisten, Mac Mahon loopt haestig na de Pand om de wagt,- en aenstonts sag men 5 à 7 dragonders op Meer en borse verscheijnen met de bloote sabels en pistolen in de hand, jaegende door het volk, hetgene alsdan sterk vetsaemelt was met desen voorval en ook omdat het borstijd was; met een ongelooflijke vreedheijd rukken sekeren persoon, Joseph Van Beeck, eenen van mijne beste vrienden en niets van dien voorval gesien hebbende, vlugtende in een seker huijs in de Borsestraet, op eene vreede wijse na hem te hebben geslaegen met hunne sabels en gesteken door sijn kleed voor desen huijse, mede en transporteren hem in de hooftwagt, van waer hij met eene wagt van 14 man wird voortgetransporteert na Ter Sieken, bij den commandant Dujardin wird gebrogt, daer hij dit geval verhaelde en weijnig daernaer wird losgelaeten. Sij hadden selfs, alsoo den soon van den huijse, waerin desen persoon gevlugt was, de gelaese deure geslooten had, met hunne sabels door de selve na hem gesteken en verscheijde ruijten gebroken.

Op den selven tijd vertrokken er ontrent 30 dragonders langs St Jorispoort; dan komt en dan vertrekt er militair; de vreedheijd van dit volk is onverdragelijk; is 't oijt gehoort dat de militairen de borgers regeren, uijt hunne huijsen haelen en gevangen setten; jae, sij worden hoe langer hoe erger; hebben op 18 September tot Mechelen aen St Cathelijnepoort eenen borger doodgeschoten sonder eenige de minste reden, alleenlijk omdat hij sijnen hoed niet afdede voor hun.

De jonkheijd, selfs getrouwde mans, vertrekken considerabel uijt dese stad na de patriotten; op 18 deser zijn er wederom wel in de 80 passen gegeven; maer op 22 der selver maend ging het er anders, dan stonden er wel 300 en ver-

trekken met heel troupen na de meijere van 's Hertogen Bosch en baronnie van Breda; logeren aldaer in herbergen of borgers huijsen, alwaer de kosten betaelt worden.

22 September wirden er fusieken uijt het arsenael van 't casteel op schepen gedaen aen Croonenborghkaije; dese en voordere oorlogsgereedschappen waren onlangs van Mechelen hier gebrogt: waer de selve getransporteert worden weet men niet; maer men gelooft na Luxembourg.

Het comptoir van den 20sten pennnig is wederom heropent, alle onse borgers hebben eenen afkeer en schrik van daerop te komen. Alle de oude officialen hebben hunne bedieningen verlaeten, meer agtende hunne meesters en het land getrouw te zijn, als hunne officien op eene onwettige wijse blijven te behouden. In de plaetsen van dheeren Kannekens en Guil. Gelijs zijn gestelt den procureur Frans Larrose en Theod. Van Laeken, broeder van den procureur generael, twee persoonen, ter oorsaeke van hun royalismus, van over lang in den haet van 't publiek zijnde, nu sal men eens gaan sien wat middel dese mannen sullen gaen inspannen om de betaelinge te bekomen, maer 't sal waerschijnelijk het militair geweld zijn.

's Nagts had den markgrave met twee schepenen wederom ondersoek gedaen bij eenige boekdrukkers binnen dese stad, als bij J.E. Parijs op den hoek van de Swertsustersstraet; bij P.J. Rijmers op de groote merkt in ‘de Pauw’ en bij J.B. Curstiaenssens op Steenhouwersvest over den Oever, die eenige gebodekens om te lesen tot welvaeren van 't land hadden gedrukt, dog hebben bij niemand iets bevonden van hetgene sij sogten.

'S nagts tusschen 22 en 23 deser zijn er wederom eenige, van meijninge zijnde van na de patriotten te gaen, op 't casteel gebrogt en in den morgent nog twee andere, welke tegen den

noen met nog twee andere vermeerdert wird, wirden aldaer in 't calbos geset.

Het stadhuijs was wederom vol volk om passen. Het vertrekken gaet nog altijd even sterk, met troupen van 20, 30 en meer; men begint ze alreeds te gemissen; het vaendel van 't swert corps, waer van vaendrig hadde geweest Wouters, is ook desen morgent in 't vroeg na onse patriotten getransporteert door den selven met eene menigte gewapende borgers. In desen morgen was er eene patrouille van dragonders op de merkt verschenen voor het stadhuijs, jaegende met hunne bloote sabels het volk van daer, die gekomen waren eensdeels om paspoorten en eensdeels uijt nieuwsgierigheijd, reijdende tegen den noen na Ter Sieken, alwaer de soldaeten tegens elkanderen vogten om de gesintheijd.

Op *24 September* wird alhier van Stadswegen tegen den avond aengeplakt een waerschouwing, te weten, dat de commandant der militaire binnen dese stad aen het magistraet schriftelijk heeft bekent gemaekt, dat hij vernomen heeft dat er gerucht loopt, te weten, dat hij, commandant, soude geseijt hebben: dese stad door sijne militairen te sullen doen plunderen; en heeft het magistraet versogt eenieder over dese vrees gerust te stellen en van sijnentwegen de borgers te versekeren dat sulke uijtstroijsels vals sijn.

Men gaf andermael vele paspoorten en daer gingen er wederom heele trouppen, soo te water als te land na de patriotten.

Op *25 September* was er een order van 't gouvernement aen de weth gekomen van gene passen meer te geven dan met vidimeringe van den borgermeester Torfs, die daertoe wijnig genegen scheen. In den morgent wederom eene menigte volk op 't stadhuijs aen de secretarije, staende om paspoorten, wird hun geseijd dat sij sig daerom moesten adresseren bij den borgermeester Torfs, waerover eenige woorden sijn voorgeval-

len tegens hem, aengesien hij niemand wilde hooren spreken; onder andere eenen seijde, ingevalle hij geen pas konde bekomen om sijne affairens in Holland te verrigten, hij alsdan sijn werkvolk, bestaende in ontrent 60, soude afdanken en bij Torfs om kost en geld senden, over alle welke gevallen rapport gedaen wird in collegie en men begon wederom passen te geven bij provisie, dewelke hij onderteekent heeft.

Desen avond zijn er drij borgersjongens, meijnende te vertrekken, maer door de militairen tot Wyneghem aengehouden zijnde, en met eene wagt na 't casteel alhier getransporteert en waerschijnelijk bij alle de andere in 't calbos geset, tot welkers verlossing alreeds vele moeijte, dog tot nog toe vrugteloos aengewend is; selfs is er wegens de weth eene deputatie voor na Brussel; de commissarissen over dese saeken zijn de treffeijke schepenen Mr Cornelius Kannekens en Mr Jacobus H.J. Borrekens, ridder, die seker niets sullen nalaeten tot vervoordering van de saeken en het gemeijn best.

26 September smorgens zijn er seer vele treffelijke borgersjongens met het beurtschip van Bergen op Zoom en met eene particuliere schuijt vertrokken, maer komende aen Lillo, wirden allen aengehouden door de soldaeten ten dien eijnde van hier, alles ongetwijfeld verraeden was, daerna toegetrokken waren en zijn door hun snagts na dese stad gebrogt tot op 't casteel en met de grootste vreedheijd behandeld wordende, in 't calbos geset bij de anderen, soo dat ze samen wel in de 70 uijtmaeken. Daer was in den agternoen wederom eene deputatie van 't Magistraet na Brussel, te weten, den borgermeester Torfs en den pensionaris Cuijlen, ongetwijfelt met klagten over de militairen, die nog even vreed blijven, gelijk sij hebben getoont, want de selve nagt hebben de dragonders de gelaesen uijtgeslaegen en gekapt aen seker huijs, op den hoek van de Agterstraet, ontrent de Minderbroeders, bewoont

door Sr Pulinckx perruckier, omdat bij hun geenen genever of brandewijn wilde geven en hadden onlangs het selve in de Gasthuijsstraet gedaen. Alsoo leeft dat volk in onse stad, sij randen onse borgers tegenwoordig maer in 't publiek aen op de straeten, met de grootste absurditeijt uijtscheldende en verwijtende dat ze patriotten zijn, alsof dat dese de grootste dieven en quaddoenders waren, met een woord, hunne vreedheijd en boosaerdigheijd tegens onse ingesetenen en besonder tegens de patriotten is onverdraeglijk. Sondag 27 deser, na middag ontrent 3 uren, passeert eenen persoon langs de vest en komende aen den poedertoren bij St Jorispoort, wird aldaer van den soldaet op schildwagt staende, aengehouden, omdat hij halve leersen aenhad, op pretext dat hij eenen patriot was, aengesien die van 't groen corps die gedraegen hadden. Desen persoon, aldaer eenigen tijd gestaen hebbende en den soldaet een wijnig van sijnen post gaende om eenen passeerende soldaet te roepen en daervan rapport te doen maeken, neemt de kans waer en wilt ontvlugten, maer den schildwagt dit siende, lost sijnen roer op hem, dog treft hem niet, hadde sig van dese veste laeten vallen en versteken tot sijn geluk; aenstonts was daer seer veel volk bij, daer wird rapport van gedaen en daer kwam eene wagt bij van de Pand, aen wie de schildwagt sulks na sijne gesintheijd konde verhaelen, die wederom wegtrokken en hem op sijnen post lieten staen en 's avonds verscheen er eene soldaetenwagt aen dese poort.

Op 28 September tegen den avond kwamen er eenige canoniers met peerden van Mechelen binnen dese stad en hebben 's nagts 't canon gevoert uijt het casteel.

Hier zijn ingelascht volgende stukken:

Ordre du général Comte d'Alton
au colonel Baron d'Haijden.
Le 24 Septembre 1789.
Il faut monsieur le colonel faire subir à vos arrestants

les interrogatoires les plus fins et les plus susceptibles de parvenir au but, qui est de découvrir une de ces cartes, qu'il est de la plus grande importance d'avoir.
Doresnavant, quand il entrera dans votre citadelle un arrestant, vous le ferez visiter de la tête jusqu'au dedans des souliers et bas, en y mettant cependant le degré d'égarts que la mise ou l'état de l'homme arrêté paroitront exiger, mais en cas de refus, il faut toujours effectuer cette visite.
Emploijez enfin tout pour avoir une de ces cartes.

Le 25 Septembre 1789.

Je vous préviens Monsieur le colonel, que le gouvernement a chargé Mr de Vivaris de se rendre à Anvers pour y interroger les prisonniers, vous lui prèterez de votre côté tous les moyens de parvenir à l'objet de ses recherches.
L'intention ayant toujours été de loger le plus sainement les prisonniers. Sur tous ceux qui ne le sont pas par duret de prise de corps, vous vous y les formerez et changerez les logements de ceux que vous avez à présent.

Le 22 Octobre.

Le capitaine l'Olivier vos remettra un prisonnier nommé Rapsaet de la ville d'Audenarde, que vous ferez garder à vue et logerez dans une bonne chambre. Vous pourrez en suivant les precautions d'usage, lui faire donner ce qui lui sera nécessaire.

Le 25 dito.

Le gouvernement général ayant chargé Mr de Brady de l'approvisionnellement de votre citadelle, ainsi que d'y faire entrer les argents et autres effets rcyaux, qu'il croira devoir y déposer, vous aurez etc.
quant aux canons de la ville que le colonel Desjardin a

eu ordre de faire entrer au chateau, il faudra que cela se passe d'abord, et il s'en restoit dans l'arsenal de la ville, qu'on ne pût pas y transporter, il faudra de toute necessité les enclouer tous.
Le 29 dito.
Il vous a été enjoint, mon cher Haijden, de faire préparer incessament deux pieces de 12, quatre de 6, et quatre obusiers, le tout pris dans l'arsenal de la ville, vous voudrez y ajouter selon ordre, les fourgons de munition.
Le 30 dito.
Il faudra, mon cher Haijden, faire examiner d'abord tous les prisonniers qui vous ont été menés d'Herenthout et de l'expedition de Turnhout pour savoir la situation. la force de l'ennemi. Vous me ferez passer cette note le plutôt possible.
Le 31 dito.
Enverra l'état de 1'artillerie de la ville, dans quel état elle se trouve et à quoi on peut l'employer, si avec peu de reparation on peut s'en servir. Envoyez la liste des prisonniers, leur examen, le nom de leur commandant.

Le 1er Novembre.
Il sera nécessaire, mon cher Haijden, que vous ordonniez au commandant de Lillo de faire visiter tous les bateaux, allant vers la Hollande et d'arrêter tous les jeunes gens qui pourroient s'emigrer par cette voie, munis ou non munis de passeports. Quand à ce que vous me dites de l'ambarras où vous vous trouvez pour subvenir à la besonge dont vous êtes chargé, rien n'empèche que vous vous fassiez aider par un officier major ou par tel autre que vous jugerez convenir. Il en est de même pour l'ajudant de place, à qui vous pouvez

donner un aide, si vous ne le croyez pas en état de remplir ses fonctions.

N'oubliez pas qu'il vous a été enjoint d'employer les canons de la ville d'Anvers tant pour les 4 pièces de Lillo que pour celles de la Flandre; ainsi si vous y avez envoyé ceux de sa majesté, il faudra les changer le plutôt possible, ils resteront chez vous pour les remplacer en même temps par celles qui ont été prises à l'echos.
Je compte qu'il y aura des combustibles dans la munition que vous avez fait préparer pour les obusiers: s'il n'y en avoit pas, il faudroit en faire.
Vous pourrez aussi, si vous en avez, en conserver une tentaine pour la ville d'Anvers.
Si vous ne pouviez pas fournir quatre bons canons de la ville à Lillo, il suffirait d'en envoyer deux, il en est de même pour la tête de Flandre, mais il faudrait toujours retirer les notres chez vous.
Le 2 Novembre 1789.
Le conseiller fiscal Goubau du grand conseil de Malines, ayant ordre de faire élargir ceux des arrêtés (pour emigration) qui ne sont pas chargés de cas graves il se rendra lui ou quelqu'un chargé de sa commission incessament à Anvers pour s'entendre avec vous sur ce joint de vous debarrasser par ce moyen de ceux qu'il est inutile de garder plus longtemps.
Il s'entend donc, qu'il faut en attendant, tâcher d'engager ceux qui ont des qualités requises pour le service et qui consentent à s'enroler volontairement.
Cette opération une fois faite, vous aurez tous les égards que prescrit l'hummanité particulièrement pour les ôtages.
Comme il m'est revenu et moijennant ces précautions, vous pourrez permettre aux ôtages de prendre l'air et de

se promener avec des officiers qui seront chargés de les reproduire dans leur chambre. Il s'étend cependant que cette permision ne peut avoir lieu que pour une heure ou deux dans la journée. Il faut d'ailleurs que toot ce qui vient chez les ôtages, comme chez les prisonniers, soit duement visité pour qu'on ne puisse leur glisser, ni billets, ni argents, qu'en un mot rien ne se passe à votre insu. Par conséquent leur pain, leur manger et toutes choses doivent être visitées, surtout pour Rapsaet, qui est le plus adroit de tous.

Le 3 dito.

Au reçu de cette, vous ordonnerez au curé de la citadelle d'en sortir incessament et de se retirer où lui sembiera; mais vous ne lui permettrez plus d'y rentrer. Je suis très surpris que vous fussiez en liaison avec ce curé qui m'est suspect depuis longtemps et avec raison; vous pouviez d'autant moins l'ignorer, qu'il vous en a été écrit, qu'étant commandant de cette citadelle, vous me devrez ignorer aucune demarche au propos de la part de qui que ce puisse être.

Je suis également très étonné, que vous ne repondiez jamais directement ni cathegoriquement à mes lettres.

Vous enjoindrez aux personnes qui se sont refugiées dans la place, de se pourvoir de vivres pour un temps égal à celui qui est enjoint pour les provisions de la garnison er qui cependant habitent dans le chateau; ils observeront la même chose pour eux et leur menage. Sans quoi, vous leur enjoindrez egalement de se retirer, vu qu'il importe de ne point tenir de bouche inutile.

Aurai-je les canons que je vous ai demandés?

Faites sentir à la ville, s'ils osoient tenter la moindre entreprise, ou faire la moindre insulte et refuser la plus

petite cbose, de ce qui leur sera demandé, que vous y ferez mettre le feu et tirer sur eux à boulets rouges.

Le 4 Novembre 1789.
Son excellence. Vous enverrez les deux meilleures pièces de la ville d'Anvers à Lillo et vous en retirerez les quatres pièces impériales qui s'y trouvent. Comme il se trouve une troisième pièce de l'artillerie de la ville qui peut être employé, vous l'enverrez à la tête de Flandre; il s'entend de soi-même que l'artillerie de Lillo et de la tête de Flandre doit être pourvue de toutes leurs munitions.
N.B. Pour quatre pièces de 6, consequement 200 boulets.
Le 7 dito.
Je vous joins ici, Monsieur, une lettre que je vous prie de remettre à M^{r} le Conseiller Maroux d'Opbraeck, avec lequel vous vous entendrez pour aviser aux moijens de savoir ce qui se passe, non seulement dans votre ville, mais encore dans vos environs. M'en informerez toujours par la voie la plus prompte. Suivant l'importance de l'avis.
Le 7 dito.
Il vous avoit été dit, Monsieur le colonel, de ne placer que 2 pièces de canons à Lillo, vous voudrez bien donc retirer la 3me pour la placer d'abord à la tête de Flandre. Si enfin il vous en restoit une 4me, vous la placeriez aussi à la tête de Flandre et vous dirigeriez ces deux pièces, de manière que l'une batte la ville et l'autre la plaine.
Le 9 Novembre 1789.
Au reçu de cette, vous requerrez d'abord le magistrat d'Anvers, pour qu'il ait à vous fournir incessament tous les bateaux et pontons, necessaires pour le passage d'un

bataillan et d'un escadron, qui se rendent d'Anvers à la tête de Flandre sous les ordres du général Schroeder. Vous les retiendrez sous le canon de votre citadelle, jusqu'à l'arrivée de la troupe et donnerez avis au général par Lierre, aussitôt que les dispositions seront prêtes. Comme il reçoit l'ordre de se mettre incessament en marche, il faudra que ceci se passe sans perdre de temps, afin que ce génëral ne soit pas retardé.

Le 9 dito.

Le gouvernement général m'ayant requis pour qu'il soit permis au prisonnier Rapsaet de voir sa femme ou telle autre personne qui pourrait le visiter de sa part, vous pouvez lui permettre de les recevoir, pourvu toutefois qu'il y ait un officier présent à l'entretien qu'il aura.

Le 12 dito.

Si à l'atrivée du porteur de cette, vous n'aviez pas encore fait passer un renfort au fort de Liefkenshoek, il faudroit y envoijer d'abord un officier avec 25 ou 30 hommes et deux pièces de canons.

Le ministre m'aijant fait informer de l'ordre qu'il a donné à Mr Brady pour qu'il vous soit fourni 1000 florins, me dit en même temps que vous en aviez reçu 500 aujourd'hui et recevrez le reste demain.

Quant à vos prisonniers dont il convient de debarrasser la citadelle, j'espère qu'on ne tardera pas à prendre une partie avec eux.

La femme du prisonnier Rapsaet m'ayant demandé que son mari put prendre l'air et se promener dans l'intérieur de la citadelle, vous pourrez le lui permettre, pourvu qu'il soit accompagné d'un officier, ou d'une personne bien sûre.

M[r] le général Gaveau se rendra demain dans votre citadelle pour y prendre inspection de ses moyens de défense, autres objets relatifs au besoin du service, vous aurez à lui rendre compte de tout et à lui fournir une escorte pour son retour s'il est nécessaire.
Le 21 Novembre.
Au reçu de cette, monsieur le colonel, Baron de Haijden, commandant de la citadelle d'Anvers, permettra sans delai à Messieurs le Baron Joseph Stiers, l'Echevin Montereymar et secretaire Van Setter de se rendre chez eux pour y jouir de leur pleine et entière liberté.
Le 23 dito.
Comme les insurgés de Gand se sont emparés de notre commission de montures et qu'ils pourraient s'en servir pour se masquer et vous surprendre ainsi dans votre citadelle sous pretexte d'un secours qui vous serait envoyé de ma part, je vous préviens qu'il ne vous sera jamais rien envoijé de ma part sans que je ne vous en aie fait prévenir. En consequence, vous voudrez bien vous tenir sur vos gardes et ne laisserez approcher aucune troupe de vos glacis, sans la faire durement reconnaitre.
Le 24 dito.
Je vous envois, Monsieur le colonel, le général Gaveau, à qui je vous prie, non seulement de donner toutes les connoissances necessaires à la conservation de votre citadelle, mais encore de lui en remettre le commandement que je lui confie. Je l'ai instruit, ici de mes intentions, ce qui eût été plus difficile envers vous par lettres, et contraire à l'envie que j'ai de ne devoir point vous attribuer la suite quelconque des évènements.

Le 25 dito.
Vous pouvez retirer le poste de la tête de Flandre, ainsi que la pièce de canon comme vous me le proposez.
J'ai fait part de votre rapport, touchant les prisonniers; je suppose que le ministre y pourvoira.
Le 30 dito.
Il n'y a point de difficulté, mon cher Haijden, à ce que le curé de votre citadelle, nommé Mac Mabon, reprenne, quand il voudra l'exercice de ses fonctions; vous pouvez donc en informer le magistrat d'Anvers pour sa gouverne et permettre au dit curé de rentrer chez lui comme ci devant.
Le 3 décembre 1789.
Il sera necessaire que vous requeriez le magistrat de vailler à la sûreté des grains qui ont été confiés aux meûniers d'Anvers par le magasin de vivres et qu'ils ordonnent aux dits meûniers d'en reproduire les montures aussitôt que possible.
Je ne sais pourquoi vous avez remis les armes des bourgeois sans ordre; il étoit inutile de demander une règle de conduite sur ce point, puisque vous prenniez sur vous d'en disposer. Je m'attends que vous me ferez part des raisons qui ont pu vous determiner à cette condescendance.
Rapport du colonel Haijden au Comte d'Alton.
Je ne me trouve plus en état de survenir au payement des prisonniers, messieurs les conseillers qui étoient venus ici pour les interroger sont partis à 3 heures du matin sans dire gare. Ils m'avoient déjà refusé de me paijer selon mon decompte et mes moyens ne supportent plus

à faire aucune avance. Le commissaire general Mr de Brady veut bien m'en donner par emprunt, mais pas une avance à compte de pouvoir payer les prisonniers. Le bataillon qui est ici n'a pas également des argents suffisants pour survenir au payement de la troupe jusqu'à la fin du mois.
Six chariots chargés d'armes, sont partis aujourd'hui pour Luxembourg.
Ma dernière ressource sera d'emprunter à Mr Brady. Votre Exellence. Elle peut être assurée que les prisonniers me donnent le plus d'embarras, lesquels seroient être obligé de nourrir de nos approvisionnements, et qu'il seroit à craindre d'un desespoir de la part de ces gens étant au nombre de 175. Si nous avions en même temps une attaque de la part des insurgens. Votre Exellence sait le peu de monde que j'ai ici; les artilleurs me manquent, étant la plupart des invalides. Il faut que je leur donne 184 hommes pour Handlanger, encore l'artillerie sera mal servie, qui doit cependant être notre soutien. Il me reste peu de monde pour garnir toutes les avenues; nous sommes dans une situation bien critique.
Je me conformerai à tous les ordres qu'elle voudroit me donner.
Les assesseurs du prévôt de l'hotel se sont tellement pressés à partir d'ici après avoir remis en pleine liberté 45 prisonniers des moins coupables des derniers emprisonnés, en attendant les autres du mois de septembre et octobre, moins coupables que ceux qu'ont été relachés. Ces messieurs assesseurs n'ont pas voulu les juger n'ayant d'ordres et ont oublié de me donner leur requisition par écrit pour ceux qui sont relachés. Messieurs du magistrat de la ville étoient dans la persuastion que tous les prisonniers auroient été relachés selon les nou-

velles qu'ils doivent avoir reçues de la part de son Excellence le ministte, ce que je désirois étant une grande charge et embarras à la citadelle.
Monsieur le marcgrave qui étoit commissionné de s'entendre avec moi pour relacher les moins coupables est parti sans dire gare et dans ce cas les premiers prisonniers qui n'ont pas tant de griefs à leur charge, en sont la victime, surtout dans cette saison, la quelle commence à être des plus rudes, fera désesperer ces gens. Je supplie votre Excellence de faire en sorte qu'une bonne partie soient relachés. J'ai reçu encore 500 florins courant de ces messieurs assesseurs, avec quoi je pourroi survenir jusqu'au 10 du mois prochain.
Selon les ordres de votre Excellence je lui remettrai le commandement et tous les renseignements qui peuvent le conduire à la connaissance et de tout ce que la citadelle est pourvue pour la défense.
Le logement pour le renfort de la garnison sera prèt à le recevoir.
Le 26 Novembre 1789.
Les prisonniers le Boey et Vandring ont été mis en liberté selon son ordre.

J'ai fait retirer le poste de la tête de Flandre avec la pièce de canon; je suis toujours à attendre les ordres de son Excelllence le Ministre pour remettre les prisonniers en liberté, qui me causent beaucoup d'embarras.
Ordres du général comte d'Alton au colonel Desjardin.
Le 19 Septembre 1789.
Puisque les deux arrêtés ne valent pas le transport ainsi que vous le trouvez, mon cher Desjardin, vous pourrez les relâcher.

Le 24 Septembre 1789.
Je vous préviens, mon cher Desjardin, que je donne aujourd'hui au colonel Haijden l'ordre d'interroger ses arrestans de manière à decouvrir les choses les plus interressantes, surtout de tâcher d'avoir une de ces cartes. De votre côté mettez tout en usage pour nous en deserrer une. Je lui ordonne aussi, toutes les fois qu'il y aura un homme arrêté dans la citadelle, de le faire visiter sur le champ, depuis la tête jusqu'au dedans des bas et souliers. Ordonnez de même à votre commando-volant de visiter sur le champ de la même manière tous ceux qu'ils arrêteront; c'est la première chose qu'on doit faire avec un homme arrêté.
Le 26 Septembre 1789.
Je viens d'apprendre, mon cher Desjardin, que l'abbaye de St Bernard étoit gardée par 100 paijsans et qu'on y insultoit toutes les personnes qui passoient dans ses environs etc.
Le 27 Septembre 1789.
Dans le cas où il se présentera une forte troupe, vous enverrez, M^{r} le colonel, votre 4me division pour soutenir le bataillon de la citadelle et vous serez toujours prêt à marcher avec votre bataillon pour joindre le regiment quand vous en recevrez l'ordre. Mais si vous marchez, la cavalerie vous suivra. Dans ce cas, ce qu'il y a de stockars en ville, devra se retirer a la citadelle.
Le 5 Octobre 1789.
Le gouvernement m'ayant fait remettre un précis de la justification de l'Evêque d'Anvers, retenu en cette ville, je viens le faire passer en original pour que vous nyez à me demander non quelle est la foi qu'on peut y ajouter, mais me dire s'il ne seroit pas possible de lui prou-

ver quelques-uns des faits qu'il nie; il me seroit d'autant plus de plaisir de le convaincre de fausseté, que ce seroit vraisemblablement un moijen de le montrer tel qu'il est, même aux yeux de ses partisans. Ne negligez donc aucun moyen, je vous prie, pour parvenir à ce but et ne m'annoncez rien qui ne soit pourvu de preuves propres à mettre sa fourberie au plus grand jour.

Le 15 octobre 1789.

Le commando-volant marchera d'abord à Capelle avec un officier et 20 dragons d'où il empêchera l'émigration et les incursions de dehors et s'entendra pour cet effet avec le capitaine Laloup de Ligne, qui se trouve à Casterlé. Il fera rapport tous les jours.

Le 16 dito.

Au reçu de cette, mon cher Desjardin, vous remettrez le plus tôt possible la lettre ci-jointe au Marcgrave pour qu'il se rende sur le champ à l'Abbaye de St Bernard et y mette les ordres du gouvernement en exécution. En même temps vous ordonnerez au commandant du détachement qui s'y trouve de loger toute sa troupe dans l'intérieur de l'abbaije et à soutenir l'exécution du markgrave dans toute sa force.

Quant à la difficulté que vous trouvez d'établir une correspondance avec le détachement de Ligne qui est à Casterlé et celui de Bender qui est à Herenthals, elle se trouve levée, si vous réfléchissez que ces détachements sont placés dans ces stations pour couvrir les frontières, que le votre étant à Capelle pour observer Putte, Westwesel et patrouiller par Brecht jusqu'à Hoogstraeten, comme celui de Herenthals doit également venir vers la gauche jusqu'à Brecht, y rencontrera necessairement la patrouille de Bender qui doit y venir journellement.

Celui de Casterlé y est pour veiller sur Hoogstraeten, Tongerloo et autres lieux qui sont devant lui. Il faudra necessairement qu'ils envoijent des patrouilles journalières en avant et par le moijen du lieutenant Peerle, qui se trouve à Hoogstraeten, les commandants de Capelle et Casterlé seront toujours à même de ce communiquer et d'avoir des nouvelles de ce qui se passé devant eux.
Le 24 dito.
En attendant faites transporter le plus qu'il vous sera possible de l'artillerie de la ville dans la citadelle et que cette opération se fait sans perte de temps.

Le 15 Novembre 1789.
Au reçu de cette, etc.
Vous ordonnercz au lieutenant colonel Reijniae de marcher, au reçu de la présente, avec deux divisions de son bataillon à Malines pour y relever le colonel Keine, qui n'attend que l'arrivée des grenadiers pour partir. La 3me division de Reijniae marchera en même temps pour Lierre où elle relèvera le major Paulus et quant à vous, vous vous rendrez ici le plutôt possible après que la ville d'Anvers sera evacuée.
Ordres du comte d'Alton au Général Gaveau.
Le 5 Décembre 1789.
Je vous prie, mon cher général, de vouloir requérir le magistrat d'Anvers pour qu'il ait à obliger ses meuniers de refournir le grain que la regie de vivres lui a confié en le prevenant que dans le cas contraire, vous serez obligé de represailles.
Quant au soldat qui a été enlevé au village de Boom,

vous pourrez y envoyer un détachement pour s'informer de la vérité du fait; et y faire enlever quelqu'un de la loi du lieu que vous ferez transporter dans votre citadelle en prevenant le reste du village qu'on ne le relachera que quand le soldat sera reproduit.
Demain je fais partir d'ici un maréchal de logis et onse cavaliers de Van der Hegen, qui vous serviront dans la citadelle aux ordonnances ou autres objets de service. Si cependant vous les envoijez dehors, il faut toujours les faire seconder par l'infanterie.
Le 11 Décembre 1789.
La compagnie de Vierset étant en marche pour renforcer la garnison de votre citadelle, y arrivera incessement, mon cher général.
J'ai ordonné au colonel Kein de le faire escorter par un aile de cavalerie, s'il le juge convenir. Entretemps, je vous préviens que j'ai requis le ministre de faire deposer 60.000 florins pour le besoin de votre troupe, ainsi que pour subvenir aux frais des ouvrages à faire pour la défense de votre place, et qu'ils vous seront fournis incessement.
Lettre circulaire du général comte d'Alton à Mrs. d'Happoncourt, Bleckem, Durieux, Landen, le Roij, Duguet, Goutreuil et Desjardin.
Comme il se pourroit, Monsieur, que les circonstances exigeassent que je fasse sortir la garnison de la ville où vous commandez et qu'il n'en faudroit pas moins assurer la tranquillité publique pendant votre absence, si elle a lieu, je vous prie de m'envoyer, au reçu de cette, les noms de quatre notables, pris clans le parti soi-disant patriotique, dont il conviendroit de s'assurer pour ôtages, afin que je puisse savoir si ce choix est convenable.

A Mrs. d'Happoncourt, Le Roy, Duguet, Lunden, Goutreuil, Kein, Broëta, Aichem et Bleckem.
Octobre 1789, entre le 20 et 22 du même mois.

Je vous envoye, M^{r} le colonel, deux placcards nouvelleraent émanés du gouvernement; je vous recommande expressement de mettre tout en usage, etc.
Au reçu de cette, vous attacherez d'abord une ordonnance à chacune des personnes que vous m'avez designés dans votre liste, et les y enverrez par un officier, qui sera chargé de prevenir ceux, à qui on les attache, que la conduite qu'ils ont tenue jusqu'à présent, motive ces précautions, qu'ils voudront bien s'abstenir de sortir de la ville à peine, au cas de contravention, ou à la moindre émeute, de se voir enlever sur le champ.

28 September. Het was in den morgent collegie, alwaer de gedeputeerden uijt de weth, gisteravond van Brussel gekomen zijnde, van hun wedervaeren rapport deden.

29 September zijn er wederom eenige door de militairen vastgegrepen zijnde, op 't casteel gebrogt; sij waren van meijninge hun onder onse patriotten te begeven, na welke kanten vandaeg en gister wederom een merkelijk getal hebben begeven. Daer waren ook drij lierenaeren op 't casteel gebrogt, die ook meijnden na de hollandsche kanten te gaen. Onder de patriotten uijt Lier vertrokken er ook veele daerna toe.

Daer had eenen borger in de herberg ‘Het Peerdeken’ op de Paddegragt aldaer, veel geseijd nopens de landsaeken waertegen eenen overdraeger seer uijtviel, waer op den borger seijde dit sal u wel rouwen, hetgene hij spoedig ging over seggen aen de militairen in de Victorinnen en quam met eene wagt na die borger sijn huijs, die reeds in 't bedde was en

niettegenstaende moest bij mede na 't gemeld clooster van waer hij wird gebrogt na Ter Sieken en bij Dujardin, die hem aenstonts liet gaen, daer konde men gemakkelijk den verraeder kennen die sig daervoor niet schaemde.

October

2 October smorgens is onsen Bisschop vertrokken na Brussel, aldaer ontboden zijnde onder dreijgementen, benevens de abten van St Bernards en Tongerloo, door den minister Trautmansdorff. Den Cardinael Artsbisschop van Mechelen was daer ook ontboden in 't begin van September en word sedert, aldaer in civiel arrest gehouden, 't gene onsen Bisschop ook wel kan overkomen en waervoor men sterk bedugt is.

Smorgens had den markgrave eene declaratie van 30 September 1789, raekende de emigratie, aen het magistraet voorgestelt, die hetselve geweijgert hadden, dewelke hij alsdan heeft doen afficheeren, soo in de stad als op de dorpen.

5 October smorgens, vertrokken de dragonders uijt dese stad na Loven en wirden op den noen wederom door andere herplaetst, waervan de bagagie tegen avond volgde.

Dagelijks geschieden alhier soo singende als lesende missen in verscheijde kerken deser stad, om van den Almogenden af te smeeken den voorspoed en het welzijn van ons land, alle onder grooten toeloop van volk. Diergelijke missen wirden in andere steden ook gedaen, maer alle op eenen anderen titel uijt vreese van verbod.

7 October moesten de wethouderen antwoorden op verscheijde punten hun door 't gouvernement voorgestelt; onder andere van den nieuwen of grooten raed te herkennen, van den eenen nieuwen eed te doen; hadden over dese voorwerpen

reeds verscheijde mael bij malkanderen geweest en tijd gevraegt tot 7 deser om daerop te delibereren, alwaer sij hunne resolutie moeten seggen op swaere pene, selfs van gevangenis op 't casteel en gestraft te worden als rebellen, maer niettegenstaende, soo men segt, hebben sij blijven resisteren.

8 October reden de dragonders dese stad uijt in partijen, dan 3, dan 4 en meer, soo langs de eene als langs de andere poort en versaemeiden sig op den steenweg van Contig, vanwaer sij zijn voorder gereden, men gelooft, na de grensen deser provincie tegen het Luijks daer onse patriotten liggen.

Ten selven dage is onsen vermaerden advocaet Mr Hendrik van der Noot alhier voor de 3 de mael geproclameert en ingeroepen, ten eijnde hij sig begeve binnen 10 dagen in de gevangenis van Treurenborg tot Brussel. De 1ste en 2de proclamatiën waren geschied op 30 Meij en 10 Junij. Mits de vernieting van den souvereijnen Raede van Brabant, waren dese brieven van proclamatie op de requeste van den subst, procureur generael De Leenheer vernieuwt in den grooten raede tot Brussel, 28 Julij lest, geparapheert T.V., onderteekent F.L. Reniers, de proclamatie daervan is gedaen op de werve alhier door den deurwaerder J. Delvaille, loco primarii en alsdan geafficheert aen het stadhuijs.

12 October wird er gewerkt in 't clooster der Witsusters om te dienen tot logement der lagrassen, die, mits sij alsnu uijt stadssolde sijn, aldaer sullen logeren.

14 October zijn alhier wederom in de 60 dragonders binnen gekomen en veele fusieken wirden weggevoert.

Donderdag 15 October snoenens, arriveerde alhier wederom eenige dragonders en daer vertrokken soldaeten. 'Savonds ge-

beurde hier eene onverwagte saek die alle welpeijsende en waere catholique borgers in de grootste verwonderinge en droefheijd brogt, te weten: ontrent 6 uren vervoegden sig sekeren Dirc de Blaesveld, raedsheer en procureur generael van den grooten Raede tot Mehelen, aldaer seer wel bekent, als commissaris met twee clerken en Louis de Cottignies als econome, welk ampt hij in de vernieting der cloosters binnen dese stad nog bedient had en sedert woonende in het clooster van St Joseph Nasareth, geseijt Spinsters, in eene koetse na d'abdije van St Michiels alhier, wordende gevolgt door den commandant Dujardin en ontrent 150 gewapende soldaeren, die aenstonts de poort sloten en de abdije rondom besetten. De heeren bijeengeroepen zijnde, las den gemelden commissaris Dirc sijne commissie, mede de ordonnantie van den keijser van 13 deser, waervan nog publicatie nog affiche gesien of gehoort was of waervan niemant wist te spreken; dit wird agtervolgt en aldus verrigt in nog 11 abdijen deser provincie van Brabant.

Zij vroegen aenstonts de sleutels af en deden hun de goederen aenwijsen om geinventarieert en opgeschreven te worden. De oversten gaven de sleutels sonder eenig tegen te seggen, soodat sij op staenden voet kosten gebruijk maeken van hunne meesterschap. Den boekhouder De Ridder, woonende ontrent de kerk deser abdije, wird met eene soldaetewagt gehaelt en na 't comptoir gebrogt, ongetwijfelt om van de boeken inspectie te geven. Den econome Louis de Cottignies regeert het geld na sijne geliefte, aen wie sij, sulks noodig hebbende, moeten vraegen; gelijk in dese abdije geschiede, soo is in de andere abdijen ook geschied. Den markgraeve Cuijlen met den raedsheere Goubau van Mechelen en ontrent 80 soldaeten zijn na de abdije van St Bernaerds. Wie heeft sulks ooijt gesien?

14 October. Het magistraet was geduerig besig met toonen te overhooren nopens de klagten die onse verdrukt wordinde bergers komen doen van de militaire die soo brutael worden tegens de selve, dat het onleijdelijk is; dog men hoopt dat het Welhaest een eijnde sal nemen. Dagelijks worden er in onse kerken nog missen gelesen ten eijnde van de hulp en bijstand van den Almogenden af te smeeken, om alles wederom in goed order te herstellen om alsoo de vorige ruste in ons land te herstellen.

15 October. 'Sanderdags ontrent 5 uren na middag zijn de leste soldaeten uijt de abdije van St Michiels vertrokken, maer den raedsheere, clerk en econome de Cottignies die het geld regeert en aen wie sij het selve moeten vraegen eten boven met een provisor en cellier. De soldaeten uijt St Bernards zijn ook wedergekomen. Den inventaris van alle de goederen wird door dese gemaekt in de abdije en ongetwijffelt ook in de anderen.

Op Sondag 18 October is alhier wederom eene onverwagte gebeurtenis geschied met den boekdrukker C.M. Spanoghe, woonende in de Lange Nieuwstraet, eenen persoon die sig niet en schaemt onse geestelijke soo publiek te beleedigen in sijn dagelijks nieuwsblad, hetgene hij opstelt, drukt en uijtgeeft onder den naem van ‘Mercurius’, waerin hij op eene schandelijke manier soo tegens onse geestelijke als tegens de patriotten en welpeijsende borgers schimpt en uijtvalt. Ons Magistraet heeft daerover onlangs tot Brussel klagten gedaen om die lasterschriften te beletten, hetgene door soo vele placcaerten is verboden, dog hunne moeijte is vrugteloos geweest; hij daerdoor dan gesterkt zijnde, is voortsgegaen in sijne ondernemingen, hetgene hem soodaenig in haet en verbittering van 't publiek heeft gebrogt, dat hij daerover alreeds verscheijde affronten heeft gehad, selfs tot in de kerk, gelijk vamdaeg nog bleek, want zijnde met andere van sijn soort om

half elf in St Nicolaescapel, niet verre van sijn huijs om aldaer misse te hooren, wird er geseijd: vijgen, hetgene hem over 8 dagen aldaer nog was overkomen, zijnde eenen onverdraeglijken naem voor de keijsersgesinden, welk geroep door eenige jongens buijten de capel hernomen wird, schreeuwende: siet die vijg, die rotte vijg, die rotte vijg, 't welk eenige militaire in sijn huijs zijnde ter kennisse kwam, die na het volk sloegen en waervan rapport gedaen wird aen de wagt en aenstonts sag men de patrouille, soo te voet als te peerd, voor dit huijs verscheijnen om hunnen voorstaender te beschermen en in veijligheijd te houden; jae, daer was hem eene wagt vergunt door Dujardin. De patrouillen doorkruijsten de geheele stad en sij ontsaegen niet van te kappen en te slaen na passerende of daerna siende lieden; nogtans, hoe wel sij dit huijs bewaerden of niet, zijn er tegen den avond eenige gelaesen uijtgesmeten, alhoewel er nogtans militaire binnen waren. Om half vier sag ik hem met eenen persoon en 2 soldaeten uijt sijn huijs komen, men geloofde dat hij bij den commandant ging; siet eens in wat agting dat soo eenen man is en wat hulpe sij hem bieden, jae, hunne genegentheijd tot desen voorstander en verdediger van hunne schikkingen is soo groot, dat hij begunstigt is geworden met eene officie op 't wijnaccijs alhier; een officie 't welk men rekent op meer als 1000 guldens 's jaers. Het was d'heer Segers, een treffelijk man, die het selve verlaeten had om sijne meesters, de Staeten van Brabant, van wie hij het bekomen had, getrouw te blijven, en waerover hij op dit comptoir eene hertroerige vermaeninge aen sijne confraters had gedaen.

Den selven namiddag, den dienst in de kerk van den H. Carolus Borremeus geeijndigt zijnde, en het volk de kerk uijtkomende, op de plijn blijvende staen, gelijk daer doorgaens gebeurt, maer dit beset zijnde met militaire die de uijtkomende menschen verdreven, waerdoor die met sulke ver-

baestheijd de kerk wederom ingeloopen zijn, dat den eenen over den anderen viel, alsook over stoelen en banken, sommigen sprongen over de communiebank, andere sloten sig in de capellen, maekende schrikkelijk gejammer en rumoer in die kerk en op de straeten daerontrent. Diergelijke desorders zijn ook gebeurt in de kerk der Eerw^{e} Paters Beggaerden ten tijde van 't sermoon, soodanig, dat den predikant moest ophouden; was gekomen door het invlugtende volk. Ontrent de L.V. Broeders waeren bijna de selve desorders voorgevallen.

Den gantschen dag patrouilleerden de militairen, 's morgens stond er eenen schildwagt voor het huijs van gemelden Spanoghe, die met de grootste boosheijd na de voorbijgaende lieden sloeg; verscheijde daer staen siende of passerende borgers wirden door hen vastgegrepen en na 't clooster der Victorinnen gebrogt en van daer 's noenens ten getalle van 7 na 't casteel getransporteert en in 't calbos geset, hunne boosheijd op onse verdrukte borgers en goede ingesetenen is soo groot, dat alle moeijte die tot verlossinge van alle die ongelukkige gevangenen en om hunne onschuld te doen sien, word aengewend, soo door de weth, die daerover bijna dagelijks toonen ligten, als door de ouders en familie, vrugteloos is, willende geene goede redens of klagten aenhooren; maer geven voor antwoord: dat sij onplichtig waren, dat sij daer niet souden sitten; jae, hunne vreedheijd loopt soo wijd, dat sij selfs niet meer en ontsien geestelijke persoonen te slaegen, Och, sagen wij aen dese vreedheden en barbarische handelwijse maer haest een eijnde.

Tegen den avond zijn er wederom 4 andere borgers in de Victorinnen gebrogt, door het militair ontrent den huijse van Spanoghe vastgegrepen zijnde, aen welk huijs in den namiddag wederom eene wagt verscheen.

19 October sag men alhier geafficheert twee ordonnantien;

d'eene medebrengende pardon generael voor de deserteurs van 24 September 1789, d'andere van 13 deser, instellende een requeste in verscheijde abdijen van Brabant.

Daer was wegens den generael commandant d'Alton een order van aan te houden alle persoonen die sig begeven buijten 't land na de Hollandsche kanten, als sij niet voorsien waren van een billet, geteekent van den Minister en d'Alton.

20 October. In den morgent zijn er wederom wel 7 op 't casteel gevangen gebrogt, niemand mag alle dese gevangenen spreken, selfs daer niet ontrent komen.

Dagelijks wirden er soo in de parochiale en cloosterlijke kerken deser stad, als van andere steden deser provincie, missen gedaen tot 's lands welvaeren, dog op eenen geheelen anderen titel, uijt vreese van verbod wegens het gouvernement, in welke diensten veel brood en geld aen de armen word uijtgedeijlt.

De patriotten liggen nog altijd aen de grensen van Brabant op den Hollandschen grond. Ontrent die kanten liggen ook militairen die niemand, daer na toe gaende laeten passeren, maer brengen de selve na Capelle, alwaer wel 1100 zijn met den kapiteijn Wouwermans, die van niemand bemint word, en vandaer na den commandant deser stad, gelijk 't aen verscheijde alreeds gebeurt is, namentlijk aen twee witte heeren uijt d'abdije van St Michiels, meijnende met hunne vacantie na Rosendael te gaen, maer komende aen den Silveren hoek, wirden door de militairen aengehouden en met eene wagt na Capelle gebrogt bij Cap. Wouwermans, die hun, met eenige provosten en dragonders na dese stad in Ter Sieken deden brengen bij den commandant Dujardin, bij wie sij seer spijtig wirden ontbaeld, dog soo schandelijk niet als van de provosten onder den weg, die hun niet als met schandelijke en beestachtige woorden hadden bejegent, jae, mogten sig niet roeren onder den weg. Zijn dan na hunne abdije gebrogt.

Sij geven voor reden dat het land gesloten is, dat er niemand uijt mag gaen als met een pasport van den minister of d'Alton.

21 dito na middag kregen Jon^{r} Jacobus Della Faille, oud borgermeester, actuelijk dienende schepene, Mr Carolus Monteyremar, ook schepene en Jon^{r} Petrus Van Setter, secretaris deser stad, ieder eenen soldaet agter hun om hun in bewaernisse te houden alwaer sij gaen, hetgene ook gebeurde aen Jon^{r} Jos. Stier, waerover een ieder verwondert is, alsoo hij eenen persoon is die geene bedieninge en heeft of sig met geene besondere saeken en bemoeijt. Dese soldaeten moeten sij den kost en logist geven, sijnde een expres order van 't gouvernement, eene saek noijt gehoon of in dese landen geplogen; de voorgenoemde schepenen en secretaris verschenen aldus 's anderdags op 't stadhuijs.

24 October 'smorgens om 3 uren was 't collegie op 't stadhuijs, alwaer de weth vergaederde, de oorsaek was, dat de militaire een getal peerden hadden gevraegt om hun canon en toebehoortens te voeren, ten dien eijnde heeft den markgrave met de schepenen Nanteuil en Vereecken aenstonts rond geweest bij de huerhouders, doende den eenen 2,3 en meer peerden met de voerlieden leveren, die sig na 't casteel of in Ter Sieken moesten begeven. Men sag dat de militaire beginnen gereedschap te maeken om te vertrekken, al het goed wird uijt de kloosters daer sij inlagen na 't casteel aengevoert; het kasteel wird rondom beset op de vesten met canons, mortiers en aubitzen. De vijgen of soogenaemde kaijsersgesinden, sijnde door hunne gesintheijd in den haet van 't publiek, begaven sig vandaeg, besonderlijk op den noen na 't kasteel met hunne vrouwen en kinders; jae heele huijsgezins, waeronder den borgermeester Torfs met vrouwe en eenige dogter;

den markgrave Cuijlen, de moeder Wed^e^ Van Laeken, broeder en suster van den procureur generael Van Laeken, de 2 susters en swaeger Lambrechts met sijne kinders van den subst. Proc. Generael Schepmans, den vermaerden C.M. Spanoghe, wiens vrouw en kinders hun ook uijt den weg hebben gemaekt; den proc^r^ Frans Larrose, die op 't comptoir van den 20^en^ penninck schrijft; den notaris Dehaen en sijn huijsgesin; de wed^e^ Laurreijssens, suster van den schepene Bogaerts, het geheel huijsgesin van Colin, schilder, wiens sone ook een officie had bekomen op den 20^en^ penninck, Beke, koopman in laekens en capelmeester van venerabel capel in de cathedraele, den advocaet Janssens, Jon^r^ de Ruelle, Jon^r^ Jan Mac Mahon, den baron Neuhoff, den medicus Huybrechts, den clerk van den markgrave de Cuyper en veel meer andere; alle uijt vreese bevangen omdat onse patriotten gaen afkomen, daer sij nogtans altijd mede gelachen en gespot hebben; dat dese haest sullen komen na dese provincie schijnt eenigen grond te hebben, alsoo sij onlangs den eed gedaen hebben voor den committé in handen van heer Jan Van der Noot, broeder van Hendrik Van der Noot, van het vaderland getrouw te zijn, de religie voor te staen en van gehoorsaemheijd en onderdaenigheijd aen hunne oversten.

Men verneemt dat onse patriotten op marche zijn en dat er reeds tot Hoogstraeten en tot Turnhout sijn gearriveert, wel gewaepent en met menige stukken grof geschut, vele boeren hadden sig bij hen gevoegt; op alle de dorpen daar sij passeerden wird de klok geklept en alles in de wapens geroepen.

In den agternoen is den voerman van Sundert, door de commisen aengehouden zijnde, gebonden en geboeijt op een karre liggende, op 't casteel gevangen gebrogt. Hij bestelde brieven en goed voor de patriotten in 't gemeld dorp liggende. Sedert betrouwen de andere voerlieden dit niet sterk.

Daegs te voren, 23 deser, was er op 't casteel nog gevangen

gebrogt twee persoonen van Naemen soo men meijnt, alsook dhr. Raepsaet, griffier tot Audenaerde, eenen welsprekenden verdediger der rechten van sijn vaderland in 1787; daer wirden nog wel persoonen gebrogt welkers naeme tot onse kennisje niet en kwamen.

Sondag 25 October 's morgens wirden de heeren oud borgermeester Della Faille, Carolus Monteyremar, schepenen en den secretaris Petrus Van Setter alsook Jon^{r} Jos. Stier na 't casteel gebrogt en daer in arrest geset op eene kamer tot verwondering van onse goede borgers, van wie sij bemind waren.

De stadspoorten, behalven Kroonenburg of de waterpoorten) bleven gesloten, en de militairen die sleutels hadden lieten in er uijt na hunne geliefte.

Volgens bekentmaeking van 24 deser door de weth, onderricht bij depeche van 22 deser van het veroveren der stad en casteel van Belgrado, wird in de cathadraele alhier ten 11 uren voor noen door den heere choordeken eene misse gecelebreert waernaer den Te Deum gesongen wird om den Alderhoogsten te bedanken over dese aenmerkelijke voordeelen.

Weijnig na middag wird het stadsgeschut, die schoone stukken 48 ponders, en voordere krijgsbehoeftens door de militairen uijt den Eekhof bij St Michiels gehaelt en op 't casteel gevoelt, uijt vreese dat de patriotten uijt Lillo er sig meester van souden gemaekt hebben; de reste hebben sij gelaeten maer sonder tijdverlies vernaegelt, waeronder seer groote stukken waren. Korts daernaer verlieten sij de hoofdwagt aen Tappesierspand. Tegen den avond, om half 6, vertrokken Dujardin met sijn bataillon soldaeten, in de kloosters gelegen hebbende, vergaedert zijnde op casteelplijn, met de provosten, beneffens de dragonders, vergaedert sijnde aen de tappesierspand, met drij stukken canon langs St Joris Poort na Lier; om, met die aldaer vergaedert sijn, onse patriotten tot Turnhout gaen aen te tasten. Sij sonden vandaer eenen

officier en 12 man met 8 dragonders na Santhoven, om daer te patrouilleren, sekerlijk door vreese.

De patriotten tot Rosendael en misschien daer ontrent gelegen hebbende, sijn in de forten van Lillo en Liefkenshoek gekomen, inspectie nemende van 't comptoir, hebben het geld, hetgene soude beloopen tot wel f 11.000, tot hun genomen en men segt dat sij het manifest aen den ontfanger hebben voorgelesen; sij hebben den uijtligger onttakelt en alsdan na Saftingen gevoert en bij den hollandschen fregat gevoert en voorts na Bergen op Zoom.

Daer waren in den nagt wel in de 40 gevangenen door het militair langs de poort van secours op 't casteel gebrogt, die sij buijten, misschien in de Kempen of ontrent Turnhout hadden vastgenomen en waermede sij waerschijnelijk hebben verdoolt geloopen, want waren in de hoveniershoven geweest ontrent Kiel en Leije.

Louis de Cottignies, alsnog de econome in de abdije van St Michiels sijnde, was in desen nagt met eene militaire wagt na 't casteel gebrogt en wijnig daernaer wederom in de abdije gebrogt; men is van gedagt dat sij geld daeruijt sullen gehaelt hebben.

Desen nagt hadden eenige patriotten uijt Lillo den canselier van Brabant De Crumpipen van sijn casteel tot Temsche, alwaer hij heer was, gehaelt en met assistentie der boeren uijt het land van Waes, alwaer verscheijde parochien in de wapens sijn en selfs de staetenvlag hebben uijtgesteken, na Lillo gebrogt, vandaer na Santvliet en voorts na Roosendael.

Vandaeg sag men hier op sommige plaetsen geafficheert eene declaratie en ordonnantie van den keijser, uijtbreijdende degene van den 30 September lestleden over de emigratien, krijgstoestellen, bijeenrottingen en andere samenspanningen tegen den staet, van den 19 October 1789, bestaende sonder eene groote voorreden, in 5 artikelen. Bij den eersten moeten

alle de ingesetenen der stad en van 't plat land binnen de 24 uren na de publicatie, aen de magistraeten en wethouderen geven eene schriftelijke declaratie der schietgeweeren, alsook van den voorraed van buspoeder, kogels en kardoesen en af te geven in handen der officieren 't sij civiele 't sij militaire die hun de overheden van dier sullen vraegen op pene van gehouden te worden als medeplichtige en begunstiger van den oproer; bij den 5en word geordonneert aen alle abten, edelen en de lieden van den 3en staet, afwesig sijnde, binnen de 8 dagen na de publicatie deser in het land weder te keeren, op pene, tegen de abten voor eeuwige banninge; en tegens de edelen en lieden van den 3 en staet van diergelijke doeninge met verbeurte van goederen en voorts van voor altijd onbequaem te sijn tot alle erfenisse, enz.

Ons magistraet heeft de voorsigtegheijd gehad van daer af geene publicatie te willen doen; sij hebben tot nog toe geene publicatien van placcaerten gedaen noch die niet herkent, sedert de vernietinge van den raede van Brabant.

26 October 's morgens vond men de schildwagthuijskens aen de hoofdwagt en aen de kloosters gestaen hebbende, op de straet geworpen. Die aen het klooster der Spinsters gestaen hadden lagen in de vuijlruije. Het comptoir der beden alwaer ook staete renten betaelt wirden, was daer uijt verhuijst en na 't casteel overgevoert.

De spraek alhier algemeijn sijnde dat er desen morgent om 10 uren in de cathedraele kerk in O.L. Vrouwe capelle eene solemnele misse soude zijn ter eere van de H. Maagd Maria en dat men na 't eijndigen der selve met processie den weg soude omgaen, 't gene nogtans maer een uijtstroijsel was, maer het volk in die meijninge zijnde, in groot getal in dese kerk versaemelt zijnde, quam er, de 10 ure misse geeijndigt zijnde, een soodanig rumoer door eenige quade roepen, over-

luijd schreeuwende, dat de militairen in de kerk kwamen om te schieten, 't gene nogtans vals was, welk geroep soodanigen schrik en verbaestheijd onder het volk veroorsaekte, dat sij overhoop liepen om eerst uijt de kerk te zijn, vallende d'een over d'ander, soodat er geheele hoopen laegen, verliesende schoenen en gespen en andersints, maekende groot gejammer en getier, dringende aldus uijt de kerk, waerdoor de daer ontrent zijnde ook met schrik bevangen wirden aen 't loopen gingen en in de huijsen vlugteden en aenstonts was er een geroep door de stad dat de soldaeten schoten onder het volk, den weg omgaende.

De goede borgers in groote menigte den weg omgaende, wirden door dit geloop ook bevreest, vlugtende in de huijsen daer sij passeerden, sulks was op de Meer, Huijdevetters- en korte Gasthuijsstraeten ook gebeurt uijt vreese voor eenige soldaeten die hun passeerden.

De devotie onder onse welpeijsende borgers duerde den geheelen dag, gaende den weg om van O.L. Vrouwe in groot getal, jae niet 1000^{en}, soo mans, vrouwen als kinders, geheele schoolen met hunne meesteressen, biddende den Almogenden om den goddelijken bijstand, door de voorspraeke van de H. Maagd en Moeder Gods Maria, te verwerven voor den goeden uijtval van onse landssaeken en het gemeijne best. Hopende dat den Alderhoogsten ons victorie sal vergunnen en onse patriotten en alle welpeijsende en catholieke borgers sal laeten segepraelen. De solemnele en lesende missen in verscheijde kerken deser stad ten dien eijnde, met uijtdeijlinge van brood aen de arme worden dagelijks gecontinueert onder grooten toeloop van volk en welke loffelijke diensten men sal continueren totdat de saeken sullen in orde zijn.

Daer was desen morgent om 9 uren op 't kasteel eene misse gedaen wegens de militairen om den Almogenden te bedanken over de veroveringe van Belgrado, waerom sij ver-

scheijde maelen hebben geschoten met hun canon op de vesten; de borgers daervan onwetende sijnde, wirden daerdoor met vreese en schrik bevangen; de geheele stad liep overhoop, meijnende dat er op de stad geschoten wird.

In den morgent wird de casse met geld van 's konings comptoir aen de werve met eene wagt van 100 man gehaelt en na 't kasteel getransporteert; sij zijn als bevreest dat hun geld sal ontnomen worden.

Daer hadden sedert dat onse patriotten in Lillo waren sig wederom verscheijde borgersjongens bijgevoegt. De schippers kleerden aldaer, de acquits wirden geteekent door sekeren Gregoir ‘par ordonnance des états Belgique’. Desen avond verlieten sij dese fort na de canons vernaegelt te hebben, alsoo sij hun niet in staet bevonden van tegenweer te konnen doen en vertrokken langs Santvliet, alwaer sij ook op 't comptoir inspectie namen, Beirendrecht na den Hollandschen kant, hebbende den cancelier de Crumpipen na Roosendael of Breda getransporteert; en na Lillo sijn eenige keijserlijke soldaeten gegaen.

Aengesien den borgermeester Torfs sig opt kasteel ophoud, daer hij nogtans op de jurisdictie van de stad moet woonen om sijn ampt te connen bedienen, waervoor de weth desen namiddag om 3 uren vergaedert zijnde, gecommitteert hebben, de schepenen De Hornes en Vermoeien, beneffens den pensionaris Bom, om hem sulks in den naem van de weth gaen aen te dienen en te seggen dat hij, ingevalle hij eenig gesag wilt hebben, voor den tuijn moet komen en in 't collegie presideren; hij gaf orders van de poorten te sluijten en te openen na goeddunken.

De gantsche weth was in desorder; den borgermeester Van Schorrel was al sedert eenigen tijd afwesig, den binnen borgermeester Torfs en den markgrave houden sig, uijt vreese van 't publiek, op 't casteel, de schepenen Bogaerts en Van

Cantfort, beneffens den secretaris Torfs, broeder van den borgermeester, houden sig ook om de selve redens absent. De schepenen Jon^{r} Jos. Cornelissen, oud borgerm^{r}, eenen ouden man, J.J.H. Borrekens, ridder en Jon^{r} J.B. de Labistraete sijn onpasselijk. Den oude borgerm^{r} Jon^{r} J. Della Faille en Mr Carol. Monteijremar, beijde dienende schepenen zijn door de militairen in arrest genomen, als voorseijd. Soodat het getal comparerende schepenen alnog bestaet in 10.

Den schepene Van Cantfort hadde vandaeg wel twee mael onder d'hand geweest, hem vijg naroepende en werpende na hem, soodat het tijd wird van sig uijt de voeten te maeken. - Tegen den avond sag men aengeplakt van stadswegen, dat sij, wethouderen, onderrigt sijn geworden van wegens den commandant van 't kasteel, dat hij positieve orders heeft van in cas eenige tumultens ofte oproerigheijd binnen dese stad quanten voor te vallen, op de stad te schieten, hetwelk de heeren voor hunne plicht geacht hebben, bij collegiale waerschouwnige van heden, aen eenieder kenbaer te maeken.

De soldaeten tot Lier bijeenvergaedert zijnde ten getalle van ontrent 4000, zijn van daer vertrokken met den generael Schroëder aen 't hoofd na Turnhout om onse patriotten gaen aen te vallen, maer zijn daer soodanig begroet geworden, dat sij tot 4 mael toe schandelijk op de vlugt zijn gejaegt met verlies aen dooden en gequetsten (4 officiers, 106 man, 60 gequetsten en 23 vermisten, hadden geschoten volgens hun eijgen bekennen 32.802 cardoesen), 3 canons, een wagen met poeder en meer andere krijgsbehoeften; de Gasthuijsstraet aldaer lag opgehoopt met dooden. Men begroot het verlies van onse patriotten en inwoonders van dese plaets op in de 30; eenen borgersjongen van dese stad, Hendrik Wouters, heeft daerbij het leven verloren. Het gevegt had geduert van smorgens 7 uren tot tegen den noen. De soldaeten in 't aftrekken hebben op de dorpen groote overlast en vreedheijd betoont,

namentlijk tot Lichtaert en Vorsselaer, Poederlé en Lille, daer sij schandelijk geplundert hebben, namentlijk de pastoors die meest alle ontvlugt of door hun gevangen genomen zijn. De patriotten en inwoonders die in desen slag het leven verloren hebben sijn op eene aldertreffelijkste wijse in de collegiale kerke aldaer voor het choor begraven. In dese kerk is eene seer schoone misse gedaen om den Almogenden te bedanken over dese gelukkige overwinninge.

De stad Brussel schijnt in consternatie te zijn; niemand kan er uijt sonder een expres order van d'Alton, generael commandant der troupen; de spraek is algemeijn dat onsen Bisschop, benevens den Cardinael Artsbisschop van Mechelen, aldaer nog altijd in arrest gehouden wordende, uijt die stad, met eene behendigheijd, gelukkiglijk souden geraekt zijn, in gemeijne slechte kleederen.

Sommigen der staeten sig in die stad bevindende zijn in arrest genomen en op 't Broodhuijs geset.

Den minister heeft in dato 28 deser aen het hotel van den Cardinael Artsbisschop eenen brief geadresseert, waerbij hij na vele tegenstellingen en reproches wilt wegens den keijser van hem instantelijk wederom te senden de teekens van 't groot kruijs van St Stephanus, gelijk ook het decreet van sijne benoeming van geheijmen raed van staet, hier bij gevolg verbiedende in den naeme van de Majesteijt van de teekens van dit koninglijk order te draegen en te gebruijken in eenige oorsaek den titel noch dien van intiemen raed, en dat hij van dit oogenblik af geschrapt is uijt den liste soo van het order van St Stephanus als van den geheijmen raede.

Ingevolge de orders van 't hof aen ons magistraet tot het besorgen der levensmiddelen voor de militairen op het kasteel, was den tresorier jon^{r} Norhertus de Farvacques te dien eijnde aengestelt en gecommitteert, die desen namiddag die van 't hoveniersambacht op 't stadhuijs ontboden had en hun gevraegt

of sij aerdappels op 'r casteel konden leveren; velen antwoorden neën, waerop hij seijde sijne orders volbragt te hebben. Maer 's nagts hebben de soldaeten bij de hoveniers en buijtenlieden ontrent de stad de aerdappels gaen haelen, doende hun die na 't casteel laeten brengen, sommigen 2, 3, 6, jae tot 10 sakken toe, waervan sij sanderdags het geld konden haelen.

28 October 's morgens wirden de stadspoorten geopent na gewoonte en aen de selve wird eene wagt van 6 man met eenen corporael geset.

Daer was wederom volk, men rekende 300 man met eenige canons van 't casteel vertrokken, waerschijnelijk na Lier, alwaer de soldaeten sig wederom versaemelden om nog eene kans tegen onse patriotten te wagen.

29 October den tresorier wederom order hebbende van te sorgen voor andere noodsaekelijkheijd en voorraed ten behoeve van 't militair, selfs tot genevel toe bij de stokers, heeft opentlijk geseijd, dat hij geenen tresorier en is van 't casteel nog van 't militair, of daermede niet kan belast of gedwongen worden door 't gouvernement, dat hij sijnen eed voor de borgers heeft gedaen, aen wie hij gevolgentlijk geenen nooddruft kan of mag onttrekken, welk rapport hij met den pensionaris Cuijlen na 't casteel is gaen aendienen, versoekende aen gemelden pensionaris van dese reden nota te houden.

Desen morgent wird er seer veel graen na 't casteel gebrogt, daerover waren door de hoofddrossaerden van verscheijde quartieren repartitien gemaekt; het quartier van Santhoven moest 3000 veertelen leveren ten prijse van de laeste merkt. H. de Brady was wegens het gouvernement generael aengestelt als commissaris generael civiel bij depeche van 25 deser, geparapheert Fr. Vt., ondert. De Lannoy, ten eijnde van te doen brengen op het casteel van Antwerpen de provisien van

meel, stroij en aerdappels en andersints noodig voor de troupen, die noodig bevonden souden worden na Antwerpen te worden gesonden met order aen de hoofdofficiers aen wie die depeche geaddresseert was, van sig te gedraegen aen alle de requisitien die hij hun sal doen ten opsigte van die leverantien door de dorpen en gemeijntens, van hun report te doen, die aenstonts sullen betaelt worden volgens de leste merkt en van de wethouderen van die dorpen, alwaer hij eenige sal ordonneren, te voorkomen, dat in cas van minste defaut sullen geexecuteert worden sonder hoop van vergelding. Den gemelden commissaris generael civiel De Brady had, in dato 26 deser, aengestelt den markgrave Cuijlen om te besorgen aen den officier der vivres, Felner, voor de consommatien van 't garnisoen van Antwerpen, te weten:

1° 500 rasiers terwe,
2° 3000 rasiers rogge,
3° 1000 sakken aerdappels,
4° 30 rasiers erwten,
5° 60 rasiers boonen.

Ingevolge van welke commissie den markgrave met andere hoofdofficiers der 7 quartieren verscheijde repartitien hadden omgesloten en na de respectieve drossaerden rongesonden. Daer wirden door desen De Bradij nogal bedreijgingen gedaen ten opsigte van die niet spoedig gelevert hadden, hun gevende 24 uren, op pene met militaire executie gedwongen te worden.

In den namiddag wirden er 3 karren, waerop waren 22 persoonen gevangen, gebrogt op 't kasteel en op eene vreede wijse gehandelt en aldaer in 't calbos geset. Dese hebben sij aen de kanten van Turnhout vastgegrepen.

29 October; 's morgens heel vroeg is den 2en soon van Prins de Ligne onder Franschen dienst zijnde, hier doorgere-

den, en de spraek is of hij sig onder onse patriotten gaet begeven.

Desen avond wird er veel goed binnen gebrogt door de militairen, hetgene sij geplundert en gcrooft hebben in en ontrent Turnhout.

Sanderdags wird er wederom eenen na 't casteel gebrogt.

31 October. Om 11 uren werd er in de parochiale kerk van de H. Walburgis eene solemnele Misse gedaen tot 's lands welvaren, wegens die van de 14 dagsche Berechtinge, hetgene niet alleen die broederschappen hebben gevolgt. In de parochiale kerk van St Andries wird vandaeg eene Misse gedaen tot laeffenisse der sielen van die overleden patriotten, hetgene gister bij de P.P. Predikheeren geschied was en in 't vervolg in andere kerken verrigt is geworden, alle met uijtdeijllinge van brood aen den arme. De portaelen der kerken waren altijd vol bekendmaekingen, waer elken dag de missen, soo solemnele als lesende sullen geschieden.

De spraek ging alhier of eenige patriotten den procureur generael van Vlaenderen Maraux, die voor 2 jaer intendent tot Gent heeft geweest, met nog eenen anderen uijt de stad souden geligt hebben en over 't Sas naer Breda getransporteert.

November

Den proost Stoegnart, met twee andere van sijn officie, moesten zich, ingevolge den brief van den colonel Haijden van den 31 October, na dese stad begeven, om de gearresteerden van Turnhout en Herenthals, op 't casteel sittende, aldaer te ondervaegen en alsoo een eijnde te stellen aen de groote kosten van hunne gevangenisse, daer hij al verscheijde keeren over geklaegt had.

3 November, na middag zijn er wederom wel 9 à 10 buijtenlieden, waerschijnelijk uijt de Kempen, gevangen gebrogt op 't casteel en in 't calbos geset bij de andere, waervan er dagelijks in 't verhoor komen aldaer, en hoe onplichtig sij zijn of niet, geene worden er verlost. Men begroot het getal van die ongelukkiger al ontrent de 200. Verscheijde van dese zijn aldaer in 't opbrengen door die soogenaemde vijgen of keijsersgesinden, met onuitsprekelijke smaedwoorden en verschrikkelijke verwijtingen bejegent geworden.

Vandaeg wird er wederom grooten voorraed op 't casteel gebrogt, besonder graen, aerdappels, ook eene quantiteijt rijs, assijn en genever; met een woord, voorsien sig aldaer van alles.

Den Eerw^en^ heere Jos. Ant. Mac Mahon, pastoor van 't casteel, had bevel ontfangen 's anderdags van 't selve te vertrekken; die goede man, daerover verstelt, vroeg de reden daervan, daer hij weijnig bescheed, maer alleen sture woorden op kreeg. De koster en dienstmaegt wirden aldaer als in arrest gehouden. Sijne effecten wirden versegelt en daer sijn eenige commissarissen in sijne pastorije gekomen. Men was verwondert over die saek, alsoo wij noijt het alderminste tot nadeel van desen priester hadden gehoort; denkt hoe sij den meester hebben gespeelt in sijne pastorije; omdat sijne dienstmaegt maer weijnig seijde is ze in 't calbos geset geweest. Den goeden pastor meijnde 's anderdag na 't casteel te komen, misschien om aldaer misse te lesen, maer wird door de wagt weggejaegt.

Den Eerw^en^ heere Van Deurme, prior van St Michiels alhier, had bevel wegens het gouvernement van den Eerw^en^ heere De Bùck, onderpastoor tot Meer en religieus van die abdije thuijs te ontbieden. Men konde ons daer geen andere redens van inbeelden als dat sij hun te veel voor de patriotten sullen hebben getoont en diensvolgens de landsaeken te veel behertigden. Dog daer is niets van gekomen; verscheijde pastoors

in de Kempen en elders hebben sig op de vlugt begeven om de militaire handen en vreedheijd te ontgaen.

Daer wird veel goed binnen dese stad gebrogt door de buijtenlieden, uijt vreese van door de soldaeten geplundert en daervan berooft te worden, gelijk er op verscheijde dorpen in den omtrek van Lier en ontrent Turnhout maer al te veel geschied was, spaerende nog geestelijk nog wereldlijk: namentlijk in Turnhout in de Gasthuijsstraet aldaer, waer eenigen gedurende het gevegt sig besig hielden met stelen en rooven en andere vreedheden tegens die onnoosele bergers. Dog wij hopen dat alle welpeijsenden sullen betere gedachten hebben dan sulke goederen van soldaeten te koopen, waervan sij er hier en elders al hebben van gepresenteert. Men heeft daerover al verscheijde waerschouwingen en vermaeningen gesien op verscheijde plaetsen door ware catholieken aengeplakt.

Alle goede borgers door die voorbeelden van rooving en vreedheijd verschrikt zijnde en ten uijtersten bedugt voor hun leven en goederen, zijn in groot agterdenken wat gevaren ons over 't hoofd zijn hangende, geenen middel of plaets wetende om die te verbergen of sig te beveijligen; hetwelk grooten angst en vreese veroorsaekt op onse gemoederen.

Vandaeg is het manifest tot Brussel op de groote Merkt door den beul verbrand geworden, ingevolge het decreet gegeven in den grooten Raede op 31 October op de requeste van den procureur generael Van Laeken; het luijd als volgt:

> ‘Decreet gegeven in den grooten Raede van Sijne Majesteijt den keijser en koning, den 31 October 1789.
> Op de requeste van den Raedt en den procureur generael van sijne majesteijt in desen raede, versoekende tegen seker druksel bij forme van manifest, draegende voor titel “Le peuple brabançon” en beginnende met dese woorden: “Ceux d'entre ces pablicistes” en

eijndigende met dese woorden met de hand geschreven: “étoit signé H.C.N. Van der Noot, avec paraphe”, etc., gelijk ook tegen het medegaende stuk, draegende aen het hoofd: “A ceux de Flandre et de West Flandre”, beginnende met dese woorden: “Messieurs et bons amis! dans les malheurs”, dat stuk, draegende voor dagteeken: “en Brabant ce 24 8bre 1789; en voor onderteekeningen in 't gedrukt: “le peuple brabancon” en in 't geschrift: H.C.N. Van der Noot; het selve stuk eijndigende met dese woorden in 't gedrukt: “in 't eerste poinct van dese verbonde, soodanige dispositie als in justitie kan behooren.”
Gesien en rapport gedaen in den Raede ter interventie van het officie fiscael, het hof verclaert dat het gesegde druksel met het medegaende stuk is een brandt-stichende lasterschrift, dat de grondregels die daerinne begrepen zijn, valsch, haetelijk en attentatoir zijn tegens de souvereijne authoriteijt; dat sij strekken tot verderf van alle samenkven, tot invoeringe van eenen staet sonder gesag van overheijd, en vernieuwinge der oude verweringe en haere schrikkelijkheden; dat de verwijtingen dat dit lasterstuk inhoud tegen sijne majesteijt en tegen sijne ministers boven maeten onrechtveerdig en grouwelijk injurieux zijn; dat het selve lasterschrift medebrengt de alderbuijtensporigste ongehoorsaemheijd, den alderstoutmoedigsten opstand en het alderhoogste verraed en dat het maer is eene lange samenschakeling van bittere versmaedingen, gedaen aen sijne majesteijt en sijne ministers; bijgevolg condemneert het druksel met sijn medegaend stuk, cm door de handen van den scherprechter gescheurt en verbrand te worden op een

schavot, dat gestelt sal worden op de groote Merkt deser stede, ter plaetse daer men gewoon is de crimineele vonnissen van den Raede ten uijtvoer te brengen.
Ordonneert aen het officie fiscael van, volgens de strengheijd der wetten, de auteurs en de medeplichtigen van dat lasterstuk te vervolgen. Verbied aan alle drukkers, aen alle boekverkoopers en aen alle andere persoonen van dat lasterschrift te drukken, te verkoopen of uijt te deijlen op pene van extraordinairelijk vervolgt te worden naar behooren.
Ordonneert aen alle persoonen van wat staete of conditie sij konnen wesen, dewelke daervan exemplairen of copijen hebben, die ter hand te stellen aen den raedt fiscael van desen raede binnen den derden dage, op pene van duijsent patacons boete en selfs van criminelijk vervolgt te worden volgens eijsch van saeken.
Permitteert dat het tegenwoordig decreet worde gedrukt, gepubliceert en aengeplakt ter gewoonelijke plaetsen.
Gedaen tot Brussel den 31 October 1789. Geparapheert Cot. Vt., onderteekent: L. Mosselmans met paraphe.'

Woensdag 4 November na middag half vier uren was 't collegie op 't stadhuijs over eenen brief door den colonel baron Haijden, heden aen de weth geschreven, ten opsigte van 't overbrengen der schietgeweren, buskruijd en munitien, dewelke de borgers en inwoonders ten hunnen huijse of elders mochten hebben, waerover alsdan geresolveert is door onse halve weth, alsoo er maer 9 schepenen waren gecompareert, van den gemelden brief met eene waerschouwinge van hunnent wegen bekent te maeken; en ingevolge dese resolutie sag

men alhier aengeplakt, niet alleenelijk op de gewoone plaetsen, maer op meest alle de hoeken van de straeten, volgende waerschouwinge:

> ‘Mijne heeren van het magistraet hebben voor hunne plicht geacht van aen het publiek kenbaer te maeken den brief den welke sij op heden van den heere commandant van het casteel hebben ontfangen, luijdende als volgt:
> Ik ben onderrigt dat vele inwoonders van Ul. stad niet gehoorsaemt en hebben aen het placcaert van sijne majesteijt, hetgene beveelt aen alle en eeniegelijk eene declaratie te geven van de schietgeweren, buskruijd en de munitien de welke sij mogten hebben ten hunnen huijse ofte elders, terwijl ik sekerlijk wete dat in de stad van Antwerpen versaemelingen sijn van de gemelde wapenen en munitien, diensvolgens aensoeke en bevele Ul., op de pene van daervan responsabel te sijn, de devoiren van Ul. officie te verrigten, op dat de inwoonderen van Ul. stad sonder uijtstel souden gehoorsaemen aen de bevelen van sijne majesteijt, uijtgedrukt in het voors^{e} placcaert, en dat de selve instantelijk hunne wapenen en munitien brengen in eene plaats ontrent het casteel, van dewelke Ul. mij wel sult willen aenstonts informeren; bij gebreke van het welk ik Ul. verklare als man van eere, dat ik sekerlijk sal ten uijtvoer brengen de orders die mij toebetrouwt sijn, welke orders mij belasten Ul. stad in brand te schieten.
>
> Voorders moet ik Ul. serieuselijk en voor de leste reijse voorkomen, mijne heeren, dat, ingevalle de stad Antwerpen durft beginnen de minste onderneminge dewelke buijten regel en crimineel sonde sijn, of dat men sig toeliete de minste insulte of weijgeringe, de

kleijnste saeke van hetgene in den naem of wegens sijne majesteijt sal gevraagt worden, ik terstond op Ul. stad sal doen schieten met gloeijende ballen.
Ik hebbe d'eere oprechtelijk te zijn, mijne heeren, Ul. seer ootmoedige en onderdaenige dienaer,
Onderteekent: Baron Haijden, Colonel.
Uijt het casteel van Antwerpen, den 4 November 1789. Leeger stond: "Aen mijne heere van 't magistraet van de stad Antwerpen."
Diensvolgens om af te weiren de onheijlen met dewelke dese stad bedregen wordt, soo is 't dat mijne voors[e] heeren eeniegelijk op het cragtigste waerschouwen, van wat staet of conditie hij sij, en voor sooveel noodig, bevelen van sonder uijtstel te brengen in het magasijn deser stad, genaemt: den Eekhof, gestaen in de Kloosterstraet, alle hunne schietgeweiren, poeder en munitien, dewelke sij hebben, ten welke eijnde reeds in den Eekhof sijn vacerende, persoonen van stadswegen aengestelt, des morgens van 8 uren tot 12 uren en des namiddags van twee tot ses uren, welke persoonen de wapenen en de munitien sullen ontfangen en aen de afleveraers recepisse daervan geven.
Actum in collegio 4 Novembris 1789, geparapheert Herrij, onderteekent: P. Eelkens.

Daer sijn bijgevolg van het bovenstaende eenige fusieken ingebrogt, maer de gilden zijn daertoe niet verplicht; men rekent het getal op 50 die overgebrogt zijn, meestal van Hollanders. Op 't kasteel zijn van tijd tot tijd fusieken gebrogt die sij op sommige dorpen en kleijne steden hebben afgenomen, daer sij de geheele huijsen hebben doorsogt.

5 November heeft ons magistraet eenen brief wegens het gouvernement ontfangen, waerinne hunnen iever word gepre-

sen, en sijn genoegen te kennen geeft over de stilheijd en ruste die in dese stad onderhouden word, niettegenstaende de selve ontblood is van militairen; aenmoedigende de selve van altijd getrouw te blijven aen den keijser, gelijk hunne voorsaeten over 200 jaeren gedaen hebben en van sig te stellen tegen die landverraeders of soogenaemde patriotten, daer Van der Noot het hoofd van is; waerop onse weth soude geantwoord hebben dat sij hem bedanken over dien vleijenden brief en laeten weten, aengesien hem de ruste der selve bekent is, dat sij verwondert zijn de stad met sulke dreijgementen van in brand geschoten te worden, gelijk den commandant Haijden in sijnen brief van gister meld, bedregen wordt; hetgene groote vreese en ongerustheijd onder de inwoonders veroorsaekt, selfs sooverre, dat er alreeds eenige van de aensienlijkste huijsgesinnen sig met hunne goederen na andere plaetsen hebben begeven om sulke en andere gevaeren te ontgaen.

6 November wird de postillon, komende van Turnhout, met eenige dragonders op 't casteel gebrogt en aldaer gehouden tot dat sijne maele met brieven op 't postecomptoir gevisiteert was. Zoo gaet het heden, de brieven worden geopent, de geheijmen der familien en van den koophandel ontdekt.

8 November vertrokken er eenige soldaeten van 't casteel met een canon na Vlaenderen, waerschijnelijk gehoort hebbende dat onse patriotten sig na die provincie hadden begeven en reeds in 't land van Waes waren gearriveert.

Den zaken die wegens het gouvernement gewacht worden, schijnen alsoo eenen grooten oorlog te zijn. Zij hadden bij brieven van volmacht in dato 26 October geparaph. Fr. Vt., ondert. De Lannoy, aengestelt Maximiliaen De Beelen, raedsheer van 't gouvernement als hunnen commissaris generael voor alle de operatiën raekende de substantie en de beweging

der trouppen van den keijser in de Nederlanden, om in qualiteijt eenstemmiglijk met den generael commandant, en na sijn bewind, al hetgene hunnen dienst sal afvoorderen voor het onderhoud, logementen, optochten, campementen en bewerkingen der trouppen en legers, hen gevende volmagt om te ordonneren in alle de provincien, steden en gewesten, sulk getal van wagens, peerden, geleijders, pionniers en werken en zulke quantiteijt van levensmiddelen, hout, fascinen, stroij, voeder, enz.; voort met order van de selve commissie en volmagt bekent te maeken en te senden aen alle gemeijnten, hoofden, meijers, drossaerden en andere officieren die het aengaet.

Desen commissaris had, bij brieven van 5 deser, gecommiteert den markgrave deser stad, Cuijlen, om met de andere hoofdofficiers der 7 quartieren te regeleren en te ordonneren de repartitie van een extraordinair getal van wagens en pionniers, willende dat alles, hetwelk sal gedecideert worden door den geseijden markgrave, provisionelijk sal gevolgt worden totdat anders sal geordonneert worden, met order aen de hoofdofficiers en wethouderen van te gehoorsaemen en te bewilligen aen hetgene door hem sal voorgeschreven worden.

Men sag eene advertentie in 't ligt wegens het gouvernement, tot ligtinge van een jagerscorps; siet gasette van 10 November 1789.

Maendag 9 November hadden de patriotten tot St Niclaes den post, komende van Ghend gearresteert en sijne maelen met brieven aengehouden, die te ondersoeken, na 't voorbeeld dat die van de keijserlijke postcomptoiren in dese Nederlanden gegeven hebben. Vele borgersjongens en inwoonders deser stad en daerontrent begaven sig na Vlaenderen om te dienen onder de patriotten, gedeeltelijk sig bevindende in den lande van Waes, namentlijk te St Nicolaes alwaer sij ten getalle van 1100 man door de weth met hun groot musiek zijn ver-

willekomt; sij hadden eenen trijn van 20 wagens, bespannen met 4 paarden en 18 stukken canon, 8, 12 en 10 veldstukken, daer sij er 4 van hebben gestelt op de merkt; den jongen prins Louis de Ligne bevind sig daer onder en hebben er daer wel 200 gewerft. Sij waren sanderdags gecommandeert tegen 10 uren in 't geweer te komen om het manifest te publiceren en dan de wimpels op te eijschen; hebben het groot comptoir aen hen genomen en 8 verscheijde persoenen in echtenis genoomen, waeronder den meijer van Willebroeck was, die sij op die parochie hebben gaen haelen, 's nachts tusschen 8 en 9 deser met de casse van den keijser; hunne intentie is, na alles aldaer verrigt te hebben van na Gbend te trekken. Snagts den 10^{en}, hebben sij daer ontrent een scheepslaeding met meel aengeslaegen en 200 paer schoenen en 400 capoten, gedestineert voor dese stad, voor de keijserlijke soldaeten.

10 November, na middag, zijn er wederom 50 soldaeten na 't Vlaemsch hoofd over geset.

Onse patriotten waren 's nagts tot 5 en 6 deser, wel ontrent 4000 sterk zijnde, na Meerhout gekomen, maer zijn om eenige redens terug gegaen na den kant van Turnhout. Op *Sondag 9 November,* wird tot Meerhout geplundert door de keijserlijke soldaeten, die bijna naer niets anders trachten. Een groote menigte patriotten hebben sig geretireert van Turnhout op Hoogstraeten en Baerle en zijn aldus op 't hollands territoir gekomen en op verscheijde plaetsen aldaer sig verdeelt als Sundert, hebbende sig aldaer wederom ontwapent en hun gevangenen losgelaeten. De staeten van Holland hadden geordonneert ingevolge hunne resolutie van 29 8ber lest aen alle de drossaerden, van een waekende oog te houden waer dese gevangenen sig souden bevinden. Alle dese dingen komen seer vreemd voor; Turnhout dan verlaeten zijnde, hebben de keijserlijke soldaeten daervan besit genomen.

12 November heel vroeg is er een bataillon van Ligne en een van Clairfaijt binnen dese stad gekomen uijt de Kempen, desen nagt in Mercxem gelegen hebbend, alsook een escadron dragonders die tot Borgerhout hadden vernagt; zijn allen overgeset aen 't Bierhoofd met hunne bagagie, karren, wagens en peerden en eenige stukken canon; het oversetten duerde van 's morgens 5 uren tot den avond; sij trokken na Ghend en en gaen de patriotten bevegten. Om half twelf quaemen er wederom eenige anderen binnen langs St Jorispoort met 2 canons en na middag arriveerde den grooten hoop, allen van van Clairfaijt langs de Roode poort; gingen door dese stad na de cloosters der Cathuijsers, Tersieken en Carmelietessen; de kerk van dit laetste wird vol peerden geset. Sij marcheerden met vliegende vendels en slaende trommels, evenals in vollen oorlog. Om half vier quaemen de grenadiers langs de selve poort binnen dese stad met hun vendels en met 2 baniers; de vlaggen geele en witte strepen, met hunne bagagie wagens, twee canons en vele losse peerden, sij namen intrek in de cloosters der Victorinnen en Carmelietessen. Den generael d'Arberg der dragonders, alhier ook gearriveert zijnde om de commande over de trouppen in Vlaenderen evenals den generael major Baron Schroeder gaen te voeren, logeert, beneffens den colonel De Broe en andere in d'abdije van St Michiels alhier, die 's anderdags, beneffens alle die ingekomene militairen, uijtgenomen de grenadiers, die de wagten ook deden aen de poorten en aen de Tappesierspand, na Vlaenderen zijn vertrokken met hunne bagagie, canon en voordere krijgsbehoeftens; men rekent dat er saemen wel 3000 man langs hier zijn overgegaen. Den 11 deser marcheerde den lieut. colonel grave de Goutreuil ook met een groot corps trouppen langs Mechelen over Dendermonde en een diergelijk langs Aelst; soo dat sij met groote magt langs 3 kanten na Ghend sullen komen.

Vele van dese soldaten presenteerden alhier gestolen goed te koop, hetgene sij in de kempen hadden geplundert, namentlijk tot Meerhout en bij verscheijde pastoors, maer vonden er weijnig kooplieden toe, waerdoor sij nog meer verbittert wirden en galmden verschrikkelijke verwijtingen uijt tegen de patriotten maer namentlijk tegen de geestelijken, seggende in gevalle van overwinninge dat sij volle order en oorlof hebben van te moorden, branden en plunderen, alsdat het dan niemand sal ontkomen, bijsonder de geestelijken, waerdoor er vele inwoonders met schrik bevangen saeten en velen het land verlieten, verschrikkelijke saeken!

Desen gepasseerden nagt hadden eenige soldaeten tot St Bernards geweest na aldaer wel geëeten en gedronken te hebben, hebben sij aldaer tot Schelle de heeren Caïmo en sijnen soon, d'heer Fiocco, den borgermeester van Schelle en nog 3 andere persoonen in egtenisse genomen en gebonden weg getransporteert. Daer waren snagts seer vele courriers soo van Brussel als van den Haege hier doorgereden.

Soo tot Putte als te Capelle bleven nog altijd detachementen, soo voet- als peerdevolk met eenen officier, om na te speuren alwat aen die kanten omging, die dan rapport aen den commandant Dujardin moesten brengen.

Smorgens vroeg wird alhier langs de straeten uijtgetrompet, van stadswegens, en door de corte raeden afgelesen, dat eeniegelijk sijne schietgeweren soude overgeven en transporteren in den Eekhof voor 12 uren des noenens, uijtgenomen die van de gilden en borgerlijke wagten, en dat de visite daerover bij de borgers sal genomen worden door de militairen. Daerover is het desen morgent om 7 uren collegie geweest.

De gilden hadden camer gehouden over dit voorwerp en hebben hunne knaepen bij de supposten rondgesonden om te seggen dat ieder van hun eene busse en sijn geweer mag behouden, maer na middag om 5 uren was 't andermael collegie

daerover en dan moesten de gilden soowel als de anderen hunne geweiren overbrengen, uijtgenomen 8, om de stadssleutels te bewaeren onder het stadhuijs; 't sonde te veel geweest hebben 1200 fusieken, in sooveel man de gilden bestaen, in soo eene stad te behouden.

Saterdag 14 November, 's morgens, begost de visitatie in onse huijse met eene wagt van Grenadiers; de eerste visite gebeurde aen den drijhoek, ten huijse van jon^{r} Emmanuel François Van Ertborn en duerde van half 7 tot na 8 uren, maer vonden soo min iets aldaer als in de kloosters der Eerw^{e} Paters Minderbroeders en der Cellebroeders, daer sij vervolgentlijk ten allen kanten ondersoek hebben gedaen en daer sij in den hof van 't eerste seer gegraeven hebben, meijnerde misschien dat sij er daer in verborgen hadden; maer waren bedrogen in hunne meijninge en aldus hebben sij de visitatie geeijndigt.

Desen namiddag om 2 uren quam binnen dese stad van de hollandsche kanten in eene koets met 4 peerden bespannen, met 2 hollandsche dragonders, den canselier de Crumpipen, die volgens resolutie der staeten van Holland, van 29 October laest in vrijheijd gestelt was. Den colonel Dujardin die de commande deser stad wederom was komen hernemen, dede hem escorteren tot Mechelen bij den colonel de Bender en soo na Brussel.

'S avonds kwamen er langs St Jorispoort 12 groote wagens, ieder met 4 peerden, binnen dese stad, komende uijt de Waelse quartieren en sijn 's anderdags wederom vertrokken langs de selve poort en ledig gelijk sij waren binnen gekomen.

Daer was ook wederom een canon overgedaen na 't Vlaemsch hoofd, alwaer sij het versterken.

Tusschen Saterdag 14 en Sondag 15 November vertrok er eene divisie van Clairfaijt na Lier met hunne artillerie en om

1 uur vertrok het bataillon der grenadiers uit dese stad langs St Jorispoort na Lier en Mechelen om Bender te herplaetsen die na Ghend trekken, waerdoor de wagt aen Tappesierspand wederom verdween. De militairen houden Kipdorp, Roode en Slijkpoorten gesloten; in en uijtlaetende voor geld.

Daer waren vele pontons na 't casteel getransporteert.

Sondag 15 November en de seven volgende dagen is alhier in de parochiale kerk van St Andries seer solemnelijk geviert het 100-jarig jubilé van het broederschap van O.L.V. van Bijstand en Victorie; de kerke was seer solemnelijk versiert, de treffelijke diensten, aldaar door den iever van die confreers verricht wordende, winden door seer veel volk bijgewoont, te meer om den bijstand van de gebenedijde Maegd en Moeder Gods af te smeeken over ons bedrukt land.

Vrijdag 20 November waren ten opsigte en tot verlossing der gevangenen op ons casteel na Brussel gedeputeert Jon^{r} J.B. Della Faille Waerloos, schepen en Jos. Cuylen, pensionaris. die s'avonds om half elf wederom kwamen. Des middernagts wird het collegie der wethouderen andermael vergaedert en om 4 uren 's morgens vertrokken de selve gedeputeerden wederom na Brussel, beneffens nog 3 andere Schepenen, te weten: onsen oud-borgermeester jon^{r} Jacob Della Faille, ten dien eijnde om elf uren van 't casteel verlost was. Mher. Jacobus J.H. Borrekens, ridder, en jon^{r} Philip de Hornes, alsook de Seer Eerw^{e} heeren van 't vicariaat van het Bisdom deser stad, te weten: den seer Eerw^{e} en edelen heere Jos. F.E. Werbrouck, Choordeken; den seer Eerw^{e} heere Frans Ant. Steph. Bruijnincx, can. grad. en officiael; den seer Eerw^{en} heere Antonius De Vries, can. grad. en artspriester en den seer Eerw^{en} heere Jos. Henr. Van Bloer, can. grad. en president van 't bisschoppelijk seminarie deser stad, om gesaement-

lijk 21 deser 's morgens om 10 uren aldaer bij den minister te zijn, die de selve, beneffens gedeputeerden van de andere hoofdsteden deser provincie alsook van Vlaenderen gevraegd had. Onse heeren sijn seer gelukkiglijk binnen dese stad wederom gearriveert, *Sondags 's morgens 22 November* om half ses en om half seven wirden Mr Joannes Carolus Monteyremars, schepane en jon^{r} Petrus Van Setter, secretaris deser stad, beneffens den baron Jos. Stier uijt hunne onverdiende gevangenis van 't casteel verlost en, evenals jon^{r} Jacob. Della Faille, in vrijheid gestelt, tot groote blijdschap van alle welpeijsenden. Nu hoopt men haest de verlossing der andere onpligtige gevangenen te sullen sien.

Maendag 23 November 's morgens versaemelden sig veele jongens ontrent het huijs van sekeren Van Luppen, chirurgijn op de Kalkbrug, tegenover het kruijs aldaer, eenen persoon, befaemt voor eenen beschimper der geestelijken, sig niet schaemende te spotten met het beeld van onsen Saligmaeker, hangende aen het kruijs over sijn huijs, en met saeken, onse religie aengaende; wierpen daer de gelaesen uijt, drongen in huijs, begonnen de meubelen aen te randen en te verbrijselen. Veel moeijte wird er gedaen om dit te beletten, onder andere door den Eerw^{e} pater De Groof, Predikheer, bedugt sijnde voor meerdere rampen. Ontrent den noen waren er 2 schepenen gecommitteert om daer inspectie te gaen nemen, die het volk voorhielden de gevaeren en onheijlen die dese stad daerdoor soude konnen leijden, soekende hun daer af te trekken, maer het heeft er weijnig aen geholpen, want korts na noen hernamen sij hun voornemen met hulp van vele schippersgasten, en ander volk, slaende daer alle het overige aen stukken, hetgene in de vliet geworpen wird, niettegenstaende er van stadswegen wird uijtgetrommelt, dat sij voor hunnen pligt agten om alle onheijlen van dese stad af te weiren, van andermael eeniegelijk op het kragtigste te vermanen

van malkanderen op geenderlije manieren, ofte op wat pretext het soude mogen wesen, te misdoen of te misseggen, nogte op eenige wijse eenige onrust te veroorsaeken, te meer, om alsoo te voorkomen de dreijgementen wegens de militaire overheijd van het casteel reeds verscheijde mael gedaen en aen het publiek kenbaer gemaekt, de welke op heden nog andermael sijn herhaelt geworden. Hetgene op de gewoonelijke plaetsen wird aengeplakt.

Ondertusschen, de vrouw en kind, waer iedereen medelijden mede had, aengesien sij daerin geen pligt hadden, waren tegen den noen uijt den huijse geleijd, maer den man kwam niet te voorschijn; men seijde dat hij sig op 't casteel had begeven bij d'andere vijgen.

'S morgens 24 November sijn er eenige gevangenen van 't casteel afgelaeten; waren allen buijtenlieden, waeronder verscheijde boeren van de kanten van Turnhout, lang geseten hebbende sonder verschooninge en dat in een onderaerts calbos; sij wirden met groote blijdschap ontfangen van onse borgers; getrakteert en met reijsgeld voorsien. De armoede, ellende en bittere smaedwoorden die dese ongelukkige menschen daer geleden hebben is onuijtsprekelijk; nogtans door den noijt volpresen iever van eenige medelijden hebbende persoonen, worden alle de arme gevangenen aldaer van kost en stroij en andere noodsaekelijkheden bij tijde voorsien, uijt de mildaedige aelmoesen en giften, die sij ten dien eijnde bij de goede borgers en milde rijken daervoor versaemden.

Onse weth, alle middelen versaemelende, om de spoedige verlossinge van onse borgers ten uijtvoer te krijgen, hebben op *25 November* andermael gedeputeert den schepenen J.B. Della Faille Waerloos en den pensionaris Cuylen, om de verlossinge van die ongelukkigen, de welke soolang betragt zijnde, eijndelijk in den morgent 27, ten uijtvoer is gekomen, alsdan sijn onse ongelukkige medeborgers en anderen met

groote vreugde in dese stad gekomen, tot onuitsprekelijke blijdschap van alle onse goede borgers, van wie sij met de grootste liefde onthaelt, omhelst en verwillekomt sijn. Sij kwamen alle bijeen en de armen wirden verschoont en voorsien van kleederen, eten, drinken en reijsgeld.

Den notaris J.A.J. De Lincé, in egtenis tot Brussel geseten hebbende, is op 26 deser 's avonds om 9 uren ook verlost en in vrijheijd herstelt; hij heeft sig daags daerna na dese stad begeven en wird met ongemeijne vriendschap onthaelt, soo door onse dekens als andere welpeijsenden. Heeft sig op 30 deser na Breda begeven.

Sedert *25 November* sag men alhier ter borse geafficheert twee declaratien wegens den keijser, d'eene van 20 deser, waerbij verklaerd wordt: dat het seminarie generael van Loven moet teenemael komen te cesseren, de opschorsing der leeringe van de Godtsgeleertheijd tot Loven, alsook van het geestelijk recht tot Brussel. Daerbij wird verlenging gegeven voor den termijn van eene maand der genen vastgestelt art. 5 der ord. van 30 September lest, sullende de wedergekeerden binnen desen nieuwen termijn, pardon genieten, uijtgenomen de principaelste hoofden.

Bij d'ander van 21 deser, wird de ord. van 18 Junij lest wederroepen en de saeken te stellen op 't punt daer sij waren aen het tijdstip van de depeche in dato 15 febr. lestleden.

Den minister had bij depeche van 21 deser aen dien van den raed van Brabant te kennen gegeven, dat sij spoedig hunne functien hernemen en hun seffens vergaederen, hunne sittingen en deliberatien continueren op den ouden voet.

Bij eene andere depeche van 23 deser, wordt verclaerd dat de gedeputeerden der staeten herstelt worden en die der commissie van de provinciale innekomen voor de provincie van Brabant belast zijn hem het relivrement te doen.

Aen die der provinciale commissie was bij depeche van 23

November belast van hun te verstaen met den pensionaris de Agnibar voor het delivrement aen de gedeputeerden der staeten, soo van de archieven en registers, als van alle de cassen der staeten en dat hunne fonctien en van hunne bedienden absolutelijk komen te cesseren. Bij declaratie van 25 deser.

Op *25 November* hebben onse patriotten de stad Diest verovert.

Snagts tusschen 27 en 28 November wird het commisenhuijs buijten St Jorispoort aengerand; de boeken en papieren verdistrueert en de wapens afgeworpen. De soldaetenwagt op 't Vlaemsch hooft, bevreest wordende, zijn den 25 deser 's nagts met hun canon na 't casteel gekomen.

Saterdag 28 deser zijn de 3 novitien der abdije van St Michiels, sedert Meert daer uijtgeweest hebbende, wederom in de selve gekomen en gekleed. Dien van de abdije van St Salvator was onlangs daer ook wederom ingekomen, even als in de andere abdije en kloosters deser provincie.

Maendag 30 November was het wederom collegie, voor en na middag, aengesien er in dese stad onder het gemeijn eene beweging en kwaad geroep van de soogenaemde vijgen te plunderen; daer waren reeds 's nagts aen verscheijde huijsen in de Boekstege en aen één in de Kloosterstraet de glaesen uijtgeslaegen en hadden selfs den inwoonder van 't laeste wel onderhanden gehad, hadden ook de soldaeten aen Kipdorppoort aengerand, doende dese roepen: ‘vivat de staeten, vivat Hendrik Van der Noot!’ Den commandant van 't kasteel had hier van aen 't magistraet geschreven. Onse weth sogt alle middelen in te spannen om de gemeijne ruste te houden, selfs waren de geestelijken aensogt om mede te werken tot de veijligheijd der selve, gesaementlijk met de vier gecommitteerden uijt de weth, te weten: de schepenen Kannekens, Van

Welhuijsen, Van Hencxhoven en Vermoelen, over 8 daegen daertoe aengestelt.

Daer was ook collegialiter geresolveert van alle nagten twee schepenen bij beurte op 't stadhuijs te blijven, om de raporten te ontfangen ingeval van eenige desorders, ook van een patrouille van de borgerlijke wagte door de stad te laeten gaen, mede van de committé 1787, opgeregt tot veijligheijd deser stad, te aensoeken van mede te werken tot de algemeijne ruste. Het was ook vandaeg dat de wagt van keurlingen op de borse een eijnde nam.

De soldaetenwagten, soo op de werken als aen de stadspoorten hielden ook op, want sij wirden altijd uijtgemaekt.

December

Dinsdag 1 December 's avonds, ontrent half 7, begon er eene attroupperinge ontrent het huijs van Mathias Dieltiens, smoutslaeger, woonende bij de Kipdorpvest, die 1787, soo groot perijkel geleden heeft en sedert nog sterker befaemt en betigt zijnde van alles op te koopen, wierpen de glaesen aldaer uijt, en men vreesde seer voor plunderinge; aenstonts vervoegden sig daerontrent vele geestelijke persoonen van alle orders, met verscheijde welpeijsende borgers, om gesamentlijk alle moeijte aen te wenden om het grouw te bewegen hun vandaer te verweijderen, hun aengaende met goede woorden en beloften, de gevaeren voorstellende daer sij hun aen blootstelden, tragtende hun soo tot reden te brengen; dog alles vrugteloos; niettegenstaende de waerschouwinge van stadswegen tot veijligheijd en algemeijne ruste desen morgent uijtgekondigt, want sij hebben als rasend, met groote verbittering de poort van desen huijse met eene beirkarre opgeloopen en zijn dus haest binnengeraekt. Hij, sijne vrouw en kinderen zijn langs agter uijtgevlugt. De plundering begonst, de meu-

beien, winkelgoederen, alle hetgene in desen huijse bevonden wird, sag men vernielen en aen stukken slaegen, het vuur wird voor de deure aenstonts bereijd en alles wird door de vlammen verslonden en tot assen verteert; jae, men telde on weijnig tijd wel 17 vueren, die sig verspreijden tot aen St Annastraet toe. Het gaf schrikkelijke vlammen door de vette waeren die daer op gesmeten wilden. De smoutvaten wirden buijten de poort in de vest uijtgestort.

Van hier gingen sij naer den Cauwenberg, daer desen ongelukkigen sijn pakhuijs heeft; hier wirden de voordere goederen, als saed, raepkoek, eene menigte van beukenoten en eene groote partije vlas, allen hetwelk geene mindere vlammen uijtblaekten en ieder daer ontrent voor brand bedugt maekten.

2 December 's morgens, ontrent 4 uren, is desen hoop gegaen na de oude borse, bij den kruijdenier Lambrechts, die met de suster van den subst. procureur generael Schepmans in houwelijk was; de deure wird met geweld opgeloopen, de kostelijke meubelen, schoone goederen, fijne kruijdenierijen en winkelgoederen, wirden verstroijt en op de straet door de vlammen vernielt. In den kelder wirden de vaten met sirop, bier, wijn, vernielt die sij lieten uijtloopen.

Vandaer gingen sij naer de Cloosterstraet, wesende ontrent 7 uren 's morgens, ten huijse van den binnen-borgermeester Rumoldus Torfs, ontrent de kerke der abdije, van St Michiels; dese hadde, eer hij tot dit ampt kwam, in den haet der gemeijnte gestaen; en houd sig actuelijk op 't casteel; evenals bij Petrus G. Cobin, schilder, tegenover de kerk der selver abdije, den welken sig onlangs onder de keijsersgesinden heeft begonst te distingueren en sig ook op 't casteel ophoudt. Dese 2 huijsen wirden ingeloopen en alle de schoone meubelen en kostelijke goederen, voornamentlijk bij Torfs, wirden op de straet op veele groote vueren door de vlammen verslonden.

In den morgent om 9 uren vervoegden sij sig bij den notaris De Haen in de Valkstraet, bij de Vrijdagmerkt, sig al merkelijken tijd op het kasteel ophoudende. Roeper Petrus Van den Bergh, op de Vrijdagmerkt, bijgenaemt Pot à faire, die betigt wird sedert het jaer 1787, dat hij den stokslaeger der intendentie sonde geweest hebben en voorts, bijde voor vijgen bekent; al hunne goederen, goud, silver en juweelen wirden voor de deuren verbrand; in 't huijs van den laesten wirden verscheijde gelaede fusieken en poeder gevonden, die aenstonts afgeschoten en in stukken geslaegen wirden, het poeder wird in het water geworpen.

Dan in den morgent viel het lot op den vermaerden boekdrukker C.M. Spanoghe in de Lange Nieuwstraet, daer wirden de boeken, papieren, drukkersgereedschappen en meubelen, beneffens eene menigte van sijne dagelijksche nieuwsbladen, daerbij de patriotten en selfs onse H. Religie en geestelijken soo schandelijk wirden aengerand, door het vuer vernielt.

Tegen den noen liepen sij, den capiteijn, eenen borgersjongen deser stad, vooruijt met fusiek en sabel, na het clooster der Spinsters, aen de Vuijlruije, alwaer woont Louis de Cottignies, die econome was in de abdije welke hij over eenige dagen reeds verlaeten had, dog hebben daer niets kwaeds gedaen, om eenige redens, dan enkelijk de lanteernen uijtgeslaegen en daermede dit clooster verlaeten, maer begaeven sig een wijnig voorder, te weten ontrent den poedertoren aen de veste, bij sekeren N. Panis, die eertijds fourier hadde geweest, bekent onder den naem van vijg, alle sijne goederen wirden uijt het pakhuijs gehadt en beneffens vele baelen die op den voorsegden toren lagen, door de vlammen verslonden.

'S noenens begonst de furie bij S^{r} van Strydonck, smoutslaeger, agter de Capucienen, die den naem had van opkooper, Het huijs en de smoutslaegerije wirden evenals bij Dieltiens

verdestrueert; de meubelen benevens eene menigte van graen, saet en raepkoek wirden door het vuer tot assen verslonden, hetwelk eene ijselijke vlamme uijtbrachte.

Dan viel het ongeluk op den notaris Const. Egid. Brouwer in de Goublom, op wie men nogtans niets wist te seggen, maer nogtans wird daer alles vernielt en door het vuer verslonden.

Voorts gingen bij jon^{r} Cornelis Oseij, woonende in 't convict der gewesene Jesuieten, in 't Kipdorp, beschuldigt wordende van geld aen Dieltiens verschoten te hebben; sij hadden hier desen morgent nog eens geweest, maer hadden door bidden en goede woorden dit huijs verlaeten, aengesien dien heer sijne boeken wilde laeten ondersoeken en laeten sien dat hij met dito Dieltiens geene affairens dede; dog dese reijse gelukte dit niet, maer rukten aenstonts in dit huijs, de gelaesen, spiegels en porceleijn hoorde men aenstonts breken, jae, verdestrueerden al wat sij vonden, die kostelijke meubelen, fijne donsen bedden, lakens, tafels, kassen, stoelen, selfs de behangsels wirden afgerukt en vernielt; de vueren wirden ontstoken, soo in den hof als op de straet, waerop alle die schoone goederen wirden verbrand; eene menigte van kleederen wirden daer het slachtoffer van de vlammen en tot assen vernielt; met een woord het huijs wird onkennelijk gemaekt, de schaede die hier gedaen wird is merkelijk. De geweldige vueren voor dese huijsen deden de gebueren vreesen voor brand.

Bij den weduwe Van Laeken, moeder van den procureur generael, woonende op den hoek van de Horestraet aen de stadswage, wirden de meubelen, timmerhout en alles dat daer bevonden wird, door het vuer verslonden.

Sij liepen ook wijnig na middag na de Peerdemerkt, ten huijse van jouffr, Gilbert, die betigt werd geldschieteresse te zijn van Dieltiens, om sijne opkoopingen en ondernemingen te kennen doen; aenstonts wirden de gelaesen uitgeslaegen, de

spiegels, porceleijn en schoone meubelen vernielt, beneffens de fijne donsen bedden, schoon lijnwaert en kleederen door de vlammen vernielt.

Vandaer gingen sij na d'Eijermerkt bij Beke, laeken bereijder en verkooper, bekent en lang befaemt voor eenen keijsersgesinden, eene vijg en grootelijks in den haet, 's morgens om 4 uren was dit huijs neg eens bedregen, dog zijn naer dien als dese reijse van afgeweert door het droevig bidden van vrouw en kinderen, geene pligt in sijn handel en gesintheijd hebbende, alsook door de tusschenspraek van treffelijke persoonen; de glaesen alleen wirden uijtgeslaegen: den toog en eenig laeken voor de deure verbrand en aldus is dit huijs voor voordere rampen bewaert geweest.

Daer wirden meer andere huijsen bedregen, namentlijk bij de wed^{e} Laureijssens, suster van den Schepene Bogaerts, op de Schoenmerkt; bij den Schepene Van Welhuijsen, in de Houdaenstraet en bij Schepene Nanteuil in de Florastraet, dog zijn daer met goede woorden afgeweerd, slaende aen 't eerste en 't leste eenige glaesen uijt.

Bij jon^{r} Jean E. Werbroeck, koopman in de Kammerstraet, is 't soo wel niet vergaen; 's avonds, ontrent 6 uren, drongen sij in dit huijs als rasende menschen, dronken daer den wijn die sij op verscheijde plaetsen in de kelders hadden gevonden; hier begonden sij hunne verwoestingen en ongehoorde plunderingen wederom te hernemen, vernielende alles op hunne voorseijde manier; de vueren wirden aengestokt, soo op de straet als in den hof, gevende schrikkelijke vlammen, die de gebueren deden vreesen voor brand. De spuijt der Augustijnen wird gehaeld en was er noodig want den brand had sig vertoont in den kelder, maer is bij tijde geblust. De koetse is gespaert gebleven, omdat er in het wapen eene Lieve Vrouwe bewaerd wordt; het comptoir, eenige kamers en het magazijn der lakens, baeijen, badfriesen, calemanden, zijnde

van groote weerde wird ook behoed door de voorzorg van goede lieden, hun voorhoudende dat dese goederen maer in commissie waren. Sij wirden eijndelijk vermoijt en magteloos door den drank; nogtans hadde nog eenen hoop sig verstout van geweld te doen aen het huijs van d'heer Peeter De Heijder, koopman op de Blauwhandsche Ruije, die sij insgelijks bedrogen, dog bevangen door den drank als ik seg, hetgene hun onbekwaem scheen te maeken; geestelijke en weireldlijke namen dese gelegentheijd waer, vervoegden sig na dese laeste huijsen in groot getal, tragtende met goede reden en soete worden, ongewapent de gemoederen te bedaeren; hetgene een goed uijtwerksel heeft gehad, want sijn gedeeltelijk tot de ruste gekomen; en de stad schijnt voor voordere rampen en onheijlen behoed te zijn.

Alle borgers en ingesetenen deser stad, soo vrije als onvrije, wirden van stadswegen, ingevolge den 69 art. der ordonnantie philippine, anni 1623, geordonneert van sig op 't spoedigste te begeven, op pene van 50 guldens onder hunne resp^{e} capiteijnen van de borgerlijke wagten ofte dekens der gildens, en wel gewaepent, sooveel mogelijk, ten eijnde van met kragt alle voordere desorders te helpen stutten en te herstellen de algemeijne ruste.

In den morgent, half elf had den commandant van 't casteel, baron Haijden aen wethouderen eenen brief gesonden; den soldaet die desen brogt wird aengerant en agtervolgt tot op 't stadhuijs; de vergaederde gemeijnte wilden van den inhoud kennisse hebben, die hun wird voorgelesen en luijde bij translaet als volgt:

> ‘Ik hadde verhoopt naer alle de vertoogen, de welke Ul. mij gedaen hebt, dat UE. het goed order soude herstelt hebben; maer alles is te vergeefs; gijlieden laet plunderen, verwoesten en verbranden; ik vinde mij genoodsaekt van de stad in vuer en vlamme te

stellen en tot eenen gruijshoop te brengen; ik ben daertoe gedwongen, terwijlen UE. het goed order niet en wilt onderhouden, en bij soo verre gijl. op het ontfangen, de ruste niet herstelt, en sij niet verwondert dat ik sonder uijtstel mijne dreijgementen in het werk legge!!
Ik hebbe de eer waerlijk te zijn
UE. dienstwillige en onderdaenige dienaer.'
Ondert. B. Haijden, colonel.
'Antwerpen, 2 December 1789.'

Diensvolgens wird eeniegelijk van stadswegen aengewakkert van op alle mogelijke middelen de gemeijne ruste te helpen herstellen en ten dien eijnde op 't alderspoedigste in 't werk te leggen de advertentie op heden uijtgekondigt, ten eijnde eenieder sig onder sijne resp^{e} gilde of vendel begeve.

Ende om sooveel te beter tot het voorsegde eijnde te komen, soo worden alle meesters van de ambachten en de natien aensogt van hunne knegten of andere bedienden welkers goed gedrag hun bekent is, seffens en sooveel mogelijk gewapent te doen vergaederen op den raedhuijse deser stad, ten eijnde van deel te nemen tot herstellinge van de algemeijne ruste, als goede lidmaeten behooren te doen.

De weth hadde eene representatie gedaen aen den minister, waerbij sij de wapens terug vroegen die hun sijn ontnomen, voor de gilden en borgerlijke wagten, waerdoor hun er nog 100 zijn gegeven, boven de 100 die Haijden hun nog hadde gegeven, om te voorkomen het plunderen en om de waeksaemheijd te hernemen, om de publieke ruste te versekeren en alle ongelukken te voorkomen.

De gilden en andere borgers dan gewapent zijnde, hadden sig in den agternoen ter patrouille begeven, maer komende op de Peerdemerkt, alwaer de desorders reeds begonst waren bij jouff^{e} Maria Gilbert, meijnende hun vandaer met geweld te

verdrijven; schoten in den hoop, selfs er verscheijde kwetsende, hetgene hen soodaenig verbitterde, dat sij de cassijen uijt deden en na de patrouille wirpen en op de vlucht jaegende, seggende die geschoten hadden in d'oog te sullen houden, noemende onder andere H. Van Cannaert d'Hamale, eenen man, nogtans altijd gereed om sijne medeborgers bij te staen en dien sij om die reden aen sijn huijs met plunderingen kwamen drijgen, alsoock Dhr. Bertryn en Van Eeckhoven, die in groote ongerustheijd waren.

De gemeijnte was daerdoor seer verbittert, jae, soodanig, dat sij niet ontsaegen van selfs het stadhuijs aen te randen, willende dit vreken op degene die dese orders hadden gegeven, soo sij seijden; bedreven daer groote moetwilligheijd, slaende in de glaesen, jae, 't soude daer niet wel vergaen hebben, hadden het verscheijde goede en preijsenswaerdige borgers niet ontdaen.

Dese plunderaers hadden in den morgent aen het post-comptoir, zijnde in 't Claraklooster, de keijserswapens afgeworpen, in welke plaets den post. Mr Hermans, de wapens van Brabant heeft gehangen.

De moetwilligheden eijndelijk gestilt zijnde binnen dese stad, waren den selven avond buijten begonst tot Berchem, bij sekeren De Brabandere in de herberg ‘De Croon’ die befaemt was van graenen op te coopen en die onlangs verscheijde leverantien daerin voor 't casteel had ondernomen, waerdoor hij nog sterker in den haet gekomen is; hier hebben sij insgelijks alles vernielt en door het vuer verslonden, even als bij jon^{r} De Lisser, drossaert van Mortsel, woonende op Roij. Desen nagt was dien, den welken op 18 Junij 1787 alhier op de groote merkt gehangen was om sulke desorders begaen te hebben, van de galge van Stuijvenberg gehaelt en op 't kerkhof begraeven.

Donderdag 3 December 's morgens is uijt onse cathedraele kerk langs den grooten tour, gehouden eene processie van devotie met het Alderheijligste, vergeselt door de biddende ordens, clergés en capittels der cathedraele, collegiale en parochiale kerken deser stad, alsook van de weth en eene ontelbare menigte van volk, om van den Hemel af te smeeken den zegen over onse stad en land.

Na middag om 4 uren ging er wederom eene processie uijt de cathedraele langs den selven tour. Het kruijs der Eerw^e^ paters Capucienen wird vooruijt gedraegen; ses der biddende orders droegen bij beurt het beeld van de H. Moeder Godts, was vergeselt door ontelbare menschen van alle staeten mede door een groot getal van de plunderaers die, onder bestier der Eerw^e^ P.P. Predikheeren, overluijd den Roosenkrans songen; dese processie diende niet alleen tot beweging van eenieder, maer dede al de toeschouwers uijtbersten in traenen.

Als de gemelde precessie in was, dede den seer Eerw^e^ en edelen heere choordeken een seer hartroerende vermaeninge over de gebeurde desorders en tot algemeijne ruste en welvaeren van stad en lant. Sedert is het beeld van de H. Moeder Godts in 't midden van haere capelle blijven staen. Vandaeg was den biddag alhier op het plegtigste begonst om de hoognoodige rust en welvaeren deser stad van de goddelijke bermhertigheijd af te smeeken, sullende dueren tot naerdere dispositie.

Vrijdag 4 December sijn voor aelmoeseniers gekosen: d'heeren.....

Na middag om half drij uren is uijt de parochiale kerk van St Joris eene processie gehouden langs den kruijsweg, vergeselt met de broederschappen met licht en met eene ontelbare menigte volk; jae, met duizende menschen van alle staeten gingen met de selve den weg om, die om half 6 wederom in de kerk

kwam, alswanneer den Eerw[en] heere Pastor van dese parochie eene vermaeninge heeft gedaen op alle de rampen en tot handhaeving der algemeijne ruste en onderhouding van het goed order.

5 December sag men alhier op de borse geafficheert eene placcaert wegens het volk van Brabant, tot handhaeving van de gemijne ruste en vreedsaemheijd.

Den deken van de bereijders, Nic. B. Wouters, en den notaris De Lincé waren desen morgent om 3 uren alhier gearriveert en 's avonds wederom vertrokken.

Sondag 6 der selve maend December was het manifest aen het stadhuijs geaffigeert, met het volgende:

> 'Wegens de staeten van Brabant, alle godtslievende vaderlanders, vijanden der slavernije, bekwaem wapens te draegen, worden versogt als kloekmoedige helden en voorvegters van Godsdienst en Vrijheid hun op het spoedigste te begeven in het haegje bij de stad Breda, om aldaer ingelijfd te worden in het volk dat de staeten lichten, met belooning van 10 stuijvers daegs, sullende daerenboven, alle de gene manhaftiglijk sullen gestreden hebben, in den krijg worden vervoordert of geloont naer verdiensten!'

Men sag binnen dese stad seer vele patriotten, soo van Ghend als van Diest, Thienen, Leeuw en elders, alle met den vrijen oorlof, bijgevolg van den stilstand van wapens voor 10 dagen geteekent tot Leeuw, den 2 deser door de commissarissen van den eenen en van den anderen kant.

Dijnsdag 8 December en 7 volgende dagen, is door die van het broederschap der Onbevlekte Ontfangenis van de H. Maegd en Moeder Godts Maria in St Joris seer treffelijk ge-

viert het 275 jaer. Den autaer was seer fraeij verciert en de diensten wirden door veel volk bijgewoont.

Op 11 December 's morgens ontrent half 11, waren er eenige patriotten in 's konings comptoir aen de werve gekomen, namen het portret van den keijser mede, beneffens de wapens boven de deure hangende, dat in stukken geslaegen en in de Schelde geworpen wird; de wapens naemen sij mede na Vlaenderen.

Op den selven dag heeft Nicolaes Harrewijn, lieut. der dragonders, sone van den secretaris van Eeckeren, met 9 man van sijn volk het geld der imposten, op 't bieraccijs, volgens commissie der staeten, geligt, bedraegende ontrent 12.000 guldens, en vertrok daer mede na Eeckeren, alwaer sij in werving liggen.

Sedert eenige dagen worden de imposten niet meer geligt.

Na middag sloegen eenige kwade jongens de wapens van keijser Carel den V^{en}, staende boven de ingangen der borse langs de Meer, Clara en Oogsettersstraeten, mede den arend uijt de gene deser stad langs de Israëlietstraet. De wapens waren seer schoon met ciraden, verguld en met couleuren.

Sondag 13 December zijn er ontrent 40 dragonders van ons staeten volk binnen dese stad gekomen. Daer word binnen dese stad een vaderlands corps opgerecht, bestaende in vrijwillige borgers, die waken sullen om de openbaere ruste te ondersteunen en aen de militaire vreedheijd te wederstaen, ingeval sij ons souden overvallen, 't sij van 't casteel of andersints. Sij doen wagten en besetten vele posten binnen dese stad.

Vandaeg begon men opentlijk en algemeijn de cocardes aen te nemen, bestaende in 3 couleuren, swert, geel en rood; sommigen droegen daerbij het wapen der provincie van Brabant of een leeuwken; anderen het portrait van Hendrik Van der Noot.

Aen het stadhuijs en stadspoorten was aengeplakt dit volgende:

> ‘Bericht aen het volk van Brabant en andere Nederlandsche provinciën.
> Wij zijn een vrij volk. Wij hebben onse vrijheijd en onse religie wederom gekregen door de kloekmoedigheijd van de Brabantsche helden, welkers naemen wij in gouden letteren sullen schrijven; maer tot ons groot nadeel, blijft den gewesen hertog en tyran Joseph II ons nog vervolgen met sijne soldaeten..... Waerom verdragen wij dat?
> Kloek aen dan, Nederlanders! Zal een klijn getal van patriotten uw geluk, vrijdom en rust nog langer komen bestrijden, als den leeuw zijn tanden wil laeten zien? Zeker neen; maer dit is het middel om seffens dit gespuijs uijt uw lant te verdrijven. Dat alle dorpen sig wapenen met fusieken, vlegels, schoppen, rieken en al wat sij vinden konnen; dat sij van dorp tot dorp, soo den vijand aenkoomt, de klokken luijden. Voegt u gesaementlijk bijeen, kapt, klieft, slaegt en verstroijt dat ras. Als de vaderlandsche legers de soldaeten bevechten van voren, rand gij ze van agter en ter zijde aen; als sij vlugten, geeft hun nog ruste nog kwartier. Ziet ze aen als vijanden van den Staet, als vijanden van uw huijs, van uw vrouw, van uwe kinderen; en dat nog erger, als vijanden van uw geloof. Die te voren de vreedste vluggen waren kruijpen nu als wormen aen uwe voeten. Houd u kloek, Nederlanders, en vegt! Wat schande zou het zijn dat ge zoudt moeten wijken voor zulk een klijn getal paiotten.
> Drossaerts, borgermeesters, schepenen, leijdt uw volk aen; zoo niet, weest verzekerd dat wij u als

vijanden van geloof en vaderland sullen aensien en dat wij u met den rechte rekenschap van uw lafhartig gedrag sullen vraegen. Integendeel sullen wij die drossaerds, secretarissen en andere bestierders, op sijnen tijd begunstigen, naer maete dat sij voor het geloof en vaderland sullen gestreden hebben.
Pachters, boeren, knegten en alle ingesetenen, uwe peerden, uwe ploegijsers, uw leven en uw bloed moet gij voor 't heijlig geloof, voor het vaderland ten besten geven en gij sult niet ongeloont blijven. Godt, die ons soo mirakuleuselijk helpt, sal u door sijnen zegen rijklijk alles vergelden.
Wagt u allen van plunderen en geweld tegen malkanderen; gij moet met malkanderen als broeders zijn; malkanderen beschutten en beschermen en eenpaerelijke magt tegen de soldaeten gebruijken.
Kloek aen! 't Is voor uw huijs, 't is voor uw land, 't is voor uw geloof!'

14 December in den morgent versaemden ons vaderlands corps (sedert eenige dagen opgerecht zijnde en bestaende in eene legerbende van lichtgewaepende ruijterije en vrijwillige jonkheijd deser stad) de welke reeds dienen en ten uijtvoer brengen de bevelen van het vereenigd comité der Nederlanden; sij vergaerden op de Jesuitenplijn, in de wapens, soo te voet als te peerd, ten eijnde van verscheijde exploiten te doen; onder andere bij Mher. Lud. F.J. De Villegas, ridder, heer van Borsbeek, en distributeur der zegels, haelden sij, uijt naem der vereenigde staeten, het geld van het zegelrecht, bedraegende maer ontrent 1.500 guldens, voorts gingen sij na de accijsen van den wijn, vee, gemael, alsmede op het coningscomptoir, ontrent de werf; vonden groote buijten, die begroot wordt op ontrent 30.000 gls. Het wapen van Brabant wird boven

de deure van 't comptoir gehangen en de paspoorten wirden door de selve bedienden gegeven en onderteekent, maer in naeme der vereenigde staeten. Vonden in 't besaenhuijs nog eenige wapens, die op de kotters in 1786 gedient hadden, die sij in beslag namen, gelijk ook het meel en graen van 't casteel op de meulens zijnde; hetwelk sij transporteerden na de cloosters der Minderbroeders en Capucienen, alwaer 's avonds al 138 sakken waren. Ook waren alle andere levensmiddelen aen die van 't casteel afgesneden.

Nagt en dag zijn onse vrijwillige borgerskrijgsbenden hier te been gebragt, op hunne hoede; en werken aldus mede voor de vaderlandsche saek, soowel tot handhaevinge van de openbaere ruste als tot afweer van alle vreemd geweld. Zij waren op hunne hoede, om de vreedheijd der militairen, in cas sij eenen uijtval van 't casteel souden durven waegen op dese stad, te wederstaen; de exempels, tegen moorden, branden en plunderen en andere barbaarschen handel, op soo veel verscheijde plaetsen begaen, geven ons het denkbeeld daer van.

15 December versaemelden onse vrijwilligers wederom, hebben andermael verscheijde exploiten gedaen; hebben onder andere de archiven der vernietigde cloosters ontdekt, bewaert wordende in het clooster der Norbertinerssen, alwaer den entrepot is, beneffens in de Witsusters, die in beslag genomen en met een wagt beset wirden; hebben verscheijde affuijten van canon gevonden, dewelke in 't koninglijk collegie in de Princestraet getransporteert wirden.

De keijserlijke troupen hadden de stad Mechelen den 14^{en} met stille trommel verlaeten. De borgers hebben sig vervolgens meester gemaekt van het wapenhuijs, van de geweeren, dewelke sullen dienen om het leger beter te wapenen.

Alsoo onse vrijwillige borgers alle de posten ontrent het

casteel met wagten besetten en aenhouden alle degene op en af den casteele gingen, 't sij om provisie aen te haelen of andersints en den commandant van die forteresse sulks ondervonden hebbende, sond desen noen aen de weth eenen brief, waerbij hij wilt en ordonneert, van sijne onderdaenen vrij te laeten gaen of dat hij anders sijne orders van de stad in brand te schieten zal ten uijtvoer brengen; waerop onse weth, met kennisse der gecommitteerden binnen dese stad, seer voorsigtiglijk geantwoordt heeft. Dese drijgementen hadden den schrik onder sommige van onse inwoonders wederom vernieuwt.

Daer was 's avonds om half 9 uren eenen expressen afgevaerdigt soo na Lier als na Mechelen om onderstandt in cas van noode. Om half 3 in den nagt arriveerden die der gilden van Lier, ten getalle van ontrent 300 man, wel gewapend, tegen gereden zijnde door eenige gecommiteerden, namen het middagmael bij de L.V. Broeders alhier en vertrokken 16 deser om 3 uren na middag wederom na Lier, ziende geenen grooten nood tot nog toe.

Daer waren in den selven nagt ontrent 3000 van de aldaer veroverde fusieken aengevoert om onder die van 't corps en andere borgers alsook aen de buijten wagten ontrent het casteel uijtgedeijlt te worden.

16 December. Daer zijn daerenboven sedert 13 deser talrijke benden van gewapende mannen te voet van verscheijde suijdelijke dorpen, versaemelt en ter wagte gekomen op het Kiel en in de Markgrave lije, alle met dapperen moed tot ondersteuning van elkanderen en om dus gesaementlijk aen het militair geweld in cas van uijtval te wederstaen; alle onder de orders van den drossaerd van den Kiele, Dhr. Joan Frans Van der Straelen, daer toe gecommitteert bij depeche van de staeten van Brabant en voordere vereenigde staeten, gedaen tot Hoog-

straten 15 deser, onderteekent door den volmagtigden agent van het volk van Brabant, H. Van der Noot, en besegelt met het cachet der selve staeten in rooden lak.

Om 4 uren na middag dede den nieuwen commandant van het casteel G. de Gaveaux teeken aen onse brandwagt op de plijn van te naerderen om eenen brief te behandigen, waerbij hij verscheijde versoeken, onder bedrijging dede, wird aenstonts na den committé gedraegen; en was desen avond collegie.

Vele menschen waren door de gedurige bedrijgingen in groote vreese en benoudheijd, selfs soo verre, dat sij hunne wooningen, die onder den scheut van 't canon stonden, verlieten en sig voorder in de stad begaven.

Sedert *17 December* begraefde men wederom op de kerkhoven in dese stad op de oude maniere; jae 's anderdags wird Petrus Ghijsbrechts, den zoon uijt ‘Brandijzer’ agter het stadhuijs in de cathedraele begraeven.

's Avonds, ontrent 8 uren, onder geluij van alle de klokken, arriveerden tot Lier uijt Breda, de Hoogmogende heeren staeten, met den doorl. en onstervelijken heer Hendrik C.N. Van der Noot, geescorteert zijnde door een corps vaderlandsche Dragonders; den Te Deum wird in de collegiale kerk gesongen onder schoon musiek, naer het welk aen het doorl. committé de benedictie met het Alderheijligste wird gegeven, tot dankzegging aen den Almogenden voor de miraculeuse behoeding van het Vaderland. Vertrokken den 18 's morgens over Mechelen na Brussel, alwaer de eerste staete vergaedering moet gehouden worden. Den Eerw^{en} heere Joannes Antonius Seerwart, plebaen van 't Suijdquartier der cathedraele deser stad, hadde sig desen morgent om half 8 na Brussel begeven bij het selve committé, sig aldaer etablisserende.

18 December, in den morgent, wird er, met toelaeting van ons committé eenig meel op het casteel gevoert, geduerende dese expeditie deserteerden er ontrent 20 soldaeten van 't casteel. De desertie was sedert eenige dagen seer groot geworden onder de keijserlijke troupen. 'S avonds zijn er 230 patriotten, nieuwelings versaemelt in 't Haegje bij Breda, binnen dese stad langs Roode poort gekomen, ingehaelt zijnde door een detachement van onse ruijterije, zijn in eenige kloosters geleijd.

Tusschen *19 en 20 December* arriveerden hier van Bergen op Zoom wel 16 karren met poeder, kogels en cardoesen, die in 't committé in de Princestraet wirden afgelost.

Sondag 20 deser deden onse patriotten de parade op de Borse en gingen vervolgens Misse hooren in de L.V. Broederskerk. Sij exerceren tweemael daegs op de borse en werven hier vele recruten.

Op 21 December namen die van het vereenigd committé sittinge op den stadhuijse alhier, alwaer sij werken sedert den volgenden dag op de kleijne staete kamer.

22 December vergaederden onse vrijwilligers op de Jesuiteplijn ten getalle van ontrent 700 man, dewelke om 3 uren gingen inhaelen buijten St Jorispoort, het vendel vliegende en gedraegen wordende door Joannes Wouters, onsen medeborger en wijkmeester, die het selve dapperlijk heeft gevoert in den gedenkweerdigen slag van Turnhout op 27 October lest, en daermede agtervolgens ingedrongen de steden van Diest, Dinant en Namen. Voor dit vendel gingen eenige patriotten; die door de keijserlijke troupen krijgsgevangen waren gemaekt tot Dinant en op 't casteel van Namen gevangen geseten hebbende, alsnu verlost zijnde. Marcheerden

dus na hunne vergaederplaets; de boven sodaliteijt der gewesene Jesuiten.

Den *23 December* 's avonds om 10 uren, was er eenen valschen alarm op 't Kiel onder de wagten; ik was er present. Die van Boom, op wagt staende ontrent de poort van secours van 't casteel, kwamen spoedig na de hoofdwagt in ‘de croon’ op den steenweg geloopen, seggende dat sij eenige soldaeten langs gemelde poort hadden sien uijt komen, sij maekten daervan eenen grooten alarm, willende de klok trekken, hetwelk ik niet toelaten wilde; alle de wagten waren seffens in de wapens, sig na den kant van 't casteel begevende; dog, men ondervond dar het een vals gerugt was.

24 December is den spijker voor de chijnsen alhier omgestelt, te weten, per veertel: terwe f 6.11; rogge f 4.4; gerst f 3,8; haver f 2,11; boekweij 3,8; winter sloorsaet f 9,5; somer sloorsaet f 7,10; erten f 5,10; witte boonen f 6,15; peerde boonen f 4,4; vitsen f 4,10; spelt f 2,14; raepsaed f 13,- en klaversaed f 14,-.

25 December, na middag, 4 uren arriveerde alhier eene compagnie patriotten, komende van Brussel, wird ingehaeld door onse vrijwilligers en door de patriotten, sig alhier bevindende, met vliegende vendel en slaende trommel, misschien van den cap. Nolens.

Wijnig daernaer, kwam er nog eene compagnie binnen dese stad, waervan cap. is d'heer Van den Abeele; bailluw en meyer van La Mele en Ledeberghe, woonachtig tot Meerbeek nevens Ninove; ook met trommels en fluijten; gingen logeeren in verscheijde manscloosters en bij particulieren, tot dat de vernietigde cloosters sullen in staet zijn om daer in te trekken.

Sondag 27 December was 't collegie, alwaer den schepene van Hencxthoven wird gecommitteert om sig na Brussel te begeven over landssaeken.

De patriotten deden de groote parade op de Meer en houden hunne hoofdwagt in de Tappesierspant.

Den capiteijn Philip. J. Leijssens, bekent in de inneming van Gend, deed den 26 deser sijne compagnie uijt Vlaenderen over de Schelde zetten, na de geslegte forten van Frederic Hendrik en de Kruijsschans, noord en suijdwaerts het fort Lillo; om 11 uren 's morgens vergaederden sij op oud Lillo en ten deele op den cruijsweg, om den vijand nouw in te sluijten; na middag in afwesentheijd van den capiteijn commandant Leijssens, heeft den eersten lieutenant Meulemans door eenen aendringenden brief het fort doen opeischen tot overgave; waer uijt 's avonds een officier der keijserlijke troupen den capiteijn commandant kwam aensoeken om tot 's anderdags te wagten naer het antwoord. Dezen uijtstel vergund zijnde, moesten de officiers den belegeraeren met voorsienigheijd de kloekmoedigheid der patriotten wederhouden, dewelke het garnisoen tot in de palissaden en selfs op de brugge durven oproepen tot overgave, niettegenstaende de dreijgementen van het canon op hun los te branden; en antwoorden dat sij geen vuer nog stael vreesden en voor geene militairen achteruijt gingen. Den nagt wird wedersijds in stilte overgebragt en 's anderdags om half 11 uren 's morgens kwam den selven officier met het besluijt van den krijgsraed om eenen uijtstel van 6 dagen te versoeken, waerop de heeren cap. com. Leijssens; Nicolaus Harrewijn, com. den dragonders; J. Corthals, cap.; N. Meulemans en C.H. Devos, beijde eerste lieutenants, het spoedig beraed naemen van te antwoorden:

> ‘Verre van 6 dagen, geene 6 uren uijtstel te willen geven; dat sij liever hadden hun leven te laeten vóór

het fort, als tot schande van hunne natie met soo eene overmagt daer af te wijken; dat sij hun krijgsvolk niet genoeg in bedwang konden houden en dus antwoord eijschten binnen 2 uren, ofwel den slag aen te gaen.'

Inderdaed, den selven officier kwam om 2 uren namiddag eenen voorstel van capitulatie aenbieden, den welken wird afgekeurt, als niet aennemelijk zijnde. Dan naer eenige redenwisselingen wird het uijterste raedsbesluijt der belegeraers geteekent en op 't versoek van den keijserlijken officier hebben Leijssens en Harrewijn sig vervoegd binnen het fort, niet sonder gevaer, want de keijserlijke soldaeten stelden sig ten deele gewapenderhand tegen de overgaeve. Leijssens onderstond hun met den sabel in de vuijst, terwijl Harrewijn weerkeerde na oud Lillo, om de patriotten te bedaeren, want sij meijnden dat hunnen commandant wird gevangen gehouden door het garnisoen; welke beweging hunne officieren deed haesten om de capitulatie te aenveerden; welke luijde als volgt, uijt het fransch:

Capitulatie van het fort Lillo.

Art. 1. Dat het garnisoen sal uijttrekken met de wapens, de officiers sullen hunne degens behouden.	1° den officier zal den degen behouden.
2. Het gants garnisoen sal hunne bagagie houden, en al wat hun toekomt.	2° de bagagie enz. toegestemt.
3. Dat er geenderlei leed gedaen wordt aen alle de inwoonders, te werk gestelt in dienst zijner majesteijt.	3° aengemerkt als rechtveerdig.

4. Van te hebben een vrij gelij tot Luxemburg.	4º een paspoort voor de officiers om te gaen waer het hun beliefd.
5. Zoodra de capitulatie wederseijds geteekent is, sullen alle vijandelijkheden eijndigen en het fort sal worden overgegeven aen de belegeraers.	5º overeengekomen en in order bevonden.
6. In geval dat er daernaer eenige moeijlijkheden zijn in de capitulatie, sullen sij worden uijtgewesen ten voordeele der belegerden.	6º eensgelijks overeengekomen.
Leeger was: Signatum Lillo, den 27ste December 1789; en waren onderteekend: Mesureur, capt. commandant; Strauch, De Chapiet, eerste lieutenanten; en Jos. Marchal, onderlieutenant.	Signatum den 27 December 1789 en waren onderteekend: L.J. Leijssens, cap. commandant, N. Harrewijn com. der dragonders; J. Corthals, capt.; N. Meulemans en C.H. Devos, eerste lieutenant.

De wederstreving der soldaeten was alsnog gevaerlijk om te worden ontwapend, dog trokken den selven avond onder geleij na Stabroeck, terwijl dat den capiteijn Leijssens in dien nagt de officiers vergeleijde na dese stad en het committé gaf hun sanderdags de pasporten volgens capitulatie, nadat om 11 s' avonds te voren 50 man der compagnie van cap. De Pouillon, den welken Liefkenshoek had in besit genomen, vandaer was overgekomen om Lillo te besetten.

In die sterkte zijn verovert 16 canons en levensmiddelen wel voor 6 maenden. De krijgsgevangenen soldaeten en on-

derofficieren van Vierset en Clairfaijt, ten getallen van 133 en 7 artilleristen, wirden op Maendag den 28 deser 's noenens om 1 uur, van Stabroeck langs Roode poort binnen dese stad gebrogt, onder geleij van verscheijde compagniën; eerst de dragonders met hun spel; dan volgde Philip Leijssens, cap. com., onsen medeborger, met sijn volk, waertusschen de soldaeten gingen, ontwapent en seer verarmoedigd, agter volgde nog eenig peerdevolk; het leste wird de bagagie aengevoert op karren en wagens, gingen na de groote merkt, wirden daer ontmoet en ingehaelt door onse patriotsche divisien en vrijwilligen met hun musiek. De soldaeten wirden in bewaernisse geleijd na het oosterhuijs en daernaer in 't Hessenhuijs. De besettinge van het fort Liefkenshoek hadde die plaetse op 25 deser verlaeten en sig binnen het fort Lillo begeven, wanneer de onsen daer zijn ingetrokken, onder geleijde van den cap. De Pouillon.

29 December 's morgens om 9 uren was het collegie, daer den schepene Van Hencxthoven gister avond van Brussel gearriveert zijnde, waerschijnelijk van sijn wedervaeren rapport heeft gedaen; om 10 uren wast breeden raed en om half 11 wird het manifest van het volk van Brabant, gedagteekent 24 October 1789, onderteekent H.C.N. Van der Noot, van de puije van het stadhuijs afgecondigt door den secretaris Petrus Van Setter, ten aenstaen der schepenen Van Welhuijsen en Van Hencxthoven en ten bijwesen van dhr. Cornelis Mens, opperdeken van 't hoofdambagt van de Meersch.

Na middag was het wederom collegie, alsook 's anderdags, om het kiezen van gedeputeerden uijt den 3^{en} staet, ingevolge resolutie der 3 staeten van Brabant 24 december voorgestelt; ziet hier een extract daervan:

> ‘Extract uijt de resolutie der staeten van Brabant, 24 December 1789 voorgestelt.

Aaengesien de tijdsomstandigheden en de groote noodzaekelijkheid niet toelaeten, dat dese vergaedering zich tot eenige besondere schikkingen soude uijtlaeten, maer zich alsnu verpligt vind aen het algemeijn welsijn van allen de provintien gesaementlijk te arbeijden en vooral om den band van vereeniging tusschen de selve vast te smeden en te sorgen om ze allen in staet van verweer en verdediging te brengen, of het niet soude dienen tot ernstige bewerking dat men behoudens de reeds aengenomen leden van den derden staet, te weten: de gedeputeerden van Loven, de boetmeester van Brussel en de dekens van de hoofambachten van Antwerpen, eenen gedeputeerden uijt de overige leden van den derden staet uijt de 3 hoofdsteden; namentlijk uijt de geslagten en uijt de dekanije van Loven, respectievelijk uijt ieder eenen; twee uijt den wijden raed van Brussel; uijt het corpus van de oude schepenen en uijt het corpus van de wijkmeesters van Antwerpen; respectievelijk uijt ieder corpus eenen; te aensoeken om met ons zitting te nemen, te delibereren en mede te werken tot het vervullen onser beste insichten; en inrigten van de onderscheijdene departementen die er noodzaekelijk zijn, om de noodige reeds genomen en nog te nemen resolutien ten uijtvoer te brengen.
Resolutum.
Desen voorstel in alle sijne puncten seffens in het werk te stellen. Sullende dese vergaederinge, aldus gecomponeert daernaer, en soo gouw de uijtwendige noodzaekelijkheden het gedoogen sullen, aen den derden staet eene sulke organisatie en invloed, als de weerdigheijd van het volk, het voordeel van het gemeijn best en de grondregeling van gerechtigheijd sul-

len voorschrijven, seer geirne inwilligen voor zooveel de geestelijken de edelen en den derden staet allen gesaementlijk niet meer dan eenen en onverschilligen intrest konnen hebben, die altijd zijn moet en zijn zal de handhaeving en de bescherming van onsen heijligen Catholijken Godsdienst, de glorie van de natie en het welsijn van het gemeijn best. Soo nogtans, dat er niets besloten sal worden in dese vergaederinge, raekende ligtingen, belastingen en alle hetgene eenigerwijs de constitutie kan betreffen, ten sij alvorens op den ouden voet het consent van den derden staet bekomen hebben, gelijk ook desselfs stemme in alle andere keusen en beslissingen eensgelijks op den geplogen voet, alvorens te besluijten, sal ingeroepen worden.'
Voor copije ondert. De Jonghe.

Donderdag 31 December is eenen gedenkweerdigen dag in de historie. Ten 11 uren voor noen zijn vergaedert op het stadhuijs tot Brussel in de groote saele daertoe bereijd, (in 't midden van dese was geplaetst een cruciefix en den boek des H. Evangelie), de voorschrevene drij staeten van Brabant; te weten van den eersten staet:

Sijne Eminentie den Cardinael Artsbisschop van Mechelen,

Sijne doorl. Hoogw. den heere Bisschop van Antwerpen,

Dese Eerweerste heeren Prelaeten van Vlierbeeck, Villers, Bernaerts, Grimbergen, Parck, Heijlissen en Tongerloo.

Van den tweedene staet: De prince van Grimbergen; den markgrave van Wemmel, den markgrave van Traizignies, den grave van Lannoy als grave van Liberchies; den grave van Argenteau, als grave van Dongelberg; den grave van Nassau, als grave van Corroy; den grave van Spangen, als baron van Herent; den baron van Romerswal, als baron van

Vrempde; den grave Van der Noot, als baron van Schoonhoven Maretz; den grave van Duras, als baron van Carloo; den grave van de Werve, als baron van Lichtaert; den baron van de Werve, als baron van Schilde; den grave van Coloma, als baron van St Peeters-leeuw; den baron van Gentirmes; den baron van Hove, den grave van Limmingen, als baron van Limelette; den markgrave Preud-homme d'Ailly; als baron van Parck en den baron van Van der Lind als baron van Hoogvorst.

En voor den derden staet; uijt de hoofdstad Loven: d'heer Henricus Tielens, substituet borgermeester en d'heer Gabriel Marchant, raed secretaris en geauthoriseerden pensionaris, gedeputeerd wegens het magistraet; de heeren Baelemans en Dieudonné, gedeputeerden wegens die seven stedelijke geslagten; den grave de Limmige en de heer en meester Joannes B. Blondeau, gedeputeerden wegens de decanije; en d'heeren Franciscus Charlis en Henricus Oversteijns, wegens de eersaeme en goede mannen van de natien.

Uijt de hoofdstad Brussel: het magistraet; den wijden Raed en de eersaeme en goede mannen van de negen natien, allen in corpora.

Uit de hoofdstad Antwerpen: den heere oud borgermeester Jacobus Della Faille en den heere pensionaris Norbertus Bom, gedeputeerden wegens het magistraet; Dheer en meester Henricus Legrelle, oud schepene, gedeputeerde wegens de oud schepenen; Dheer en meester Joannes J. Van Dun, gedeputeerde wegens de hoofdmannen van de poorterije en de wijkmeesters deser stad; en de heeren Balthasar L. Verpoorten; Petrus C. Anthonij; Cornelius Mens, Augustinus Reijns; A.H.J. Van Wamel en Egidius Verbist, gedeputeerden wegens de eersaeme en goede mannen van de ambachten der selve stad.

De ceremonie is geopent door eene redevoering; uijtgespro-

ken door den Seer Eerw[en] heere Van Eupen, Can. grad. der Cathedraele kerke van Antwerpen en secretaris van Staet.

Welke redevoering, geeijndigt zijnde, hebben de voorberoepen leden van den staet in de tegenwoordigheijd van een groot getal volk, allen te saemen gedaen de openbaere belijdenis van het geloof. Alles in tegenwoordigheijd van de heeren van den souvereijnen raede van dit hertogdom van Brabant.

Vandaeg was alhier wegens het committé aengeplakt:

> 'Terwijl de vaderlandsche trouppen alhier tot onse verdediging ingetrokken, alreeds voor een groot deel hunne noodige logementen hebben bekomen en dat men voor de overige dag en nagt de noodige maatregelen aenwend, om hun eerstdaegs gesaementlijk te konnen logeeren, worden alle goede ingesetene, die tot heden dese brave vaderlanders met soo veel vlijt in hunne wooningen hebben gelogeert, op het aldervrindelijkste aensogt, aen de selve nog voor drij dagen het logement toe te staen.'

1790.

Januarij

Op *1 Januarij 1790* hadden die van 't casteel eenige onderhandeling met ons Comité, die van 't casteel hadden sig eenige rijsen bij den Commandant aldaar begeven.

'T was op desen dag dat den Seer Eerw^{e} Heere Plebaen Seerwart van 't suijdquartier die een seer schoon sermoon dede in de Cathedraele, houdende de eerste reijse na sijne wederkomst in zijn vaderland een sermoon; het gene alle de toehoorders de traenen over de wangen dede vloeijen; ophaelende de rampen die ons land stonden te overkomen, de vervolgingen die de welpeijsende hebben moeten onderstaen, en hoe hij sijne schaepen heeft moeten verlaten voor de willekeurige magt.

2 Januarij was alhier aengeplakt 'Vanwegens den Comité der Vereenigde Staeten, alhier', word ter requisitie den heeren Commandanten der Patriothike trouppen, eeniegelijk verwittigt, dat voortaen 's avonds ten 8 uren de Retraite met de trommel sal geslaegen worden.

De patriotten lagen nu alle in de vernietigde cloosters die ten dien eijnde gekuijst waren en in staet gestelt met bedde koetskens, en meermitten en voorder gerief voorsien.

Savonds sloeg de trommel den taptoe of retraite langs de straeten daer omtrent gelegen.

8 Januarij vertrokken er verscheijde Patriotten uijt dese stad, denkelijk de negende c^{ie} van den Cap. Nolens uit de facons.

De cloosters daer de Patriotten in liggen sijn de Cathuijsers, waer in logeert de Companie van Jacobus Leemans. ca-

piteijn, gebortig deser stad; in de Victorinnen de Comp. van S.J.J. Leijssens, in de Spinsters die van Jan Corthals, in de Facons, degene van Grimberghen, alle gebortig van dese stad. In de Threse de Comp. van Cap. van den Abeele, Baillu ende Meijer van Pamele en Ledebergen, elke Companie hadde een cantinne aldaer.

In het clooster der Annuntiaten was het arsenael of wapenhuijs gemaekt, seer dikwijls word hier canon, poeder, ballen, lood en fusieken aengevoerd van Holland en versonden naer het Staete Leger in het Luxembourgsch.

Die van 't Comité alhier hadden sig al verscheijde reijsen op 't casteel begeven en het is claer dat sij in onderhandelingen waren. Op 9 deser maend Januarij rijde den capitijn der insingneurs of Genie, N. Lamie van 't casteel naer Brussel in eene koetse bespannen met 4 peerden, waer bij saten den Eerw. heere Franciscus van Cannart d'Hamale en J.B. Grimmar, horlogimaker, beijde van ons Comité; alle de Patriotten waren in de wapens en stelden sig op den weg daer sij passeerden en arriveerden den 11 deser weder, sonder dat men iets daer van agterhaelen kan.

Sedert 4 Januarij sag men alhier aengeplakt eene bekentmaeking: ‘vanwegen hunne Hoogmogende de Heeren Stoeten der vereenigde catholijke provinciën’; dat alle degene dewelke genegen sijn sig te begeven onder den dienst van de vereenigde Catholijke Provinciën, ende te verdedigen de Vrijheid en Rechten van het vaderland, worden versogt sig aen te geven aen Millevois, aengestelde capiteijn voor de Provinciën van Brabant. De engagementen sullen sijn Voor den tijd van 4 jaeren, etc.

Den 8 Januarij is tot Gend ter Puij afgekondigt het manifest van de provincie van Vlaenderen.

Geduerende hunne vergaedering den *4 Januarij*, onderteekent J.F. Royaert, waerbij de Statten bekent maeken en plegtiglijk verclaerden in den naem van het volk, dat dese provincie is, en regt heeft te sijn, eenen vrijen en onafhangelijken staet, daerbij ontslaegen sijn van alle gehoorsaemheijd aen den Keijser Joseph II. Grave van Vlaenderen, en het Huijs van Oostenrijk, etc.

Op den *11 Januarij* begonst men de straeten die gemeijnsaemheijd hebben met het casteel af te sluiten met sterke palissaden, en daer voor en agter met breede en diepe gragten te graeven, om aldus den gebeden toegang tot de stad te beletten; behalven de Cloosterstraet en de Muntersstraet die met sterke wagten beset wirden. De wijvens die van 't casteel komen om levensmiddelen in de stad te coopen wirden sulks geensints toegelaeten, maar men besorgde het hun in de wagt ofte avant-garde in de Cloosterstraet tegen de plijn daer sij soo lange moesten vertoeven, om dus in 't geheel hunne gemeijnschap met de stad af te snijden.

14 Januarij wird er eenen Patriot; genaemt Jacobus Bouwens, uijt Vlaenderen, dienende onder de companie van den heere capiteijn van den Abeele, Baillu en Meyer van Pamele en Ledeberge, seer treffelijk begraeven op 't kerkhof van de Borgt.

14 Januarij is hier van de puije van ons stadhuijs plegtiglijk afgecondigt, den act der inhuldiging, en van de Eeden, op 31 December 1789, gedaen door de doorluchtige heeren der drij Staeren van Brabant, bekragtigt in den Souvereijnen Raede van Brabant den 7 deser gepar. ond. Ferd. C.J. Delmanioli.

15 Januarij is er een trijn van canons met hunne veldtuijgen als ook van Legerwagens met Vuergeweeren uijt deze stad gevoert naer het Staeten Leger van den Lieut. generael

Van der Meersch, in 't Luxembourgs. Alle de canons van de stad in den Eekhof gelegen hebbende, zijn in 't clooster der Anuntiaten gevoert, maer sijn vernaegelt en schandelijk behandelt geweest door de soldaeten.[1]

Déclaration du Peuple de Belgique.

Nous soussignés et habitans de la ville d'Anvers en Brabant déclarons par cette, que notre intention est et sera toujours que notre Sainte Religion, ainsi que notre Constitution restent et démeurent dans leur entier, telles quelles ont été cidévant, pour lesquelles nous avons combattus, et que Nos Seigneurs les trois Etats viennent de jurer

(1) Hier noteert V. d. S.: 'Van de silvere copere penningen ten dien eijnde te Brussel geslaegen en waermede de Magistraet Dekens en voordere Leden mede begiftigt zijn, de selve hier te voegen.'
Hier werden bijgebracht twee 'laet passeeren' in druk.
Den Heere Officier de Wagt hebbende laet passeeren en repasseeren oud Jaeren lang Voeten Oogen Hair Actum Antwerpen ter Commissie der vereenigde Belgische Staeten den 1790 goet voór
Van wegens de Commissie der Vereenigde Belgische Staeten aengestelt binnen Antwerpen word gepermitteert aen den ingang binnen het Arsenael in het gesuprimeert Klooster der Anuntiaten alhier. Goet voor eenen dag. Actum Antwerpen 1790.
(nu volgt ook in druk:
Tractaet van Vereeniginge ende Oprechtinge
van het
Souvereijn Congres
der
Vereenigde Nederlandsche Staten...
op 11 Januarij binnen Brussel geteekent ende op 20 dito geratificeert.

de mainténir; Déclarons de plus, que nous ne connoissons ni ne voulons d'autres réprésentans de la Nation, que les trois Ordres de l'Etat selon la Constitution, que c'est eux qui doivent exercer au nom et pour la Nation le pouvoir Souvérain, qui appartient à la Nation, et que la Nation leur a confié: qu'en conséquente Nous protestons bien expressément contre tout ce qu'on pourroit faire ou tenter de faire de contraire à notre dite Religion ou Constitution. Déclarons comme traitres de la Patrie et perturbateurs du répos public tous ceux qui voudroient introduire des changémens ou nouveautés, soit à la Religion, soit à la Constitution. Supplions les Seigneurs Etats de sévir ou faire sévir contre les novateurs ou perturbateurs du répos public.

Fait à Anvers et Signé depuis vendredi le 29 Janvier 1790 par les habitans, y réquis par les Curés, les Vicecurés, et les Réguliers, qui allèrent de maison en maison même chez les pauvres, en les engageant de signer eet acte à la suite d'une assemblée du Clergé Seculier et Regulier tenue au palais épiscopal le 30 Janvier avant midi: où R^{r} Werbrouckx, Doyen du Chapitre Cathédral, et Vicaire Général pendant l'absence de Monsg^{r} l'Eveque assistant toujours aux assemblées Provinciale et Générale des Etats, donna une exhortation et explication en écrit, signée de lui, dont les Collecteurs de suffrages en faveur et au maintien de Nos Seigneurs les Etats furent munis, afin de réfuter les perturbateurs, lesquels vouloient en partie faire imiter la nouvelle constitution de France, quoiqu'elle n'est pas encore portée ni à sa fin, ni à une perfection, capable de conserver l'union du Sacerdoce avec l'empire, et d'y fonder une harmonie stable parmi les différentes classes des citoyens. D'autres, surtout les Royalistes, prétendirent, que toute la Nation eut du être convoqué, pour autoriser les trois ordres et ses vrais réprésentants; or le consentément tacite de la plus saine multitude, et même

les rémercimens et les applaudissemens nationaux paroissent suffire, pour triompher de ces dessins factieux, qui en semant la discorde, tendent de bouleverser la République naissante.

Les craintifs sur les protestations et sur la supplication de sévir et de faire sévir contre ces gens-la, doivent observer que ces poursuites ne sauroient pas être intentées; que suivant la Constitution même, et ainsi selon les regles de la justice et de la fondamentale. Cependant le parti d'opposition est parmi ses chefs le Duc d'Aremberg et d'Arschot, non pour l'ancien Souvérain, mais plutot en faveur de la Nation entière, et par quelque jalousie envers Monsg^{rs} Van der Noot, restaurateur des loix et des privilèges, et Van Eupen, Secretaire d'Etat, son coöpérateur habile et infatigable. Or ce parti baissa la tete. Sur la déclaration de la Grande Bretagne, de la Prusse et de la République des Provinces unies, comme alliées sans vouloir aucun sacrifice, mais uniquement l'indépendance des Etats Belgiques unis, sans aucune innovation à leur ancienne Constitution, ce qu'on notifia aux Etats et bientot au Public vers le 3 on 4 Février. Aussi le Duc d'Ursel resta Président de la Chancellerie de Guerre, après avoir quitté le Service de l'Empereur même avoir remercié pour l'offre du Régiment de Dragons ci-devant d'Arberg; et S.A.S. le Duc d'Aremberg, quoique aveugle, fut élu très haut Chef-Doyen du Grand Serment de Bruxelles le 10 février, et il accepta cette charge en se rangeant sous les drapeaux de la Patrie, à la tête de cette milice citoyenne et des volontaires intrepides, agrégés aux Sermens de Bruxelles: néanmoins on divulgua que ce Prince, à l'exemple de ces ancètres s'étoit réfusé de prononcer le Serment aux Etats, mais qu'il vouloit jurer en faveur du peuple.

Or l'acte susdit réputé pour un effort officieux des Particuliers, ne manqua pas de faire quelques effets sinistres, et de

produire des animosités. Une vieille, vivant de son aise au Fauxbourg de Saint Willebrord, fut maltraitée et pillée en argent, bijoux et linges par des jeunes gens, plutot brigands que Patriotes, la nuit du 7, dimanche, au 8 février, pour avoir refusé la signature et pour être assés mal avisée de décrier les Patriotes et les Etats et le Clergé. Cette femme s'appelle en sobriquet: *Clavere Haat.*

1790 Januarij 15. Ten zelven dagen wirden de Patriotten in hunne cloosters bijeen geroepen en gevraegt door den seer Eerw. Heere Plebaen Seerwart en andere van ons Comité of sij wilden dienst voor termijn van jaeren aen nemen, ten minsten voor 4 jaere, waerop sij hun conden versinnen.

Sondag 17 Januarij heeft de Parochiale Kerk van St Andries eene seer plechtige Processie van Devotie gehouden met het Broederschap van onse Lieve Vrouwe van Bijstand en Victorie, vergeseld door de Patriotten; welk Broederschap seer ieverig is en treffelijke diensten verrigt.

19 Januarij om alf 12 voornoen heeft den Seer Eerw. heere Josephus Frans Engelbertus Werbrouck choordeken der Cathedraele etc. geweijd den Standaert der Legerbende van Dragonders, die door Nicolaas Harrewijn, sedert het begin der laest gepasseerde maend tot Eekeren, Brecht, in dese en naburige plaetsen is opgemaekt; dien Standaert voert wederzijds de gouden Leeuw van Brabant op een swart veld met dit opschrift op silveren grond: *pro Deo et patria!*

Namiddag vertrokken die Legerbende van Dragonders wel gewapend uijt dese stad, om met het Detachement hetwelk binnen Lier was, het Staeten leger in Luxembourg te gaen versterken. Die legerbende is voorsien van Veld Capellaen, veldapotheek, enz.

20 Januarij dede den gemelden heere Choordeken eene seer plegtige Misse, onder groots musiek binnen de kerk van den heijligen Carolus Borromeus tot laefenis der zielen van die voor de rechtveerdigheijd en godsdienst hun leven hebben ten beste gegeven in de verscheijde slaegen; daer bij wirden uijtgedeijlt aelmoesen. De kerk was vol volk.

21 Januarij namiddag vertrok er een trijn nieuwe canons en veldtuigen, legerwagens met krijgsbehoeftens, uijt dese stad naer het groot leger bij Luxembourg. Met den *22 deser maend Januarij* bleef de Croonenborgpoort gesloten, tot dat anders sal geordonneert worden, om alle passagie langs en nevens het casteel te beletten en de desorders te voorkomen.

Sondag 21 Januarij is alhier den Biddag begonst, om de gunsten en weldaeden van den Almogenden af te smeeken, en om den twist en tweedragt van ons af te weiren, breeder uijtgebreijd in den herderlijken brief, door sijne Doorl. hoogw. ten dien eijnde met advis van den heere Deken Capittel op *22 Januarij* uijtgevoerd.

'S morgens voor de Mettenen wird het Alderheijligste Sacrament des Autaers uijtgestelt. Ten half 10 geschiedde eene solemnele Misse, na welkers eijnde eene generaele Processie van Devotie langs den grooten Cirkel, met het omdraegen van het Beeld van O.L. Vrouw wird gehouden. Naernoen ten 3 uren de Vesperen met uijtstellinge van het Alderheijligste Sacrament des Autaers, en ten half 5 ure het Solenneel Lof en Reductie.

Dese Processie was vergeseld met ontelbare Ligtdraegers, de tortsen der Ambagten en hunne onderscheijden teekens kwamen wederom te voorschijn, jae sommige waren in 't nieuw. Wird ook gevolgt door verscheijde Compagnien der

Patriotten in de wapens, en duijsende menschen, uijt drukkende de aldergestigste godtvrugtigheijd.

Desen biddag sal vervolgt worden in de andere kerken deser stad, te weten Smaendags in de Collegiale en Parochiale Kerke van St Jacobs, en in de Kerke der Eerw. Paters Predikheeren.

24 Januarij. Dijnsdags in de Parochiale Kerke van St Walburgis en in de Kerke der Eerw. P.P. Discalsen.

Woensdags in de Parochiale Kerke van St Joris en in die der Eerw. P.P. Minderbroeders. Donderdags in de Parochiale Kerke van Sint Andries, en in die der Eerw. P.P. Capucienen. Vrijdags in de Abdije van St Michiel, en in de Kerke der Eerw. P.P. Minimen. Saterdags in de Abdije van St Salvators en in de kerke der Eerw. P.P. Beggaerden.

Sondags 31 Januarij in de kerke der Eerw. P.P. Augustijnen en in de kerke van den heijligen Carolus Borromeus.

Maendags in de kerke der Eerw. P.P. Lieve Vrouwe Broeders.

Woensdags in het Clooster van de Capucinersen en Grouwsusters.

Donderdags in het clooster van de Engelsche Theresianen.

Vrijdags in het clooster der Ursulinen, en Swarte Susters.

Saterdags op het Beggijnhof.

Na dat dese Biddagen sullen geeijndigt zijn, sal men de selve wederom hernemen op den zelven voet, tot dat het sluijten der selve sal aengesegt worden.

Namiddag 24 Januarij om 3 uren heeft den heer choordeken in de kerke van den H. Carolus Borromeus plegtiglijk ingeweijd twee nieuwe Vendels, voor de vrijwillige Compagnien van de Capiteijnen Laurentius Leijssens en Jacobus Joris Van Dooren, ten bijwesen der Divisien van de andere, van Antwerpsche Patriotten en Vrijwilligers, alle in de wapens

gaende in goed orde naer gemelde kerk, met schoon veldmusiek (het eerste voert de Brabantsche wapenen en die van Antwerpen en het ander de Brabantsche en krijgtuigen).

Na 't eijndigen van dese plegt dede daer hunne dekens een schoon Sermoon ten dien opsigte. Voordere Vendels wird gedraegen het afbeeldsel van Hher Henricus C.N. Van der Noot, onstervelijken wreker der landsvrijheid en wetten. Alles geschiedde onder grooten toeloop van volk.

Dese Compagnien van vrijwillige Borgers die de gemeijne zaeke en de goede ruste deser stad ter herten hebben, sijn alsnu ten getalle van seven waervan Capiteijn sijn: te weten:

1° Frans Devisser, loodgieter: 2° Leemans van de beenhouwers, vader van Jacobus en Capitijn van eene compagnie ten dienste der Staeten (?); 3° Nicolaas Frans Jos. Beeckmans, koopman: 4° Laurentius Leijssens, maekelaer, broeder van Cap. Philip Leijssens die Lillo in bezit heeft genomen; 5° Paulus Molijn, coopman; 6° Jacobus, Joannes Van Dooren en 7° Jacobus Ferd. Van Hoorebeke, de eene sterker van volk als de andere, worden alle 24 uren 's avonds afgelost bij beurt, door de optrekkenden, met het spel, tot aen de hoofdwagt van St Michiel, en aen de 2de wagt tegen de Kasteelplijn, zijnde de avant-garde, vanwaer degene van het Vlaeijhuijs op den hoek van de Muntenstraet en plijn worden afgelost en beset.

De Patriotten houden hunne hoofdwagt in de Tappesiers Pand, en de Gilden onder 't stadhuijs, alwaer hun vendel geplaetst is. Boven de 6 gilde Kamers soo op de merkt als agter 't stadhuijs hangd de wapen van Braband uijt.

25 Januarij vertrok den Cap. der genie Lamie wederom van 't Casteel nae Brussel met den Eerw. heere Frans van Cannart d'Hamale etc. de heere Lieut. generael van den Meersch sig uijt sijn hoofdquartier ook derwaerts begeven, en

men hoopte dat er haest een accord sal getroffen sijn ten opsigte van ons casteel.

26 Januarij 's morgens was 't collegie duerende de noen overal, na middag om alf 5 was 't Breeden Raed, alle over het kiesen van eenen Commissaris wegens dese stad bij het Souvereijn Congres der Vereenigde Nederlandsche Staeten, opgerecht bij Tractaet van vereeniging.

Desen keus daer is gedaen en heeft plaets gehad in den persoon van Mher J.J.H. Borrekens, was broeder van 't Tractaat, Riddere Schepene deser stad, die dit ampt in geenen manieren socht te aenveerden.

Schrijver voegt hier bij in nota:
I. Aen het Souvereijn Congres was er bij decreet van 8 Feb. bekent gemaekt:
Aengesien er geseijt wird dat het Congres de trouppen de welke tot heden de Nederlandsche vrijheijd tot desen oogenblik toe getrouwelijk en dapperlijk verdedigt en bewaert hebben sou afdanken, hebben bij decreet gedaen tot Brussel 8 deser on. Visbeque President en H.C.N. Van der Noot, van Eupen, kenbaer gemaekt het selve en doen aenplakken op de gewoonelijke plaetsen alsook op de dorpen, in 't Frans en Vlaems.
II. Men begint reeds te gevoelen, dat door het verbod van den uijtvoer der graenen door onse Staeten van 22 Januarij 1790 de prijsen merkelijk sijn gevallen, want de duerte was dan soo groot in dit land, dater voor oproer inde stede te vreesen was jae de voorbeelden begonden met ons al te bevestigen, en men had eenen geldprijs of proemie gesteld voor die, de welk graenen te merkt bragten, gelijk ik elders geseijd heb; de welpeijsende en gesonde menschen spraken schande te moeten zien dat men in een land, waar het graen gewas overvloedig is in graens gebrek was. 't Was dan ook den tijde dat het grootste deel der ambachtsluijde sonder werk was, dus dat de murmurantie algemeijn wird. Hetgeen ik zegge is ook ten opsigten van smoutzaed. etc... jae lieve borgers, de terwe geld alsnu f[...] den Rogge f[...] het smout 8 ½ den pot daer het dan wel 18 st. was, denk eens hoe den winkel draeijt van de graenverkoopers en korebijters, ziet eens hoe dien ging sedert de 2 laetste jaeten.

27 Januarij verhuijsden het Comité van het Stadhuijs, tot nog toe aldaer op de kleijne staetekamer geweest hebbende, naer de Brabantsche Koremerkt.

30 Januarij[1] Snoenens is de Comp[ie] van den Capiteijn de Pouillon, in 't fort Lillo gelegen hebbende, door dese stad gemarcheert naar Lier met twee stukken canon, ballen, poeder en fusieken.

De Pastors, Onderpastores en andere Priesters gingen rond bij onse inwoonders om hun te laten onderteekenen sekere Declaratie datsij niet willen erkennen voor Souvereijns als de Drij Staeten van desen Lande en Hertogdomme van Brabant, datsij de Constitutie van onsen Lande in alle kragt en ongeschonden gehouden hebben, en voorts protesterende tegens allen nieuwigheden die daer tegens souden konnen ingedrongen worden, aensoekende daerbij de Staeten van die te vervolgen dewelke daertegens eenige nieuwigheden souden opwerpen.

Daer was tot Brussel eenigen twist opgeresen, eenige wilden eenen Hertog hebben en veranderinge der oude Constitutie, dog men hoopt dat allen twist en tweedragt welhaest sal te nedergelijd sijn, en dat de eendragt onder elkanderen sal erleen, *want: eendragt maekt macht*.[2]

(1) *Schrijver heeft later bijgevoegd: Sedert 29 dezer gingen*.

(2) *Schrijver voegt volgende nota bij:*
Des esprits brouillons les uns soudoijés par les Ennemis du dehors, les autres poussés par des vues personnelles, menaçent la tranquillité du pays, et controlant l'antique Constitution de ces provinces, par des assemblées séditieuses et par des pamphlets plus ou moins insolens et absurdes, on a vu paraitre la déclaration suivante, signée de plus de 100.000 citoyens de tous les ordres:
Nous soussignés ..... habitants de ..... en Brabant, déclarons par cette, que notre intention est et sera toujours que notre Sainte religion, ainsi que notre Constitution, restent et demeurent dans leur entier, telles quelles ont été éci-devant, pour lesquelles nous avons combattus, et que nos Seigneurs des trois états viennent de jurer de maintenir; déclarons de plus que nous ne Connoijterons ni ne voulons d'autres représentans de la nation que les trois ordres de l'état, selon la Constitution; que c'est eux qui doivent exercer au nom et pour la nation le pouvoir souverain qui appartient à la nation, et que la nation leur a confié; qu'en conséquence nous protestons expressément contre tout ce qu'on pourrait faire de contraire à notre dite religion ou constitution; déclarons comme traitres à la patrie et pasturbateurs du repos public, tous ceux qui voudroient introduire des changements ou nouvautés, soit à la Religion soit à la Constitution: supplions les Seigneurs états de sevir ou faire sevir contre ces novateurs ou pasturbateurs du repos public. Fait à ..... le ..... du mois ..... 1790.
Un des projets d'innovation qui a paru le moins deraisonable mais qui n'en va pas moins au bouleversement total de la Constitution Belgique, et a amener dans ce paijs les troubles et malheurs de la France, est celui de l'avocat Vonck.

De Staeten van Brabant hebben om de gedagtenisse der gedenkweerdige omwenteling te vereeuwigen, de welke de vrijheijd aen de Natie weergeeft, ende onafhankelijkheijd aen haer versekert, eenen gedenkpenning in silver en koper doen slaegen, waer op men leest binnen een lauwerkrans aen de voorsijde:

recuperatis legibus deliberata, sancita
solemne jurejurando respublica.

De wetten en vrijheid weergekregen, de republiek gevestigt sijnde met plegtigen Eed.

Op de ander sijde:

Omnium Brabantia ordinum Consensu prid. cal. Januarii MDCCLXXXX.

Met toestemming van alle de Staeten van Brabant den 31 December 1789.

met desen penning sijnde Leden deser Stad alle vereert geworden, in 't silver en koper.

Februarij

Sedert *31 Januarij en 1 en 2 Deser* hadden die van het Casteel wederom in onderhandeling geweest.

Op *3 Februarij* is den Capiteijn Lamie van 't Casteel andermael vertrokken naer Brussel met Jon^{r} Joseph van Praet en arriveerden snagts tusschen 4 en 5 derzelve maend, en men verneemt, dat de Capitulatie tot overgave van die sterkte tusschen onze Staeten en den Commandant geteekend is. Hetwelk op 5 Februarij op 't casteel bekent gemaekt is.

Sondag 7 Februarij namiddag sag men onse patriotten versaemen op de Meir en in order van daer met hun veldmuziek marcheren naer de kerk van den H. Carolus Borromeus, waer het vendel, gedraegen wordende door den vendrik der Compagnie van Grimbergen Norb. Wouters, gebortig deser stad, sig dapper gequeten hebbende in den slag van Turnhout, plegtiglijk werd ingewijd door den heere choordeken der Cathedraele: Dit vendel voerd op d'eene sijde het wapen van Brabant, met de teekens van den geestelijken, Edelen en derden Staet, de wapens der vier hoofdsteden alle in hunne metaelen en couleuren seer konstiglijk geborduert, waeronder staet Religio et Patria. Het wird al waeijende door dit Bataillon van vaderlandsche trouppen, aen het hoofd hebbende de Lieutenant Commandant Thinn, weergebrogt naer het Comité op de Brabantsche Koremerkt, onder grooten toeloop van volk, jae van duijsende menschen van alle staeten.

Op de andere sijde, even konstig geborduert in goude letteren op swerten grond stond, wederom:

Religio et Patria.

Op 8 Februarij wird bekent gemaekt, dat deser stads Croonenborgs Poorte alle dagen, uijtgenomen des Sondags en Heijligdags sal open sijn smorgens van 7 tot half 9 uren en van elf uren voornoen tot half een ure namiddag tot naerder orde.

Zulks geschiede tot gemak van hoveniers en buijtenlieden.

Ten selven dage is ter puije van ons Stadhuijs afgecondigt: ordonantie van die Drij Staeten representerende het volk van het Hertogdom van Brabant vanden 4 Februarij 1790; verbiedende de mommen ofte Masqueraden geduerende den tijde vanden aenstaenden Vasten avond.

Alsook: Reglement van de drij Staeten, etc. vanden 30 Januarij 1790 om kragtiglijker te beletten den uijtvoer naer het vremd van de graenen, meelen en andere waeren.

Men siet alsnu in 't licht de capitulatie van 't casteel den 29 Januarij 1790 geteekent, luijden bij vertalinge uijt het frans als volgt:

Ontbreekt.

Nu dat dese sterkte om soo te seggen in onse magt was, wird de Patriottenmarsch op den voorslag van de ure op den Toren der Cathedraele geset, eene trompe die de militaire maer in geene maniere te wezens hadden willen hooren, sij was in deser voegen:

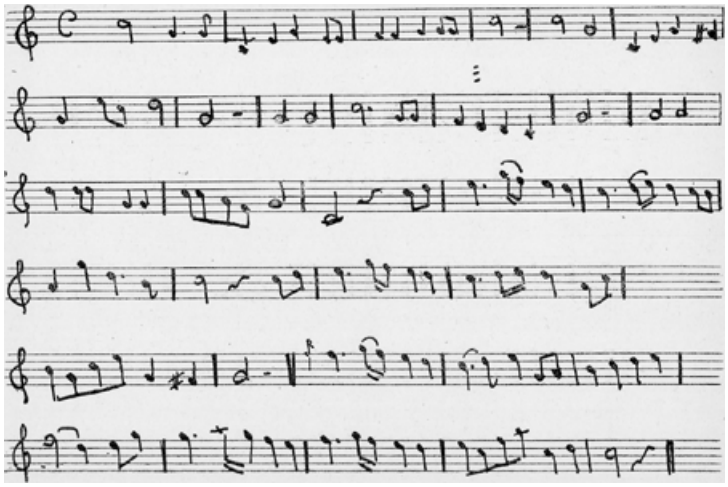

FEBRUARI 1790 PATRIOTTENMARSCH

Sedert 13 December lestleden hadden de Buijtenlieden van 45 verscheijde dorpen hier ontrent bij beurten de wagte op het Kiel en Markgravelije gehouden tot afsluijtinge van alle gemeijnsaemheijd met den casteele; maer aengesien sulks aen de menschen seer lastig was, want sommige quamen 3, 4, 5, jae 6 uren wijd, doende dit nogtans met liefde voor het Vaderland, niemand heeft sulks geweijgert als Contich alleen, hetgene opspraek onder de andere veroorsaekte.

Om dese menschen dan te ontlasten heeft men goedgevonden aldaer Vaderlandsche Trouppen te leggen, ten welken eijnde D'h^{r} Jan Frans van der Straelen, Drossaerd van het Kiel, met den Colonel de Tinn en Dh^{r} Jacq^{s} N. Dierxsens van 't Comité aldaer de noodige schikkingen hadden gaen maeken, en de logementen bereijd sijnde trok de Compagnie van den Capiteijn Corthals op 12 deser namiddag daer in order naer toe, sij worden dagelijks door anderen afgelost, sij besetten nu alle de wegen van 't casteel soo in de Leije als op 't Kiel. De corps de garde buijten St Joris poort, eertijds door de soldaeten gebruijkt sijnde, word in staet gesteld, waerin eene wagt sal geleijd worden.

Op 15 Feb. trok de Compagnie van den Capiteijn Leijssens naer Berchem om aldaer pakt(?) te houden; de hoofdwagt aldaer is in de herberg de Mooren Thoren alwaer 2 canons geplaetst sijn.

Maendag 15 Febr. sag men binnen dese stad in plaetse van de gewoonelijke Masqueraden en Sottigheden groote devotie bedrijven om den almogenden het welsijn van het Vaderland af te smeeken en ons teenemael van onse vijanden te verlossen. Smorgens om 10 uren geschiede aldaer eene Misse wegens het Broederschap van het H. Kruijs, onder grooten toeloop van volk, gaende dan den Cruijsweg om, die, met het

afsluijten van het casteel, met voorwete en kennisse van den heere Deken der Cathedraele, Vicaris generael van 't Bisdom, en van den Heere Pastor der Parochie verandert was op de volgende wijse: langs de Mechelsche plijn, Poortstraet, Vest, Hoplant, Lammekenstraet, kort bij de Discalsen, Zuerenborgt, Prekerstraet, Cloosterstraet, Lepelstraet, St Rochusstr., op den Berge.

Sanderdags wirden in die kerk wederom eene Misse gedaen, gaende om 11 uren naer de Cathedraele met hunne vaene en dan van de Capelle van O.L. Vrouwe omgaende den grooten Cirkel vergeselt met ontelbaer volk, geestelijk en wereldlijk, scholen en weeshuijsen. Dit aller gestigtste voorbeeld van godsvrugtigheijd wird ten 3 uren na middag verdobbelt door het Broederschap van O.L. Vrouwe, onder den titel van Bijstand en Victorie, komende in processie uijt de Parochiale kerke van St Andries sig vereenigen bij die der Cathedraele, en bij de geestelijkheijd Seculiere en Reguliere van de biddende Orders. De Capucienen droegen het beeld van onse Lieve Vrouwe, voorgestapt door de mede broeders, capel- en kerkmeesters met brandende flambeeuwen, langs den grooten Cirkel. Vier ontelbaere schaeren van volk met de schoolkinderen leesden overluijd het gebed van den Rosenkrans, hetwelk eenen Pater Predikheer voorleesde, totdat de Processie om half vijf uren binnen kwam, en gevolgt wird door een plegtig lof, met benedictie van het Alderheijligste Sacrament des Autaers, binnen de Capelle der H. Moeder Godts, Patronesse deser stad.

De devotie van dese Processie en den indruk die deselve op onse gemoederen dede, kan met geene penne beschreven worden, jae soodanigen indruk, dat dese aenschouwing ons de traenen over de wangen dede rollen.

Eene derde en seer talrijke processie uijt de Parochiaele kerke van de H. Walburgis, vervoegde sig op achwoensdag in

den morgendstond, naer de opgemelde Capelle in de Cathedraele, en gongen den grooten Cirkel met even groote Godtsvrugtigheijd, sullen aldus negen dagen continueren om van den Almogenden den goddelijken segen te verwerven in de tegenwoordige noodsaekelijkheden van het lieve Vaderland.

Sondag 21 Februarij is ook met de allerplegtigste Misse aen den Autaer van het H. Kruijs in St Joris ingestelt eene Novene, en ten half 3 uren na middag gehouden eene processie van Devotie langs den weg, ter gedagtenisse van dien, welke onsen Heere en Verlosten Jesus Christus uijt het hofke van Olieveten heeft gedaen naer Jerusalem en den Calvarieberg, waerin de Reliquien van het H. Kruijs ook wirden rondgedraegen, vergeseld door Seculiere en Reguliere geestelijkheijd, de Broederschappen met een groot getal van ligtdragers selfs uijt andere Parochien en ontelbaere menigte van volk, aen dewelke om half 5 uren binnenkomende de Benedictie met het Alderheijligste Sacrament des Autaers wird gegeven op den Berg nevens de kerk, alle om de genade Godts door eendragtige godtsvrugtigheijd af te smeeken tot algemeijnen segen in de werkelijke noodsaekelijkheden.

Men werft hier voor het eerste Brabants Dragonder Regiment van den Colonel Baron de Cumptich, onder inrigting van Jon^{r} D'henssens Capiteijn, gebortig deser stad, alsook onder den eersten Lieutenant Dheer Van Boom.

22 Feb. smorgens begon men de fusieken, door onse ingesetenen meest in de maend 9ber aengebragt sijnde, en door de Militaire benevens verscheijde stukken grof geschut, uijt den grooren Eekhof in de Cloosterstraet op 't casteel getransporteert, daer af te haelen en wederom in denselven binnen dese stad te brengen.

Op denzelven dag sijnde biddag in de Collegiale kerke

van St Jacobs wird aldaer eene Novene begonst. Na middag om half 3 uren gingen eene talrijke Processie uijt dese kerk wordende vooruijt gedraegen de schoone vaene van het Broederschap van onse Lieve Vrouw, onder den titel van Bedrukte Moeder, gevolgt door een ontelbare menigte van Seculiere en Reguliere geestelijken, en van persoonen van alle staet en van de scholen. Na den grooten Cirkel te hebben omgegaen met groote godtsvrugtigheijd, wird om half 5, een plegtig lof gedaen etc., sullende geduerende dese Novene dagelijks processie langs gemelden Cirkel gegaen worden, om den goddelijken bijstand en segen af te smeeken door de allerkragtigste voorspraek van de Moeder der genaede, troosteresse der bedrukte.

Op 25 Feb. in den morgent begon er eene Processie van de Eerw. Paters Minimen desgelijke godtsdienstigheijd, gaende om den grooten Cirkel met het Cruijs, en de vaen van het Broederschap van den H. Engel Bewaerder. Diergelijke Novenen en godtsdienstige werken wirden in andere kerken ook verrigt.

Niettegenstaende dat reeds de hier vore op 17 Febr. 1790 gemelde declaratie, dewelke uijtdrukt den wensch van het Brabants volk over de voorwerpen beknibbelt wordende door eenige Nieuwsgesinden was onderteekent door meer als 400.000 inwoonders van dese Provincie, gelijk dan wird voor oogen geleijd aen de heeren de drij Staeten, en dat er sinds alle daegen met 1000^{e} handteekens sijn bij gekomen, heeft een aental van partikulieren den 25 deser febr. de patriotieke cocardes afgelaeten, en de franse nationale van blouw wit en rood opgesteken, selfs binnen de kerk van de H. Gudula. Vandaeg is er eene tumulte voorgevallen tot Brussel die men ons op de volgende wijse verhaelt:

Den 24 savons liep er een gerugt aldaer, dat er s'anderdags

in de groote Misse, die moest gecelebreert worden in de kerk van de H. Gudula, de cocardes blouw, wit en rood, door eene seer talrijke sterke partije, die vergaedert souden sijn in die kerk, souden gedraegen worden. - 25 Feb. men ordoneerde aen alle de Borger Compagniën, aen de serments gilden en vrijwilligers, van sig in de wapens te begeven; inderdaet den toeloop was seer groot in de kerk; maer een wijnig voor de Misse, ging er eenen geestelijken persoon op den predikstoel, die eene redevoering uijtsprak in 't Vlaems opsigtelijk aen de omstandigheijd, en die hij eijndigde door de afcondinghe van het volgende:

> Wij ondergeteekende verclaeren, dat het Manifest van 't Brabants volk plaets sal hebben in alle sijne pointen, dat alles hetgene gedaen word, gedaen word in den naem van 't volk, in wie de souvereijniteijt bestaet, en dat de Staeten noijt hebben gewilt die te overtreden.
> Gedaen tot Brussel den 25 Februarij 1790, onderteekent H.C. Van der Noot, volmagtigden agent van 't volk van Brabant, en P.S. Van Eupen, Secretaris van den Staet.

Na de Misse heeft men een groot getal persoonen in egtenisse genomen, die de bovengeseijde Couleuren hadden opgesteken, couleuren van de nationale cocarde van Frankrijk; de Borgerlijke Compagnien en vrijwilligers hebben niet opgehouden van te patrouilleren gedurende dag en nagt; dese sorgvuldigheijd heeft de Borgers aengemoedigt en gerustgestel op den vreese die sij hadden. Onder het getal der gearresteerde bevinden sig verscheijde fransmans.

Tot slot der 9 dagsche devotie in de Parochiale kerk van van de H. Walburgis, ging de Processie van devotie op 25 Feb. daeruijt smorgens om half 7 uren na de Misse, langs den grooten Cirkel van die Parochie, met de geestelijkheid,

het Broederschap van O.L. Vr. van Goed Succes, met de Capelmeesters en menigte lichtdragers, waerbij het beeld van Onse Lieve Vrouwe onder den titel van Goed Succes wird rondgedraegen, onder escorte van patriotten, gevolgt door ontelbaere menigte volk met de kinderen der scholen. De Benedictie met het alderheijligste Sacrament des Autaers wird vóór den uijtgang en na de binnenkomst gegeven bij het sielvoerig gesang der Litaniën, om door de eendragtige godtsvrugtigheijd ende volherdende gebeden te verwerven van den Gever van alle gaven de volle bekrooning van het goed succes der herwonne vrijheijd.

27 Feb. De Eerw. Paters Beggaerden hebben met het Broederschap van het H. Cruijs den 27 deser diergelijke devotie begonnen, gaende om 6 uren smorgens met een talrijk gevolg van alle staet langs den grooten Cirkel, met groote godtsvrugtigheijd.

Vandaeg wird de lang gewenschte intrede van Mher Henricus C.N. Van der Noot, Volmagtigden Agent van het Brabants volk, alhier volvoert; komende van Brussel wird hij voorbij het dorp van Berchem in den morgentijd opgewagt, en omtrent 1 ure smiddags onder het geluij van alle klokken der stad en spelen van de Beijaerden, langs St Joris Poort, waerboven de stads trompetters en simballier de Patriotsche Marche deden wedergalmen, vergeleijt binnen dese stad, door de Antwerpsche Patriotten en vrijwilligers, namentlijk de Compagnie van Cap. Commandant Jacob Ferd. Van Hoorebeke met volle turks en veld musiek, de comp^{ie} van Cap. Leemans, die van Cap. Frans Devisser, daerop volgde Joannes Wouters met sijn vermaerd vendel; de Comp. van Cap. Beeckmans; die van Cap. Laurentius Leijssens met hun nieuw vaendel, alle marcherende bataillons gewijsen, terwijle dat de Comp. van Cap. Paulus Molijn de wagt had

naest de geblokeerde Citadelle. Dan volgde de jaegers Comp. van Cap. J.J. van Dooren met hun vendels, jon. Joos Jos. Van Praet, aen het hoofd van een detachement vrijwillige dragonders deser stad, gekleed in 't groen; den heere Oud Borgermeester Jan Josephus Alb. Lunden, Erf Hoofdman der gilde van den Jongen Handboog, met Nicolaus Franssen, en Joannes Franciscus Ben, oud Dekens der gilde van den ouden Voetboge, aen het hoofd der geswore gilden, en gecommiteert, om de verlossers van het Vaderland uijt hunne naem te complimenteren en te verwillekomen; hetwelk gemelden heere Erfhoofdman dede met eene welgepaste redevoeringe buijten de poort bij de Barriere, alwaer de selve gilden in order stonden in vliegende wapens, met vliegende vaendels en slaende trommels; waerop volgden de Dekens, met alle de dienende en oude eeden der ses gesworene gilden, met hunne tabbaerden en onderscheidende eereteekens draegende witte brandende vlambeeuwen, en iedere voorgegaen door hunne twee torts-draegers seer schoon gekleed soo in Romijnsche, oud Nederlandsche, als Spaensche kleedsels: De tortsen waeren opgeluijstert met de wapens van Brabant en der Familie *Van der Noot* in hunne metaelen en couleuren, alle gaende voor de koetse bespannen met 4 peerden, waervore Nicolaas Benjamin Wouters, deken der laken bereijders alhier, postmeester hunner Hoogmogende, rijdde tusschen twee Brusselsche dragonders, gelijk twee andere daer agter dienden voor garden.

Zoohaast als Jon. Jacobus A. Dellafaille, oud Borgermeester van Buijten met Dw. M. Norbertus Bom, eersten pensionnaris naederde aen de koets is *Mr Hendrik C.N. Van der Noot*, Volmagtigden Agent van 't volk van Brabant, en den Seer Eerw. Heere *Petrus van Eupen*, Canonik en Penitencier onser Cathedraele, Landdeken in het District van Antwerpen, etc., als secretaris van Staet, uijt hunne koets gestapt onder hernieuwde segenroepen: *Vivat Van der Noot, vivat van*

Eupen, en het draeijen van den hoed van ontelbaere menigte van volk, ingesetenen en vremdelingen. Gekomen sijnde onder het nieuw vendel bij de wagte nevens de poort, voerende langs d'eene sijde de wapenen van Brabant en langs d'ander die van dese stad, tusschen de Heeren Jean Colins en Joannes Franciscus Lievens, Capitijnen der Borgerlijke wagt, heeft gemelden Pensionnaris, tot den heere volmagtigden agent eene aenspraeke gedaen, toegepast op de omstandigheden en den Blijden Intrée, bijgevolg der gelukkige omwentelinge, met soo veele sorg, arbeijd en gevaer bewerkt door dien hersteller der vrijheijd, waerbij den gemelden heere Staets-Secretaris ook ten danke gecomplimenteerd sijnde, gingen sij in de koets onder hernieuwde segeroepen, gevolgt wordende door het tweede detachement van onse vrijwilligers der Antwerpsche Dragonders, door 5 koetsen waerin saten de leden van het Comité der Vereenigde Belgische Staeten binnen dese stad, soo geestelijke als wereldlijke, door de agterhoede van patriotten en vrijwilligers, alle voordmarcherende ook met den vaendrig en deken der Schermersgilden, tusschen de Comp. des Capitijns Jan Corthals, van Joseph van Grimberghen en van den Abeele, Capitijnen der Lands troupen, alsook Cornelius Deckers en Antonius Auwers, officiers met hunne canoniers, hebbende aen het hoofd den heere Tinne, lieut. colonel, commandant der troupen deser stad, re peerd, sloten desen trijn, denwelken langs de groote straeten, te weten, de Poortstraet, lange Gasthuijsstraet, Huijdevettersstraet, Meire Brug, Eijermerkt, Melkmerkt, Kaesruije, Groote Merkt voorbij het stadhuijs, hun vergeleijde naer de Cathedraele kerk, alwaer de seer eerweerdige en Edele heeren Deken en Canoniken van het Capittel, alsook het Magistraet hun inhaelden en wird verwillekomt door den Eerw. en Edele heere Josephus Franciscus Engelbertus Werbrouck, Doctor in de H. Godtsgeleerdheijd, Deken van hetselve Capittel, als onsen Bisschop

nog afwesig is op 't souvereijn congres der vereenigde Belgische staeten. Dan sig geplaetst hebbende op een knielbank in den Choor naest den kant van het Evangelie, wird door den selven heere Deken opgeheven en begonst den *Te Deum*, gesongen in 't schoonste musiek met ontrent 70 musikanten, soo stemmen als alle soorten van instrumenten. Boven den ingang der Choor op 't oxael, was een standbeeld, verbeeldende de Religie, houdende het Cruijs tot steun met de slinke hand en kroonende met de regte het borstbeeld van den Volmagtigden Agent, waernevens den Brabantschen Leeuw, vasthoudende met den regten klauw de standaert van vrijheijd, en onder den slinken den Romijnschen bondel van het Borgerlijk Oppergezag, de roede van Mercurius, etc., alsook den hoorne van overvloed. Den leeuw aen de slinker sijde steunende tegen het grondvlak van een antieke colom, houd vast met den regten klauw een witte rolle opgerolt papier, waerop staet: La Joyeuse Entrée, en in de slinke het blank sweerd als voorvechtster der Blijde Inkomste en van 's Lands grondwetten, dus vertrappende met de agterste klauwen eenen hoop afgeschafte en verworpene schriften of druksels der dwingelandige Nieuwigheden onder dit zinnebeeld stond:

> quam bene religio Henricum, bene grata coronat *Hencico dum stat Vindice tuta Fides!*

Leeger stond:

> H.C.N. Van der Noot
> Equiti, Jurisperito
> Prudenti, Forti, Strenuo
> Belgicae Catholicae feliciter
> Foederatae
> Liberatori
> Quod
> Sacram Religionem Antiquae Patriae
> Jura, Populi Felicitatem

Vindicavit, reduxit, stabilivit.
S.P.Q.A.
III kal. Mart. MDCCXC.

Uijt de kerk vergelijd naer het stadhuijs wird aen hem opgedraegen den wijn van eere.

Is na middag met den heere Staets Secretaris en voorde genoodigde daer toe ter maeltijd onthaeld op de groote Staete kamer. en Eerweerdigen Pater Josepbus Tourbe, Beggaerd, ook genoodigt, heeft hun een Latijns Lof en Dankschrift opgedraegen, voor titel voerende '*Oliva Pacis*', den Olijf van Vrede.

Te midden van de groote merkt was opgerigt den standaert op het punt bekroond met den hoed der vrijheijd, voerende op het vlag langs d'eene sijde het afbeeldsel van O.L. Vrouwe, patroonesse deser stad, en langs d'andere sijde de wapenen van Brabant.

Hij verscheen om 7 uren in het groot Concert in de Tappesiers pand; s' avonds was het stadhuijs behangen sijnde met rooden Baeij, verligt met witte flambeeuwen, gelijk ook de geheele stad, onder het geluij van alle de klokken, en spelen van den Beijaerd, en het vivat geroep van het volk, vele dansende onder den standaert van vrijheijd; vele cloosters en borgershuijsen waren opgesiert, met cromia behangen, met een woord de geheele stad was schier in 't ligt.

Savonds om 10 uren besogt hij de Camers der drij hoofdambachten, met den heere Staetssecretaris bij wie hij logeerde, eerst de Meersch op de merkt, dan de Schippers agter 't stadhuijs en dan daer nae de Bereijders wederom op de merkt, aen elke van dese kamers stak een wit vendel uijt voerende de wapen van Brabant, die van dese stad en het teeken van ieder hoofdambacht, op de hoeken en voorde ciraden met dit

onderschrift: *Religie en Vrijheijd herstelt 24 October 1789*.(1)

(1) NOTA: Hier bij voegt schrijver: 1° een nummer van de Gazette van Antwerpen 1790. N° 18. ('t Antwerpen, B. Joannes Henricus van Soest).

2° een vers opgedraegen aen H.C.N. van der Noot en P.S. van Eupen, door de Volontairen en Borgerije van Antwerpen.

3° volgende bladzijde in ander schrift:
'De ses geswoorne gilden deser stad waeren van 's morgens ten negen ure vergaedert voor hunne respectieve kamers te weten de dienende Dekens ende voordere van den dienenden Eede van elke gilde met alle de waekende mannen in volle wapens.
Naer ieder der zelve waeren gerangeert de respectieve oude dekens met hunne tabbaerden ende distinctieve teekenen van hunne gilde voor de welcke gedraegen wierden de tortsen versiert met lauwertack ende de wapens van Brabant ende van S.E. van der Noot, de tortsdraegers waeren alle uijtgedost in nieuwe kleederen van coleuren van Brabant, en gemaekt op de forme van den ouden tijd. Deselve alsoo gerangeert zijnde, trocken omtrent den 10 uren van de Groote Merkt in het beste ordre, voorgestapt door Jon^r Josepbus Albertus Lunden oud borgemeester ende Erfhooftman van de gilde van den jongen handboge, tevens Nicolaus Franssen ende Joannes Franciscus Bex, oude Dekens van de Gilde van den ouden voetboge, specialijck gecommitteert om de verlosser van het Vaderland uijt den naem van de ses gilden te complimenteren ende te verwillekommen, de welcke gemarcheert zijnde tot aen de barriere buijten de St Joris poorte, hebben daer halte gehouden om de voors. roemwerdige verlossers aldaer af te wachten en in triumph binnen dese stad te vergeleijden.

De koetse genaedert zijnde tot ontrent dese stad alwaer de voors^e gilden gerangeert heeft, den voors^e Jon^r Josephus Albertus Lunden sigh naer de koetse van de voors^e onse verlossers vervoeght. Aldaer sijn de selve uijt de koetse gestapt ende den voregemelden Jon^r J.A. Lunden heeft aen de zelve gedaen, een welgepaste redenvoeringe ende de gilden onder de hooge bescherminge van de doorluchtige verlossers van 't Vaderland bevolen, de welke de zelve seer goed jonstiglijk hebben gelieven te beantwoorden.
Daer naer de voergemelde verlossers wederom in de koetse gegaen zijnde, zijn de zelve gilden in het voors^e ordere afgemarcheert. De oude Dekens begaven hun voor ende benevens de koetse met brandende witte flambeeuwen en hebben de voors^e verlossers langhs den grooten tour vergeleijd tot in de cathedrale kerke, alwaer den Te Deum gesongen is ende de oude dekens met brandende flambeeuwen de verloossers vergeleijd tot op den stadhuijse, alwaer, etc.
Aen den Heere
Mijnheer
H.C.N. VAN DER NOOT
Volmagtigden Agent van het volk van Brabant
En den Zeer Eerw. Heere
Mijnheer
P.S. VAN EUPEN
Secretaris van den Staet
der Vereenigde Staeten van de Belgische Provincien.
Naer de gelukkige omwenteling van onzen Lande, de stad van Antwerpen met hunne Tegenwoordigheijd vereerende op 27 Febr. 1790.

Toen Brabands Regt en Wet voor d'Overmagt moest wijken
Van een' ontaerden Vorst; toen op onz' Borger-lijken
De trotse Dwing'landij haer Vaendel had geplant,
Bood g'U tot offer aen voor 't kwijnend Vaderland.
Gehaet, misagt, vervolgt door slaefsche huerelingen
Op moord en brand verhit, ontsnapt aen dronke klingen
Van schuldelooze bloed, verhard in ramp en smert,
Ontvonkt' ge 't Vrijheijds Vuer in 't edelmoedig hert
Van onze Borgerij en Brabants helde Zielen,

Die G'op een' wenk alleen op Bato's grond deed krielen,
Daer d'onschuld in den nood haer eersten schuijlhoek vond,
Wijl 't bulderend' geweld zijn' snelle blixems zond
Van Caesars ijz'ren troon, op onz' verdrukte Staeten;
Uw edel Voorbeeld deed en Land en Goed verlaeten
Aen vrome Jongheijd, die voor hartsteên en Altaer
De dood in d'oogen liep en spotte met 't gevaer,
't Geen hun alom bedreeg. Ontwrongen uijt de klauwen
Van Wangunst, list en vraek, zag 't Neerland U ontvouwen
Die woeste wetenschap, dit rijp en goed beleijd,
Waer op den Grond-steen van onz' Onafhang'lijkheijd,
Naer zooveel zorg en leet, en tegenspoed en rampen,
Nog heden is gebouwt; (hier op gaet d'afgunst stampen
Van spijt en razernij) Wij zeggen 't andermael
Dat men aen U, voór al, den dierb'ren Zege-prael
Van onze Vrijheijd, van onz' reeds verreeze Wetten
Met recht verschuldigt is; geen' haetelijke smetten
Van vuijle trouw'loosheijd aen 't Welzijn van den Staet,
Van Nijd, Ondankbaerheijd, besmettend' eijge-baet,
Zijn op de blanke borst van onze Maegd te vinden.
Wij blijven aengekleeft aen waer', opregte Vrinden
Van Godsdienst, Vaderland; geen nieuwgezintheijd is
Met onze zuijv're vreugd en teer erkentenis
Gemengelt. Neen voónvaer; ô nooijt volpreeze Vad'ren!
Wij deijlen med'uw lot zoo lang er bloed in d'ad'ren
Van onze Borgerij voor *Godt* en *Vaderland*
En *Waere Vrijheijd* vloeijt. Uw' eer-zuijl blijft geplant
In dankb're herten van getrouw' Antwerpenaeren.
Zijt will'kom in den schoot der Vaederlandsche schaeren!
Wij zeeg'nen den dag, den lang gewenschten stond,
Den schoonsten, die de Zonn' ooijt uijt den Hemel zond.
Daer wij U moogen zien naer zoo veel onweêr-vlaegen
Met eer-olijf omkranst, in onze mueren draegen
Genoegen, Vreugd en Rust aen g'heel de Borgerij,
Geen naere kinder-klagt, geen schorre veld-geschrij
Dreunt haer in d'ooren meer. Geen roode krijgs-banieren
Ziet Scaldis aen zijn' Zoom op Alba's Vesten zwieren;
Hoe wel den vijand schuijlt op 't wel bewalt Casteel.
Zijn' Wapens zijn geboeijt, wel haest neemt hij ook deel
In 't waere lands geluk ten dienst van vrije Staeten.
Triumph! Wij zijn voldaen; van vreugden uijtgelaeten,
Nu w'onz' Verlossers zien, Beschermers van ons Regt.
Aen wie d'erkentenis ons hert heeft vastgelegd;
Verlossers, zeggen Wij, op wie Wij heden roemen;
Onz' dankb're nakoomst zal U ook Verlossers noemen
En Steun-pilaeren van het Vaderlands geluk.
Eer hakt het klievend' stael ons alle stuk aen stuk,
Eer zult G'Ons op de Wal grootmoedig neêr zien sneêven,
En tusschen 't snorrend lood den laetsten dood-snik geêven
Eer ons d'ondankbaerheijd, die met verdiensten spot,
Het voorbeeld volgen doet van 't *haetelijke rot*,
't Geen nog met Borger-bloed zijn Eer-zugt wilt verzaeden,
En zijn beschermers doemt met all' hunn' helde-daeden.
O neên, Vad'ren neên, vrees hier geen gevaer;
Gij kent de dapperheijd van den Antwerpenaer.
Zijn aerd, zijn goede trouw', hij kan geen weldoen haeten,
't Geheugt U hoe wel eer voor zijn' gevlugte Staeten,
De bloem der jongheijd, jae; onz' grijze borgerij
Nae 't slagveld henen vloog, den sabel aen de zij.

28 Feb. Sanderdags wezende Sondag, om 9 uren smorgens, nae de Misse te hebben gehoort in de Cathedraele, hebben gemelde twee heeren sig ingeteekent, in het Artsbroederschap van 't Alderheijligste Sacrament des Autaers in de selve kerke op den konstrijken Boek. De Capiteijnen der Borgerlijke wagten kwamen hem ook complimenteeren, gelijk ook meer persoonen deser stad; hij ging tegen den noen met den heere Staets Secretaris na 't Comité op de Brabantsche korenmarkt, vandaer naer 't clooster der Annuntiaten, alwaer het Arsenael is, vanwaer sij een besoek gingen doen bij de Capucienerssen welkers geestelijken Directeur den Heere Van Eupen altijd geweest heeft, en gingen dan het noenmael nemen bij Jonff^e^ de weduwe Mathias S. Van Eupen, moeder van den heere Secretaris van Staet, woonnende aen den Drijhoek.

Voor het vertrek van dese twee heeren kwamen de Capiteijnen van onse Vrijwilligers bovengenoemt behalven die de wagt hadden, hunne Compagnien in order stellen in de St Joris Poortstraet, en voorder in de straet de drij compagnien van de Landstrouppen der Capiteijnen van den Abeele, van Grimberghe en Kresta die in de Victorinnen ligt; om 5 uren trokken de ses gilden wederom buijten de stad in volle wapens met hunne tortsen, hebbende aen 't hoofd den oud borgermeester Jon^r^ Jos. Alb. Lunden als Hoofdman, die wirden gevolgt door Jon^r^ J. Lunden de Laekene, aen 't hoofd van een detachement der Antwerpsche Dragonders, met den genoemden Postmeester Wouters, oud Deken der Bereijders, de Brusselsche Dragonders bij de koetse, en vertrokken om half zes uren savonds naer Mechelen

Herdenk, hoe zij voor U en 's lands geschonde Regten
Blijmoedig zijn gesneevt in d'heetste Krijgs-gevegten;
Getuijg het Turenhout, getuijg hunn' Leeuwen-moed;
Getuijg het rugbaer Gend wat plasschen Helden-bloed
Geborrelt uijt hunn' Wond g'op uwe straet zaegt stroomen;
Getuijg hoe weijnig sij het zwaerd en kogels schroomen
Wanneer den Godtsdienst, nog gestaêg hunn' diersten pand,
Wanneer het hoog belang van 't lieve Vaderland
Hun bloed en leven eijscht... Ah! zagen zij hunn' Vad'ren
Vandaeg eens in triumph blijmoedig koomen naed'ren
Tot hunn' geboorte-stad, zij sprongen op van vreugd!
Te laet... zij zijn niet meer... de zuijv're heldendeugd
Met vrijheids liefde zit op bloeijend eer- laurieren
Te treuren aen hun graf en zal hunn' Naemen vieren
Zoo lang het Vaderland zijn lievelingen mint;
Hun voorbeeld is ons lief. Denk dat g'hier ook nog vind
Van 't zelve helden-zaed, 't geen voor onz' *egte Staeten*
Tot uwen dienst bereijd, zijn vader-stad zal laeten
En vliegen daer den NOOT onz' wap'nen roepen zal.
Beschermen Land en Recht is 't doelwit van ons al!
Dat nooijt de Tweedragt hier haer giftig zaed komt sprijden
Wee die onz' Eendragt kwetst! Wee die zich laet verleijden
Lafhertig omgekogt door Eerzugt, eijge baet,
En met de voeten treed de welvaert van den Staet!
Een hert, een ziel, een wensch zijn onze Eendragt-banden;
Voor 't dierbaer borger-recht met Wapenen in d'handen
Te waeken, is onz' pligt. Geen traiters! liever dood!
Getrouw aen Land en Staet en *Hendrik Van der Noot.*
Door de Volontairen en Borgerije
van Antwerpen.

om voorts te vertrekken naer Loven, om aldaer morgen bij te woonen, de misse van den H. Geest binnen de Collegiale kerke van St Pieter die aldaer

geschieden sal door Sijne Eminentie den Cardinael Artsbisschop van Mechelen, tot gelukkige heropeninge der studien in de vier faculteijten. Men hoorde wederom ten alle kanten herhaelen het vreugde geroep van ontelbaer menigte van volk. Vivat Van der Noot, Vivat van Eupen! Eenieder liep nog even sterk om dese kloekmoedige voorstaenders van onse wetten en van het gemeijne best, te sien vertrekken, die ons met liefde en vriendschap bejegenden.

Gister had er een courrier uijt 's Gravenhage depeches gebrogt aen den Volmagtigden Agent Jon[r] Hendrik van der Noot met de tijding der dood van den Keijser Josephus II, die op 20 deser smorgens half 6 uren tot Weenen overleden is, in den ouderdom van 48 jaeren, 11 maenden, 7 dagen.

Schrijver voegt volgend gedrukt stuk bij:

> Men kent altijd een Ketter al sprak hij de tael van eenen Engel, en al had hij de pen van eenen Seraphien, 't is dat hij contrarie is aen het zinnelijk Opperhoofd der heijlige Kerk den Paus van Roomen, of het H. Evangelie zoekt te verdraegen, want den H. Geest spreekt openlijk door den mond van den Apostel. Gal I. Cap. V. 8, is 't dat wij of eenen Engel uijt den Hemel u een ander Evangelie verkondigt als wij u verkondigt hebben, dat hij vervloekt zij zoo van gelijken is 't dat er iemand iet anders, in deze Nederlanden wilt inbrengen als onze Wetten ende Souvereijniteijt van de drij Staeten, dat hij vervloekt sij, maer den goeden Godt heeft ons verlost tot zoo ver, maer hij kan ons wederom overleveren, daerom die de zonde doet, is mede oorzaek van het vergoten en nog te vergieten bloed der Patriotten, laet ons dan afstant doen van alle zonden ende verergernis want hoe konnen wij Godt bewegen om onze gebeden te verhooren, is 't dat wij nae zoo vele

weldaeden hem nog blijven tergen wie zou niet gestoort zijn als men onze Staeten Van der Noot en Van Eupen hoorde veragten en met regt om dat Godt ons door hun verlost en geholpen heeft met hoe veel te meer regt tegen de zonden die Godt veragt die Heer van Hemel en aerde is, want alle zonde veragt Godt.

Uijt de Drukkerije van J.B. Carstiaenssens,
Boekdrukker en Verkooper bij den Oever.

Meert

2 Meert was 't Collegie op 't stadhuijs over eenen nieuwen voorstel wegens hunne Hoogmogenden heeren Staeten, welkers inhoud mij onbekent is.

Na middag is met de processie uijt St Jacobs kerk gesloten hunne Novene, waermede gingen de Eerw. Paters Capucienen, de Grouwsusters en andere geestelijken en eene menigte volk. Om 5 uren wird het lof daer gedaen door den Seer Eerw. heere Jos. Laenen, Deken der selve kerk, waernaer de processie ging langs de kerk daer het beeld van O.L. Vrouwe onder titel van bedrukte Moeder door vier canoniken wird rondgedraegen.

3 Meert arriveerden hier eene compagnie Patriotten komende van Lier, waervan Capiteijn is sekere Jacobus Millevois, fransman, maar inwoonder deser stad, trokken in het clooster der Carthuijsers, daer die van Cap^{n} Jacobus Leemans gelegen hebben, die nu tot Berchem of daer omtrent sijn gaen liggen.

4 Meert in 't vroeg ging de processie der Eerw. Paters Minimen langs den grooten Cirkel tot slot der negendagsche devotie, met het Broederschap van den H. Engelbewaerder, om dus met eendragtigheijd en vereenigde gebeden van den

Almogenden de bescherming van het vrije Vaderland af te smeken.

Aengesien de fusieken door onse ingesetenen in 9ber lest overgebrogt sijnde van het casteel waeren gehaelt, sag men hier aengeplakt bij waerschouwinge van 2 deser, wegens het Magistraet:

> ‘Dat op Donderdag 4 Meert 1790 - en volgende dagen, voormiddag van 9 tot 12 uren, en nanoens van 2 tot 5 uren, van stadtswegen sal gevaceert worden in desselfs magasijn, genoemt den Eeckhof, in de Cloosterstraet alhier, tot restitueren der geweiren en wapenen, dewelke aldaer in de maend November laestleden sijn ingebrogt geweest; sullende elken dag afgelevert worden 300 nombers, te weten 150 voormiddag, en 150 naer noen, te beginnen met N° 1.’

Dezen morgent om half 10 uren dede den Generael van Kleinberg met den Commandant Tine alhier de revue op de Brabantsche Koremerkt, van de vaderlandsche troupen, sig alhier bevindende. Gemelden generael was ten dien eijnde uijr het groote leger boven Namen alhier gearriveerd.

Sanderdags gingen sij de revues buijten dese stad tot Berchem en daer omtrent, als wanneer daer eene groote questie is voorgevallen onder de compagnie van Cap. Leijssens, jae het ging daer soo wijdt, dat sij den gemelden Generael hebben op de vlugt gejaegt, ik wete niet regt hoe desen voorval begonst is, want het wird verschillig vertelt. Men segt dat den Generael straf hadde gesproken omdat sij hunne geweiren niet suijverder houden, hadde ook sekeren Frans van Dael, gebortig deser stad, Corporael van gemelde compagnie in de hoofdwagt doen setten, en ook uijt gevallen tegen den Capiteijn; dit brogt groote opspraeke onder hun, soodanig dat sij hem op de vlugt hebben gedreven, schietende verscheijde

cogels naer hem, hij vlugte, misschien door verbaesdheijd, op Lier in plaets van op Mechelen, en voorts naer Brussel.

Capiteijn Leijssens heeft sig ook seffens naer Brussel begeven over dese saeken, dien op 8 deser weder arriveerde, mede brengende dat sulks daer seer hoog is opgenomen. Sij hadden ondertusschen den gemelden Corporael uijt 't Prison gehaelt en met eene karre naer de stad gebrogt rijdende met slaende trommel langs verscheijde straeten, roepende *vivat van Dael,* men wist hier niet wat sulks beduijde.

Daer was wegens de Staeten alhier aengeplakt de volgende waerschuwinge:

> ‘Iedereen wordt gewaerschouwt wegens mijne heeren die gedeputeerden, de Heeren Staeten van Brabant, dat de imposten ingevolge de consenten daer wegedraegen ende voltrokken den 13 Januarij 1790, 't seffens hebben plaets gehad en hebben moeten worden gelicht ende betaelt op de respectieve comptoiren alwaer de selve tevorens betaelt wirden. Actum Brussel 23 Februarij 1790. Ter ordonnantie geteekent Dejonge.’

Op de forte tegens St Michiels Bolwerk ende Schelde wird eene batterije gemaekt, en met canons beset.

Sondag 7 Meert begonsten de eiveraers van 't Broederschap der Christelijke leeringe in St Joris ook eene novene, gaende die dagen smorgens na de misse die te 6 uren begint, den weg om van 't H. Kruijs

De biddagen blijven voorddueren met groote godtsvrugtigheijd, sommige hernemen dan wederom hunne novenen om van den Almogenden de voorddueringe van sijnen genaedigen segen en noodsaekelijken bijstand afte smeeken.

Op 12 Meert en volgende dagen begonden de lidmaeten der gilden binnen dese stad op hunne kamers eenen nieuwen Eed te doen van hulde en trouwe aen de Drij Staeten representerende het volk van Brabant, siet hier degenen op 17 deser gedaen wird door die van St Sebastiaen geseijd den ouden Handboog. *(tekst ontbreekt).*

Daer wirden aen de hoofdwagt in St Michiels twee canons geplaetst. De wagten der vrijwilligers worden alle avonden bij beurt in goed order afgelost met schoon veld musiek, trommel en fluijt, te weten:

De compagnie van Leemans lost die van Devisser af, Leemans word afgelost door Beeckmans, Beeckmans door Van Dooren, Van Dooren door Leijssens, Leijssens door Molijn, Molijn door Devisser en soo voorts, sij vergaederen ten dien eijnde om 5 uren op de sodaliteijt der gewesen Jesuiten, marcheeren dan met hun spel over de Groote Merkt voor de wagt der gilden onder het Stadhuijs, langs de Hoogstraet naer de Abdije, daer de hoofdwagt blijft met den Capiteijn, eene wagt ten eijnden de Cloosterstraet tegen het Casteel met den 1^{on} Lieutenant, eene tweede verdeijlinge met den 3^{e} Lieutenant naer het Vlaeijhuijs, hoek der Munterstraet, eene andere divisie blijft op de sodaliteijt met den Sergeant, dog dese leste wagt is daer naer verandert en in Tappesierspand gestelt. Uijt dese wagten worden alle posten beset.

Het order der compagnien volgens rang van ouderdom is als volgt:

De eerste die Cap^{n} Leemans, 2^{e} Devisser die den voorrang aen Leemans gegeven heeft, 3^{e} Nicol. Beeckmans, 4^{e} Laurent Leijssens. 5^{e} Paulus Molijn, ende 6^{n} J.J. van Dooren. Jacob Ferd. van Schoonebeke, Cap^{n} Commandant heeft daer ook eene comp^{ie} opgeregt, maer die doen gene wagt.

Tenzelven dage, 12 deser, tegen den avond, sijn de soogenaemde Royalisten, anders geseijt fijgen, persoonen, die om hunne gesindheijd en andere oorsaeken seer sterk in den haet van het publiek sijnde, die op het casteel gevlugt waren, en sig onder de bescherming van het militair gestelt hadden, afgehaelt ten getalle van 12 in vier koetsen, wel beset met gewapende mannen, om alle desorders te voorkomen en hun van onheijlen te bevrijden, en soo naer Brussel, Loven, Thienen en Diest bij de Cellebroeders getransporteert om aldaer in bewaernis gehouden te worden. Onder dese is den Borgerm^{r} Torfs, den Procureur Frans Larrose, den Not. Jan Carel Dehaen en sijnen soon Carel, den boekdrukker E.M. Spanoghe, N. Pan of Louis Beke, lakenbereijder, den soo genaemden Baton Newhoff, De Cuijper, schrijver van den Markgrave, van Camp, twee van den Broeken van Lier en eenige andere daer mij de namen niet van bekent sijn.

Sondag 14 Meert smiddags om half een ure wird in de Abdije van St Michiels alhier onder het geluij der groote klok aengekondigt dat de hoogmogende heeren de Drij Staeten van Brabant den Eerw. heere Augustinus Pooters, gebortig deser stad, Licentiaat in de H. Godtsgeleerd der universiteijt van Loven, geweeze Lector, en nu eersten Provisor, benoemt hebben tot Abt der selve Abdije, in plaets van wijlen der Eerweersten heere Guillielmus Rosa, overleden 26 September 1786.

Sedert vandaeg wird de Croonenborg Poort wederom gesloten gehouden tot naerder order, hetwelk bij waerschouwinge van stads wegen bekent gemaekt wird.(1)

(1) *Schrijver voegt de volgende nota bij:* 11 Feb. Les commandants d'Anvers et de Lierre ont été requis, de faire partir pour l'armée les 8 pièces de canon, qui se trouvent à Anvers, et les 2 qui se trouvent à Lierre.
19 feb. 20 tonneaux de poudre, ainsi que de tous les canons de 3 à 6 de balle.
Le congres souverain écrit le 3 mars au Magistrat d'Anvers, afin qu'il envoie incessament à Namur de 1'artillerie d'Anvers.
Le 18 Mars la commission Militaire d'Anvers informe d'avoir envoijé le 18 Mars à Namur 3 de 6° et un canon de 12° et 100 balles de 6°.

Op 19 Meert smorgens sijn de vrouwspersoonen, op 't casteel gevlugt sijnde om redens als voorsijd, ook daer afgehaelt in drij koetsen en naer Brussel, Loven, etc. getransporteert, onder dese is de vrouw van den Borgerm^{r} Torfs met haere dogter, die tot Loven is, en de w^{e} Laureijssens met de kinders, de vrouw van Colin, de vrouw van Spanoghe, met de drij kinders.

Op 20 Meert kwamen er eenige Dragonders binnen de stad van de Comp^{ie} van den Kapiteijn Van der Doodt, gekleed in 't donkergroen met roode omslaegen.

Sondag 21 Meert is het nieuw vendel der Comp^{ie} (Borgercompagnie vrijwillige) van Laurentius Leijssens alhier in S. Caroli kerk, gewijd door den heere Choordeken. Dit vendel is seer fraaij geschildert op sijde pequin, hebbende langs d'eene sijde de wapen van Brabant met de teekens van vrijheijd, eendragt en geloof, langs d'ander sijde die der stad Antwerpen, met dit geschrift aen den eenen kant:

Amor Patria.

d'ander sijde:

Hanc tuemur[(2)]

(2) Schrijver heeft in zijn handschrift een teekening van het wapen opgenomen.

Dit vaendel is aen de Compagnie vereert door den heere Joannes Josephus Bruers, Priester en Capelaen der Cathedraele, uijt den naeme van goed geintentionneerden, op condictien begrepen in acte op 20 der selve maend, voor den nots. G.N. Schepens, daer over gepasseert, waerinne staet dat sij het selve sullen mogen gebruijken dog sonder eenigen eijgendom, alsoo, ingevalle de compagnie soude komen te niet te gaen, het selve alsdan moet ter hand gesteld worden aen den heere Pastor en kerkm^{r} op het casteel om het in de kerke aldaer te plaetsen nevens den hoogen autaer of elders, mits bespreek dat, ingevalle de Comp^{ie} naermaels wirde opgeregt het selve hun alsdan wederom sal gegeven worden, alle hetwelk den Eerw. heere pastor en kerkm^{r} hebben aenvaerd.

Op 22 Meert snoenens quam er een comp^{ie} voetvolk in, gekleed in 't blauw met roode omslaegen, na middag volgde er nog eene andere, buijten liggen er ook nog eene nieuwelings gearriveert.

Vandaeg was 't collegie, de hooftleden der Poorterije waren na middag op 't stadhuijs ontboden; hun wird bevolen van aen de stadtspoorten mede de wagt te houden om de passen van de in en uijt gaende lieden te ondersoeken; en die daervan onvoorsien sijn of geene behoorlijke en hebben te arresteren, en naer 't comité te doen brengen, aengesien er seer veel vremd volk in de stad loopt, hetgene ongerustigheijd bij brengt, te meer alsoo het soo digt bij de overgeving van 't Casteel naerdert.

Desen namiddag heeft den heere Choordeken der Cathedraele in de kerk van den H. Carolus Borromeus, plegtiglijk ingewijd twee nieuwe vaendels; een der Borgercompagnie Vrijwilligers van dh^{r} Paulus Molijn, Capiteijn, konstrijk ge-

borduert voerende het wapen van Brabant in sijne couleuren en metaelen en verciert met olijftakken, en voerende op de andere sijde ook op een swert veld dees sinspreuk in goude hoofdletteren:

D.
Virginis ope
Civium Saluti

Het ander voor de Borgercompagnie van vrijwilligers van D'heer Cap. Nicol. F.J. Beeckmans, gelijk aen het voorgaende, maer dese sinspreuk:

Religio et Patria.(1)

Na die plechtigheijd wirden die vaendels door de respectieve vaendriks, te weten Jon^{r} Joan. Andr. Edouardus Seijtier, heer van Merchtem van de eerstgenoemde, en Cornelis Wouters, van de tweeden gedraegen, met de gemelde compagnien in volle wapens met groot veld muziek langs verscheijden straeten deser stad, naer de Cloosterstraet, als wanneer de eerste compagnie op de wagt trok, en de andere afmarscheerde, alles onder grooten toeloop van volk.

Op 23 der selve maend Meert heeft den Edele Heere Carol. Bernard. J.G. Graeve van de Werve, lid van den Edelen Staet deser provincie, als graeve van Vorsselaer, gedeputeerde wegens hun Hoogmogenden de drij Staeten van Brabant, de Weth deser stad vernieuwt, gedaen bij meerderheijd van stemmen van de drij leden deser stad, dewelke hunnen keus reeds om half 5 uren hadden volbrogt, te weten:

9 uijt het tegenwoordig magistraet en 9 uijt 18 nieuwe, als volgt:

(1) (dat Beeckmans moet voor Mollijn staen) *(Randschrift)*.

Schepenen:

Uit het oude Magistraet: Jonk^{r} Joan Baptis Cornelissen, oud Borgerm^{r}.

Mr Cornelius Kannekens.

Jon^{r} Jacobus Della Faille, oud Borgerm^{r}.

Jon^{r} Joan. Carol. Delabistrate.

Jon^{r} Joan. Bapt. Dellafaille de Waerloos.

Jon^{r} Joan. Ghil. De Hornes.

Jon^{r} Jacobus Jos. Henricus Borrekens, Riddere.

Mr Carolus Monteijremar.

Jon^{r} Joannes Frans Vermoelen.

Nieuwe schepenen:

Mr Henricus Legrelle

Mr Joannes van Dun.

Jon^{r} Josephus Van Praet.

Dominicus Diercxsens.

J^{r} Joannes Bapt. Grave De Baillet.

Mr Bernardus Petrus Devisser.

Joannes Paulus Verdussen. (in de Lieuw, Kammetstraet).

Jon^{r} Norbert Louis Dewael (dese heeft sijn demissie in 88 bekomen).

Randschrift: Jon^{r} Jos. Cornelissen is overleden 30 jan. 1792.

Des avonds om 7 uren hebben de voors^{e} Schepenen in het Collegie vergaedert sijnde, den eed gedaen in handen van den gemelden gedeputeerden, in de tegenwoordigheijd van eene menigte Borgers en ingeseten aen wie, en aen alle andere ingesetenen, desen nieuwen keus grootelijks behaegde.

Den zelven avond hebben dezelve leden voortgegaen tot den keus van Borgermeesters, waertoe verkosen sijn, tot groot behagen van alle onse goede Borgers, te weten tot Buijten Borgermeester Jon^{r} Jacobus Abitius, Ridder Dellafaille en tot Binnen Borgermeester Jon^{r} Jac. Jos. Hyac. Borrekens, in plaets van desen nieuwen Buijten Borgermeester wird eijndelijk tot dienenden schepene verkosen D'W. koopman Henry

Simons van Eupen, broeder van den seer Eerw. heere P.S. van Eupen, kanonik, etc., hebbende de gemelde heeren eensgelijks den eed afgeleijd in handen en in de tegenwoordigheid als boven, onder toejuiginge van het volk, betuijgende hunne oprechte genegentheijd voor dese regeerders, en hoe seer desen nieuwen keus behaegde aen de goede ingesetenen.

De wijkmrs. continueren dit consulaet als ook de dekens; dog in plaetse van D'heere J.J. van Dun en Dominicus Diercxens die schepen geworden sijn, sijn voor hoofdlieden der Poorterije gekosen, de oude schepenen Jon^{r} Jos. Ant. Meijers en Jacobus Van de Werve.(1)

Den 27 Meert wirden de cleederen uijtgedeijlt aen de Vaderlandsche soldaeten van het Antwerps regiment, op de Brabantsche Koremerkt. Dese montuer bestaet in een blouw kleed met ligte blauwe omslaegen en roode kraeg, witte jup en broek.

Vandaeg en gister sijn er wel 48 wagens op 't casteel gebrogt om de goederen en bagagie der officiers en andere overste van daer te vervoeren.

Desen morgent vroeg is den seer Eerw. heere P.S. Van Eupen hier binnen gekomen gedeputeerd sijnde wegens het souvereijn Congres nopens het slegten van het casteel deser stad, te dien eijnde sag men van stadswegen in 't ligt verscheijnen en aengeplakt worden de volgende bekentmaekinge:

> ‘Op 't vertoog door mijne Heeren van 't Magistraet deser stad bij expresse deputatie tot het souvereijn Congres der vereenigde Belgische Staeten gedaen, als-

(1) *Hierbij voegt schrijver een gedrukt formulier gedateerd 19 Marst 1790:* ‘Voeu des chefs de Troupes et Corps Volontaires à Anvers, présenté à Messeigneurs les Etats de Brabant.’

mede op 't versoek van de heeren van de commissies der selve staeten, en van de Heeren Commandant en Capiteijnen der ses vrijwillige compagnien van ingesetenen deser stad, over de onrust van sommige persoonen nopens de slegtinge van 't Casteel alhier, hebben hunne Hoogmogende Heeren van 't gemeld souvereijn Congres, om alle twijfel des aengaende weg te nemen, goed gevonden naer dese stad te deputeeren den seer Eerw. Heere P.S. van Eupen, secretaris van Staet, den welken op heden aen mijne voors[e] Heeren in 't collegie schriftelijk heeft gegeven de volgende declaratie: Uijt kragte der autorisatie, uijtgedrukt in de Resolutia van 't Souvereijn Congres der vereenigde Belgische Staeten van 26 deser, soo verclaert den ondergeteekende Secretaris van Staet, uijt den naem van 't gemeld Congres, dat om te doen ophouden alle reden van ongerustheijd, die aen de inwoonderen van Antwerpen soude konnen overblijven nopens de aenstaende slegtinge van de vestingsbouwe of fortificatien van 't Casteel, dese sterkte sonder uijtstel langs den kant van de stad sal geslecht worden; maer terwijlen de oorlogs behoeften, op 't selve berustende, niet toelaten de slechtinge te beginnen soohaest het souvereijn Congres sulks wel wenscht, verclaert den ondergeteekenden, dat van den eersten April naestkomende onophoudelijk sal gewerkt worden tot opstellen van het ontwerp om dese slechtinge ten uijtvoer te brengen soo haest mogelijk sal sijn; en om dadelijke versekeringen te geven van dese resolutie van 't Souvereijn Congres, en om van nu af eenen bepaelden tijd vast te stellen, verclaert den ondergeteekenden, dat voor 24 Junij van desen jaere de

slechtinge van 't voornoemt Casteel sal begonst sijn; belovende den ondergeteekenden, dat, is 't saeken de omstandigheden toelaeten dit eerder in 't werk te leggen, den voorschreven tijd niet sal afgewagt worden, en dat de inwoonderen van Antwerpen ter uijtsluijtinge van alle andere tot dese slegtinge sullen worden te werk gestelt.
Gedaen tot Antwerpen den 27 Meert 1790. Onder stont: Ik aenveerde den tijd van 24 Junij toekomende en den geheelen inhoud van dese in den naem van 't souvereijn Congres, onderteekent: P.S. Van Eupen. Secret. van Staet.

Hebbende mijne gemelde heeren tot voldoeninge van alle ingesetenen deser stad noodig geoordeelt van dese Souvereijne Resolutie eeniegelijk te onderrichten.
Actum in Collegio hac 27 Martij 1790; geparaph. Borrekens. Onder. P. van Setter.'

De aenwinninge van ons Casteel sal eeuwiglijk te verwonderen sijn.

Maendag 29 Meert 1790 wesende den eersten dag der goede weke, wird de capitulatie aldaer gesloten en geteekent op 29 Januarij lestleden, alsdan gemeld, volbrogt door de besitneminge van die sterkte, - eene der vermaerdste vestingen van Europa, en die nu lestmael dese stad verscheijde mael had bedreijgt met de uijterste troupen, en onse inwoonders gebrogt in geduerigen angst en schrik. Om dan de ontruijminge te volbrengen sonder ontwijl, bleven onse vaderlandse trouppen in dese stad, voorsteden en dorpen, besonder naest het Casteel, en waren versterkt door meer andere te voet uijt

Brabant, alsook door de Dragonders van Loven. Den slinken kant was beset door de Vlaamsche troupen, langshenen den lande van Bornhem, Rupelmonde, Cruijbeke, de forten van het Vlaemshoofd, Liefkenshoek, en Lillo aen den Brabantschen kant.

Den Lieutenant Generael Baron de Schönfeld had onse vrijwillige Dragonders en Compagnien deser stad, aen 't hoofd hebbende Jon^{r} Josephus van Praet, Schepenen, gestelt aen de Brug der Poort van Secours, alsook de landstroupen. Vooraen de compagnien der Capiteijnen Phil. J.J. Leijssens, Jacq^{s} Leemans, Jan Corthals, van Grimberghe, van den Abeele, Kresta en Millevois, alle van het regiment van Antwerpen, daer de buijtenwerken van het Casteel afsluijten naest het Kiel. Den Drossaert van het Kiel D.W. Joan. Frans van der Straelen mijn vader, hadde ten dien eijnde en op 't versoek van het comité der vereenigde Belgische Staten alhier, de ingesetenen der omliggende dorpen drij a 4 mijlen in de ronde, die hunnen iever soo lang betoont hadden in 't helpen blokkeren van hetselve, bij advertentie aensogt om sig hier bij te voegen, om dus gesaementlijk de ruste te handhaeven. Dese laetste wel ten getalle van, soo men versekert, omtrent 5300 man, om half 7 uren in order gesteld en in twee divisien verdeijlt sijnde, de eene omtrent de Poorte van secours tegen de vaderlandsche troupen gestelt, aen 't hoofd hebbende voors^{e} Drossaert, de andere divisie besette den steenweg omtrent St Joris Poort en de werken tot bij de Herenthalsche vaerd, jae men rekende dat er saemen wel 10.000 man omtrent het Casteel in de wapens waren.

De voorbereijdsels binnen deese stad waren niet min voorsigtig aengeleijd. De Schutters Gilden, de Borgerlijke wagten en die der Wijken gingen al vroeg besetten de poorten en

hoofdwagten en patrouilleerden. De Dragonders compagnie van Loven was verdeijlt voor het stadhuijs, de hoofdwagt aen Tappesierspand, etc.; terwijl den Cap^{n} der selve N.J. van der Doodt, diende als adjudant bij den gemelden generael.

Omtrent 6 uren ging onse compagnie, te weten van Capiteijn Paulus Molijn, de wagt hebbende in de hoofdwagt in de abdije van St Michiels, naer de Brandwagt, tegen het Casteel, welke voorpost dan reeds naer 't Casteel was gegaen om de voorposten van en op 't casteel reeds in te nemen en de soldaeten af te lossen.

De commissarissen der Heeren Staten J.B. Grimmar en J.F. Ballieu hadden sig om 5 uren smorgens vervoegt naer het Casteel, om met den Commandant nog eenige schikkingen te maeken en bij gevolg der onderrigtinge door eerstgenoemden Commissaris gebrogt aen den Capiteijn Commandant der vrijwilligers, Jacobus F. van Hoorebeke aen de Schijn, marcheerden sij omtrent 7 uren tot aen den avancé van het Casteel; de poort wird om 7 uren geopend, de brugge neergelaeten, terstond wirden de hoofdwagt en andere posten door de onse, die van Cap. Molijn, afgelost, en dan onder geluij der klokken der Citadelle, marcheerden daer binnen in slagorder, met vliegende vaendels en slaende trommels, de ses vrijwillige Burgercompagnien der Capiteijnen: van Horebeke vooruijt, als avant-garde: 1° Leemans waeragter als vaendrik Jan Wouters, Wijkmeester met sijn vermaerd vaendel; Joannes Wouters, Dienende Wijckmeester ende eersten Vaendrick wiens vaendel het eerste heeft geweest van de Patriotten, 't welk 't eerst heeft gediend met het manifest te publiceren tot Hoogstraeten door d'heer Reijns, Dienende deken van de Meirs (Meersche) op 24 Octobris. *(hier als nota het vaandel:)* 2° Devisser; 3° Nicolaus Beeckmans; 4.

Laur. Leijssens; 5° het overig van de comp^{ie} van S. Molijn, daer ik onder was, en 6° de Jagers comp^{fe} van J.J. Van Dooren. Bij dese compagnien waren, om de eendragt te houden, eenige vrijwilligers van Loven, Brussel, Gend, Doornick en Naemen, uijtmaekende wel 1500 mannen of meer gevoegt. Agtervolgde nog de vrijwillige compagnie van Rupelmonde met vliegende vaendel en slaende trommel, hebbende aen 't hoofd den Capiteijn Everardus Seghers, greffier aldaer. Zoohaast de vijandelijke trouppen in vier verdeilingen langs de poort van secours het Casteel ontruijmden, gaf den vaendrik der Comp^{ie} van Leijssens, P.G. Seghers, het teeken waeijende sijn vaendel aan de toren boven de poort van O.L.V., en Carel Persoons, vrijwilliger, stak op dien toren de witte vlag uijt, onder de zegengalmen en vreugde teekens van ontelbaer volk op de plijn en Cloosterstraet aendringende.

Randschrift: Op de klokke in den toren boven de poort van O.L.V. staet: Joannes Lefever me fundit Antverpie 1670.

Het garnisoen dan bestaende in 't 3de bataillon van het regiment van Clairfaijt, 40 canoniers en eenige soldaeten van het regiment van Vierset, saemen over de duijsent man (: sonder nog wel dertig siekenen in het hospitael:) verdeijlt sijnde in vier divisien, die om 7 uren vervolgens afquamen in volle wapens met hunne 2 vendels, die sij terstond ter aerde staken, die de Capiteijnen Leijssens en Leemans vliegens aengrepen en aen den generael presenteerden, die hun de selve vereerden, en na dat de soldaeten hunne trommels en wapens hadden afgeleijd, die op karren wirden binnen gevoert (terwijl dat de krijgsgevangenen met menschlievendheid wirden behandelt) werden de soldaeten vergeleijd onder goed escorte,

te weten: de 1e divisie, eenige soldaeten van Clairfaijt en de canoniers, dese wird omtrent de Herenthalsche vaerd gebrogt; om half 8 quam de tweede divisie waermede onse vaderlandsche; troupen langs Berchem sijn vertrokken misschien naer Mechelen, Lier, Brussel; het quart voor 8 de 3de verdeijlinge dese sijn langs Boom geleijd, misschien naer Dendermonde en elders, de 4e en laetste quam eijndelijk om 8 uren sijnde soldaeten van Vierset, dese sijn met de 1e divisie ontrent 10 uren langs de Roode poort binnen dese stad gebrogt, sijnde ontrent 300 naer het Clooster der Facons door de boeren aen 't hoofd hebbende den Drossaert van Eeckeren Frans Hend. Beltons. Sij schenen alle verblijd, wirpen hunne casquetten rokken ende wapens af, roepende *vivat de Staeten, vivat van der Noot.*

Den Eerw. heere Jos. Ant. Macmahon Pastor van 't Casteel als nu weergekomen sijnde in sijne pastorije, waeruijt hij 9 November lest geweldiglijk was geset, en verdreven van 't Casteel, ontfing veele gelukbiedingen, jae wird met groote vrindschap en teerhartige liefde omhelst en van eenieder verwillekomt, begonst korts na 8 uren geassisteert van twee andere priesters den Te Deum Laudamus, die plegtig wird gesongen onder het orgelspel, met de Benedictie van het Alderheijligste Sacrament, den hoog- ende twee capelautaeren opgeciert en verligt sijnde.

Zoo hoogwigtig en bijna onschatbaer is de aenwinning van dese bijna onwinbaere sterkte, wiens vijf bolwerken beset stonden met canons, aubitsen en mortiers, alsook op de wallen naest de stad, jae eenen mortier 30 ponder op den toren der Cathedraele, als een canon van 24o waeragter de

spoosters(?) en werktuigen gereedstonden om geloijende ballen los te branden, volgens drijgementen van 4 9ber 1789. Het wapenhuijs en magasijnen sijn soo overvloedig voorsien dat het ongeloofbaer schijnt, jae wird wel op eenige milioenen gerekent.

Randschrift: Als men dit alles aenschouwde, dan moet men bekennen dat men ten onregte geen vreese heeft gehad van de bedrijgingen die ons soo dikwijls sijn gedaen geweest, men kan den Almogenden niet genoegsaem bedanken dat hij ons daervan op soo eene gelukkige wijse heeft verlost.(1)

Daer waren met onse Borger compagnien verscheijde vremde patriotten en persoonen, die daer gevangen hadden geseten ten tijde als het nog in de Oostenrijksche magt was, opgemarcheert, om de plaetsen en koten daer sij soo veel verdriet hadden geleden, nog eens te aenschouwen, dan sagen wij ook het calbos, die schrikkelijke onderaerdsche gevangenis, welkers koten te afgrijselijk sijn om op te denken, pijst dan eens hoe sij daer geseten hebben sonder zon of maen te sien, en vol ratten sijnde... Jae sulks ontstak soodanig de gemoederen, dat

(1) Hierbij zijn gevoegd: 1° de akte: '*Capitulation de la Citadelle d'Anvers*', met handschriftelijke besprekingen der verschillende punten;

2^{e} *Lijste* van het geschut, Krijgs-behoeftens en andere goederen van het geschut bevonden in 't Casteel van Antwerpen.

3° *Inventaire* de l'Artillerie. Munitions de Guerre et autres Effets d'Artillerie, qui se trouvent dans la Citadelle d'Anvers.

4° *Beschrijving op het in bezit* n*emen van het Casteel van Antwerpen*. Op de wijze: 'O kloeken Leeuw, regtzinnig Dier.'

5° *Lofgalm* op den kloeken moet der patriotten ende welpeijsende vaderlanders als ook op den schrik der zoogenaemde vijgen en de regtveerdige straffe der Traiters. Op de wijze: 'On doit soixante mille frans'.

nauwelijks desen grooten nomber van volk op 't Casteel gekomen was, of men sag verscheijde persoonen, die eertijds aldaer met onse gevangene Borgers en patriotten op een slegte wijse gehandeld hadden, uijt hunne huijsen haelen; onder andere: den Provost van het Calbos, wiens vrouw sij niet en vonden, die er anders het fatsoen soude van betaelt hebben, eenen schoenmaeker, en den hospes uijt het wijnhuijs, die in de gevangenis wirden geset. Eenen anderen herbergier in de Zon, die altijd seer tegen de patriotten geweest had, wird in de wagt gebrogt daer hij veel woorden maekte en in de gelaesen sloeg, dat den schildwagt op hem schoot, en wird aenstonts naer het hospitael gedraegen. Den Pater Vinck, predikheer van Lier, aldaer na de wegjaging van den Eerw, heere Pastor, al eenigen tijd den dienst gedaen hebbende, wird door de commissarissen behouden, en is sanderdags naer Lier vertrokken: jae het volk was op die persoonen so danig verbittert dat sij in groot gevaer waren, had het door goede voorsorg niet belet geweest.(1)

(1) *Hierbij voegt schrijver:* 1° een artiekel uit de Gazette: 'De Staeten van Vlaenderen beloven een Premie van honderd Patacons aen de gene, ofte den genen, die zal aenhouden en in gevangenisse bewegen den persoon van N. Vervisch, gewesen Capucijn, en in dit order genaemt geweest *Pater Auxilius*; hij houd zich op de prochie van Calloo en daer ontrent. 't Oirkonden als Raed-Pensionnaris.
Ond. J.F. Rohaert.

2 ° *(Geschreven)* Den Pensionnaris en Greffier Raepsaet, 22 8ber 89 door de militaire.
N. Vervisch, allias den berugten Auxilius ex capucien, door den keijser eens benoemt sijnde vicaris tot Beveren Dioc. van Gend en in 8ber Cappellaen militair tot Liefkenshoek, om aldaer ten ..... in dienst te wezen van de inwoonders en omliggende, maer de welpijsenden schouwen hem, willende geensints daer mede in eenige manier te doen hebben; den Keijser hadde aen hem toegeschikt een pensioen uijt de religiekas, het is desen die nu op 't Casteel den dienst wilde komen verrigten, maer 't is hem belet geworden.
Nadat den heere pastor verjaegt was, heeft den voormaligden religieus van Park Bogaerts den dienst aldaer gedaen, na hem opgemelden Capucien, dan sekeren minderbroeder van Luxembourg, en ten lesten Pater Vinck, Predikheer van Lier die gebleven is tot 29 Meert, dag der ontruijminge van die sterkte.
Daer was aenstaens op den muur der groote casernen geschreven dit volgende jaerschrift:
Den negentWIntIgst Van Meert Is het CasteeL geWILLIg oVergegeVen.

Ondertusschen marcheerden de compagnien der Capiteijnen van Hoorebeke, Leemans, Beeckmans en Leijssens van het Casteel naer de Cathedraele, alwaer om 11 uren den Te Deum Laudamus wird gesongen, opgeheven door den heere Choordeken, onder het geluij van alle de klokken deser stad, en ten bijwesen der heeren Canoniken en Magistraet, als ook van die van het Comité der Vereenigde Belgische Staeten, alles onder groeten toeloop van volk.

Capiteijn Van Dooren met sijne jaegers Comp[ie] vertrok snoenens, na aldaer door sijne musikanten een concert in 't midden van 't Casteel gegeven te hebben in groot veld musiek, naer huijs; maer de comp[ie] van Devisser met de onse van Molijn bleven op 't Casteel.

Namiddag reden op 't Casteel heer Jan van der Noot, broeder van Hendrik, benevens eenige heeren van 't Comité, dan sag men verscheijde officiers en andere overste van het garnisoen, voorsien van behoorlijke pasports, hun vertrek nemen, die door onse vrijwilligers goede rijse gewenst wirden; hunne meubelen en bagasjie wird ingepakt om mede maer Luxembourg te vervoeren.

De seven Borgercompagnien sullen dese sterkte blijven bewaeren tot dat de afbrekingen naest dese stad sal worden volvoerd.

Savonds wird de comp[ie] van Molijn die de wagt daer had gehad, afgelost door de comp[ie] van Devisser, Leemans en Van Horebeke, alhoewel die van Devisser den gantschen dag op 't Casteel gebleven waren.

Dese stad weergalmde door segenroepen en vreugde tot in den avond, wanneer een geselschap van musikanten schoone serenaden gaf voor het logement van den generael Baron De Schöenfelt. Dus eijndigde desen allerverbeugelijksten en gedenkwaerdigsten dag voor onse inwoonders.

Bij onse Lieve Vrouwe onder de poort was het volgende Cronica geplaetst, versiert met de wapens van Brabant en Antwerpen, en vastgehouden door twee engelen:

AUXILIatrIX Dat paCeM CIVIbUs.

Men sag aldaer verscheijde cronica tot gedagtenisse van die merkwaerdige geschiedenis:

Den negentWIntIgste Van Meert Is het Casteel geWILLIg oVergegeVen.
Den MIst Was geIyk In WinhoUt aLst Casteel Is oVerWonnen
Juvante Deo auxiliante Diva virgine Castellum obtinetur.

Sanderdags 30 Meert sag men op verscheijde plaetsen binnen dese stad, triumphstaeken geplant tot teeken van vreugd.

Seffens wird er begonst om de canons, mortiers, etc. van de wallen te voeren, en benevens die uijt het arsenael aldaer te transporteren naer het clooster der annunciaten alhier, dog

of het dan beter sal bewaert sijn als op eene soo sterke plaetse in magasijnen daertoe gemaekt.

Men sag ondertusschen alhier volgende briefkens aengeplakt:

Vivat van der Noot, vivat van Eupen!
'Die God verkooren heeft om ons te verlossen, dat hij bevestigd heeft door vele Mirakelen, dat aen al de wereld bekent is; niet tegenstaende vind men veele vergulde Ezels die de twee bovengenoemde Weerdige Mannen benijden, het is jammer dat die vergulde Ezels niet geweest en hebben ten tijde van Christus om te benijden en af te keuren dat hij geen geringe Visschers zoude gekoozen hebben voor Apostelen, mits zij willen wijzer zijn als God zelfs, als of den Rang de Wijsheid, den Edeldom het Verstand, het geld het Ligt gaf.
En of dat zij zig inbeelden dat als de Beurs en den Buijk verguld is, het verstand dan ook verguld moest wezen.
Degene die zeggen dat *Van der Noot* te veel met het Geestelijk aenhoud, gelijk tot Brussel, die toonen wel dat zij willen dat den Duijvel wederom de overhand zoude hebben.'

April

2 April is Jon^{r} van Cannart d'Hamale van Lier, Lieutenant der Vaderlandsche Dragonders alhier in arrest genomen; men segt bij hem gevonden te hebben verscheijden brieven raekende de verkeerde klik, en dat hij billietten uijt gaf om te teekenen in faveur van ons tegenpartije, hij is bij de Cellebroeders alhier benevens Jon^{r} Charles Vilain XIIII, broeder van den Hoog-Ballieu van Gend (savonds 22 Meert alhier in arrest genomen zijnde) en met eenen persoon den Hospis N.

Vleeschouwer uijt het somerhuijs aen de fonteijnen boven Villvorden, in bewaerenis geset, dog daer naer niet pligtig bevonden sijnde sijn alle losgelaeten. 't Was altijd niet waer daer men hun mede betigte, want alle die gearresteerde persoonen wirden daerna wederom in vrijheijd hersteld!

Op 3 April was er een soodanig gerugt in dese stad, dat er binnen Namen oneenigheden in het leger en onder ense vrijwilligers waren gestookt, door het gedrag van den generael van den Mersch, die met sijnen aenhang de gedeputeerden van het Souvereijn Congres in hegtenisse tot Namen heeft dorven houden, sulks was alhier op de hoeken der straeten aengeplakt.

Ten dien opsigte vertrokken er ten selven dage spoedig een deel der vaderlandsche troupen, namentlijk de compagnien van Philip J.J. Leijssens, Leemans, Corthals, van Grimberghe, van den Abeele en Kresta, van het regiment van Antwerpen, naer Namen, met een trijn van 50 à 60 canons, legerkisten, en wagens tot versterking van het groot leger, werwaerts den Lieut. generael Baron van Schöenfeld ten selven dage is vooruijtgetrokken. Den Lieut. Col[el] der artillerie Koelher Stocker, gewesenen adjudant van den vermaerden Generael Elliot, in de gedenkweerdige verdediging van Gibraltar, is met de opgenoemde artillerie en krijgsbehoeftens ook vertrokken.

Dese schielijke beweging brogt grooten indruk op de gemoederen van onse goede Borgers, en groote verbittering tegen den generael Van der Mersch, welker portraitten men aenstaens sag wegworpen, etc. Den heere P.S. Van Eupen schreef aen ons Comité den volgenden brief:

Aux Messieurs de la Commission des Etats établie

à Anvers.

Messieurs!

Je suis charmé du départ généreux de vos troupes Mr. Kennis les joindra demain à Louvain et distribuera à chacun des officiers leurs brevets, selon qu'ils l'ont désiré. Vous avez arrêté un troisième distributeur des imprimés incendiaires, et vous avez bien fait. L'intention du Congrès est que vous vous saisirez de tous ces envoyés étrangers qui se permettront des manèges semblables. Vous tiendrez en lieu de sûreté, ceux déjà contenus, jusqu'à nouvel ordre.

Le débordement des officiers du Namur est à son comble et Mr. le Général van der Meersch a écrit aux Etats de cette province que les démarches des officiers n'ont pas seulement été faites de sa connaissance, mais avec son approbation même, tout celà néanmoins ne doit pas vous intimider, à des grands maux, il faut des grands remèdes.

La province de Flandre par dépêche de hier, sollicite le Congrès, de s'y prendre avec toute la vigueur, dont il est capable, assurant que de toutes ses forces, elle concourrera à soutenir nos démarches et à rendre efficace les moiëns que nous croirons nécessaires.

Les Etats de Brabant et les autres, répètent les mêmes paroles et prouvent la même énergie, les troupes mêmes à Namur et aux environs sont en grande partie contre ces insurgens et pour mettre le comble à votre confiance, souvenez-vous de ces vers.

Savez-vous quel Heros vient à notre défence Quelle main frappe avec nous d'intelligence?

Le ciel .....

J'ai l'honneur d'être avec la plus juste considération

Messieurs!

Votre très humble serviteur, étoit signé: Van Eupen, Secretaire.
Bruxelles, ce 3 Avril 1790.

Op 5 April wird alhier ter puije afgecondigt de: ‘ordonnancie van de Drije Staeten representerende het volk van het Hertogdom van Brabant, van den 29 Meert 1790, aengaende de wederroepinge van eenige placcaerten, edicten ende ordonnantien’. Daerbij wirden te niet gedaen alle de voorgaende die contraire sijn soo aen den Godtsdienst als aen onse Constitutie en Privilegiën.
Hier volgen eenige druksels en notas:

1° *Waere Vaderlanders:* waeronder volgende geschreven nota: Uijt gegegeven door order van 't Groot Comité tot Brussel, 3 April 1790, naernoen; zijnde niet onderteekent om korthijts wille. De conspirairtie is nog bijtijds ontdekt geworden, zijnde de gemijnten standvastig gebleven aen 't Vaederland.

2° *Waerschouwing aen het Publiek* onderteekent dezen dertigsten Meert 1700 negentig. *(geschreven nota:* alhier aengeplakt 7 April 1790).

3° *Il se répand*... get.: Le Duc d'Ursel.

4° *Bekendmaekinge* actum den 13 April 1790. Ond. Joseph F. de Bast.

5° het wapen van Abt Poorters. (van St Michiels).

6° *geschreven nota:* ‘Comme l'évacuation de la Citadelle d'Anvers étoit révoquée en doute par les partisans de feu le Souverain Joseph, et de son dernier Gouvernement, et que leur fraction paroissoit tramer quelque complot contre les Etats, sous differens prétextes, ceux-ci ordonnent toutes précautions possibles contre les étrangers, vagabonds et gens sans aven, dont le nombre dennoit de l'ombrage aux environs d'Anvers: en conséquence on donna des hommés d'ordonnance tirés des volontaires ou du regiment d'Anvers à Mr Buijsen Hollandais réfugié, avec deux autres, arrivés de Bruxelles dimanche 28 Mars, la veille de l'évaucation de la Citadelle, mais on les laissa à leur logement gardés à vue jusqu'à leur départ. Ensuite on arrêta M. Vilain XIIII arrivé de Gand sous un autre nom, et reconnu par un Patriote: on le plaça en sûreté chez les Alexiens après avoir été gardé d'abord à l'abbaye de Saint Michel. On arrêta aussi Mr Canart, fils de Mr Canart de Wittegragt, citoyen de

Liere, et on le plaça également chez les Alexiens, tous reconnus pour des sujets fidèles et bons patriotes. Ce dernier fut décrié, comme un émissaire du parti aristocratique, pour recueillir des signatures contre les trois Etats de Braband, en Représentants du peuple, et pour opérer une contre révolution au moyen d'une assemblée nationale, ou un nouveau serment à la Nation en Souveraine, à l'effet de quoi une société dite patriotique avoit été d'abord érigée a Bruxelles, où plusieurs grands avoient pris parti.

J'ai vu la dépèche du sécretaire d'Etat van Eupen chez M^{r} van Hoorebeke, Capitaine commandant des volontaires d'Anvers, pour traiter les susdits arretés avec décence; quelque tems après l'évacuation de la Citadelle, exécutée lundi 29 Mars 1790, ils furent relachés sans faire bruit, ni leur apologie.

7° Den berugten Generael van der Meersch, ten eersten Commandant van het Patriotsche leger, afgezet van 't begin van April 1790, en in arrest gebrogt binnen de Citadelle van Antwerpen, met zijne vrouwe en hun zoontje, als ook met den Canonik de Broux, heeft hij alle mogelijke uijtvlugten gezogt, om zijne proces te ontgaen, en dus geexcipeerd op de benoemde regters, militaire van alle graed, en civile van de Raeden. Niettegenstaende dat hij was in doodelijken haet, heeft het Souvereijn Congres naukeuriglijk gezorgd, en bevoolen, om hem dag en nagt wel te bewaeken zonder hem leed te doen, waerom de volontairen van Antwerpen altijd sterke wagten hadden in de Citadelle. Eijndelijk zijne familie heeft een Memorie overgeleverd aen het Congres, en die ook ingediend met een request aen de Staeten van Vlaenderen, daer bij vertoonende eenigzins zijne gedaene diensten voor de vrijheijd, hoedanig zijne misdaeden ook zouden mogen worden bevonden, en daer bij voorwendende, dat zijne levensdagen in perijkel waeren in de Citadelle; is dien generael velttuijgmeester 's nagts van 10 tot 11 November door gehijme orders van het Congres uijt zijn arrest vervoerd in een koets bespannen met vier peerden in het Clooster der Cellebroeders tot Loven, ook in arrest daer gezet blijvende: zijn vrouw en zoontje zijn met hem vertrokken, maer den canonik de Broux is gezet bij de Cellebroeders tot Mechelen. De vrijwillige Dragonders van Antwerpen hebben hem geescorteerd en beschut van allen leed en gevaer van het gemeen volk, om hun te doen behandelen volgens regt.'

Vele soldaten krijgsgevangenen van het Casteel hebben reeds dienst genomen onder onse Vaderlandsche troupen.

De achtste Compagnie van het regiment van Antwerpen Capiteijn Jon^{r} Van der Noot wordt werkelijk voltallig gemaekt.

Op 14 April smorgens omtrent 8 uren is den Generael Van der Meersch door order van 't Congres van Brussel, in eene koets onder escort, hier aengevoert binnen ons Casteel met sijne huijsvrouw en een zoontien, en dienstboden om aldaer civiel arrest te houden, ingevolge de Resolutie van 't Souvereijn Congres van 13 April, op de Requisitie van de Drij Hoofdsteden deser provincie, logeren in het huijs van den gouverneur.

> Requisition des trois Chef-Villes du Duché de Brabant au Congrès Souverain.
> Les trois Chefs-Villes sur les ..... qui pourroient et qui arriveraient infailliblement si l'on prolongerait le séjour du général Van der Meersch en cette ville de Bruxelles, supplient le Congrès de vouloir le transporter incessament à la Citadelle d'Anvers. Bruxelles le 13 Avril 1790. Signés Le Comte Eugène de Limminghe pour la ville de Louvain, B. Janssens pour la ville de Louvain, L.J. Verreijcke pour la Nation de St. Jean à Bruxelles, J.F. Duvoter(?) Syndic de la Nation de St Jacques, N. Parijs. Syndic de la Nation de St. Nicolas, Egide Verbiest, Hoofd-Deken van het Bereijdersambacht van Antwerpen.
> Bij solutie van 't Congres van 13 April.

Den 15 April is den nieuwen Prelaet der Abdije van St. Michiels alhier den Eerw. Heere August Pooters geinstalleert; s'avonds wird er ten dien opsigte seer geviert in de Cloosterstraet, die fraeij verciert was, en daer veele pektonnen wirden gebrand.

Op 17 April om 11 uren smorgens vertrokken de leste troupen, omtrent 300 man, alhier nog zijnde van 't regiment van Antwerpen uijt de stad te weten, den Capiteijn Millevois

en Van Praet, naer het leger in het Luxembourgsch, mede leijdende de overige Oostenrijksche krijgsgevangenen. Sij hadden om 7 uren smorgens de misse gehoort in de kerk der Eerw^{e} P.P. Augustijnen, alsook eene christelijke onderwijsinge op de pligten van een vroom en kloekmoedig soldaet, soo in de ongeschonden trouwe, als in de goede seden en eerlijk gedrag: dese vermaeninge wird hun gedaen door den Eerw. Pater Ferdinandus Hellaert.

Niettegenstaende het vertrekken van dese troupen, moesten de verscheijde posten in dese stad beset blijven; maer aengesien sulks te lastig soude sijn, voor onse vrijwillige Borgercompagnien, waeren van stads wegen de Capiteijns van die comp^{ie} benevens de Wijkmeesters op 14 deser smorgens op 't stadhuijs ontboden, om over dit voorwerp eenige schikkingen te maeken. De vrijwillige der stadswijken wirden alsdan aensogt om tot onderstand te komen, om dus gesaementlijk te werken tot het gemijn best, die sulks seer geerne hebben toegestaen, en den selven avond hebben sij alreeds post gevat aen de Annuntiaten, en hoofdwagt in Tappesierspand, en ondersteunen ook de vrijwilligers op 't Casteel; sijnde alsnu gereguleert dat men alle 13 dagen maer eens moet optrekken in plaets van alle 6 dagen.

Den *17 April savonds* om 9 uren is den Eerw^{en}. heere Alexander De Broux, Canonik van Mechelen, secretaris van den generael Van der Meersch door order van 't Congres onder escort van eenen Lieutenant en twee volontairen van Brussel, in eene koets gebrogt binnen ons Casteel; logeert ook in het gewese gouverneursbuijs, bij den generael.

18 April. Volgens den Herderlijken brief van sijne Doorl. Hoogw. is op Sondag 18 deser in alle de kerken deser stad

gesongen eene solemneele Misse gevolgt door den lofsang Te Deum Laudamus, om den Almogenden te danken, dat hij soo goedjonstiglijk onse verlossing heeft uijtgemaekt, en voor de onschatbaere aenwinninge van ons Casteel. - Deze Misse wird verrigt in de Cathedraele om 11 uren door den Heere Choordeken ten bijwesen van Capittel en Magistraet in Corpora. Men sprak van geene kerkwijdinge nog kermis nu die wederom op den ouden voet sijn herstelt.

Na de eijndinge van de Misse en Te Deum in de kerke der Engelsche Carmelitersen in het Hopland alhier, ten 8 begonst sijnde, ging den Eerw^{e} Heere Pastor met eene religieuse van dit clooster, aengedreven sijnde door eenen godtsdienstigen iever voor de voortplanting van dit H. order en de vermenigvuldinge der goddelijke diensten en cloosterlijk leven, uit dit clooster, voorsiende sijnde van de noodige consenten, naer het clooster van het selver order tot Hoogstraeten, alwaer sig nog 3 religieusen en eenen priester, waerschijnlijk den Pastor, bij hun vervoegden, om gesaementlijk te vertrekken naer Amerika, om aldaer een clooster te stigten van dit order. Men versekert dat er reeds in die landstreek wel 30 dogters de wereld met haere ijdelbeijd verfoyende, door godtsdienstigheijd aengemoedigt, gereed sijn om sig met hun gesaementlijk te vervoegen, om alsoo in de eenigheid nagt en dag tot het eijnde huns levens, hunnen schepper en verlosser te dienen, hier op de aerde, om hem hiernaer voor alle eeuwigheid in den hemel te aenschouwen.

Vier religieuse Carmelitessen van Hoogstraeten en Antwerpen zijn op hun vertrek naer Marij-land in Noord-Amerika, alwaer sij gevraegt sijn voor de stigtinge van een clooster van hun order, en alwaer sij door verscheijde ieverige nieuwelingen, die hun onder de regels van S. Theresia willen be-

geven, worden verwagt. De Heeren Plunkets en Nihel, Engelsche Priesters, sijn gelast om met de gemelde religieusen over see te trekken, en den heer Carolle, die bestemd is tot de Bisschoppelijke weerdigheijd in Marij-land, is aen het hoofd van dese oprechtinge, waervan eenen ieverigen Rooms-Catholieken bijna alleen de kosten draegt.

Op Maendag 19 April was Breeden-Raed, en de leden van den selven wirden begiftigt met silveren medaillen, geslaegen wegens hunne hoogmogende Staeten der Vereenigde Provinciën, verciert langs de eene seijde met twee handen saemgevoegt uijt de wolken, en onderwaerts het helmet met olijf en palm tacken, sinnebeelden van eendragt, segenprael en openbaere rust met dit opschrift:

FIDES De trouwe en standvastigheijd van het
ET vaderlands krijgsvolk.
CONSTANTIA
PARII MILITIS.

Langs d'ander sijde bovenwaerts twee aeneengestrikte hoornen des overvloeds, en onderwaerts de standaerts en vaendels saemgevoegt door eenen lauwerkrans, met dit opschrift:

PAX Peijs en openbaere veijligheid.
ET
SECURITAS PUBLICA

Desen voormiddag gingen de Heeren Baron van Haveskerke, gedeputeerden van Vlaenderen op het Souvereijn Congres en P.S. van Eupen, Staetssecretaris van Brussel, reeds gearriveerd sijnde, binnen het Casteel besigtigen hoe den generael van der Mersch met sijne familie, alsook den Eerw^{en} Heere Canonik De Broux aldaer gelogeert sijn, met volle vrijheijd, van te gaen en te staen volgens gebefte binnen dese sterkte.

Den 19 April hebben J.B. Lammens, ruijter der vrijwilligers. Joachim Neijt, sergeant der Eerste comp[e] en J.B. Vispoel, vrijwilliger, uijt kragte der Resolutie van hunne hoogmogende van 17 deser, den generael van der Mersch, op ons Casteel besogt, in alle vrijheijd, en selfs afsonderlijk gesproken, alsook den Baron van Haveskerke, alsdan President van het Souvereijn Congres, P.S. van Eupen, secretaris van Staet, en twee leden van het Comité deser stad.

> Men segt dat den Secretaris P.S. van Eupen, op 19 April 1790, op 't Casteel bij den gnael Van der Mersch sijnde, soude geseijd hebben in presentie van den Baron van Haveskerke, President van 't Congres, dheer Dienen(?)... Canonik deser stad, lidt van de Comité deser stad, van den Heere J.B. Lammens, Joaehim Neijt en J.F. Vispoel, alle drij vrijwilligers van Gend, 'dat hij hem op sijn woort van eere versekerde, dat nog hij, nog eenig lid van 't Congres hem pligtig of bequaem kende tot eenig verraed; voordens dat hij sig weinig moest gelegen laeten aen laster schriften, van dewelke nog hij, nog Van der Noot selfs vrij was.' En nogtans word hij daer gehouden, waerover sterk gemurmureert word.

Daer wird alsdan gelaeden een convooij van canon ballen, cartasschen en cardoesen, dewelke dan sondags op ontrent 90 kassen en wagens sijn gesonden naer het leger, welkers voorposten in het Luxemburgsche sijn versterkt geworden.

Op 23 April sag men alhier op verscheijde plaetsen pasquillen aengeplakt en gestroeijt, betrekkelijk onderscheijde persoonen deser stad, ten eijnde van sig weg te maeken tegen 15 Meij aenstaende; daer was ook groote murmuratie onder de gemeijnte, dat de verwoestinge van ons Casteel nog niet begonst wird. Daer was door een groot getal van onse inwoonders geresolveerd van op 26 deser de slegtinge te gaen ondernemen, aen de halve maen, voor het kasteel, hetwelk ter kennisse van de weth gekomen is. Aenstaens wird er Col-

legie over gehouden, en de Pensionaris Cuijlen gecommiteert, om te gaen naer de herberge Den Steur, aen de Vismerkt, alwaer die resolutien genomen waeren, het volk gerust te stellen, en te vraegen wat hun versoek was. Ieder antwoorde de slegting van het Casteel. Hij sijde hun van sulks in geschrifte op te stellen en door hun onderteekent naer het Souvereijn Congres te senden, versoekende middelertiid dat een ieder gerust soude sijn.

Op 28 April wird er van stadswegen bekent gemaekt:

> '*Alsoo hunne hoogmogende Heeren van 't Souvereijn Congres der Vereenigde Belgische staeten,*
> aen het magistraet deser stad te kennen hebben gegeven, dat den Heere Lami aengestelt is als Directeur voor de Genie binnen de provincie van Brabant, in welke qualiteijt den gemelden Heere op Vrijdag 30 April 1790, sal beginnen met een honderd vijftig mannen de slegtinge van de voorwerken van 't Casteel alhier; en ter wijlen tot dit werk niet en sullen geemploijeert worden als ingesetenen der stad, alsdan sonder werk hun bevindende, soo is 't dat mijne heeren van 't Magistraet bij dese kenbaer maeken, dat alle persoonen, genegen sijnde hun tot dit werk aen te bieden ten loon van 12 stuijvers dags, hun op Donderdag 29 deser, van 9 tot 12 uren voornoen konnen presenteeren aen de heere commissarissen uijt de weth, de welke te dien eijnde op den Raedhuijse sullen vaceren.
> Actum in Collegio hac 28 Aprilis 1790 geparaph. Borrekens vt., onder. P. Van Setter.'
> *Hierbij gevoegd volgende nota's:*
> 1° 'Non obstant l'ordonnance des Etats, émanée au mois de mars 1790 à l'occasion du pillage, commis à Bruxelles le 15 à 16 du même mois, et la permission y prescrite de tuer les pillard, des pasquinades imprimées, affichées à la porte de l'église des récollets, et ailleurs, ordonnent en guise d'un arret, fait à l'assemblée supposée de ces zélateurs turbulens, à Mrs Norbert Bom, premier conseiller-pensionnaire, accusé d'avoir trempé dans le plan contre le tiers état, Pierre Joseph van Welhuijsen, accusé d'avoir été partisan de l'intendance, Constantin Marie Nanteuil, accusé d'avoir été Royaliste, et ci-devant Conseiller du nouveau tribunal en la

ville de Lierre, tous trois ainsi que Jean Baptiste Vereecken, avocats et ëchevins d'Anvers de la nouvelle Création, jusqu'au 23 Mars 1790, et le sieur van Veldriel, official au bureau d'impôt sur le vin, etc., et accusé d'y avoir prêté serment au dernier souverain, pour suppléer à un autre emploi au même bureau, après la cassation Etats etc. de Brabant le 18 juin 1789, de quitter la ville et même les provinces unies pour le 15 du Mai, sous des menaces violentes, et en mettant un prix sur leurs têtes ou personnes. M. Della Faille de Waerloos, faisant ia fonction d'écoutette, fit des enquêtes contre ces imprimés, comme contraires aux placards, relatifs à la librairie etc., neanmoins ces pasquinades et sommations furent renouvellées mardi 11 Mai, en y ajoutant le nommé Raeijmaekers, bourgeois, demeurant près de l'Eglise de St. Jacques, sous la dénomination de Conducteur, etc.
Or le 15 préfixé à leur exécution, se passa en repos, graces à la crainte inspirée par l'ordonnance susdite et aux volontaires et les gardes bourgeoises.

2° Was alhier aengeplakt op verscheijde plaetsen tusschen 22 en 23 April 1790:

Proemie

Alsoo wij in onse generaele vergaederinge gehouden op 30 Meert 1790 op het Casteel van Antwerpen goedgevonden hebben, gelijk wij goedvinden bij desen:

Ons te ontmaeken van diverse persoonen die bij ons en geheel de stad Antwerpen bekent sijn als vervolgers van 't gemeijn welsijn, te meer het ook sijn gevaerlijke persoonen, die zonder ophouden moeten vervolgd worden, te weten

Den Pensionnaris Bom, dien verraeder van ons alle;

Jos. van Welhuijsen, medehulper van d'intondentie, en bestierder van de *Gat-Kist*.

Const. M. Nanteuil, ieder kent hem wel, etc., etc., etc., etc.

Vereecken, intendent van Lier, groeten vriend van den gewesen Markgraef en besonderen medehelper van Torfs.

Ook den meijneedigen Controleur der gewezen Keijser franç. - Van Veldriel, sonder religie, etc.

Zoo hebben wij goedgevonden de bovengemelde persoonen, benevens die wij als landverraeders nog sullen konnen bevestigen, prise de Corps, tot hunnen last te geven en beloven ook aen al degene die diergelijke persoonen na 15 Meij toekomende in dese stad of binnen de Cuijpe van

Antwerpen sullen vinden en aen ons leveren een proemie van duijsent patacons, welke sij sullen konnen ontfangen bij den greffier Hennekin in de Wolstraet.
Vermeulen, dit Jan Frans. Secr.

Vrijdag 30 April smorgens om 6 uren waren de werkmannen versaemelt op de Borse, wirden van daer vergeleijt tot aen het voorhekken van 't Casteel, man voor man opgeroepen en aenstaens te werk gestelt aen de halve maen tusschen het Casteel en desselfs plijn naest de stad, met schuppen, hauweelen, bijlen, hakken, ijsere handboomen, hamers en kruijwagens; dus sag men met blijmoedigheid, en toejuijging van het volk de hand aen het werk slaen, onder danksegging voor de goedheijd Godts van die sterkte te sien wegbreken, slegten en kragteloos maeken.

Men sag aldaer op desen muer tot gedenkenis geschreven het volgende cronicum:
In Den Laetsten dag Van aprIl WirD aLbas sterCk geboUW VernIetIgt.

Vele van de besonderste inwoonders deser stad quamen daer een schup aerde af steken, om te seggen dat se mede gewerkt hadden waerdoor de werklieden veel drinkgeld kregen.

Meij

Tusschen 3 en 4 Meij smorgens om 3 uren was de weth vergaedert op 't stadhuijs, over een express decreet order hun wegens de Staeten toegekomen, ten laste van verscheijde persoonen binnen dese stad, den grave J.B. De Baillet, Schepene, bekleedende de plaets van Markgraeve, met den Schepene H. Legrelle en Vermoelen wirden gecommitteerd, om ondersoek te doen naer die persoonen, die afwezig waren;

maer die vonden niemand als uijtgenomen den advocaet Joannes Hubertus Bouhoulle, in de Jodestraet, die aenstaens opgeligt en bij de Cellebroeders ter bewaernis is gebrogt. In sijn huijs wird eene wagt van vrijwillige Borgers geleijd, en het comptoir wird toegesegelt. Ieder stond verwondert over desen voorval, waervan de redens ons teenemael onbekent sijn.

Daer sijn alreeds verscheijde religieusen die hunne cloosters en goederen hebben wederom gepretendeert; over dese saeken sijn vier commissarissen aengestelt, te weten den Cardinael Artsbisschop van Mechelen, den Prelaet van St Michiels, de Grave van Vorsselaer en den Deken van de Meersch Aug. Reijns. Alle welpeijsende verwagten hunne wederkomste met ongedult.

10 Meij wast breeden Raed:

In de *Maend Meij den 16* sloeg men in de Munte tot Brussel het eerste Staete geld, te weten, halve stuijvers, voerende langs d'eene sijde den Nederlandschen leeuw houdende in sijne klouwen den standaerd waerop staet den hoed der vrijheid, en langs d'ander sijde leest men: *ad usum foederati Belgii 1790,* daer naer heeft men vorder op de selve wijse aldaer geslaegen.

17 Meij om 2 uren na middag vertrok er een convoij van cardoesen en cardachen en andere krijgsbehoeften naer het leger, gelaeden sijnde op 25 karren.

19 Meij vervoegden den secretaris van Eupen met den advocaet de Lattre van Bergen sig op 't Casteel van den generael van der Mersch, die seer klaegde over de insulten der volontairen, sij beloofden het order hier in te stellen.

19 en 22 Meij was Breeden Raed, over den agterstel van

den XXsten penning van 1788, dog is nog niet geheel geconsenteert.

Op 20 Meij was er een deel jongers bij een geset aen het huijs van den Markgraeve Cuijlen in de Schuttershofstraet, sij waeren daer ingerockt meijnende de meubelen aldaer nog berustende aen stukken te slaegen, dog is belet geworden door eenige van onse vrijwilligers die sig aenstonds daer naer toe begaven en dien quaden hoop van daer verdreef. De vensters en gelaesen waeren van over lang jae sedert sijne vlugt al verbrijselt, nu heeft men die om alle voordere desorders te voorkomen met planken toegeslaegen.

> L'antipathie parmi les Royalistes et les Patriottes continua parmi les classes différentes surtout du menu peuple, sans connoitre au vrai les devoirs d'un habitant tranquille et utile à la Patrie, et sans respecter les obligations Chrétiennes et civiles de ne point calomnier, ni insulter. Le nommé van Sichene, hote à la Couronne près la potte de St Georges décrié en Royaliste opiniâtre, et son fils, ci-devant soldat autrichien, eûrent des querelles avec quelques Patriotes le 13 de Mai 1790, fête de l'ascension; la fin tragique fut après boire, qu'au soir un Patriote appelé Konings, reçut un point de couteau assez dangereux vers le coeur, et que van Schichene le père fut mis en prison civile vers les 9 à 10 heures du soir. Il fut remis en liberté: et cette querelle n'eût pas d'autres suites.
> Des turbulens secrets parurent encote exciter le menu peuple au pillage: Jeudi 20 Mai 1790 à midi des polissons ou petits garçons attaquèrent la maison vuide et abandonnée de M. Cuijlen Marckgraeve, rue de Schuttershofstraet, depuis le 24 octobre 1789; les vitres y étoient de tems en tems cassés par des pierres jetées: or un garçon y glissa par une fenêtre, et ouvrit la potte; les autres y entrèrent et firent des dégats aux meubles; les corps des volontaires y volèrent, arretèrent le pillage et en firent retirer les pillards sans coup férir. Les charpentiers de la ville refermèrent la potte et les fenètres de la maison afin d'empecher l'entrée par des barricades. Or le lendemain, vendredi, on trouva des pasquinades menaçantes, imprimées et affichées par tout, contre l'exbourgemaître Torfs et tous les soi-disant *vijgen* ou Royalistes et novateurs contre les Etats. On y nomma même *Mr Matthei*, Docteur médecin et Proffesseur actuel de chirurgie, établi du Magistrat, homme trop célèbre pour être à l'abri de l'envie. Le

bruit d'un échec, que les Patriotes avoient eu le 18 dans le Luxembourgeois; peut avoir remué les esprit, y jointe la nouvelle qu'on avoit pillé le 19 à Namur les Royalistes, qui avoient marqué leur partialité cruelle en riant de eet échec.

Snagts waeren hier op verscheijde plaetsen pasquillen aengeplakt om verscheijde persoonen, onder andere op den gewesen Borgermeester Torfs, die requeste aen onse Staeten heeft gepresenteert, ten eijnde van uijt sijne gevangenisse verlost te worden, met conclusie tot vergoedinge van de kosten, schaeden en intresten tot hiertoe geleden, het welk aen wethouderen deser stad ten adviese is gesonden om te overleggen binnen den 3den dage, en de grieven en beswaernissen ten sijnen laste daertegen over te geven.

S'anderdags sijn er wederom eenige canons naer 't leger gevoerd, alsook voorraed van krijgsbehoeften op Loven en elders.

25 Meij savonds wirden er eenige keijserlijke soldaeten van het regiment van Bender binnen dese stad gebrogt, van Mechelen, alwaer sij hadden bewaerd geweest, sij sijn hier in 't Facons clooster geleijd, en met eene wagt bewaerd.

Sanderdags quam hier van Brussel eene diviesie Belgische Dragonders, Colonel: den Baron van Eberstein.

26-27 Meij en volgende wirden de 7 vrijwillige Borgercompagnien binnen dese stad, wegens onse Staeten ieder met een silveren penninck begiftigt; de gilden hadden die alreeds bekomen, het sijn die penningen daer hier vore op 19 April van gesproken is.

Op 28 der selve maend Meij smorgens tusschen 8 à 9 uren

is onsen Bisschop binnen dese stad gecomen, wij hadden het geluk niet gehad hem hier te sien sedert het beginsel der revolutie.

Het was den selven dag Collegie over eene inschrijvinge voor canons, noodsaekelijk voor het vaderlands leger;

De oude canongieterije tot Mechelen is herstelt, en in de eerste geute sijn 8 canons seer wel gelukt, die agtervolgens worden uijtgeboord.

29 Meij heeft onsen Bisschop alhier Priesters, Diakens, etc. geweijd hetgene sedert langen tijd binen dese stad niet meer geschiet was.

Bij boden der Staeten de dato *29 Meij 1790*, aen het Magistraet deser stad gesonden, ware d'heeren Hennekin en Verbist gecommiteert om te confereeren en te saemen ten uijtvoer te brengen tot geweten, daer Staet tot het welzijn van den Lande, aengesien er een groot verraed op handen scheen te sijn. Denkende onder andere noodig te wesen dat op 't spoedigste alle suspecte persoonen worden aengehouden, en dat alle de goede ingesetenen souden sijn onder de wapens om af te weeren alle geweld, hetgene soude konnen worden gedaen en dat men ook soude konnen vaerdig houden eenige der kloekmoedigste vrijwillige om op het eerste versoek van 't Congres te konnen vertrekken naer de armée. Deselve waere daerbij voorder gecommiteert om ten platten lande eenstgelijks te nemen de noodige maetregels tot uijtwerking van 't gene voormeld, belastende alle officiere van justicie en policie aen dese onse gecommiteerden sterke hand te bieden en behulpsaem te wesen in alles hetgene sij sullen versoeken. Wij blijven etc.

Alsoo de weth deser stad wegens de hoogmogende heeren

Staeten van Brabant belast sijn te invigileren en selfs aen te houden alle suspecte persoonen, de welke eenige onderneminge oft hoegenaemde onderhandelingen hebben doen, nadeelig aen de vrijheijd en veijligheijd deser landen, heeft den Graeve De Baillet in qualiteijt als Markgraeve sive schouteth, met twee schepenen snagts alsdan Collegie sijnde tusschen 29 en 30 deser, ondersoek gedaen naer verscheijde ingesetenen deser stad, onder escort van onse vrijwilligers, en hebben verscheijde persoonen opgeligt, onder andere: den secretaris Louis Torfs, broeder van den gewesen Borgermeester, die op 't tuchthuijs is geleijd[1], N. Van Eeckhoven, coopman in seijen, N. Vermeulen op 't Zand, en andere, die bij de Cellebrooeders sijn geset, verscheijde andere waren afwesig.

De Borgers waren soo driftig om de persoonen eenigsints suspect of voor vijg bekent selfs te aprehenderen, dat, aengesien onse grondwetten uijtdrukkelijk medebrengen, dat, soo het straffen als aprehenderen van misdadige aen de Magistraeten en Rechters toebehoort, sulks van stadswegen wird verboden, maer integendeel wirden alle ingesetenen aensogt van aen 't officie sonder uijtstel kenbaer te maeken, die persoonen, de welke aen eenig verraed ofte andere hoedanige onderneminge, schaedelijk aen den lande, ofte nadeelig aen 't gemeijn welsijn, pligtig sijn ten eijnde deselve souden konnen gestraft worden als naer rechte.

30 Meij. Zoohaest de weth vernomen had, dat er tot Meenen en daer omtrent eenige geveijnsde patriotten en bedeckte vijanden van onse vrijheijd de wapenen hadden opgenomen tegen den Staet, om eene Contre Revolutie te beginnen, onder voorwendsel van den generael Van der Mersch te gaen ver-

(1) *Randschrift:* het tuchthuijs wird genaemt Prison Patriotiek.

lossen, hebben sij een groot deel van den nagt tusschen 29 en 30 Meij overgebrogt op 't Stadhuijs met die van het Comité des oorlogs alhier, ten eijnde van de noodige maetregels te nemen.

De Capiteijns der vrijwilligers met hunnen Commandant, de Dekens der gilden en de Wijkens begaven sig gewapent naer 't Stadhuijs; men sag desen nagt veele patrouillen, de wagten wirden versterkt soo aen de stadspoorten als aen 't wapenhuijs, men verdeijlde langs de stadswallen een groot getal gewapende vrijwilligers, om de muijtmaekers te ontfangen. Den volgenden dag wird de brugge der poorte van secours aen 't Casteel afgebroken, en twee forten dat is aen St Michiels Bolwerk en van St Laureijs wirden met canon voorsien, om alle geweld met geweld dapperlijk te keeren. De boeren der omliggende dorpen hebben sig gehaest om hen in de wapenen te begeven; dus heeft dese tijdinge wel eenen stond onrust veroorsaekt, maer geeft geene de minste agterdogt meer.

Ten selven dage wesende den feestdag der H. Drijvuldigheijd, gewoonlijk kermis, heeft men alhier processie van devotie gehouden.

Tegen den avond om 6 uren marcheerden de Capiteijnen Laurent Leijssen en J.J. van Dooren, aen het hoofd van ontrent 200 man van hunne vrijwillige Borgercompagnien met vliegende vaendel en slaende trommels, naer Loven en dan voorts op Namen ten dienste van het Vaderland.

31 Meij patrouillerden onse vrijwilligers en daer wirden er wederom eenige geaprehendeert, onder andere sekeren Vinckant die officier had geweest onder 't regiment van Prins de Ligne, dese wird bij de Celllebroeders geset.

Namiddag om 5 uren was 't Collgie op 't stadhuijs, de

compagnien van Leemans, Beeckmans, Molijn en Hoorebeeke waren op de Jesuitenplein in de wapens geroepen, die, tot 7 uren als wanneer het Collegie geeindigt was, onverigter saeke sijn gescheijden; die van het Corps van St Ivo of Practasijns ten jaere 1787 opgeset en in wesen geweest hebbende, wird van stadswegen versogt de poorten te besetten, daer was order van stadswegen van de valbruggen der stadspoorten op te trekken, tot alle versekeringe.

Sanderdags wird er wederom eene hoofdwagt gemaekt in de Tappesierspant van de Dragonders van Eberstein, dog duerden maer eenige dagen.

Het was andermael breeden Raed waerschijnlijk over den agterstel der XXste penningen van 1788.

31 Meij savons om 10 uren patrouilleerden men langs dese stad met schepenen, ondersoek doende bij verscheijde inwoonders als bij N. Coesemans in de Koeijpoortstraet, bij Vermeulen in 't Clapdorp, bij Koeijmans agter de Capucienen etc. om hunne gesintheijd, van over lang verdagt gehouden, en die alle afwesig waren, bij Coesemans wirden eenige papieren mede genomen.(1)

Junij

1 Juni wird collegialiter bekent gemaekt, dat er wegens het Souvereijn Congres een vaderlandsche inschrijving voor canons, tegen 30 Louis voor ieder metaele canon sesponder,

(1) Hierbij voegt schrijver: N° 44 van de ‘Gazette van Antwerpen’. Dijnsdag 1 Juni 1790.

wird voorgestelt, daertoe waren van stadswegen benoemt twee commissarissen uijt het Collegie, te weten de schepenen De la Bistrate en Le Grelle, dewelke alle dagen van 10 tot 12 uren sullen vaceren op het stadhuijs in de kleijn Staetekamer tot 15 deser, uijtgenamen sondags en s^{n} heijligdags.

2 Junij isser wederom een trijn van canons en van wagens met krijgsbehoeftens van hier afgevoert naer het leger; onder geleij van Dragonders van Eberstein.

De weth, siende den grooten iever der volontairen deser stad om te vertrekken naer het leger, willende voorsien in de bewaernisse deser stad, hebben volgens resolutie Collegiael van gister den Capiteijn Commandant van Hoorebeke aensogt van geene meerdere vrijwilligers te laeten vertrekken, als de 200 van de Capiteijnen Leijssens en van Dooren 30 Meij reeds vooruijt gemarcheert, en de 11 divisien de welke hun heden om 3 uren namiddag sijn opgevolgt, te weten: 1 van den Commandant van Hoorebeke, 1 van den Capiteijn Leemans, 4 van den Capiteijn De Visser, 1 van den Capiteijn Beeckmans, 3 van gemelden Capiteijn Leijssens, en 1 van den Capiteijn Molijn, hebbende aen het hoofd den Capiteijn F. De Visser, de andere divisien eenen Lieutenant, en te midden den Wijkmeester Jan Wouters met sijn konstrijk vaendel, waermede hij tegenwoordig is geweest in den slag van Turnhout, in de krijgstochten op Diest, Loven, Dinant, Namen, en het Casteel van Antwerpen. Dese divisien vertrokken seer moedig met vliegende vaendels en slaende trommels, met het veld musiek maekende saemen met de eerstgenoemden over de 560 man.

Donderdag 3 Junij. H. Sacramentsdag droeg onsen Bisschop het Venerabel in de processie, dewelke seer plegtig was

en met veel ligt vereert. Verscheijde ambachten en gilden hadden hunne tortsen seer schoon verciert en de Dragonders kostelijke nieuwe kleederen gemaekt. De voortduerende devotie binnen dese stad is seer groot, den Almogenden word onophoudelijk gebeden, om den segen en bijstand af te smeeken om te segepraelen over onse vijanden.

De parochien, abdijen en cloosters stellen bij beurten novenen in, gaen processie langs den grooten Cirkel der Cathedraele, die van St. Joris gingen onlangs s'avonds den weg om van het H. Cruijs, met soo gestigtige als vuerige gebeden vergeselt met 1.000^{e} menschen; nu gaen die van de Cathedraele, S Jacobs, de Beggaerden, etc., dan wederom andere, immers altijd isser de eene ofte de andere processie. Als de eene negendaegsche devotie geeijndigt is dan begint er wederom eene andere, het is hertroerig om te sien; sij gaen met vaenen, singende en lesende overluijd Litanien en gebeden; jae de devotie die men hier siet is onbeschrijfbaer, die processien worden gevolgt door duijsende menschen van alle staeten.

Sondag 6 Junij smorgens om 8 uren heeft onsen Bisschop in de Choor der kerke van de abdije van St Michiels alhier ingeweijd en gemeijtert den Eerweersten heere Augustinus Pooters, geboren binnen dese stad, Licenciaat in de H. Godtsgeleertheijd, gewesene lector, en provisor en nu Abt deser Abdije; alsmede den Eerweersten heere Joannes Staessins, lestmael pastor tot Velthoeven, als Abt der abdije van Postel; tot welke weerdigheden dese prelaeten waeren benoemt door de hoogmogende heeren de 3 Staeten van Brabant. De Eerw, heere Petrus van den Perre, Abt van St Salvator, geweijt, Peeter Pots alhier, en den Eerw. heere N. De With, Abt van Berne te Vilvoorden, hebben geassisteert in dese plegt, die met lof en dank volbrogt is tot blijdschap van alle waere vaderlanders en minnaers van de luijster der Nederlandsche kerk.

7 of 9 Junij sijn er wederom canons en wagens met krijgsbehoeftens van hier afgeveert naer het leger; en is *10 Junij* opgevolgt door eenen anderen onder geleij van vrijwillige Dragonders deser stad.

Den *9 Junij* was wegens de Commissie alhier, aen den generael Van der Mersch op het Casteel geinsinueert dat, ingevolge de resolutie van 't Congres van 7 deser, sijne domestieken, geene gemeijnschap met de Borgers alsdan mogten houden, dat sijnen cassier alsdaer moest blijven tot naerder order, die nogtans uijt sijn dienst was.

Den Baron de Nieuport, ingenieur generael, met den heere van Eupen, secretaris van Staet, hadden hier geweest om de gereedste middelen voor te stellen om het oud metael van de oude canons te verbesigen tot geute van nieuwe, die op 5 deser wederom vertrokken sijn naer Brussel.

Den 10 Junij na middag is het onbruijkbaer canon en metael van dese stad uijt den Eeckhof gehaelt wegens de Staeten, om het te verbesigen tot geute van nieuwe die het welsijn van het vaderland hoognoodig heeft, het was aen de leden deser stad gevraegt, die sulks geconsenteert hadden tot 36.000 Pd. uijtgenomen eenige Dekens die niet consenteren wilden, en misschien hadden sij reden, want alleen het canon word weggevoert, nogtans daer wird naer hun niet gesien, jae het wird met geweld daer uijt gehaelt, mede nemende ook al de goede stukken, dit geschiede nogtans onder escort van vrijwilligers; of sulks soo al recht is?

Daer was vandaeg eenen quaden roep in de stad, te weten dat er door onbekende persoonen vergift op de straeten souden gestroijt sijn, jae dat er al verscheijde kinderen van gestorven waren; ook dat sulks op verscheijde wijkpompen

soude gestort sijn, hetwelk groote ongerustheijd veroorsaekte, dat veele menschen van dat water niet durven gebruijken; dog men versekert ons dat alle die gerugten vals sijn. Zekeren inwoonder had alreeds daervan den naem gekregen, die in groot gevaer was, jae het gemeen wilde sijn huijs inloopen om te plunderen, maer is belet geworden, men had bij voorsorg daer eenige vaderlandsche soldaeten gestelt, om die onheijlen af te weren.

Dese stad word versterkt en in staet van tegenweer gestelt, of de muijtmaekers van ontrent Meenen, eens eenen aenval wilden waegen om den generael Van der Mersch te komen verlossen; op de vesten ontrent St Jorispoort en Kipdorppoort en Geusendrink worden sterke batterijen gemaekt en van de swaerste canons geplant, de wallen voorsien etc. Het Casteel is ook met canons beset even als de fort aen St Michiels en Laureijsfort; de forten van het Vlaamsch hoofd en Liefkenshoek waren wegen Vlaenderen ook in staet gestelt, soodat men hoopt dat alle quade aenslaegen ten allen kanten sullen vereijdelt worden.

Aen de Beggijnepoort had altijd eene wagt geweest misschien van twee keurlingen oude verslete mannen, dese wirden alsnu door negen man van de gilden afgelost, die de batterijen hier nevens bewaerden.

Op 10 Junij was het wederom Breeden Raed, waerschijnelijk over den agterstel der XXste penningen, alswanneer het 3de lid deser aen den vollen Breeden Raed heeft overgeleverd de volgende verbaden of doleantien:

> ‘De goede mannen van den Ambachte representeerende het 3de deser stads Drij Leden, verklaeren anandermael, gelijk nu menigmael en genoegsaem in de

vorige verbaelen geseijd is en aen den Heere Pensionnaris Bom ten Breeden Raede in geschrifte overgelevert, over dese petitien in geene deliberatie meer te sullen treden, voor en aleer eenen gedeputeerden uijt hun Lith sal sitting hebben in het Souvereijn Congres der vereenigde Belgische provincien opdat dese stad en provincie haeren representant heeft, uijt dat 3de Lith gekosen, het welk soo eminent heeft geweest in de onverbrekelijke handhaevinge van de Constitutie en in de bewerking van onse gelukkige revolutie als blijke bij het manifest van 24 October 1789, verklaeren voorders hun verlangen te wesen, dese ten spoedigste gebrogt worden ter kennisse van hunne hoogmogende de Heeren Staeten van Brabant, in hunne generaele vergaederinge opdat den rechtveerdigen eijsch van dit Derde en laetste Lith worde ingewilligt, opdat dit Lid ongehindert en onophoudelijk blijke geve van sijnen medewerkenden iever en dienst voor het belang, geluk en eer van het lieve vaderland, voor welkers geluk en behoudenisse de goede mannen onbeschroomelijk steunende op de rechtvaerdigheijd goed en bloed hebben gewaegt en te pand gestelt en nog bereijd sijn overvloedelijk bij te brengen alle mogelijke hulpmiddelen en onderstand, welke d'eer van de Natie en welsijn van kerk en staet van hun sal konnen vereijschen.
Aldus gedaen in onse vergaederinge den 10 Junij 1790.'

In dese maend Junij wird de soogenaemde Vuijlruije gekuist, die eenen seer vuijlen stank van sig geeft en soodanig vervuijlt is dat men er droogvoets op verscheijde plaetsen kan doorgaen, jae de riolen en goten daer in loop nemende waren

selfs soodanig verstopt, dat se schier onder de aerde gedolven waren. Dese vaert of ruije is gegraven, gelijk men vind aengeteekent, ten jaere 1490 op St. Chrispijn en St. Chrispiaens dag (25 8ber) om soet water in de stad te brengen, uijt welke vaert eertijds bier gebrouwen wird. In de Schuttershofstraet, op den Wapper, Koremerkt, Arenbergstraet, en elders, en waerschijnelijk op de Meere plagten seer veele brouwerijen te sijn, welke laetstgenoemde plaetse ten jaere 1541 tot aen de Clarabrugge is overwelft, eene van de schoonste plaetsen deser stad maekt. Waer 't saeke dat dese vuijlruije overwelft was, soude ook eene schoone en ruijme vlakte maeken, men segt dat M'her Claudius Roelmus Riddere, die gewoont daer het Clooster der Spinsters is, sulks aen dese stad soude gepresenteert hebben, mits dat er de hout merkt moest gehouden, en dat bij hem een oord van elke karre soude betaelt worden. De gemelde Brouwerijen sijn in de jaeren 1553-54 verplaetst in de nieuwe stad, hetgene niet sonder difficulteijt is geschied.

Dog vermeijne dat men nog verscheijde jaeren daer naer op de Coremerkt en daer ontrent uijt de voors[e] vaert heeft blijven brouwen, op de Coremerkt en daer ontrent weet men nog verscheijde huijsen dat eertijds brouwerije geweest sijn, namentlijk Den Hert, ten wijkboeke bekent vol. 15, fol. 486, actuelijk bewoont door Jonff[e] Wed[e] van Dheer Nackens wiens voorsaeten van dien naem daer altijd het brouwen hebben gedaen. In St Joris kerk siet men nog heden eenen zerk van sekeren Jan Nackens, Brouwer in Den Hert, die overleden is 1 Julij 1621. - Nevens dese huijsinge van Nackens, was eene andere brouwerije genoemt De Swaen(l), en daer ontrent nog eene andere genaemt De Halve Maen.

(l) *Randschrift:* Knijff & Stockmans. Hendrik Slockmans brouwer in de *Swaen,* op de Brab. Coremerkt alhier, vol. 15, fol. 283: siet mijne genealogische aanteekeningen.

Alle ware Borgers en welpeijsende inwoonders sijn verblijd, dat men de langgewenschte herstellinge van een der principaelste inbreuken aen onse Constitutie toegebrogt, gaen sien uijtwerken, te weten: de herstellinge van de cloosters. sedert 1783 & 1784 soo onregtveerdiglijk vernietigt. Het sijn de Spaensche Carmeliterssen op den Rogier, aengedreven door eenen waren iever en liefde tot Godt, die hun clooster en goederen hebben wederroepen, bij acte van 1790 voor den notaris E.J. De Quertenmont alhier gepasseert, waer bij sij hunne herstellinge vraegen aen onse Staeten, het welk hun is vergunt geworden, sij dan de permissie bekomen hebbende, beginnen op *15 deser maend Junij* aen het werk te slaen, hunne eerste sorge was van het Huijs van Godt in staet te brengen, sij hopen daer in te gaen eenige dagen vodden feestdag van de H. Theresia, op welken feestdag, 15 October, daer den eersten dienst sal gecelebreert worden. Men hoopt dat andere cloosters welhaest dien weg sullen ingaen, opdat wij die heijlige stigtinge souden sien herbloeijen, tot saligheijd van onse inwoonders.

16 Junij wird van stadswegen bekent gemaekt alsoo den iever der ingesetenen alhier dagelijks vermeerdert, om deel te nemen in de vaderlandsche inschrijvinge voor canons tot verdedinge deses landen tegen den gemeijnen vijand, dat den tijd tot het ontfangen der selve giften verlengd wird en dat de voormelde commissarissen de Labistraete en Legrelle dagelijks tot 1 Julij naestkomende sullen blijven vaceeren als voore.

De gilden deser stad hadden in dato 28 April lest request gepresenteerd aen de heeren Staeten van Brabant, tot vermeerderinge van 100 man in iedere gilde, om besonderen dienst te doen aen dese stad, en tot vernietinge der Capiteijns van de

Borgerlijke wagten, die er niet meer noodig sijn, als geenen dienst doende, waerover dese seer gestoort waeren. Dit request was in druk gebrogt door J.E. Parijs op den hoek van de Swertsusterstraet, alwaer het van stads wegen op *16 deser* wird uijtgehaelt, dog sijn niettegenstaende wel in publiek verschenen, en hebben soo veel gedaen dat er verscheijde aen de Capiteijns de betaelinge weijgerden, seggende personelen dienst te willen doen.

Den 19 en 22 Junij sijn de detachementen van de vrijwillige Borgercompagnien deser stad uijt het leger wedergekeert met vliegende vendels en slaende trommels, alwaer sij ter aensoekinge van de Staeten en Souvereijn Congres op 30 Meij en 2 Junij lest vervolgt hadden.

Op 21 Junij waren er nog in de sestig opgemarcheert die op 22 Junij mede arriveerden, aen hun was wegens den Generael Baron De Schoenfeld geadresseert de volgende brief:

> ‘Copie de la lettre adressée par son Exellence Monsieur le General Baron de Schoenfeld, aux volontaires d'Anvers.’
> ‘Messieurs les volontaires d'Anvers, m'ayant representé au nombre de 516 que le terme de leur engagement étant expiré après un service de quinze jours, ils desiroient en consequence de retourner chez eux; j'acquiesse par la présente, non seulement à leur désir, mais je les remercie en même tems du sele et de la bonne volonté que dans ce court espace de tems, ils ont voulu montrer pour le service de la Patrie.
> Fait à Andoi, le 15 juin 1790.
> Etoit signé Le Baron de Schoenfeld, L. General.

Het hadde Breeden Raed geweest alwaer voor gedeputeerden tot het Souvereijn Congres wegens onse Dekens gekosen is Aug. Reijns. Deken van de Meersch; wegens het Magistraet is gekosen de graeve de Baillet Schepene.

Op 21 Junij wird'er van stadswegen gepubliceerd dat eenieder de contributien der Borgerlijke wagten moet betaelen op pene van parate executie, ingevolge de appostille op 22 September 1770, gevolgt op de requeste door de Capiteijnen der Borgerlijke wachte deser stad aen de weth gepresenteert; dog gaf wijnig indruk op 't volk, voor reden gevende, dat sij selfs de wagt optrekken, etc., dat sij de Capiteijns, de geene de minsten dienst doen, niet verpligt sijn te moeten betaelen, etc.

23 Junij was het wederom Breeden Raed als wanneer de agterstellen der subsidien en 20ste penningen etc. sijn geconsenteert geworden.

25 Junij sijn de religieusen Carmelitessen van Brussel uijt Vrankrijk wederom in hun Vaderland gekomen, hunne toevlugt genomen hebbende sedert hunne suppressie in dese landen door order van Joseph II. Dese godtsvrugtige maegden waren vergaedert geweest in 't clooster van S. Denis onder de bescherminge van M. Louise van Vrankrijk, dogter van Lod. XV, aldaer overste. De vertrekkinge der religieusen orders in Vranrijk gedecreteerd sijnde door de ‘assemblée nationale, & l'heureuse révolution qui s'est faite dans la Belgique, etc.’ sijn aldaer met de groote vriendschap onthaelt, sij waren ten getalle van 7, sijn in de refugie van Vorst tot dat hun clooster sal in staet gebrogt sijn. Sij hebben mede gebrogt uijt Vrankrijk hunne reliquien onder andere de ‘Salige Anna a Muta’.

25 Junij savonds isser gerond in de herbergen en slaepsteden en logisten door onse Weth, door assistentie der vrijwillige, offer sig geene vreemdelingen bevonden, want het schijnt dat'er verscheijde fransche deserteurs hier of omtrent hun ophouden, dog daer is niemand bevonden; het is seker dat'er geen voorsigtigheijd genoeg kan gebruijkt worden, want men is gewaerschouwt door sekere berigten, dat de haetelijke saemenrottinge der geheijme Staetsvijanden, die het aenstaende geluk van onse verloste provincien beneijden, en die van den beginne deser omwentelinge alle de ontwerpen der wettige representanten van onse Natie hebben getragt te vereijdelen, heden op de grensen van Vrankrijk sig ophouden; alwaer sij met de Oostenrijkers eenige nieuwe aenslaegen smeden, om de voordgang en onse gelukkige onderneminge en onse aennaederende onafhankelijkheid te vertraegen; om den onrust en wanorder in onse provincien te hernieuwen, en waer 't mogelijk is, de vreese aen de wakkere Nederlanders aen te jagen, ofte het wantrouwen tusschen het volk te zaijen. 't Is ongeloovelijk op het onfangen deser berichten, met wat iever en moed alle onse provincien hun in staet van verdediginge stellen. Alle ingesetenen van het plat land gewennen sig aen de krijgsoefeningen, houden sig op hunne hoeden, om den vijand op den eersten klokslag te gemoed te rukken. Dat men voor samenrottingen en geheijme vijanden vreest is immers waer, en onse gilden, wijken en vrijwilligers hebben order, om sig op 't eerste teeken der klok of trommels op hunne resp^{e} alarm plaetsen te begeven. Onse stad wordt ook ten allen kanten versterkt en op de vesten met batterijen en canon voorsien, en dus in staet van verweeringe gestelt. Iederen Borger is ten krijg gewapent. Heeft de groote sagtmoedigheijd der vereenigde Belgische Staeten tot heden die verfoijlijke aenhangers der cabale verstout, om hunne vrugteloose poogingen te agtervolgen, alle

de voorbereijdsels die men heden siet geschieden in stede en dorpen, kondigen aen dat de vraek der langgetergde Nederlanders op 't hoogste sijnde, welhaest het bloed van die muijtmaekers in geval van eenigen aenslag, sal doen stroomen.

Den 26 Junij wird'er van stads wegen bekent gemaekt, dat voortaen, te beginnen met 1 Julij naestkomende, de stadspoorten sullen geopend en gesloten worden op de respectieve ueren hier onder uijtgedrukt te weten:

	Openinge	**Sluijtinge**
Van 1 tot 15 Januarij	7 uren	4 ½ uren
16 tot den laetsten D^{o}	7	5
1 tot 15 Februarij	7	5 ½
16 tot den laetsten D^{o}	6 ½	6
1 tot 15 Meert	6	6 ½
16 tot den laetsten D^{o}	5 ½	7
1 tot 15 April	5	7 ½
16 tot den laetsten D^{o}	4 ½	8
1 tot 15 Meij	4	8 ½
16 tot den laetsten Julij	4	9
1 tot 15 Augusti	4	8 ½
16 tot den laetsten D^{o}	4 ½	8
1 tot 15 September	5	7 ½
16 tot den laetsten D^{o}	5 ½	7
1 tot 15 October	6	6 ½
16 tot den laetsten D^{o}	6 ½	6
1 tot 15 November	7	5 ½
16 tot den laetsten D^{o}	7	5
1 tot den laetsten December	7	4 ½

Sedert 28 Junij isser uijt de magasijnen van ons casteel eene groote menigte van canonsballen te scheepe gedaen, alsook uijt het arsenal, al nog in de Annunciaden eene menigte van nieuwe legerkisten en kassen met cardoesen en catachen, om van Loven te worden voordgevoert naer het leger.

Snagts tusschen *28 en 29 Junij* waren er twee pasquillen aengeplakt. Eene op alle de vijgen deser stad, daer stonde wel in de twintig voor verdagte gehouden persoonen in genoemt. De andere op de Borgerlijke wagten van de Capiteijns, etc...

Men siet sedert eenige dagen verscheijnen, de eerste silvere munt die de vereenigde Nederlandsche Staeten tot Brussel hebben doen slaegen, hebbende cours voor eenen gulden. Langs d'eene sijde siet men eenen Leeuw en dese inscriptie: *Mon. Nov. arg. prov. Foed. Belg. 1790,* dat is: *Nieuwe silvere munte der vereenigde Nederlandsche provinciën, 1790.* Langs d'ander sijde twee handen te saemen houdende een bondel met pijlen met dese inscriptie: *in unione salus. De Heijt is in de Unie.* Onder: 1 flor. Daernaer sijn'er halve geslaegen, op de selve manier.

Op 30 Junij wird bekent gemaekt van stadswegen, vermits er moet werden gemaekt eene nieuwe optrekkende brugge aen de Roode poorte deser stad, dat de selve sal gesloten blijven van 5 Julij, voor den tijd van 12 dagen.

July

Op 3 Julij namiddag om 5 uren sijn er in de 40 krijgsgevangenen langs Croonenborgpoort binnen dese stad gebrogt, sij sijn van 't Duijts regiment van Bender, wirden ter bewaerenis gestelt in de Facons.

5 Julij in den morgent arriveerden alhier een detachement van de compagnie van den Drossaert van Brabant te peert, om te agtervolgen de bevelen hun door de weth te geven, Hunne monteeringe is blauw met geele omslagen en kraegen, broeken en juppen van selve couleur; houden de wagt onder het stadhuijs even als de gewesene Lagrassen van Vertegans.

7 Julij was N. van Eeckhoven die nog hadde vast geseten en N. van Rotterdam, agtervolgt door eene menigte volk dat sij de vlugt namen onder 't stadhuijs in den Amigo. Sij wilden hen steenigen, roepende die vijgen, etc., sijn dan op 't Tuchthuijs geset; over eenige dagen was N. Coetermans ook vast genomen, benevens andere, den gast van den welbekende Boekdrukker Spanoghe, die op 't Steen geset is.

Bij ordonnantie van de drij Staeten van Brabant gedaen tot Brussel in den Souvereijnen Raede van Brabant den 5 Julij 1790 wird verclaert dat het tractaet van vereeniginge en oprechtinge van het Souvereijn Congres der vereenigde Nederlandsche Staeten, gemaeckt op 11 Januarij lestleden in sijnen geheelen inhoud sijn vollen effect sal sorteren. Bij andere ord^{e} van den selven dag moest het reglement van het krijgsvolk der Vereenigde Nederlandsche Provincien van 2 Junij lest, ook sijn vollen effect sorteren dewelke alhier agtervolgens waerschijnlijk sijn gepubliceerd geworden.

Snagts tusschen *11 en 12 Julij* sonden die van de weth van Lier eene deputatie naer dese stad bij de oorlogscommissie alhier, kennisse gevende dat den capiteijn der vrijwilligers van Mol in de kempen, aen hun rapport hadde gedaen, dat er aen de kanten van Lommel (dorp gelegen op 't Nederlandsch gebied digt bij de Brabantsche grensen) eene bende gewapende mannen waren aengekomen, en om gesaementlijk de noodige maetregels te nemen om wederstand te bieden, waert dat de vijand langs de kempen eenige inrukkinge wilde poogen.

Ondertusschen op 't aenkomen van dese tijdinge van Mol was aenstonds heel de stad Lier te been; de gilden, vrijwilligers, troupen en borgerije liep aenstaens naer de alarm plaets. Op eenen oogenblik was alles in de wapens en veerdig tot den

uijttocht. Het dorp van Mol, hebbende de stormklok doen trekken, wird terstond door de omliggende dorpen naegevolgt, zoodat alle de dorpen van de uijterste paelen der kempen af tot over de Schelde toe in den voormorgent de stormklok dede ronken. Alle de vrijwilligers van de respective dorpen geheel de kempen door begaven sig in de wapens en vergaederden langs alle kanten bijeen om hunne nabueren tot hulpe te komen; de courriers wirden van alle dorpen in de ronde van drij mijlen van Antwerpen naer de krijgscommissie afgeveerdigt, om de orders te haelen en onderrigting te vraegen; met een woord den toeloop van gewapende en meest geoefende mannen door geheel de kempen en onze omliggende streken was soo ongemeen groot, dat men er geen denkbeeld kan van geven. Volgens de rapporten aen de magistraet van Lier gedaen, waren er ten tijde van desen alarm over de 2600 gewapende mannen alom op het platte land marchveerdig, om den vijand gaen aen te vallen. Eijndelijk vernam men uijt de kempen dat den alarm daer veroorsaekt was door het doortrekken langs onse grensen van 10 patriotsche soldaeten, die van het leger waren gedeserteert met hunne wapenen, en die bij sig hadden eenen tambour, die geduerig de trommel sloeg, wanneer sij op de Baelensche heijde gesien sijn.

Alsoo de H.H. M.M. H.H. van 't Souvereijn Congres en van de Staeten van Brabant aen de weth deser stad hebben toegesonden eenige afdruksels van de schikkingen, op 3 en 4 deser respectievelijk door hun gemaekt om te voorkomen den inval, die de vijanden souden konnen ondernemen om in dese landen te rukken, welke schikkingen van stadswegen aen 't publiek sijn kenbaer gemaekt; maer alsoo boven en behalven dese maetregels nog andere tot welsijn van de ingesetenen deser stad dienen werkstellig gemaekt te worden, soo wird eeniegelijk gewaerschouwt, dat in geval van alarm (daer Godt ons van behoede) tot teeken van bijeenkomste sal gegeven

worden, door 't kleppen der brandklokke op den toren der Cathedraele deser stad en dat de alarmplaetsen op 12 deser collegialiter sijn gereguleert als volgt, te weeten voor de ses gilden deser stad.

De gilde van den ouden Voetboge aen de Slijk-poorte,
van den jongen Voetboge aen de Roode poorte,
van den ouden Handboge aen Kipdorp-poort,
van den jongen Handboge aen St Joris-poort,
van den Schermer aen Kroonenborgpoort,
van den Colvenier onder het stadhuijs.

Voor de vrijwillige, die op 't Casteel de wacht niet sullen hebben:

De Compagnie van Jacobus Ferd. Van Hoorebeke op de Sodaliteijt,
van Jacobus C. Leemans op de Jesuite plijn,
van Frans De Visscher op de Groote Merkt,
van Nic. Beeckmans op de Meir aen de Huijdevetterstraet,
van Laurent Leijssens op de Eijermerkt,
van Paulus Molijn op den Oever bij de Munt,
van Jean Jacq. Van Dooren op de Borze.

Voor de wijken deser stad:

voor de eerste wijk:	De Groote Merkt,
2de	de Schoenmerkt,
3de	aen de Abdije van St Michiels,
4de	Veemerkt,
5de	Minderbroedersruije,
6de	Cammerstraet aen de Augustijnen,
7de	Vlasmerkt,
8ste	Klijnmerkt,
9de	Mechelscheplijn,
10de	op de Meer aen de Minimen,
11de	St. Jacobsmerkt,
12de	Faconsplijn,
13de	Peerdemerkt,

Op 15 Julij wird alhier in de Cathedrael ten 11 ure door den heere Choordeken, eene solemnele misse gedaen ter eeren van den H. Ludovious, om door sijn voorspraek van Godt af te smeeken, dat Hij sonde geweerdigen aen den Edele Heere

Henricus van der Noot, en aen sijne ieverige medewerkers de gratie te verleenen om in hunne onderneming voor 's lands, kerk en staets welsijn te volherden, en aen de selve eene gelukkige en gewenschte uijtval te vergunnen. In deselve waren tegenwoordig de Heeren van 't Capittel en van de weth, alsook die van de krijgscommissie, mitsgaeders de vrijwilligers deser stad, onder grooten toeloop van volk: In de kerke van 't kasteel wind door den Pastor eene diergelijke misse gedaen; 's avonds waren aldaer soo wel als in de stad eenige vercieringen, sinnebeelden, lof en dankschriften aengerecht.

Op 17 Julij smorgens was 't Breeden Raed over het vervullen van het officie Fiscael en van twee Raedsheeren in den Souvereijnen Raede van Brabant, mede soo ik mijne om een ‘Don gratuit’ te geven aen de Heeren Van der Noot en Van Eupen, te weten 100.000 gls aen den eersten, en de helligt aen den tweeden soo men segt.

Ten selven dage na middag hebben de gedeputeerde dekens der ses geswoorene gilden deser stad Antwerpen, in 't hotel van 't Souvereijn Congres tot Brussel, aen de Drij Staeten van Brabant tot verdediging van 't Vaderland, in handen van Heer Hendrik Van der Noot opgedraegen eene Vaderlandslievende gifte van 6 canons sesponders, welke gifte in gouden specien gesloten was in een konstig gemaekt hert, waerin men las:

‘Zes gilden van het Markgraefschap
Geworden door verdrukking slap
Verrijsen nu, als van de dood,
Door sorg van Hendrik Van der Noot:
Verresen en aeneen verknogt,
Word van hun aen den Staet gebrogt,
Een *Hert*, een siel tot onderpand,

Dat goed en bloed is voor het Land;
Sij hopen dat die geringe gift,
Ten aensien van hun ouden drift,
Verjongen sal der gilde faem,
Den Staet sal wesen aengenaem.'

En dit hert ruste in eene schoone nieuwe borse van goudlaeken met diergelijke freniën verciert. De Heer Hendrik Van der Noot verleende hun audientie op de voorkamer van het Congres, alwaer Mondeken Hanegraeff de opdragt dede van die gift uijt den naem der ses gemelde geswore gildens, met de volgende aenspraek:

'Hoogmogende Heeten!
Als een klijn getal kloekmoedige vaderlanders, beginnen te strijden voor de religie en voor de vrijheid, van Godt soo gesegent is geweest, dat het selve, schier sonder wapens, sonder aenleijder, eenen magtigen en seer gevreesden vorst seffens uijt het land heeft verdreven; wat hebben wij alsnu niet te verwachten, *Hoogmogende Heeren*, nu wij het geluk hebben, dat alle de Belgische provincien voor de zelve religie en vrijheijd te saemen vervoegt sijn door den band van eene onverbrekelijke vereening? Wat hebben wij niet te verwagten, nu de herten van alle de Belgen te saemen, als een hert, voor de gemeijne saeken soo vervoegt sijn, dat de selve met eenen onuijtsprekelijken drift, geduerig komen om aen UE. Hoogm^{e} hunne hulde, trouwe en diensten, hun goed en bloed voor 't vaderland op te offeren? Sekerlijk mogen wij betrouwen, dat onse eendragtigheijd, door den segen des Hemels, den welken sonder ophouden word afgesmeekt onder de wijse en voorsienige bestieringe van UE. Hoogm^{e}, soo aen den gemeijnen vijand, als aen geheel Europa bewijsen sal, dat de hedendagsche Belgen, volgende hunne loffelijke voorvaderen, een onverwinnelijk volk sijn.
Het is met dit insigt, dat alle de Broeders van de ses gesworene gilden der stad Antwerpen, te saemen met den selven iever besielt, en als in een hert voor het algemeijn welsijn vereenigt, ons, hunne Dekens, tot UE. Hoogm^{e} senden, om hunne hulde en trouw, hunne diensten, hun goed en bloed voor de religie en voor 't vaderland op te offeren: Sij nemen de eerbiedige vrijheijd van daerbij te voegen een vaderlandsche gifte van ses canons, dewelke sij ver-

hopen, dat UE. Hoogm^{e} goedsjonstiglijk sullen gelieven te aenveerden.
Hoogmogende Heeren!
UE. oodmoedigste en onderdanigste Dienaeren,
Waren onderteekent: H.G. Tourriaen, q.q.;
Petrus J. Dekleijn, q.q.;
J. Fr. Segers, q.q.;
Joes Corn. Corn. Hanegraeff, q.q.;
F.J. Matthijs, q.q.;
P. Van Behingen, q.q.;
J.B. Ceulemans, q.q.;
Henricus Blavier, q.q.'

Welke door gemelden Heer met sijne gewoonelijke minsaemheijd wird beantwoord, en dankelijk aenveerd, gelijk ook sijne Doorl. Heogw. onsen Bisschop en den Heer Staetssecretaris van Eupen, daer over aen die gedeputeerden hun dankseggingе en vergenoegen betoonden.

Den 20 Julij was er voor het corps volontairen, opgerecht binnen dese stad, een reglement voorgeschreven en opgestelt order door den Cap^{n} Commandant Jacq. Ferd. van Hoorebeke en Bern. Petrus De Visscher auditeur generael waer verscheijde boeten waren gestelt voor de onderhouding van het goed order, etc. Hetselve wird in druk onder de seven Comp^{ien} uijtgedeijlt, maer het vond ook grooten tegenstand, niet agtervolgt wordende.

Op 23 Julij is den advocaat J.H. Bouhoulle, ingevolge van het collegiaal appointement, in dato 20 deser, op sijne requeste aen wethouderen deser stad gepresenteert, gevolgt, uijt sijne arrest in vrijheijd herstelt, alsoo de informatien ten sijnen laste genomen, niet en bewijsen dat hij pligtig is van de saeken daer hij van beschuldigt is geworden; maer in tegendeel dat hij in verscheijde voorvallen getoont heeft *eenen*

waeren vaderlander te sijn. Siet voorts het gemeld appointement. Hij had bij de Cellebroeders geseten sedert 4 Meij.

> *Appointement* van wethouderen van Antwrepen 20 Julij 1790, verklaerd de H^{r} en Mr Joannes Hubertus Bouhoulle, advocaet binnen de stad Antwerpen, niet alleenlijk onschuldig bevonden te zijn, maer dat hij in verscheijde voorvallen heeft getoond eenen waeren vaderlander te zijn, ingevolge van welk mijne Heeren den suppliant hebben ontslaen van het arrest op zijnen persoon gedaen, verleenende zelfs aen hem de permissie om dit te laeten drukken en aenplakken.
> *Volgende nota in handschrift is bijgevoegd:*
> Mrs du Magistrat ayant été assemblés extraordinairement sur des dépeches du Congrès Souverain, ou de Nosseigneurs les Etats de Brabant le 4 Mai 1790 de très bon matin, mardi, on alla faire des perquisitions dans plusieurs maisons avec des échevins selon le droit de bourgeoisie, et les coutumes; on retrouva M. Bouhoulle avocat, on s'en saisit, on le conduisit vers les 9 heures du matin, en prisonnier ou arrêté aux frères Alexiens dits: Cellites. Les gardes de volontaires de bourgeoisie avec le Capitaine Commandant Van Hoorebeke restèrent à la maison de cet arrêté, où des Echevins, commissaires du Magistrat restèrent pendant plusieurs jours pour examiner ses écrits, ou papiers quelconques.
> Les bruits de la saisie de plusieurs autres personnes furent faux, ou prématurés, particulièrement de M. de Becker, médecin à Boom, et Drossard d'Hoboke, beaupère de M. Bouhoulle, ainsi que de M. Quarteel, Notaire au même village de Boom.
> Or, M. Bouhoulle fut relaché et revint chez lui le 24 juillet 1790 après une détention de deux mois et 20 jours. Il eut la permission par appointement du Magistrat d'Anvers, de faire imprimer et publier son apologie, où il est dit, que d'après les perquisitions, et enquêtes, Mr. l'Avocat Bouhoulle ne fut pas seulement retrouvé innocent, et calomnié, mais reconnu en bon et vrai Patriote. Son apologie fut affichée partout, et même insérée à la Gazette d'Anvers. Il me fit un récit de la détention dure, de la perte de ses affaires et de l'affliction de son epouse et de leurs enfants.

Op 24 Julij was het Breeden Raed.

Op 27 Julij hebben de borgers deser stad aen die van de weth bij request te kennen gegeven hunne onrust en angst

voor het Casteel als eene dwingplaets deser stad, met versoek van sulks aen de Heeren Staeten bekent te maeken, ten eijnden van hun te verlossen van eene plaetse van willekeurigheijd en dwang, daer onse stad meer dan 200 jaeren mede gedregen is geworden. Eenieder murmureerde dat er van de slegtinge van die sterkte geen werk wird gemaekt, gelijk men ons had belooft, stellende het tijdstip tot aenvang dier: 24 Julij 1790 ten langsten, waerover onse ingesetenen alsdan verblijd waren; hebbende sedert vol betrouwen de gemelde tijdstip afgewagt, dog vruchteloos, soodat dit veel opspraek leijde onder het volk.

De dekens der ses gesworene gilden binnen dese stad, hadden op 30 April 1790, aen de staeten van Brabant sekere requeste met bijgevoegten plan, tenderende soo tot handhavinge van de regten en privilegiën van de gilden, als tot betere directie van de bewaekinge ende beschermінge deser stad, welke requeste gemelde Staeten alsdan hebben versonden ten adviese van Wethouderen alhier. Waerop gecommiteerd is geworden den schepene Jean Frans Vermoelen, die deselve heeft behandigt aen de Capiteijns der Borgerlijke wagten, ten eijnde van hun advies daerop te geven, hetwelk sij eijndelijk hebben ingebrogt en ter hand gesteld aen eenen oud schepene, om aldus voorts te geven, van den eenen aen den anderen, hetwelk seker een werk van langen duer moeste maeken, hebbende de gilden hun daerom genoodsaekt gevonden bij naeder requeste aen gemelde Wethouderen te moeten adresseren, hetwelk sij op *28 deser* hebben gedaen ten eijnde van te voorsorgen, dat de respectieve adviesen van de oud schepenen mitsgaeders van de voordere leden deser stad, soo spoedig mogelijk worden ingebrogt, etc.

Extract uijt den resol[e] boek van Heer[e] Wethouderen der Stad Antwerpen, waer inne onderanderen staet als volgt:

Mercurii 28 Julij 1790.
'Rapport gedaen in pleno Collegio van de requeste wegens de gecommiteerde van de ses gildens deser stad op heden aen mijne Heeren van het Magistraet gepresenteert ten fine deselve heeren souden willen voorsorgen dat de heeren oude schepenen, de hoofdlieden der Poorterije ende wijkmeesters, mitsgaeders de goede mannen van de ambagten hunne resp[e] adviesen sonder voorderen uijtstel souden inbrengen opsigtelijk tot de req[e] wegens de ses gilden onlangs gepresenteert aen de Hoogmogende heere Staeten van Brabant ende het plan tot deselve gevoegt: Resolutum te authoriseeren gelijk geauthoriseert worden bij dese de oud schepenen, de hoofdlieden van de Poorterije en de wijkmeesters, mitsgaeders de goede mannen van ambagten, om ten fine voors[e] req. op hunne resp[e] kamers, te vergaederen prafigerende, mijne voors[e] heeren aen de heeren oude schepenen ende voordere corpora, successivelijk eenen termijn van 8 dagen tot het overbrengen van hunne resp[e] adviesen in handen van den heere schepene Jean François Vermoelen, commissaris in zaeke; ende sal copije deser resolutie worden behandigt aen de resp[e] leden deser stad.
Actum in Collegio dato ut Supra, geparaph. Borrekens vt., onderteekent E.P.J. De Neuf.

Hierbij voegt schrijver een gedrukte autorisatie aan Heere Van der Straelen om op 28 Julij 1790 de Croonenborgpoorte te sluiten of te openen en de suspecte persoonen aan te houden.

31 Julij smorgens was het Breeden Raed, ongetwijfelt over het gemeld voorwerp.
31 Julij begaf den Secretaris van Eupen sig uijt den naem van 't Congres op 't Casteel, bij den gnael van der Mersch, die eenigsins onpasselijk was. Hetgene er onderhandelt wird bleef geheijm.

Den haet nog altijd duerende tegen de Royalisten of soogenaemde vijgen, hetgene desen nagt wel bleke want daer

waeren aen verscheijde huijsen van die classen gelaesen uijtgeslaegen, namentlijk bij Beke, Van Bedaf, Coesemans, en ook bij den Schout, daer waren groote desorders geweest onder het stadhuijs tegen de Dienaers, eenen was gequetst, de Provosten gingen op de loop, dog is sonder voorder gevaer vergaen.

Augusti

Op 3 Augusti gingen een goed getal van Jouffrouwen deser stad, alle in 't wit gekleed, eene vrijwillige opsaemelinge van penningen voor eene vaderlandsche gifte van een canon sesponder, opgedraegen, in 't Bisdom, na om 8 uren de misse te hebben gehoort in de kerk der Eerw. P.P. Augustijnen. Desen trijn wird om 10 uren onthaeld in de groote sael van 't Bisschoppelijk palijs, nae eene aenspraek, die den heere Choordeken beantwoorde, wird behandigt een verguld kofferken inhoudende f 445,9 ¼ dus als voor een canon sesponder; dan vertrokken sij in 't selve order, om op de Schermers sael onder hun een vrindelijke maeltijd te nemen.

Desen morgent om 11 uren wird tot laeffenisse der zielen van die op 4 Augusti 1788 op de groote merkt alhier soo ongelukkig sijn omgebrogt, alsmede van die hun leven voor het vaderland hebben verloren, gecelebreert eene alderplegtigste misse van Requiem ende gebeden onder uijtmuntende musiek met groot geluij voor de dooden, in de hoogenchoor der Cathedraelle door den Heere Choordeken, ten bijweezen van de heeren canoniken, van de Weth, van de leden deser stad en van die van de oorlogscommissie alhier, alsook de volontaires deser beseffende den omgang en den grooten beuk in order, onder grooten toeloop van volk.

Op 4 Augusti na middag is Petrus Coesemans, die komende

uijt sijn huijs in de Koeijpoortestraet agtervolgt en soodanig geslaegen dat hij schier niet kennelijk was, wird door de gemeijnte na 't Tuchthuijs gebrogt, hij was genoegsaem bekent en in den haet hadde nog verscheijde mael in egtenisse geweest.

Hierbij volgende nota: Parmi les inquisitions contre les Rojalistes ou antipatriotes, on decria Pierre Cooseraans, bourgeois d'Anvers, homme de 23 à 24 ans, qui avoit fait ses humanités chez les R.R.P.P. Augustins avec éclat, et une partie du cours de philosophie à Louvain, protégé de M. François Bruijnincx, Archidiacre de la Cathédrale d'Anvers. Ce jeune homme épousa la veuve de Gomar de Wever, Marchande, et enseigna le premiers principes des humanités après la suppression de la première classe, faite par la cidevant Commission Rojale d'études. Pendant les pillages du 2 Xbre il rechercha ailleurs un logement caché: on l'accusa en coryphée d'une société de Rojalistes et de leurs conventicules chez lui. Il semble d'ailleurs avoir été partisan des Ecoles normales à introduire. L'ordre vint de Bruxelles pour l'arreter: il fut enlevé chez lui le 16 Janvier au soir, et gardé à vue par les Patriotes pendant la nuit, et le 17, dimanche, de bon matin transporté à Bruxelles, en vertu, dit-on, d'une prise de corps, mais il paroit plutôt prisonnier d'Etat. Or d'autres dirent qu'il avoit été renfermé à Louvain.
Quoi qu'il en soit Coosemans revint à Anvers, où il fut encore enlevé de sa retraite avec un autre dans un jardin, à ce qu'on en divulgua. Cependant il parut iterativement remis en liberté, et revint chez-lui. On l'y vid le 20 et le 21 juillet 1790, non sans ciaindre pour lui quelque insulte de la part du menu peuple ou des Patriotes trop zélés. Pour prévenir ce triste effet des préjugés, il semble, qu'étant toujours l'objet de la haine, on lui conseilla ou ordonna de quitter la ville et le pays. Cependant il y revint avec quelques hommes en voiture, de Bergen-op-Zoom, ou du territoire voisin; il fut reconnu par ses ennemis, et sortant à pied de la ville le 4 août 1790, il fut hué et décrié, en *fijge*, par une foule des polissons. En vain il chercha l'asyle au corps de garde bourgeoise à la porte rouge, et ailleurs. La foule le poursuivit, le terrassa, et manqua de lui casser la tête. Maltraité et blessé très grièvement, quelques volontaires eurent beaucoup de peine de lui conserver la vie et à le faire porter et soigner à la maison de force devenue la Prévoté Patriotique. Il protesta

encore d'avoir une opinion insurmontable pour l'empereur, mais jamais rien avoir fait contre la patrie.

Sanderdags was er wederom eene andere tumulte omtrent St Andries in de Ridderstraet, sekeren soldaet onder oostenrijksche in het Nederlands en haetelijk regiment van Clairfaijt gedient hebbende, en daer van gedeserteert sijnde, was gister avond 't huijs gekomen, wird van verscheijde die hem gekent hadden soodanig befaemt van vreede feeijten tegens de borgers tot Gend, met nog eenen van sijne makkers ook van dese stad, te hebben uijtgewerkt, dat hij wird agtervolgt van 100de menschen, en soude ongetwijfeld het leven verloren hebben, hadde hij in d'handen gevallen, maer was over de daken weg gevlugt geraekt, dog wird daer naer gevonden en door eenige van de Compagnie van Van Hoorebeke naer het Steen gebrogt, die daer gekomen waeren omde het order te stellen.

10 Augusti smorgens heel vroeg is den Eerw. Heere Van Eupen, Stadssecretaris, van hier voorder vertrokken naer den Hage, en van daer snagts tusschen 12 en 13 deser wedergekeert tot Brussel over hoogwigtige saeken. Den Heer C.N. Van der Noot heeft door sijnen brief uijt Brussel van 10 deser, de vrome borgers en ingesetenen der stad Antwerpen gewaerschouwt tegen onse heijmelijke vijanden, die ergelistiglijk voorwenden, dat wij sonden weerkeeren onder het jok der slavernije, bij gevolg der Praeliminairen tusschen Pruijssen en Oostenrijk. Hij geeft wijders sijn woord van eere dat de vestingwerken van het Casteel naest dese van de Stad sullen worden geslegt, welk de staetskunde en de omstandigheden nog vereijsschen op te schorsen, seggende selfs den eersten sijne handen aen 't werk te sullen slaen.

Voorders hun dankende voor de teekens van agting voor

sijn persoon, en voor hunnen betoonden iever in de vrijwillige giften voor de canons, met voordere aenmoedigingen tot de middelen der handhaevinge der vrijheijd en tot versekering van ons geluk en voorspoed.(1)

Op 13 Augusti sijn er uijt ons arsenal te scheep gedaen voor Ostende verscheijde canons van swaeren caliber, en affuijten voor 25° nog verstrekt en ook een convoij gelaeden met verscheijde soorten van munitien naer het leger.

Den 19 Augusti was het Breeden Raed.

Op 23 Augusti was het generaele Staete vergaederinge tot Brussel die begon smorgens 8 uren, alwaer groote saeken verhandelt sijn, wegens het souvereijn Congres waren ten dien eijnde aen de Staeten der provincien depeches in dato 19 deser toegeschikt.

Daer wirden veele duijsende vuergeweeren aengevoert binnen desen landen.

24 Augusti droegen de vrouwen, welkers mans dienen in de vrijwillige Comp^{ie} van den Cap^{n} Leijssens binnen dese stad, een canon op in 't Bisdom, wesende eenen sesponder, de opdragt wird gedaen aen den heer Choordeken, vicaris gnael in afwesigheijd van onsen Bisschop, die gedeputeerden is gekosen in het Souvereijn Congres tot Brussel. Sij wirden seer wel beantwoord.

Wegens de drij Staeten, representeerende het volk van

(1) Hierbij gevoegt een gedrukt exemplaar van den brief van Van der Noot.

Brabant, is den *25sten Augusti aengekondigt* de resolutie van het Souvereijn Congres, om eenen beslissenden slag toe te brengen aen de ondernemingen onser vijanden, waertoe den verdediger van ons Vaderland, Mher Hendrik Van der Noot, sig in persoon sal vervoegen bij het leger der landsgenoten en met hun opmarcheeren.

> 'Wegens de drij Staeten, etc.
> Lieve en welbeminde,
> Het Souvereijn Congres der Vereenigde Nederlandsche Provincien, geresolveert hebbende eenen decissiven slag te geven aen de ondernemingen onser vijanden, ende sig teenemael betrouwende op de aenkleventheijd aen onse H. Religie, ende op den Patriotismus der inwoonders der Provincien der Vereeniging, de welke niet en sullen naerlaeten, liever alles te wagen, als sig in gevaer te stellen van nog langer ontrust te worden door degene, die niet anders en tragten, als hun andermael te werpen onder de slavernije, uijt de welke sij soo mirakuleuslijk verlost sijn geweest, heeft ons toegesonden het volgende ontwerp: Wij vleijen ons soo veel te meer, dat allen inwoonders dit ontwerp met vlijt sal volgen en sig, op dien voet aldaer voorgeschreven sal begeven ter bestemde plaets, in aendagt genomen, dat den beroemden verdediger van het Vaderland, den Heer Henricus Van der Noot sig in persoon sal begeven in de armée der inlanders ende met hun sal optrekken.
> Wij blijven,
> Lieve en welbeminden,
> UE. Geaffectioneerde die drij Staeten representerende het volk van het Land en Hertogdom van Brabant.
> uijt onse generaele vergaederinge ter ordonantie ondert. J.J.J. Moris, desen 25 Augusti 1790.'

Daerop volgt het ontwerp van het Souvereijn, bestaende in 19 artiekelen, overlesen en goedgekeurt 23 Augusti 1790 geparapheert Noot vt., ten eijnde dat eene sekere menigte van volontairen uijt de dorpen en steden van Brabant etc. volgens het selve plan, opgevormt in compagnien, sig den 4 September naestkomende bevinde in de aengewesene versaemplaetsen, te weten: die van Brabant en Mechelen tot Loven en Thienen;

voor Wals Brabant, Geldenaken, en de naebuerige dorpen: voor Henegouw en Doornik, Fleury en sijn gebuerte; en voor het Naems, Boneffe en het omliggende, om op te marcheren in divisien en bataillons, en wederom thuijs te komen voor het eijnde der selve maend.

Men hoopt de gelukkigen voorspoed, onder de voerduersnge der algemene gebeden, om door alle werken van Godtsdienst, van boetveerdigheijd, van eendragt den segen van den Almogensten, den Heer der Heijrkragten, te verwerven.(1)

Het is ongelooflijk met wat moed de Brabanders hebben omhelst de gemelde vaderlijke uijtnoodinge der drij Staeten, representeerende het Volk van desen Landen en Hertogdomme van Brabant, gedaen uijt hunne gnaele vergaederinge 25 Augusti. Jae desen optocht is wonderlijk en merkweerdig, verdienende met reden in de jaerboeken geplaetst te worden, de legerschaeren selfs uijt de afgelegenste steden, vrijheden en dorpen uijt de quartieren en voorsteden deser stad, marcheerden reeds den *2den deser maend September* binnen dese stad, volgens de orders van Jonk^{r} Josephus Van Praet, Schepene en Colonel Commandant der volontairen in de selve Quartie-

(1) *Hier voegt schrijver volgend druksel bij:*
Antw. 21 Aug. 1790.
Mijnheer,
Dese om UE. te verzoeken om op de eerste Wachte der aenstaende maend benevens alle de andere Heeren Volontairen onser Compagnie te willen compareren in de Uniforme op de goustie zoo als de mijne, doch ingevalle UE. zoude meijnen daer aen niet te konnen voldoen zoo zoude vriendelijk verzoeken mij UE. gedachte daer over mondelinge te laeten weten.
Mijnheer,
U.E.D.W. Dienaer, get.: Paul Molijn, cap.

ren, vindende hunne logementen gereed, naementlijk de twee legerschaeren der volontairen van Turnhout, over de 300 man sterk, met twee vaendels of banieren voor uijt, sinnebeeldig op de eersten slag en zegeprael van 27 October 1789, in de abdije van St Michiels; de andere in de Abdije van Pieter Pots en voordere manscloosters.

Niettegenstaende de marche van 9 uren en meerdere op eenen dag gedaen, verschenen alle die vaderlandsche crijgsmagt op *3 September* smorgens in de wapens op de Meer, met slaende trommels en vliegende vaendels, ter monsteringe voor den Baron van de Werve en van Schilde, en van den Wijkmeester Hennekin gedeputeerd wegens de Staeten, benevens den Abt van St Bernards, alsook van den opgenoemden Colonel Commandant, terwijl de Antwerpsche Dragonders volontairen, als ook de seven compagnien vrijwilligen, in volle wapens, geposteerd stonden tot na de St Joris poort, langs waer sij om 9 uren vooruijt marcheerden met vliegende vaendels en slaende trommels, beurtgewijse gevolgt door uijtmuntende Turks veldmusiek door volontairen musikanten deser stad, doende aldus uijtgeleij aen hunne medevaderlanders, tot over de Land, dewelke van de Meer voortmarcheerden op Mechelen en Loven, elk met bunnen Commandant aen 't hoofd, vergeselt door verscheijde Pastoors, onderpastoors en voordere seculiere en religieuse geestelijken, als wakkere Veld-Capellaenen, worden aengeleijd door hunne voors^{en} Colonel Commandant.

Het was seer hertroerig, niet alleen door het heldmoedig gelaet, maer door het vast beraed van sig te slagofferen, terwijl dat in de monstering en op de marche, men hoorde blijmoedig singen: Voor 't Vaderland, voor 't Vaderland: vivat

de Staeten! onder de toejuijgingen van ontelbaere aenschouwers.

Onse vrijwilligers waeren op 31 Augusti bijeengeroepen en voorgestelt wie er van hun naer het leger wilde optrekken, Velen waren wel te vreden, maer wird door naerdere orders wederhouden, omdat de steden niet mogten ontbloot worden van volk om eenige besondere redens soo men seijde. Niettegenstaende dit, sijn er veele, jae selfs eene compagnie wel 150 sterk of meer, treffelijke jonkheijd deser stad, die bijna alle nog hadden opgetrokken en in slag geweest en wederom vol moed en iever sijnde om het vaderland te helpen vrijvegten, ten selven dage naer het leger opgemarcheert, hebbende onder hun eenen Capiteijn Petrus Henrij Pelgrims, ende voorder officiers gekosen, onder aggreatie en die ook sijn goedgekeurt tot Brussel; daer wird hun een schoon vaendel geschonken en opgedraegen. En alsoo die Compagnie geformeert was in de herberg Het Gulden Hoefeijser op de Boteruije, hadden sij ieder een hoefeijser op hunnen hoed gestelt.

Men sag in 't licht eene Ordonantie van de drij Staeten van Brabant op het Stuk van de Munten van 23 Augusti 1790.

De gouden Leeuwen geslaegen tot Brussel in de maend .....ber 1790 wegens onse Staeten houden, soo ik mij niet misgrijpt, 22 karaten en ¾ greijns fijn goud in alloij, even als de souvereijnen vastgestelt bij placcaert van 19 September 1749. Elken Leeuw weegt 5 Engelsche 14 aren wesende het gewigt van ¾ van den dobbelen souvereijn, sij hebben cours voor 14. - in Brabants Courant, alhoewel deselve nog met geene placaert geevalueert sijn.

September

Saterdag 4 September sijn de werklieden aen de slegtinge der voorwerken van het Casteel naest dese stad afgedankt, alhoewel die geensints volvoert waren, ingevolge resolutie van het Souvereijn Congres tot Brussel, toegesonden aen de oorlogscommissie binnen dese stad. Nogtans de fortificatien der vesten tegen de plijn en Casteel, mede op St Michiels bolwerk dienende tot versterkinge deser stad, wirden volmaekt omdat die haest in staet waren. Dese afdankinge bragt groote opspraek onder dit volk, jae soodanig, dat eenige alreeds desorders begingen, namentlijk aen de Capucinerssen, willende daer geld hebben, dog sulks wird aenstonds belet.

Bij gemelde resolutie quam ook te cesseren de betaelinge der volontairen of vrijwillige der Borgercompagnien en wijken deser stad, bestaende in eenen schelling voor ieder die de wagt optrok, voor de overige trok men eenen halven schelling, hetwelk men genoten had sedert de veroveringe der Citadelle. De oorsaeke daervan was, dat de comptante penningen schaers wirden, gelijk men wel oordeelen kan, en nu nog soo veel te meer aengesien er soo veel duijsend man is opgetrokken die alle moeten betaelt worden, en dit tot 8 strs daegs en het brood, siet eens wat sommen dit dagelijks sal uijtmaeken voor het Land. Onse Staeten hadden wel ligtingen geopent, en dit a vier en half ten hondert geld van geld, dog waren soo haest niet vervult als men wel hadde gedogt. Veele rijken schijnen er als eenen afkeer van te hebben, ende gemeijne jae selfs treffelijke borgers konnen daer geensints deel in nemen, vermits men altijd geen liggende geld en heeft, soodat er ander middels sullen moeten worden gesogt, of den staet blijft in gebrek.

Op 6 September na middag gingen de Meijskens deser stad, immers veele, een canon sesponder opdraegen in het Bisdom, tot slandsverdediging.

Op 9 September vertrok de compagnie voetvolk die lang in het clooster der Spinsters gelegen hadden, opwaerts, hadden dienst genomen voor een half jaer, sij hadden verscheijde mael in garnisoen gelegen tot besetting gedient van het Fort Lillo. Daer wirden ook eenige duijsende ponden Buspoeder naer het leger gevoert. Gister waren'er ook veele duijsende donsiinen cardoesen opgesonden; men werkt hier ook met alle spoed aen nieuwe affuijten voor de canons.

Op 14 September smorgens was het Breeden Raed, over den voorstel en besluijt van eene ligtinge te doen ten laste deser provincie van drij millioenen wisselgeld a 4 ½ p. c^{o} geld van geld, waerover waerschijnlijk Dag sal gevraegt sijn. De generaele Staeten hadden besloten te ligten 10 millioenen, 3 voor dese provincie, 4 voor Vlaenderen, de 3 overige voor de andere provincien.

Op 18 September smorgens om 9 uren was het andermael Breeden Raed over de voors^{e} ligtinge, duerende wel tot half 3 uren na middag, men segt dat de oude schepenen geensins hun consent wilden geven.

Tusschen de voordduerende Godtsdienstigheden, volgde op Donderdag *15 deser* savonds eene algemeijne processie, met alle de parochien, reguliere geestelijkheijd, en de broederschappen uijt de Cathedraele met het beeld van Onze Lieve Vrouw, rondom den grooten bedeweg, met die gestigtige ingetogenheijd, die de herten roert tot de traenen toe, en met eene ontelbaere menigte van volk.

En alsoo onse vaderlandsche troupen in het gesigt der

vijanden sijn bereijd om voor religie en staet hun bloed te gaen vergieten om onse vrijheijd te gaen versekeren hebben de seer Eerweerde heeren Deken en Canoniken der Cathedraele, om den segen van den Alderhoogsten door een vereenigt gebed afte smeeken over onse wapens, ingesteld eenen besonderen Biddag, die verrigt wird op de volgende wijse, te weten:

Op Maendag 20 September alsook Dijnsdag en Woensdag, wird het Alderheijligste Sacrament in den hoogen choor uijtgestelt, voor de mettenen, ten 11 uren wird er eene solemnele misse gesongen. 's Namiddags wird het H. Sacrament voor de vespers wederom uijtgestelt, en om 4 uren wird dan een solemneel Lof gedaen, na hetwelk men de twee eerste dagen processiegewijs met het beeld van de alderheijligste Maegd en Moeder Godts Maria, den grooten weg omgong, en den derden dag wesende 22 7ber dede men eene solemnele processie van devotie insgelijks met het selve beeld. Wanneer dese processien geeijndigt waren, wird de benedictie van het Venerabel gegeven, en hetselve solemnelijk vergeselt naer het tabernakel. Dese diensten wirden bijgewoond door het Capittel en door het Magistraet onder grooten toeloop van volk van alle Staeten. De processie van devotie was met soo veel ligt vergeselt, dat men desgelijks noijt hadde gesien, met een woord, de devotie in dese stad is onuitsprekelijk.

Sedert eenige dagen, en met dese Biddagen, hadde het Casteel opegeweest tot bij het beeld van Onse Lieve Vrouw onder de Poort, maer wird wederom gesloten gehouden om besondere redens, wegens het souvereijn Congres op de aenhoudende vertoogen gedaen door die van de Commissie des oorlogs alhier. Daer was op dien korten tijd grooten toeloop en offer geweest, daer wird dan menigvuldig licht ontsteken en groote devotie verrigt, het volk quam daer van alle kanten

hunne gebeden storten, voor slandswelvaeren, jae onder andere quam daer op 19 deser eene processie van de stad Lier.

Smorgens 20 September hadden eenige dogters uijt St Andries parochie, in deselve kerk gaen opofferen aen het beeld van O.L.V. van Bijstand en Victorie, een diamanten Kruijs met een gouden hert, tot dankbaerheijd voor de weldaeden door Godt aen alle inwoonders deser stad vergunt in den noodt, etc.

Na middag om 3 uren wirden drij Dekensvrouwen der drij gildens van de Schermers, Jongen Voetboog en Jongen Handboog, binnen de groote sael van het Bisdom ontfangen, met twee maegdekens van 11 a 12 jaeren, waer van Cath. Huijbrechts, afbeeldende de verlossinge van het vaderland, en draegende een schild met dit opschrift: Fausta Redemptio, met rederijke begaeftheijd een gedicht uijtsprak, waerop Joanna De Pues afbeeldende de liefde voor het vaderland, even konstrijk opgekleed, en dragende een schild met dit opschrift: Amor Patriae, antwoorde. Dan behandigden sij aen den Seer Eerw. en Edelen Heere Werbroeck Deken der Cathedr. en vicaris gnael eene witte sijde borse inhoudende f 276.10.2, gift van eenige huijsvrouwen der opgenoemde drij gilden; op de eene sijde waren geschildert de wapens der gilden, op d'andere drij aeneengehechte herten, met de borgerkroon van eijke loof en dit opschrift: *Door vrouwe Eendragt neemt den wil voor macht*. Heere vicaris generael aenveerde dit geschenk in dank.

Den 21 September 1790 is in het clooster der E.E.P.P. Minderbroeders alhier overleden den Zeer Eerw. en geleerden Pater *Petrus van Hove*, gebortig van Rety in de brabantsche kempen, voortijds leermeester en voorleser der H. Schrifture in 't clooster tot Antwerpen, discipel van den seer Eerw. En

geleerden Pater Wilhelmus Smits, overleden den 1 Xber 1790, den welken het lofbaer Museum, in dit clooster door sijnen gemelden Meester ingevoerd, ook aenqueekende, de moeijlijke maer roemrugtige loopbaen om sijn leven aen het vervolg van het groot werk, de overzettinge van den Bijbel, door sijnen gemelden Meester begonst, te slagofferen; een werk, soo nutals dienstig aen de Kerk Godts, sonderlinge in dese Nederlanden, waerom hij ook de gunst en bescherminge van sijne Eminentie Joannes Henricus Grave van Frankenberg. Cardinael Artsbisschop van Mechelen, Primaet der Nederlanden, etc. genoten heeft. Desen geleerden man is begraeven in de Regel Capelle ontrent den Autaer niet verre van sijn voorgenoemden Meester onder eenen grafsteen van witten marmor, waer op gelesen word in swerte letters:

D.O.M.
A.R.P.
P. Petrus Van Hove
S. Theol. Lect. bis. jub.
Prov. Secundo Custos
Custodum ac Pater
Perpet. totius Ordinis
Scriptor Generalis
Obijt 21 7bris 1790.
R.I.P.

Het is den Seer Eerw. en geleerden Pater Van Wesel gebortig van ..... denwelken dit treffelijk werk vervolgt.

Op 22 September smorgens om half 11 was 't wederom Breeden Raed over de gemelde lichtinge, men segt dat de oude Schepenen daer over wel eenige dificulteijt maekten. In den morgent waren den Abt van St Michiels en den Baron d'Hove van de Staeten, van Brussel binnen dese stad gearriveert en begaven sig seffens naer 't Stadhuijs om een eijnde aen die saeken te maeken, hetwelke eijndelijk geconsenteert is

te weten: den act op 4 8ber te stellen: Dat dese ligtinge sal geschieden a vier en een half ten hondert, geld van geld; op alle het inkomen van den Lande.

Dat alle soo geestelijke als wereldlijke gemeijntens, mitsgaeders alle inwoonders deser provincie besittende in vaste, ofte meubilaire goederen, renten etc. een capitael van vijftig duijsend gulden courant, sullen gehouden sijn in dese lichtinge te stellen, ten minsten eene somme van duijsend guldens wisselgeld.

Dat degene die op den selven voet als voren sullen besitten eene somme van hondert vijftig duijsend guldens, gehouden sullen sijn, in de lichtinge te stellen, ten minsten eene somme van twee duijsent guldens wisselgeld; en degene wiens capitael op den selven voet souden beloopen tot drijmael hondert duijsend gulden, sullen moeten stellen ten minsten eene somme van drij duijsend guldens wgt.,

Dat alle degene, soo geestelijke als wereldlijke, besittende eenige digniteijten, beneficien etc., welkers jaerlijksche innekomen, daeronder begrepen het casteel, te saemen beloopt tot de somme van drij duijsent guldens, sullen gehouden sijn in dese lichtinge eensgelijks te stellen ten minsten eene somme van duijsent guldens wisselgelt, en degene wiens innekomen uijt den hoofde alsvore beloopt tot de somme van ses duijsend guldens, ten minsten eene somme van twee duijsent guldens wisselgeld.

De vremde, te weten degene die niet gedomicilieert sijn onder het gebied van de geunieerde Staeten, besittende in desen Lande in vaste goederen een capitael van vijftigduijsend guldens, sullen eensgelijks gehouden sijn in dese lichtinge te stellen, ten minsten een somme van duijsent guldens wisselgeld, en respectivelijk van twee a 3000, naer mate van de hoogere capitaelen hier boven uijtgedruckt.

Niemant en sal gehouden weezen voor te leggen eenigen staet van sijn goed, maer ieder sal in allen geval desaengaende gelooft worden op sijn woord van Eere.

En mits eenieder een wie het sij niet alleenlijk vrij sal staen in dese lichting deel te nemen, maer in tegendeel ieder een genoodigt ende aengewakkerd sal worden om den lande te hulpe te komen met in dese nieuwe lichtinge vrijwillig deel te nemen, soo sal niemand gehouden sijn van met de tellinge van sijn geld uijt te drukken oft hij het selve doet uijt vrijen wille, ofte wel om te voldoen aen het tegenwoordig consent, etc. Alles breeder te sien bij de acte daervan gemaekt ende gedaen ter vergaederinge van mijne heeren die prelaeten, edelen en gedeputeerden der hoofdsteden, representeerende de drij staeten van desen Lande en Hertogdomme van Brabant, gehouden tot Brussel den 24 7ber 1790. Ter ordonnantie geteekent J.J.J. Moris.

28 September. Onse Burgercompagnien van volontairen met vliegende vaendels, slaende trommels en uijtmuntende veldmusiek, marcheerden den 28 deser namiddag tot Berchem en onthaelden de compagnie der vrijwilligers Patriotten van het Hoefeijser onder Pierre Henry Pelgrims, Antwerpenaer, hunnen Capiteijn. Dese compagnie heeft dapper gestreden in den vuerigen aenslag van 22 deser, voorgevallen tot Bouvigne en Assesse; alwaer sij ook eenige van de hunne verlooren hebben voor het vaderland, men sag hun vaendel doorschoten met verscheijde cogels. Sij wirden vergeleijd tot op de Meer, uijtgenomen de gequetsten die agter gebleven waren. Jonker Josephus Van Praet schepenen deser stad, Colonel Commandant der volontairen in de quartieren van Antwerpen was aen 't hoofd; sij marcheerden naer huijs na de schuldige eereteekens van openbaere dankbaerheijd genoten te hebben, even als de compagnien der voorsteden van St

Willebrords, Borgerhout en Deurne, die agter de eerstgemelde ook in slagorder waren ingehaeld. Die van Merixem, Dambrugge, Eeckeren, Brasschaet, Capellen, met eenige gequetsten en van andere nabuerige dorpen, sijn ook door dese stad naer huijs gemarcheert. Die van Turnhout ende afgelegen quartieren sijn langs den kortsten weg gekeert. Alle dese waere vaderlanders sijn op hun vertrek uijt het leger met lofreden bedankt, en aensogt geworden om te volherden in hunnen helddaedigen iever.

October

Op Saterdag 2 October smorgens 11 uren isser wegens het Burgergeselschap, den gekroonden Steur, bij de Vismerkt in de parochiale kerk van de H. Walburgis op het alderverhevenste geschied eene uijtvaerd tot laeffenisse der ziele van wijlen François Martin Mens, eenen aldergetrouwsten vaderlander, voor vegter van het gemeijne Best, sedert 1787, die soo lang is verdrukt en vervolgt geweest ten onregte, door het gewesene gouvernement en in soo schrikkelijke gevangenis op het Casteel 1788 is gesteken en dan nae soo vele versmaedheijd naer Brussel vervoert was, waer hij eijndelijk verlost is geworden. Hij was eenen der kloekmoedigsten verdedigers van het lieve vaderland, Godtsdienst en vrijheijd, waervoor hij in den slag van 22 7ber gesneuvelt is, commanderende met den sabel in de vuijst, boven Bouvigne, hebbende lestmael verdient den graed van Major in het regiment van Antwerpen. Den autaer was luijsterlijk opgeciert in rouw, alsook de lijkbaere, waerboven den hoed met de witte pluijm en den degen en andere teekenen. en hoogen Choor was behangen met swert, alwaer sijne Moeder en Weduwe, met de oom, dese familie sig bevonden. De officieren van eene Comp[ie] van

't selve regiment, hoorden in den grooten beuk den dienst, alsook de compagnie van het Hoefeijser met hun vaendel en wapens, alsmede de officiers der Borgercompagnien en Wijken. De kerke was vervult met eene menigte volk van alle Staeten. Na 't eijndigen wirden hondert portien in brooden door de mildaedigheijd van 't selve geselschap uijtgedeijlt aen arme huijsgesinnen.

Sondag 3 October na middag heeft sijne Doorl. Hoogw. onsen Bisschop, gister met den seer Eerw. Heere P.S. van Eupen alhier gecommiteert sijnde, in de Capel van sijn paleijs ingeweijd het eerste vaendel der vrijwillige van de sesde Wijck, Capiteijn: C. Van den Bergh, als ook het nieuw vaendel der Burgercompagnien van Capiteijn Van Dooren, onder het geleij der andere compagnien met vliegende vaendels, slaende trommels en schoon veldmusiek.

Op 4 October is alhier ter puije van het stadhuijs afgecondigt den act wegens onse Staeten ten opsigte der lichtinge van 3 millioen wisselgeld, gemaekt in dato 24 7ber 1790, luijdende als volgt: *(het stuk ontbreekt)*.

Desen morgent na de plegtige misse van den H. Geest, sijn wegens en door de sorg van onse Staeten de scholen heropend in het Pensionaet op den gewoonelijken voet, tot onderwijsing der studenten.

Desen morgent om 11 ure wird er wegens de compagnien van het Hoefeijser in de kerke van den H. Carolus Borromeus eene treffelijke uijtvaerd verrigt tot laeffenisse der sielen van hunne cameraeden, en medevaderlanders, gesneuvelt in den slag van den 22 September. Dese compagnie verscheen in volle wapens in dese kerk. Onsen Bisschop kwam dien plegtigsten

dienst bijwoonen, onder grooten toeloop van volk. Na 't eijndigen wirden er verscheijde portien brood uijtgedeijlt.

Namiddag gaf de minderjaerige Jonkheijd een zedenrijk en konstig vertoon langs de voornaemste straeten deser stad, vergeselt door volontairen, gingen aen sijne Hoogw. onsen Bisschop eene gifte in goud opdraegen voor een canon sesponder, hetwelk hij in den naem der drij Staeten dankelijk aenveerde.

De giften voor canon soo aen sijne Doorl. Hoogw. als aen de Commissarissen uijt het Magistraet, beloopt reeds ter somme van meer als hondert dertig duijsend guldens courant, soo dat de diviese van Antwerpen aen geene de diocesen van geheel Brabant in vaderlandscche giften behoeft te wijken; en men gaet er dagelijks nog in voort.

Op 7 October om 11 uren smorgens is er in de Cathedraele wegens het Broederschap der Berechtinge, Noord-quartier, eene plegtige uijtvaerd gecelebreert tot laeffenisse der ziele van den Major F.M. Mens, gesneuvelt in den slag van 22 deser, hunnen mede Broeder. Den autaer en de lijkbaere waren kostelijk opgeciert, als ook de Venerabel Capel. Onsen Bisschop heeft ook die goddelijke diensten bijgewoond.

Op 8 der selve maend October smorgens heeft sijne Hoogw. onsen Bisschop gereconcilieert de kerk en tabernakel van het herstelt clooster der Carmeliterssen, geseijd Spaensche Theresen, alsook de twee nieuwe klokken ingeweijd, waer na de eerste misse wird gecelebreert. 'S anderdags heeft den Seer Eerw. Pater Provinciaael der Eerw. P.P. Discalsen ingeweijd het kerkhof, bij commissie van den Heere Bisschop.

De twee nieuwe klokken sijn gegoten binnen dese stad door J.J. Huart, de grootste is gegeven door Jon^{r} Jos. Ignatius Cogels, en de andere door Jacq. Cuijlen, coopman alhier.

Het was schrikkelijk en gaf eene groote verslaegenheijd aen de gantsche stad, te vernemen de afgrijselijke moorden aen man en vrouw, te weten aen Heer Samuël Henry Mathourne en sijne huijsvrouwe Joanna Maria Ronseau du Croissij, binnen hun woonhuijs op de Veemerkt alhier bedreven, die den 9sten deser 's avonds ontdekt sijn. Den officier van justictie en Van de ..... gingen daer aenstaens hunne plighten volbrengen, beijde lichaemen wirden schandelijk doorwond en doorsteken in den kelder bevonden; men bejammert dat die wreede moorders nog onbekent blijven, niettegenstaende alle aengewend wordende middelen van recht. Men weet dat die schelmen dese vermoorden nog ten deel hebben bestolen. Dese menschen meijnden te gaen vertrekken naer Holland hun vaderland. De lijken sijn volgens Staet, aengesien sij van onse religie niet en waren, in den hof van de Cellebroeders begraeven. Daernaer wird er van stadswegen eene proemie belooft van f. 1000 wgt., aen die den dader ofte daeders konden aenbrengen.

Op 10 deser maend October sijn van hier opgemarcheert naer het leger een detachement van het regiment van Antwerpen, bestaende in jongmanschap wel geoefent.

Na middag heeft onse Bisschop in de Capel van sijn palijs ingeweijd het nieuw vaendel der vrijwilligers van de sesde wijk, Capiteijn Dn^{r} Frachez, waerbij de andere paradeerden met slaende trommels en vliegende vaendels en Turks musiek.

Eenen trijn van Burgerdogters gingen op 10 deser na

middag eene dankbare offergift opdraegen ter eeren van O.L. Vrouwe binnen Hare Capel in de parochiale kerk van St Joris, te weten een penning wesende het wapen van Brabant, eenen anderen het portrait van Mher H. Van der Noot, en eenen schild afbeeldende Luxemborg, alle in 't silver. Die dogters hadden smorgens de goddelijke diensten daer gehoort en den Bedeweg omgegaen van het H. Kruijs.

Diergelijke trijn hadden op 4 deser om 9 uren smorgens in de gemelde kerk gaen offeren eenen gouden sleutel ter eere van de Onbevlekte Maegd en Moeder Godts.

Op 11 October smorgens om 8 uren deden de vrijwilligers van het Hoefeijser eene plegtige uijtvaerd celebreren in de kerk van den H. Carolus Borromeus, tot laefenisse der zielen van de gesneuvelden in den slag van 22 September, onsen Bisschop, verscheijde geestelijke, officiers van de Borgercomp^{ien} en Wijken waeren daer in met de genoemde vrijwilligers tegenwoordig, waernaer milde aelmoesen wirden uijtgedeijlt aen de arme huijsgesinnen.

Desen namiddag besetten de Borgercompagnien, de Vrijwilligers en Wijken in parade van de Discalsen, Arembergstraet, Gasthuijsstraet, Mechelscheplijn, tot op den Rogier aen het herstelt clooster der Carmeliterssen gesegt *Spaensche Theresen*, welke laetste genoemde plaetse alsook de plijn voor de kerk, door den iever der gebuerlijke liefde seer fraeij beplant, en selfs met een segenboog konstrijk verciert waren. Om 3 uren ging de processie uijt de kerke der Eerw^{e} P.P. Discalsen. De compagnie der vrijwillige Dragonders reden vooruijt, dan de genoemde Paters met kruijs en vaen; ten 3^{en} eenen praeltrijn van Maegdekens en kleijne jongelingen, als engelen, met stroijsel, zegenpraelende kransen, en sinne-

beelden op de gelukkige hersteltenisse der kerk, het geestelijk leven, de godtsvrugtige oeffeningen en het geluksalig sterven, 4° eene compagnie van kinderen, gelijk Patriotten, zinnebeeldig op de standvastige verdediging van den godtsdienst, van de vrijheijd en vaderland, 5° de herstelde religieusen Carmeliterssen in haer habeijt die bij de Discalsen het middagmael genomen hadden, elke vergeleijd door eene Dame deser stad, en de Eerw^{e} Overste, oud in de 80 jaeren, en wel 60 van professie, sijnde de suster van wijlen den grave Carel de Proli, tusschen twee Dames, komende aen het gasthuijs, daer voegde sig de religieuse Willaerts bij, die den avond te vorens uijt Vrankrijk gekomen was, alwaer sij geweest had in een clooster sedert de suppressie van haer clooster alhier in haer geboorte stad, 6° het Broederschap van den H. Joseph, arts patriarch, met een nieuw en konstrijk vaen, 7° Gedeputeerde leden van de Capittels, Abdijen, en alle andere reguliere geestelijkheid, met brandende flambeeuwen, 8° het Alderheijligste Sacrament des Autaers in een nieuwe, konstrijke en vergulden Remonstrantie, gedraegen door onsen Bisschop, 9° Een detachement der volontairen dienende voor agterhoede.

Dus met alle gestigtigheijd, konst en luijster in de kerk gekomen sijnde elk op sijne plaets, wird onder lofgesang en schoonste musiek, de benedictie gegeven door onse Bisschop, waer na den Seer Eerw. Pater Provinciael der Discalsen deed een zielroerig sermoen, toegepast aen dees eerste plegtigheijd in dese stad, en bewijsende al de dankpligten, die de herstelde religieusen hebben op te offeren aen Godt en voor de weldoener, etc. Dan wird den Te Deum opgeheven door den Bisschop, en gesongen in uijtmuntende musiek, gevolgt van de gebeden, en gesloten met de benedictie, waernaer de herstelde religieusen de gelukwenschen ontfingen, en met vlijd en

blijdschap weer gingen binnen haer cloosterlijk slot. Dit alles geschiede onder groeten toeloop van volk.

Voor den ingang der kerk was een segenboog opgeregt, bevoegt met zinnebeelden en schilderwerken en in standbeelden, alle betrekkelijk op de gesegende omwentelinge, op de hulpe Godts, op de voorspraek der Alderheijligste Moeder Godts, op de voornaemste bewerkers van het vrij gevogte vaderland, op den lof en dank der Land vaderen, boven al van Mher Hendrik Van der Noot, op de vereijdelde listen, en muijtmaekerijen van slands vijanden: alle door gebuerlijke liefde opgeregt, onder eene menigte van gedenkschriften, lofdichten en jaerschriften was het volgende op de kerkdeur geplaetst:

GY sIet hIer KrIsten-sChaer
In Dees ontsLoten kerCk:
Hoe GoDt Is WonDerbaer,
In sYn VerheVe Werk!

Savonds waere dese vercieringen verligt, en daer wirden pektonnen aengestoken en vreugden bedreven.

Desen morgent was 't Breeden Raed.

Namiddag wirden er ontrent 60 gequetste patriotten te schepe binnen gebrogt en in 't Hospitael in Tersieken getransporteert.

Op *12 October* na middag ging eene praeltrijn schoolkinderen, dogters, eene vaderlandsche gifte voor een canon opdraege binnen het Bisdom in handen van den Choordeken.

13 October. Sanderdags na middag een andere trijn schooldogters en jongens gingen insgelijks eene gifte opdraegen voor het vaderland, na de konstrijke en zinnebeeldige vertoogen, volgden eenen wagen verbeeldende Parnassusberg, alle konstig verciert, soodanig dat er den Cardinael Artsbisschop van Mechelen gekomen, alsook den vermaerden Heer J.X. De Feller, sij en andere persoonen van aensien verwonderinge in desen praeltrijn vonden. Onsen Bisschop nam selfs de gift aen sijnde 300 guldens besloten in eenen schoolboek, den Bisschop met het doorlugtig geselschap betuijgden hunne voldoeninge, en sagen desen trijn uijtmarcheren.

Eenen trijn maegdekens ging *15 October* smorgens eene goude sterre offeren in de kerk der Eerw. P.P. Augustijnen ter eere van den H. Nicolaus van Tolentinen, hoorende aldaer de Misse van dankbaerheijd.

Den selven morgent om 11 ure wird er wegens het Artsbroederschap der Geloovige Zielen, in de Cathedraele gecelebreerd eenen alderplegtigsten lijkdienst tot laeffenisse der vaderlanders gesnevelt in den strijd, onsen Bisschop dede de misse onder uijtmuntende musiek, ten bijwesen van het Capittel, Magistraet etc. met de officieren der vrijwillige Borgercompagnien en Wijken, en eenige van de Landstroupen. Voor het oxael stond den verheven Autaer, behangen met swert fluweel en goude moire kruijs, de acht zijde autaeren ook behangen met swert en roode kruijsen, te midden van den beuk was opgeregt een verheven tombe, boven een vierkant trapwerk, omzet met witte flambeeuwen, de grafmaelde was bektoont met een Laurier krans, en overkruijste degens, waeronder desen text:

> Deus Israël ipsis dabat virtutem. (Psalm. 67)

Godt van Israël gaf hun de oorlogsvreugd

Het rond cartel daeronder, afbeeldende de eeuwige eer en saligheijd door seven sterren boven een veld, voerende desen text:

Apud Dominum est merces eorum. Sap V
Hunnen loon is bij den Heere

Aen den voet der grafmaelde stond een antieke vaze, en een tak van rouwe beduijdende cipres daer aen, met desen text voor opschrift:

D.O.M.
Nequaquam, ut solent mori ignavi
mortui sunt (II Reg III)
R.I.P.
Sij sijn geensints gestorven gelijk de lafhertige pleegen te sterven

Ter regter hand stond aen het praelgraf afgebeeld den godtsdienst in rouwkleedsel, toonende met de regte hand de bediedsels van het sacrificie der nieuwe weth, met desen text op eenen tafel:

Melius est nos mori in bello,
Het is beter dat wij in den oorlog sterven,

Quam videre mala gentis nostrae
et Sanctorum I Macheb. III
dan de rampen te sien van ons volk, en van de Heijligen.

Welk scheen te komen uijt den mond der getrouwigheijd, afgebeeld als eene droeve Maegd, versugtende en in het gebed knielende ter slinkerhand. Nederwaarts waren wapens, zegeteekens van oorlogseer, voor en agter opgestapelt.

Na het sermoen savonds door den Seer Eerw. Heer Plebaen Seerwart, dede den Bisschop het lof en processie, alles onder grooten toeloop van volk.

Daer naer sijn der in de andere kerken treffelijke uijtvaerden ten selven eijnde gedaen.

Op 15 October was 't hier wederom Breeden Raed.

Vandaeg wesende feestdag van H. Theresia dede sijn Doorl. Hoogw. onsen Bisschop de misse in de kerke der herstelde Carmeliterssen welken feestdag en octave op 't alder solemnelste geviert wird.(1)

Op Sondag 17 October na middag na 't eijndigen van het Lof in de Borgtkerk heeft den Seer Eerw. Heere Petrus Paul Buijs, Pastoor van voors^{e} kerk, plegtiglijk ingeweijd het Beeld van onsen gekruijsten Zaligmaker op de Faconsplijn, het welk vernieuwt en in staet is gebrogt, het selve dra sijnde te vallen was, dan ten dien eijnde weggedaen in de maend 8ber 1782 (als dan gewild). Deze plijn was verciert en beplant met boogwerken van boomen, met standbeelden, uijtmaelden, lof- en jaerschriften, waerbij eenen praeltrijn van opgecierde kinderen draegende de segenteekens van het bitter lijden ons Heere Jesu Christi, verlosser van het Menschelijk geslagt, waertoe, alsook tot de illuminatie savons, de vrindelijke ge-

(1) *Volgende druksels hierbij gevoegd betreffend:*

1° Solemneelen Feestdag ende Octave van de H. Moeder en Seraphiensche Maegd Theresia van Jesus, met Vollen Aflaer, te verdienen in de Kerke der erstelde Theresianen op den Rogier (vrijdag 15 October).

2° Plegtige Lijk-Statie, gehouden in de Kerke der Eerw. Paters Minderbroeders binnen Antwerpen, op den zestienden van de maend October 1790 tot Laeffenisse der Ziele van den Heere F.M. Mens.

buerten tot de brouwers toe soo godvrugtiglijk als mildadiglijk geene moijte nog costen heben gespaert. Op den voet van 't kruijs leest men:

TTUMEA LUX
REDUCTA CRUX

Op 18 October wird er een nieuwe optrekende brugge gemaekt aen de Kipdorp poort, waerom deselve poort voor 10 dagen gesloten bleef.

Op 23 October Breeden Raed. Mischien over de misse morgen te doen.

Op Sondag 24 October smorgens om 11 uren wird in de Cathedraele eene solemnele misse gedaen door den heere Choordeken, ten bijwesen van het Magistraet, agterleden en corporatien, die der Oorlogs Comissie de officiers der militairen en volontairen etc. gevolgd door den Te Deum Laudamus, om te vieren den gelukkigen verjaerdag, op den welken onse vaderlandsche trouppen heben voet geset binnen Brabant ende gepublieert het Manifest, tegens de geweldigheden ende dwingelandije van den gewesen Hertog. De Staeten hadden sulks versogt aen ons Magistraet bij brieve van 20 deser, aengesien diergelijke misse in de twee andere hoofdsteden deser provincie ook plaetse hadde, soo nogtans dat er geene illuminatie ofte vueringen plaetse haden.

Men werft hier voor een nieuw regiment N° 10 onder den titel van: Legioen Belgique welkers kleedsel bestaet in een roodlaken kleed met blauwe opslaegen, geele boorden, witte jup en broek.

25 October wird er door eenen trijn kinderen een goude

hert opgeoffert ter eere van het beeld van H. Joseph in de kerk der Eerw^{e} paters Discalsen.

26 en 27 October wird er wederom eene menigte metaele canons vier en twintig ponders en swaerdere caliber, alsook mortiers afgevoert van het casteel en arsenal en ingescheept met hunne affuijten en voordere veldtuijgen, om langst Loven te worden vervoert over Namen, en om te dienen voor Batterijen, ten eijnde van den overtogt over de Maes kragtiger te beletten aen de Oostenrijkers.

27 October was 't Breeden Raed men segt over sekere somme f 25.000, - wgt. die de bestieringe van gemeijnen Armen deser stad soude gevraegt heben tot onderstand, uijt de excrecentie der selve stad. Want den selven seer ten agter gekomen sijnde, soo dat er gevreest word dien niet meer te konnen staenden houden. Het hadde daer over nogmaels Breeden Raed geweest, en men segt dat het geconsenteert is en alle de leden voor sijn, uijtgenomen de goede mannen der ambagten.[(1)]

Op 27 8ber smorgens 11 uren wird in de Choor der Eerw. Paters Minderbroeders gecelebreert het plegtig jaergetijde der heldadige patriotten, die op 27 8ber 1789 gesneuvelt sijn in den bloedigen en hertnekkigen slag van Turnhout waerin de Oostenrijkse overwonnen wirden, en door welken segenprael de grondsteen gelegd wird van onse herwonne vrijheijd. Dien Godtsdienst is verrigt wegens de vrome medevaderlanders deser stad, dewelke in dien slag hun leven hebben gewaegt en gesegepraelt, hunnen heldenmoed dus standvastiglijk vergesellende met te bidden voor de overledenen. De ker-

(1) *Randschrift*. Siet de notie hier naer op 3 9ber gemeld en geteekent ×.

ke was verciert en die in desen slag geweest hadden waeren daer tegenwoordig.

30 October ontrent den middag is den Seer Eerw. Heere P.S. van Eupen, secretaris van Staet, van Brussel hier binnen gekomen. Nouwelijks was hij hier, of eenen expressen brogt hem brieven, men gelooft van Vrankrijk, korts daer naer sag men hem eenen estapet met alle spoed naer Brussel afveerdigen, waernaer toe hij sanderdags op den middag vertrok.

Den selven avond van sijn aenkomen was hij op 't Casteel geweest bij den generael Van der Mersch. Den generael hadde verscheijde maelen sijne klagten gedaen aen het Souvereijn Congres tot Brussel, over de insulten die hij en sijne vrouw aldaer aengedaen wirden door de volontairen waervoor bevreest wird, hij had op 27 deser andermael sijne vreese aen het Congres te kennen gegeven, gehoort hebbende dat de slegtinge der krijtsmueren van het Casteel dat sij door het werkvolk soude konnen gevaer loopen, vernieuwende andermael sijne klagten over de insulten die hem geduerig worden aengedaen aen sijne vrouw en aen den Canonik De Broux, door de wagten. Het was waer dat hij daer veel insulten en drijgementen wird aengedaen door de wagten, die daertoe nogtans geenen order hadden, want het hun dikwijls verboden is.

Snagts kreeg men hier tijding dat het werkhuijs van Buskruijd binnen Namen gesprongen was, en een groot gedeelte der cartassen etc. had beschadigt, en veele der werklieden waeren bij die uijtbuldering gedood en gequetst.

Op 31 October heeft de Oorlogscommissie alhier op den

middag seffens 10 veldwagens naer Namen opgesonden met een goede provisie van buskruijd, cartochen en andere oorlogsmunitiën.

Ten selven dage is hier voor rentmeester deser stad gekosen, in plaets van J.B. De Wolf, die sig afwesig gemaekt heeft en ter oorsaeke van sijne schulden gevlugt is, Guilhelmus Rems oud Deken van het hoofdambagt der Bereijders.

November

Op 2 november hebben de hoedemaekers aen den Choordeken alhier overhandigt 392 guldens voor eene gifte van een canon sesponder voor het vaderland.

Den 3 November was 't wederom Breeden Raed over de gevraegde somme tot onderstand van den armen.

× 1790 heeft dese stad aen de Eerw. Heere Werbrouck Choordeken der Cathedraele en tresorier van den Algemeijnen Arme f. 25.000.- wgt., geavanceert tot ondersteuninge van den Algemeijnen Arme binnen dese stad Antwerpen; alles ingevolge de authorisatie van de Heeren Staeten van Brabant de dato 28 Aug. 1790, ende de consenten van alle deser stadsleden de datis 27 October en 3 November van den zelven jaeren 1790 en welke somme diensvolgens in de casse van den algemeijne arme gesteld is.
Naer voorgaende decreet en permissie van H.H. K.K. H.H. de dato 6 8ber 1783, bij de leden deser stad breedenraedsgewijse op 27 nov. en 3 December 1783 geconsenteert, heeft dese stad geligt eene somme van f. 20.000.- wgt. capitael en erfrente, ten intereste van 3 ½ p.c. conv^{e} van wgt. tot voldoeninge van de courtresse aen de nieuwe bestieringe van den Algemeijnen Armen binnen dese stad, specialijk beset op alle dese stadsinkomen en geregtigheden, in de consomtie gebrogt ingevolge acte Coll. van 7 Feb. 1784.
Dese stad had eertijds alnog wel groote sommen gelds tot onderstand van de Camer van den Armen geligt; naementlijk bij actien van 1 feb. 1631 f. 25.000.- wgt. Item bij consent van 23 9ber 1659 en het octrooij daer opgevolgt eene somme van f. 20.000.-

Op 5 November smorgens wird den Breeden Raed seffens vergaedert. over eene declaratie ofte manifest door Keijser Leopold II geteekent te Frankfort 14 October lestleden, hetwelk aen onse Staeten is weggesonden onder enkele enveloppen en onder het handteeken van sekeren Hoppe, in den Haege: bij welk manifest hij sig aenbied als Souvereijn deser Landen, willende dat men de wapens aflegge tegens 21 deser en hem herkenne etc.

6 November tegen den avond is de compagnie vrijwilligers van Capiteijn Carel De Roij van het leger hier binnen gekomen met hunnen capiteijn, intrekkende in het clooster der Spinsters en op 8 deser kregen sij hun congé, aengesien hunnen aengenomen tijd uijt was.

Sondag 7 November savonds is den Eerweersten Heere Benedictus Neefs, Abt van St Bernards aen de Schelde, tot Brussel overleden, tot groote droefheijd van alle welpijsende. Hij was eene regtsinnige man en waeren Landvader, van iedereen bemind. Den Eerweersten Heere Mauricius Verboven, Abt van Averbode was onlangs daer ook gestorven.(1)

In de Choor der kerke van sijne abdije op eenen witten marmeren zerk leest men volgende grafschrift:

D.O.M.
monumentum
Rev. adm. ac. Ampliss. Dni
D. Benedicti Neefs
Domus hujus Abbatis XXXVII.
act. Statuum Brab. Dep. ord.

(1) Te informeren oft'er geen grafschrift existeert van de Heere Verboven, Abt van Averbode.

Qui Religionem juraque
Populi intrepide defendens
temporum vicissitudini
ac labori succubuit
7 novembris 1790
Aetatis 50 Prof 29 Sac. 25.
Prelaturae 10.
Orate
Ut de benedictione metat
vitam aeternam
R.I.P.

Desen namiddag heeft den heer Choordeken der Cathedraele in de capelle van het Bisdom ingewijd het vendel der wijke van Jon[r] François Jean Antheunius, Capiteijn, woonende in 't Kipdorp nevens de Oogsettersstraet, wiens soontien Carel als vaendrik eene aenspraek dede.

Aengeplakt aen den hoek in d'Huijdevetterstraet 9 9ber 1790:
'Par permission de Monseigneur Van der Noot pour le bien être de la patrie.
Le peuple Belgique aura l'honneur de donner le 1 Xbre 1790 et jours suivants pour la Douxième représentation la Chasse des Autrichiennes, figues, Vonkistes, Van der Merschistes, et toute autre complice infernale, qui auront pour musique Misere, et danseront sur la Basse de Lucifer. Monsieur Koelher remplira la role comme Chef des Chasseurs Musique du Lion.
C'est aux grandes roches contre la Meuse, on recevra gratis sans distinction des personnes, même on prie toute vrai patriote d'assister à cette Chasse, et d'envoyer le manifest de Leopold à Portugal.'

Den 10 9ber 1790 hadden den Secretaris van Eupen door order van 't Congres aen de Commissie alhier geschreven den volgenden brief:

Messieurs!
Le général d'Artillerie Van der Mersch nous ayant fait des plaintes

> réiterées, et votre rapport d'aujourd'hui nous faisant voir que vraiment le général est exposé à des insultes, nous vous requerons de prendre les mesures nécessaires pour le transférer sans aucun délai, afin que rien ne lui arrive de disgracieux, vous le ferez accompagner sous escorte des gens sûrs et affidés, à qui vous ordonnerez d'en avoir le plus grand soin; et pour parer à cet inconvénient, vous aurez soin qu'il soit avant la pointe du jour au lieu de sa destination, qui vous sera indiqué par ordre ultérieur er à tems.
> J'ai l'honneur d'être
> Messieurs votre, etc. signe P.S. van Eupen par ordre du Congrès.
> Bruxelles 10 Novembre 1790.

Den selven dag ontrent 10 uren savonds wird dus aen den generael gewaerschouwt, en dat sij sig binnen een ure moest gereed maeken, hem wird copije van gemelden brief ter hand gesteld.

Snagts tusschen *10 a 11 November* is den Generael Van der Mersch, uijt ons Casteel gehaelt ten bijtvesen van den Eerw. Heere P.S. van Eupen, Secretaris van Staet, en met sijne huijsvrouwe en kind, alsook met sijn secretaris den Eerw. Heere Alexander De Broux, canonik van Mechelen, eertijds secretaris van den Artsbisschop aldaer, in koetsen met een escort vrijwillige Dragonders naer Loven bij de Cellebroeders getransporteert, vanwaer den gemelden Canonik naer Lier bij de Cellebroeders gebrogt is.

Hij hadde in dese sterkte in 't gewesen gouvernement huijs bewaert geweest met sijne vrouw en kind sedert 14 April 1790 en snagts tusschen 17 en 18 April daernaer was Canonik De Broux daer insgelijks gebrogt.

Alhier aengeplakt 11 9ber 1790:

een druksel de menschen aensettende niet te verslappen in de devotie.

Op 11 9ber smorgens is Jonffrouw Legrelle dogter van Dhr. Gerard Legrelle en van Jo. Catherina Oliva, voor Religieuse in het herstelt clooster der Spaensche Carmeliterssen op den Rogier gegaen, en na middag nog twee andere voor susters, wesende de eerste die daer aengenomen sijn, sedert hunne hersteltenisse.

In den agternoen is Nicolaes Herrewijn, Capitijn van eene compagnie vrijwillige Dragonders, hier binnen gekomen, sijnde hunnen beloofden tijd uijt. Dit volk had hun altijd kloekelijk gedraegen tegens de vijanden; hij wird Capiteijn gemaekt van de Husaeren die tot Lier gewerft worden.

Den 21 November was er eene beweging onder het gemeijn volk willende sommige ingesetenen plunderen, namentlijk: Strijdonck agter de Capucienen, smoutslaeger, die dat nog eens ondergaen heeft, omdat er geen smout te bekomen was, seggende dat hij het weg zond, dog is gelukkiglijk gestilt.

Den 13 November begonst de generaele Staete-Veraedering tot Brussel.

Ten zelven dage wird er in de kerke der Eerw^{e} Paters Beggaerden een plegtige misse gedaen tot laefenisse der ziele van den Eerweersten en hooggeachten Heer Benedictus Neefs, Abt van S. Bernards, eenen ieversugtigen vaderlander, welk voorbeeld in andere kerken deser stad in 't vervolg gevolgt is.

Sondag 14 November is het beurtschip van Loven, in de Schelde ontrent Borcht gesonken; den schipper en knegt sijn

verdronken, maer den jongen is het eeniglijk ontkomen en bij tijde gered. Hij was seer swaer gelaeden met pijpaerde, Lovens bier, etc.

> *Nota bijgevoegd in ander handschrift:*
> Mathias Duversé gebortig van Merxem, voortijds Comptoirschrijver, en dan koopman t'Antwerpen, en elders, hebbende gediend onder de patriotten, laetstmael tot Brussel, heeft hij den iever gedreven tot geweldadigheijd toe, selfs bij sijne swaegerinne, alsook sig gevaerlijk getoond tot Antwerpen, soo dat hij daer wird in hechtenis genomen en geset binnen den Gevangen-Steene, waeruijt hij Sondags 14 November 1790, voor den morgenstond wird overgevoerd naer Brussel, sijnde gereclameerd door den Raed van Brabant, om, soo men segd, sijn proces te maeken.

Door de eendragtige vaderlanders, ten getalle van 150, die op 17 9ber 1789 hebben mede voltrokken de overwinninge van Gend, hoofdstad van Vlaenderen, na de bloedige stormen en slaegen sedert den 13; wird den *17 November* 1790 om 10 smorgens in de kerk van den H. Carolus Borromeus uijtgesproken, een vaderlandsche aenwakkering en lofgalm door den Seer Eerw. Heere Joan. Ant. Seerwart, Canonik en plebaen van het Suijdquart der Cathedraele, en daernaer eene plegtige misse van dankbaerheijd gecelebreert door den Heere Choordeken der selve Cathedraele, gevolgt door het lof en Te Deum Laudamus onder groots musiek, en het geronk der salvos uijt het canon onser vesten, ten bijwesen van het Capittel, Magistraet en de Leden van den derden Staet, de Dekens der gilden, de Officiers onser troupen en de volontairen deser stad, alsook van de dappere vaderlanders, wel ten getalle van 130, die den zegenprael van Turnhout hebben mede bevogten op 27 October 1789, en van de vrijwillige veld-compagnie van het Gulde Hoefeijser, alle met vliegende vaendels, slaende trommels en uijtmuntende veld-musiek. Den hoogen Autaer was konstrijk opgeciert en verligt.

Sanderdags op de selve uren wird daer uijtgesproken eene hertroerige lijkoratie door den Eerw. Heere Franciscus Van Cannart d'Hamale, proffessor in 's Lands gymnasium en convict alhier, gevolgt door de misse van Requiem tot plegtig jaergetijde, gecelebreert door den Seer Eerw. Heere Anthonius De Vries, Lt. in de godtsgeleerdheijd, artspriester der Cathedraele, tot laeffenisse der zielen van hunne Broeders, edelmoedige voorstaenders der gerechtigheijd en vrijheijd, aldaer gesnevelt, onder uijtmuntende lijkmusiek.

Op 17 November sijn de vier gedeputeerde der vereenigde provincien hier door gereden naer den Hage, men gelooft met de antwoord op de ingediende stukken. Sij arriveerden daer savonds den 18 deser, te weten: Mher *Joan. B. Grave De Baillet*, Schepene deser stad, wegens Brabant, den Ridder *De Bonzies*, van Bergen, wegens Henegouw, *C.P. De Grave*, van Gend, wegens Vlaenderen, en *Petit Jean de Pré*, van Namen, wegens die provincie. Namen hun logement in 't Hotel het Parlement van Engeland, hebben sanderdags met dhr. G.W. Van Leempoel hunnen President aldaer in conferentie geweest aen de huijsen van Dhr. van der Spiegel gemagtigde wegens die Republiek, alsmede van de Engelsche en Pruijssische Ministers. Sij hebben den selven dag nog geconfronteert met de Pruijssische en Engelsche gesanten bij Dhr. Caillard, lasthebber der Zaeken van het Frans hof. Nadat de gemelde Nederlandsche gedeputeerden waren gescheijden van den Raedspensionaris, hadde Grave De Menij d'Argenteau er sig begeven, en daer een gelijk gesprek gehad.

Op 20 November de selve gedeputeerden na wederom in onderhandelinge geweest hebbende met deselve ministers, sijn met grooten spoed tusschen 2 en 3 uren na middag wederge-

keert naer Brussel, langs dese stad op den 21 smiddags gepasseert sijnde.

Men heeft niet gesien dat sij sijn geweest of hebben geconfereert met Grave Menij d'Argenteau, nog bij den Baron de Buol de Schouwenstein, Legations Secretaris wegens Oostenrijk.

Den volgenden nagt is er eenen estaphet uijt den Haeg gesonden naer Berlin, gelijk ook twee couriers eenen naer Weenen en eenen naer Luxembourg.

Men segt dat de drij geallieerde hoven Engeland, Pruijssen en Holland, souden geprotesteert hebben tegen de demarche van Keijser Leopold, als tegenstrijdig aen de stipulatien van Reigenbach, en dat er couriers naer de hoven souden gesonden sijn; het kan waer sijn, maer de saeken schijnen ons seer vreemd.

In gevolge de geestelijke vermaeninge en vaderlijke opwekkinge van Sijne Doorl. Hoogw. is de drijdagsche feest van dankbaerheijd, die in het begin van April verschoven was om sekere redens, op *Saterdag 20 deser maend November* ingestelt met het solemneel lof in de parochiale kerk der H.H. Apostelen Philippus en Jacobus, binnen het Casteel, soo voor desselfs veroveringe, als voor alle andere bekomene weldaeden, besonderlijk alwaer het droevigste gevaer over dese stad hangde, en de vreese op 't hoogste was geklommen.

Sanderdags *Sondag 21 November* wird daer de hoogmisse gesongen door den Seer Eerw. Heere J.F. Poorters, S. Td. Canonik der Cathedraele etc., waerna er den Te Deum Laudamus onder groot musiek. Na middag wird daer een hert-

roerig sermoon gedaen door den Eerw. Pater Petrus Antonissen S.T.D., uijt het order der Predikheeren binnen dese stad. Sanderdags wird daer de misse gedaen door den Eerw. Heere Joannes Bapta Vleugels, en na middag het sermoon door den Eerw. Pater Bapta in 't Groenewout S.T.B.F., van het Order der Augustijnen albier.

Dijnsdag den 23 November wird de misse gedaen door den Eerw. Heere Josephus Anthonius Mac-Mahon, Pastor aldaer. Na middag na het lof, volgde de processie, alsook den Te Deum. De kerke was konstrijk opgeciert, het Miraculeus Beeld van de Alderheijligste Maegd en Moeder Godts Maria bleef nog in de kerk tot sondag toekomende 28 November, alswanneer het selve wederom onder de poort sal geplaetst worden.

Savonds 21 November om 10 uren was het Breeden Raed, duerende wel tot half 12 uren, wird sanderdags om 8 ueren hernomen, om de Lands saeken, men gelooft dat er versterkinge voor het leger soude gevraegt sijn.

Snagts van 22 tot 23 November sijn de gedeputeerde van de vereenigde Belgische Provincien andermael van Brussel vertrokken, en om 7 uren smorgens van hier voordgereijst naer 's Gravenhage.

Op 23 November smorgens was het Breeden Raed, over het kiesen der Abten van St. Bernards en Everbode, te weten de Eerw. Heeren Thiels, eersten Provisor sive Camerlink der abdije van Everbode en Raphaël Seghers, gebortig van Mercktem Prior der Abdije van St Bernards.

Den 23 November 1790 smorgens om 10 uren wird er in

de Borgtkerke door den Eerw. Pater Antonius Joann. Delfontaine Prior der Beggaerden alhier, een lijksermoen gedaen, dan de solemnele misse van Requiem door de Eerw. Heere Petrus van den Perre, Abt van S Salvator alhier, voor de siele van wijlen den Eerweersten Heere Benedictus Neefs, Abt van St Bernaerds aen de Schelde, op 7 deser te Brussel overleden. Dis wird gedaen wegens het Geselschap van den Steur.

Op 24 November om 10 uren smorgens sag men langs St Joris Poort vertrekken talrijke detachementen der vrijwillige Borgercompagnien van de Capiteijnen van Hoorebeke, Leemans, De Visscher, Beeckmans, Laur. Leijssens, Paul Molijn en Van Dooren, hebbende aen het hoofd Capiteijn De Visscher, alsook eene sterke legerbende vrijwilligers van het Gulde Hoefeijser, met hunne Capiteijnen Pierre Henrij Pelgrims en Frans Van Dael, met vliegende vaendels en slaende trommels, onder de patriotsche marchen van groot veld-musiek. Sij wirden gelast aen te marcheren op Loven, waer sij order kregen om sig naer de kampen te begeven namentlijk naer Thienen, Soutleeuw, etc.

De Staeten hadden bij hunnen uijtzend van 27 deser, onderteekent J.J.J. Moris, te kennen gegeven de motie ende resolutie dan opgenomen in het Souvereijn Congres, de Staeten Generael daer in ook gekomen sijnde, 15 deser, om er ten spoedigste de volle en geheele werkstelligheijd aen te geven, etc.

Bijgevolg van welke, sijn de Staeten der provincien aengeschreven en aensogt om aenstaens de maetregels te nemen, dat de Natie sig boven al gewapend vertoone, dat de volontairen, geoefent in den krijgshandel onder het bevelschap der overste te benoeme door de respectieve Staeten, sig vervoegen

naer de grenzen van Brabant, Henegouw, en Namen, om daer de linien te verdedigen, die men besig is daer op te graven, voorkomende de Staeten der provincien, dat die volontairen sullen gecantonneert blijven, om bij een te trekken in geval van alarm op de plaetsen, die hun sullen worden aengewesen, en dat sij boven het brood, sullen ontfangen acht stuijvers dags: hun wijders voorkomende, dat de volontairen van Brabant en van Mechelen sullen worden gecantonneert te Ruremonde, Turnhout, Diest, Scherpenheuvel, Aerschot, Haelen ende nabuerige dorpen. Die van Vlaenderen te Sootleeuw, Thienen, Landen, Hannuijt en nabuerige dorpen. Die van Westvlaenderen te Wavre en in de nabuerige dorpen. Die van Henegouw, Namen, Doornik en het Doorniksche te Charleroij, Fontaine l'Evecque, Beaumont, Chimaij, en in de nabuerige dorpen. Ondert. H.C.N. Van der Noot, loco van Eupen, tegengeteekent J. Hermans, off.

Den brief daerop wegens het Souvereijn Congres van 15 deser maend, ondert. Visbeque, President, en H.C. Van der Noot, loco van Eupen, toegeschikt aen Staeten van Brabant, en bevoegt met de copije der opgemelde notie en resolutie, dringt aen, opdat Hunne Hoogm^{e} sonder vertoef de Magistraeten der steden en wethouderen der dorpen aenzoeken, te gebieden en te waeken, ten eijnde dat alle de inwoonders der geseijde steden en dorpen in staet sijnde van de wapens te voeren, die er van voorsien sijn, of die er sig konnen versorgen op hunne kosten onuijtstellijk worden gewapent voor de verdediging alleen van hunne toehoirige heerdsteden.

Het sal waerschijnlijk daer over op 21 Deser savonds en sanderdags smorgens Breeden Raed geweest hebben.

De vrijwilligers van onse voorsteden naementlijk St Wille-

brords, Borgerhout, Deurne, Dambrugge, Merxem, Eekeren, Capellen, Brasschaet, Oorderen, etc., dewelke door of voorbij dese stad sijn getrokken om den vijand te keer te gaen: gelijk men *Sondag 25 November* andere Brabanders en kloeke Vlamingen uijt den Lande van Waes sag te velde trekken, waren welgemoed, met hunne vliegende vaendels, slaende trommels en het meestendeel in schoone uniformen. Duijsende Vlamingen waeren langs andere kante opwaerts gemarcheert.

De wijkmeester der 9ste wijk Petrus E.J. van Assche hadde insgelijks veel volk opgesonden, door hem ten koste van eenige particulieren gewerft.

Ten zelven dagen ging er van den Haeg wegens den Grave de Menij d'Argenteau eene courrier naer Weenen.

25 November. Desen morgent was het andermael Breeden Raed, na middag vertrok den Grave De Baillet wegens Brabant, alsook van der Stichelen van Ypre wegens Westvlaenderen. De Baron van Brokhouten, gewesen agent van het hof van Berlin op het Congres te Brabant, was ook naer den Hage vertrokken, alwaer de andere gedeputeerde der Vereenigde Provincien den 23 van vertrokken waren, te weten den Ridder De Boursies wegens Henegouw, en C.J. De Grave, wegens Vlaenderen.

Op 26 November vernamen wij dat de Staeten van Namen hunne stad en provincie aen de Oostenrijksche hadden overgegeven, hetwelk sanderdags *27 deser* aen de Leden deser stad Breeden Raed gewijse vergaedert sijnde, door den volgenden brief wegens onse Staeten gecommuniceert wird:

> ‘De Drij Staeten van Brabant verclaeren tot onderigtinge van het publiek, dat sij met veel leetwesen

vernomen hebben dat de stad Namen onder de magt is van de Oostenrijkers, dat sij besit hebben genomen bij accoord met de Staeten van Namen, sonder de minste weten ofte kennisse van het Souvereijn Congres ofte van de Staeten van Brabant, dat den Generael Schoenfeld Namen verlaeten heeft den 24 deser maend, sonder wete ofte kennisse van de Staeten van Brabant, de welke met groote verwondering ende droefheijd vernomen hebben, dat hij met een deel van sijn leger naer den kant van dese stad afgekomen is, dat de Staeten van Brabant geen het minste accoord gemaekt hebben met sijne Majesteijt den Keijser Leopoldus.
Uijt onse generaele vergaederinge gehouden den 26 November 1790.
Door ordonnantie geteekent: J.J.J. Moris.'

Hetwelk dat op de gewoonelijke plaetsen wird aengeplakt. Dese onverwagte tijdinge, maekte onse regtsinnige Borgers en waere vaderlanders met reden verbaest, te meer omdat men van alle kanten niet als quade maren hoorden en dat er geen accoord met Leopoldus en was, vreesende dat hij dan naer sijne gesindheijd konden regeren, het gene ons nog meer ontsteld. Veele van onse rijken meijnden sig op de vlugt te begeven, maer wirden door de gemeijnte tegen gehouden, die de poorten beset hadden, seggende dat sij niet beter en waren als den geringsten, dat sij in cas van nood de stad met hun en dus gesaementlijk konden defenderen. Van dan af wirden de stadspoorten met vrijwillige beset.

Door het afvallen van de provincie Namen en het overgeven van die stad en provincie, was het Staetenleger geheel verspreijd en in desorders, de colonne van den Generael Schoenfeld was gedeeltelijk in bendens afgeloopen, hebbende sig

naer den kant van Brussel begeven; den Generael Monneij heeft sig begeven op Loven, en den Generael Koelher op Bergen in Henegouw.

Men sag alomme tegen den avond aengeplakt het volgende:

> ‘Aen alle volontairen en inwoonders der provincien. Verklaert den ondergeschreven, op sijn woord van eere, dat de overgeving van de stad Namen geschied is zonder sijn kennis en weten, dat de capitulatie, dewelke men segt dat de Staeten van Namen gemaekt hebben, nulle is omdat sij regelrecht tegenstrijdig is aen den acte van Unie van den 11 Januarij 1790 en opdat onse vijanden niet verder indringen in ons land, durft hij hoopen dat de waere patriotten hunnen heldenmoed sullen verdobbelen, en dat sij geen geloof sullen geven aen de valsche gerugten dewelke worden uijtgegeven, hun versekerende dat soo lang de patriotten sullen vereenigt blijven sij reden hebben van te hoopen, dat hunne vaderlandsliefde sal gekroont worden.
> Gedaen tot Brussel den 27 9ber 1790, ondert. H. Van der Noot, volmagtigen agent van het Brabants volk.’

Sondag 28 November na middag wird het Casteel wederom gesloten, het beeld van O.L.V. uijt de kerk op de gewoonlijke plaets onder de poort geplaetst sijnde.

Den selven na middag wird het nieuw vaendel der Colveniers gilde ingeweijd door den Choordeken der Cathedraele, ten bijwesen van den Deken der gilde informa, en detachementen van de andere Schuttersgilden met vliegende vaendel, slaende trommels en groot veld musiek; twee canons wirden voor de Colveniers gevoert en in hunnen hof afgeschoten.

Den 29 November om half uren voor noen was't Breeden Raed, alwaer aen de leden wird voorgehouden de resolutie van de Staeten van 27 en degene van het Souvereijn Congres van 28 der selven maend, waerbij dese laetste aen Staeten in

antwoord onder andere te kennen geven:

> ‘dat sij alles in 't werk stellen het gene in hunne magt is, om hunne saek te handhaeven, ende provincien te beschermen. Dat sij den Generael Koelher, die alle vertrouwen der Natie geniet, komen te benoemen tot Commandant generael van geheel het leger, die sij tot Brussel hebben geroepen, ten eijnde hij sig aldaer instantelijk begeeft met sijnen troup geheel of het grootste deel dat hij sal konnen, om het Commandement generael te nemen. Dat den Generael Baron Schoenfeld sijne demissie bekomen hebbende, sij benoemt hadden den Heer de Solares, Generael-Major, die, rot het aenkomen van den generael Commandant Koelher de colonne die immediatelijk was onder de orders van den generael Schoenfeld sal commanderen, dat sij hebben benoemt de Heeren Moneij en Bayard, Generals Majors, die sonder tijdverlies gesaementlijk met den generael Koelher een plan van defens sullen formeren, en sullen belast worden te verklaeren wat ervan te hopen en wat van te vreesen is, en wat' er van noode is tot defense; van alle hetwelk sij kennisse sullen nemen, biddende van er het volk van te onderrigten, etc.’

Het Congres had aen de Staeten van Brabant op den 27 den volgenden brief geschreven, den welke aen de leden deser stads insgelijks is mede gedeijlt, luijdende als volgt, die ook aengeplakt wird:

> Hoogmogende Heeren!
> Wij konnen aen UE. Hoogmogende niet ontveijnsen, de ongehoorde verraedinge, aen de welke wij ons nogtans geensints te verwagten hadden, van wegens eene provincie degene genoten heeft de aldergrootste voordeelen van onse revolutie, 't is van de provincie Namen dat wij spreken.

De Staeten van die onweerdige geallieerde hebben contrairie aen de Acte van Unie, niet alleenlijk buijten onse wete, maer directelijk tegens onse orders ende in weerwil van allen de representatie door onse gedeputeerden in 't leger aen hun gedaen, selfs tegenstrijdig aen de resolutie van 21 deser tot de welke hunnen gedeputeerde met ons mede getreden waeren, hunne provincie en desselfs hoofdstad overgelevert aen den vijand. Dit eedbrekende gedrag der Staeten van die ongelukkige provincie, gevoegt tot eene bedekte verraederije van eenige officieren van ons leger, degene de vreese onder 't volk hebben gebrogt, heeft ons den tegenwoordigen netelagtigen toestand veroorsaekt. Ten is niet dat wij wanhopen van de behoudenisse van den Staet, maer wij en konnen UE. niet onwetende laeten van alle de omstandigheden, soo om het volk te onderrigten, als om te verkondigen onse rechtveerdige verantwoordinge tegens de Staeten van die trouwloose provincie, ten eijnde dat eene eeuwige schande hun overdekke voor 't aenschijn van alle Natien.
Wij versekeren UE. wij seggen het openlijk, dat wij verfoijen dit gedrag; onse kragten ende onsen iever wekken sig op naermate van het perijkel, ende ons oogwit strekt sekerlijk niet anders dan tot het grootste welsijn onser vereeniginge, bereijd daervan het eerste de slagoffers te sijn; wij sullen UE. Hoogm. agtetvolgens kennis geven van onse gesteltenisse; Gijl. sult het volk daer van onderrigten ende wij hopen dat ons de Natie haer vertrouwen sal continueren.
Wij senden UE. copije van den brief van den Generael Moneij die UE. sal overtuijgen dat wij niets naerlaeten. Wilde den Alderhoogsten ons verleenen de noodige ruste ende Unie in 't binnenste van het land, ende vereenigen alle de herten alle de hermen, tot eene wijse ende kragtdadige verdediginge, opdat wij noijt verpligt souden sijn van onse saeke te verlaeten, ende dat wij souden voorkomen het ligtveerdig ende onnoodig vergieten van soo weerdig bloed als het gene van onse Medeborgers. Wij sijn Hoogmogende Heeren, UE. seer geaffectionneerde.
Het Souvereijn Congres der vereenigde Nederlandsche Staeten. Get. Visbeque, president ende P.S. van Eupen.
Brussel, 27 November 1790.

Den Generael Major Koehler hadde op 27 deser uijt Bergen in Henegouw, aen het Souvereijn Congres, den volgenden brief geschreven, die hier ook op verscheijde plaetsen aengeplakt wird en luijde als volgt:

Hoogmogende Heeren!
'De eer en het betrouwen, waermede UE. Hoogmogende mij ten allentijde hebben willen vereeren is voor mij het allervleijenste; en waer 't dat mijn leven, mijne eer, en al wat mij het dierbaerste is op de wereld, niet geheel overgegeven was aen den dienst van UE. Hoogmogende, onweerdig soude ik mij achten, langer te leven.
Ik gevoele wel de sorge d'oplettendheijd en den grooten last van eene bedieninge, daer soo veel van afhangt, als die van bevelhebber van het leger in de gesteltenisse en tegenwoordige omstandigheden, maer met Godts hulpe en beraedslaeginge, hulpe en ondersteuninge van UE. Hoogmogende, en van het Nederlandsch volk, ik en wanhope geensints, nogmael de Oostenrijksche de Maes wederom te doen overgaen, met deselve snelheijd, als sij die sijn overgekomen.
Aldus, Hoogmogende Heeren, ik bidde UE. mij gelieve te weerdigen mijne ootmoedige en genege dankbaerheijd voor die uijtmuntende eere op te draegen en UE. Hoogmogende te versekeren, dat al, wat van mij afhangt, sal geworden om den gelukkigen uijtval te bekomen, dat nog moeijte, nog sorge, nog oplettendheijd, nog gevaeren, mij noijt sullen doen afwijkenn van ons groot, prijsbaer, eerlijk eijnde, De Nederlandsche Vrijheijd. Ten allen tijde met dusdanige gevoelen.
Hebbe d'eer etc.'

Hierbij gevoegd volgenden brief 23 November.

Nos Etats géneraux aijant été assemblés extraordinairement le 21 courant, voici le résultat de leurs délibérations, arrêté vers le dix heures du soir, dont ils demandent la ratification des autres provinces.
Les provinces des Pays-Bas-Unis sont convenues unanimement, et avec applaudissement, de nommer son Altesse Charles-Louis Archiduc d'Autriche, né le 5 7bre 1771 troisième fils de S.M. l'Empereur, respectivement Duc, Comte, Marquis et Seigneur des provinces des Pays-Bas-Unis, sous le titre de Grand-duc héréditaire de la Belgique, et cela suivant les règles de succession à constituer, et sous les clausules nécessaires, pour que cette dignité ne soit jamais réunis ni au chef de la maison d'Autriche, ni au Prince quelconque, auquel ses autres Etats ou Doumaines ne permettroient pas de rester constamment dans ces provinces, ou de ne pas les gouverner en personne, puisque la Nation est convaincue, que la source de la décadence et de ses malheurs a pris son origine de l'éloignement de ses Princes,

et de plus sous les conditions expresses de conserver à toutes les provinces et à chacune d'icelles leurs anciennes loix fondamentales, droits, constitutions, usages, coutumes et enfin tout ce qui puisse assurer pout jamais sa liberté et la religion, sur le pied et garanties à fixer à cette fin dans les conventions, et sous la réserve ultérieure, que les provinces ne seront tenus à rien en vertu du présent acte, en cas que le voeu unanime exprimé ci-dessus fut traversée par sa M. l'Empereur.
Fait par les Etats Généraux des Provinces-Belgique-Unies, assemblés extraordinairement à Bruxelles le 21 9bre 1790.
Signé L.F.J. Marannes. président.

December

Den 1 December smorgens was 't Breeden Raed over de resolutie die de generaele Staeten op 21 November lest tot Brussel buijtengewoonlijk vergaedert sijnde savonds om 10 uren hadden genomen, waervan sij de ratificatie der provincien hebben gevraegt, sijnde van den volgenden inhoud:

‘De provincien der geunieerde Nederlanden sijn eendragtiglijk en met toejuijchinge overeengekomen van sijne K. Hoogheijd Charles-Louis Artshertog van Oostenrijk geboren den 5 September 1771, derden soon van sijne Maj. den Keijser, respectievelijk te benoemen Hertog, Grave, Markgrave, en Heer der provincien van de vereenigde Nederlanden, onder den titel van Erfagtig Groot-Hertog van de Belgique, en dat volgens de regels van opvolginge te stellen, en onder de noodige clausulen, opdat dese weerdigheijd nooijt vereenigt sij met het Hoofd van het Huijs van Oostenrijk, nogte met welkdanigen Prins, wiens andere Staeten ofte domeinen hem niet en souden toelaeten om gestaediglijk in het land te verblijven, en om hetselve in persoon te bestieren, dewijl de Natie overtuijgt is, dat het begin van haer verval en van

haere ongelukken sijnen oorsprong heeft genomen van de verwijderinge van haere Prinsen; voor iedere derselve, te behouden haere oude grondweten, rechten, constitutien, gebruijken, costumen en eijndelijk alles hetgene voor altijd kan versekeren haere vrijheijd ende religie op de voet en guarantiën ten desen eijnde te bepaelen in de voorwaerde, en onder de voordere reserven dat de provincien aen niets en sullen gehouden sijn uijt kragte van desen tegenwoordigen act, ingevalle de eenpaerigen wensch hierboven uijtgedrukt, tegenstand ontmoet van sijne Maj. den Keijser. Gedaen door de Staeten Generael der vereenigde Belgische provincien, buijtengewoonlijk vergaedert tot Brussel den 21 9ber 1790, geteekent L.F.J. Marannes, presid.'

Dese resolutie wird dan door de leden geagreert, den Seer Eerw. Heere P.S. van Eupen, Secretaris van Staet, hadde sig op 't Stadhuijs begeven, waerschijnlijk om het consent spoedig door te krijgen, hetwelk ook seffens is gevolgt. De Dekens Cornelius Mens van de Meersch, en Egid Verbiest van de Bereijders wirden gecommiteert om de consenten naer Brussel te draegen.

December De 1 na middag kregen onse vrijwilligers order van de stadspoorten, die sij sedert 26 November beset hadden, te verlaeten. Alle ware Borgers de gemeijne saeke behertigende, wirden door al dese bewegingen seer ontrust, en door de droeve maeren vol vreese en agterdenken, siende niet veel goeds in de gesteltenisse der Landssaeken.

Desen avond arriveerden onse vrijwilligers soo der Borgercompagnien als andere deser stad, benevens dese van Vlaen-

deren, dewelke ten deele langs dese stad naer hunne huijsen sijn weergekeert, seggende en siende dat alles verloren was, en waerlijk men sag ook krijgsvolkeren van verscheijde regimenten van het Staeten leger binnen dese stad aenkomen. Den selven dag had den Veld-Maerschalk Baron van Bender, Commandant der Oostenrijksche Troupen eenen trompetter naer de stad Brussel gesonden met de volgende depeche aen de Staeten van Brabant, gedagteekent te Sombref 29 November.

> ‘Mijne Heeren!
> De oorsaek van den inval van het leger van Z.M. den Keijser en Koning in de Nederlanden is UE. bekent. Het voorbeeld van de stad en Graefschap van Namen is onder UE. oogen, en niet twijfelende, of UE. sullen het selve volgen, sende ik UE. de tegenwoordige, om door eene klaere en spoedig antwoord te weten, Mijne Heeren, den uijtslag van UE. mijningen. Ik hebbe d'eere van te sijn met de volmaekte agtinge, etc.’

De Prelaeten, Edele ende Gedeputeerden van de Drij Hoofdsteden van Brabant hebben den 30 daerop hoofdsaekelijk geantwoord:

> ‘Dat volgens de Constitutien van Brabant (die in alle de gevallen onverbroken moeten blijven, selfs volgens de uijtdrukkingen der verklaeringen van Z.M. den Keijser van 14 October,) de Staten van dit Hertogdom bestaen in de twee eerste orders die tegenwoordig binnen Brussel vergaedert sijn, en in de Corporatie der Drij Hoofdsteden van Loven, Brussel en Antwerpen, die noijt als in hunne steden vergaederen, en de welke wel gedeputeerden in de vergaederinge der twee eerste orders hebben, maer sonder magt, om over de gewigtige saeken te beraedslaegen; waer uijt volgt, dat het onmogelijk is den

uijtslag te maeken, die door den Baron de Bender word gevraegt, sonder dat de geseijde Corporatien gehoort sijn, en hunne beraedslaegingen gesonden hebben naer het afschrift van sijne depeche ten spoedigsten naer de gemelde Hoofdsteden is afgeveerdigt. De Staeten versekeren voorders aen sijne Excellentie, dat sij sonder tijdverlies daerop sullen beraedslaegen, maer dat het onmogelijk is hunnen wensch te hebben voor het verloop van eenige dagen, aengesien iedere Hoofdstad bestaet uijt verscheijde Corporatien, die alle de eene na de andere, moeten beraedslaegen. Voor het overig seggen de Staeten in hunne antwoord, dat hoedanig den wensch van de Drij Hoofdsteden ook soude mogen wesen, sijne Excellentie nogtans versogt word te aenmerken, dat er door het Tractaet van Reichenbach bepaelt is, dat de saeken van de Belgische Provincien sullen beschikt worden door de bemiddeling der Hoven van Londen, Berlijn en den Haeg, dat dese bemiddelinge door de selve provincien is aengenomen, en dat daerop tegenwoordig onderhandelingen in den Haeg geopent sijn.'

Van den 1 tot 4 December sijn hier groote menigten van krijgsvolk binnen gekomen van 't geseijde Staeten leger, soo te voet als te peerd. Sommige gingen met hunne wapens, montuer en peerden, naer huijs, andere naer Holland, maer het grootste deel begaf sig naer Gend; sij hadden nog eenige stukken canon, caissons en munitie wagens met hun gebrogt, die op de Meir geplaetst wirden, totdat de selve in versekering sijn gestelt geworden. Dit volk murmureerden seer, vloekende en tierende, jae waren als desperaet, seggende dat sij bedrogen waren, sij vonden nergens hunne oversten, niet wetende waer loopen, meest sonder geld, want verscheijde sedert eenige da-

gen geene betaelinge hadden ontfangen. De Borgers sogten hun in hunne huijsen niet, soude op de straet bijna wel hebben moeten vernagten, ten waere sommige cloosters van dese menschen, die sooveel voor het Vaderland gedaen hebben, nier beter hadden behandelt, met hun in te nemen, gevende hun eten en drinken en liggen, het was niet als droefheijd dat men aen hun sag, sij schelden de Staeten op eene schandelijke wijse, roepende dat sij bedrogen en van over lang verraeden waeren. Met een woord het was eene desorder en confusie die sekerlijk noijt gehoort is. Dit krijgsvolk nogtans vol moed en drift sijnde, waren genegen en souden geerne tegenweer gedaen hebben aen de Oostenrijksche gelijk sij tot Ham nevens de Abdije van 's Hertogendael boven Loven genoegsaem getoont hebben, maer daer was geene order of commande meer, vele officiers en overste hadden sig van hun volk verwijdert. Men kan den regten grond van soo eene schielijke veranderinge niet ondekken, jae doet de grootste verstanden er stom op staen.

De Staeten van Brabant hadden *2 December* eenen expressen van Brussel naer dese stad gesonden, om kennisse te geven dat die stad gesommeert was tot overgaeve, de leden wirden seffens vergaedert, hun wird voorgegeven, het volgende geprojecteerden brief van de Staeten van Brabant aen Maréchal De Bender, die dan op de gewoonlijke plaetsen wird aengeplakt, luijdende als volgt:

> ‘Mijnheer den Marechal,
> Wij komen te ontfangen de begeerte van de Drij orders der Staeten van desen Hertogdomme op het important voorwerp van de depeche van UE Excellentie van 29 November laetstleden. Gevolgentlijk hebben wij d'eere UE. te seggen, dat, indien de instructien met dewelke UE. belast is, UE. niet toelaeten van op te houden de marche der trouppen

> onder UE. gebied, tot dat de Drij geallieerde Hoven ons sullen hebben doen toekomen hunne antwoord, dewelke wij verwagten van hunne goede diensten ende van hunne bemiddeling bij sijne Majesteijt den Keijser nopens de resolutie van de Staeten Generael van den 21 November laetstleden, wij versekeren UE. Excellentie voor soo veel als het van ons kan afhangen, dat UE. trouppen hier geenen tegenstand en sullen ontmoeten, indien wij de middelen konden in 't werk leggen om die te doen uijttrekken dewelke daer tegenwoordig sijn, om het goed order ende de pollicie te onderhouden, ende dat er geenen den minsten aenstoot toegebragt word aen de veijligheijd soo van de persoonen als van de eijgendommen van alle de inwoonders, soo in 't algemeijn als in 't besonder.'

Het Souvereijn Congres was van Brusel gescheijden en vertrokken, en een colom van het gescheijde Staeteleger is door die stad naer Vlaenderen vertrokken. De Oostenrijksche voorhoede heeft eenigen tijd buijten de stad halte gehouden. De Magistraet vernomen hebbende dat de Keijserlijke trouppen naderden, heeft sig om 10 uren smorgens aen de Naemsche poort begeven om de sleutels der stad aen den Commandant op te draegen. Om 11 uren sijn de gemelde trouppen daer binnen gekomen hebbende aldus besit genomen van die Hoofdstad.

Den 3 December namiddag wird het Commitée of Bureau de Guerre op de Brabantsche Corenmerkt binnen dese stad, gedeeltelijk door het Staete volk en Borgerije geheel uijtgerooft, de magasijnen van lakens, lijnwaert, kleederen, hemdens, hoeden, koussen, schoenen, ransels etc., geplundert, de boeken en papieren gescheurt en vernielt, doende daer groote

schaeden. Niemand was van sin sig daer tegen te stellen of te beletten, siende klaerlijk genoeg dat onse landen wederom aen Oostenrijk overgelevert wirden, hetgene veele van onse treffelijkste inwoonders vol vreese en agterdenken brogt, bedugt voor eene regering als de voorgaende, welkers jok men soo wonderlijk jae mirakuleuslijk hadde afgeschud. Men was bedugt en met reden omdat men van geen accoord en wist.

Den 4 December na middag plunderde de gemeijnte het Landswapenhuijs in 't clooster der Annunciaten alhier, het selven gants en geheel beroovende van de schoone fusieken, carabijnen, pistolen, sabels en cardoesen, etc., het buspoeder was'er vandaeg bij voorsorg, en onder medewerking van patrouillen der goede Borgers, uijtgehaeld en naer 't Casteel gevoert tot veijligheijd der stad, want de gemeijnte hadde dit al eenige maelen gedregen, hetgene groote vreese hadde gebrogt onder de daer ontrent woonende. Daerin was nog eene groote menigte van vuerroers, die sij daer aenstonts verkogten tot geringen prijs, jae selfs voor stuijvers.

De schoone triumphstaken waermede seer vele straeten deser stad verciert waeren, tot teeken van onse vrijheijd, sag men vandaeg uijt doen, tot droefheijd van onse waere vaderlanders.

Den 4 December was 't Collegie over de overgave en onderwerpinge deser stad, aen den keijser Leopold.

Sanderdags smorgens wast andermael collegie en Breeden Raed over het selve voorwerp. Savonds om 18 uren was het wederom Breeden Raed en Collegie, duerende wel tot 12 uren in den nagt, dese saeken waeren dan door gegaen, want eenieder weet wel dat Antwerpen het voorbeeld der andere hoofdsteden moet volgen, want dat het geensints mogelijk is alleen

tegenstand te bieden, als een geheel land sig overgeeft. Daer waren dan van het Magistraet gedeputeert den Buijten Borgermeester Jon[r] Jacobus Dellafaille en Jon[r] Joannes Carolus Delabistraete, Schepene, benevens den Pensionnaris Norbertus Bom, de welke, met den Major van Aspre van 't regiment van Groen Landon, die ook hadde op 't stadhuijs geweest en de Weth wegens de Lieutenant Generael Baron Alviney had onderrigt dat de Keijserlijke trouppen op 6 deser voornoen in dese stad souden komen, de gemelde troupen te gemoed sijn gereden, waerschijnlijk met de sleutels, en die om 11 uren voornoen van den volgenden dag in dese stad weder keerden, met eenen officier onder een escorte van Dragonders.

De Heeren van het Capittel Cathedrael, van het Magistraet en de leden deser stad, die ten eersten door de Militaire waren gevraegt voor gijseleers of pandsmannen, keerden insgelijks wederom naer dese stad, hebbende hun ontslag bekomen, Het waren te weten: uijt het gemeld Capittel de Seer Eerw. Heeren Antonius De Vries, S.T.P. Artspriester en keurder der boeken, etc., Henricus Scaille, S.T.B.F. & J.U.L.; uijt de Weth: Jon[r] Jean François Vermoelen, Schepene; uijt de oude schepenen: Petrus van den Berghe; uijt de wijkmeesters: M. Jan Bapta Bom, Hoofdman der Poorterije, soon van den Pensionaris M. Norb. Bom en uijt de goede mannen der Ambagten, Antonius H.J. Van Wamel. Deken van het Hoofdambagt der Laeken Bereijders.

Den 6 December smorgens wird van stadswegen met trompet op de hoeken der stad uijtgekondigt de volgende waarschouwing:

> ‘Alsoo mijne Heeren van 't Magistraet deser stad door den Heer van Aspre Major in 't Keijserlijk

regiment van Groen Landon, bij expressen bevelen van sijne Excellentie den Heeren Lieutenant generael Baron Alviney, onderigt sijn, dat de trouppen van sijne Maj. den Keijser op Maendag 6 deser voornoen binnen dese stad staen te komen, en dat den selven Heere Major versekert heeft dat de Militaire de alderstrengste bevelen hebben ontfangen om niemand der ingesetenen te misdoen ofte te misseggen, maer ter contrarie belast sijn met de selve in alle eendragtigheijd te gedraegen, mits dat de inwoonderen hun onthouden van alle buijtensporigheijd, en hun niet en vertoonen met eenige hoegenaemde patriotsche teekenen, kleedingen, fusieken oft andere wapenen; soo ist, dat mijne voors[e] heeren van hunne pligt geacht hebben dese onderrigtinge aen 't publiek bij dese kenbaer te maeken, ten eijnde eenieder sig soude onthouden van met eenige hoegenaemde patriotsche oft onderscheijdende teekenen, kleedingen ofte eeniger handewapenen te voorschijn te komen, bevelen mijne gemelde heeren aen eenieglijk sig naer allen 't voors[e] exactelijk te reguleren.
Actum in Collegia hoe 5 Decembris 1790.
geparapheert Kannekens Vt. ondert. P. Van Setter.'

In den morgent arriveerden de Quartier Meesters der keijserlijke trouppen, en na middag om 4 uren marcheerden van den kant van Mechelen binnen dese stad, de voorhoede der Hussaren van Wurmsen en van de Dragonders van Saxen-Coburg, met blaesende trompetten, alsook verscheijde bataillons van Hongersche Grenadiers elk met sijn veldstukken, legerkisten, en munitiewagens, alsmede elk met hun veldmusiek. - Een deel der grenadiers marcheerden naer het Casteel,

alwaer een deel der vrijwilligers van de compagnien van Capiteijn Paul Molijn de laetste wagt was opgetrokken en door de Militaire werden afgelost, 't was ook dese Borgercompagnie van wien de Militaire op 30 Meert sijn afgelost geworden. De andere, alsook de ruijterije logeerden in verscheijde vernietigde cloosters, ook in eenige Mansclooster en bij verscheijde Borgers, in de voorsteden en elders herplaetsen de Borgerlijke wagten aen de stadspoorten en elders.

Een deel der Colomme van de Keijserlijke Trouppen is ter selven tijd ontrent Boom overgeset over den Rupel en gemarcheert in den Lande van Waes.

De provincie van Vlaenderen even als alle andere, heeft sig ook aen Leopold onderworpen, en hunne gedeputeerden hadden van den Veldmaerschalk Baron van Bender verkregen, dat het aen de Staeten vrij stond, om bij wijse van capitulatie te vergunnen aen iederen Officier een Maend appointement, en aen elken soldaet de solde van 10 dagen, op voorwaerden, dat sij de wapenen souden afleggen.

Den 7 December vertrok er eene deputatie van de Weth, om vertoogen te doen aen den Commandant tot handhaeving van het goed order en eendragtigheijd, om aldus de klagtredens der Borgers en inwoonders te stutten.

De Borgers waren genoodsaekt hunne huijsen, winkels en herbergen te sluijten, want dese gasten koopen wel, maer betaelen niet, doende daerbij onse ingesetenen grooten schrik aen en overlast.

De crijgsgevangenen die onse Staten trouppen hadden gemaekt en die nog altijd in het clooster der Facons hadde

bewaert geweest, wirden alsnu door de Militaire daer uijt gehaelt ten bijwesen van den Deken Aug. Reijns van de Meers.

De gemeijnte hadden dese over eenige dagen daer uijt willen haelen om hun qualijk te behandelen, maer is bij voorsorg belet geworden.

Daer was van stadswegen collegialiter geresolveert op 't versoek der militaire overheijd, van te bevelen en te aensoeken aen eenieder soo des savonds als snagts licht te branden 't sij in lanteernen of voor hunne vensters, dusdaniglijk dat de straeten daerdoor worden verligt.

Onse ingesetenen lieten sig aen dese bevelen seer wijnig gelegen, en met reden, want men dirf schier bij avonden sig niet op straet begeven, uijt vreese van aengerand te worden door dese bende volkeren.

Den 8 December niettegenstaende het den feestdag was van O.L. Vrouwe onbevlekte ontfangenisse, gingen de wijkmeesters in hunne respectieve wijken bij de Borgers en ingesetenen de fusieken afhalen, toonende aen degene die hun naer hunne Commissie vroegen, de volgende waerschouwinge, die ook op de gewoonelijke plaetsen aengeplakt wird, luijdende als volgt:

> ‘Alsoo mijne Heeren van het Magistraet bij expresse orders van S. Excel. den Heere Generael d'Alviney belast sijn te doen inbrengen alle de fusieken en andere hoegenaemde schietgeweren, dewelke de Borgers en ingesetenen ten onderen hebben ende aen hun, door wie het soude wesen, sijn uijtgedeijlt geworden tot onderhouden der veijligheijd deser stad, soo ist dat

mijne Heeren ordonneren aen eenieder, dese fusieken ende schietgeweren ten onderen hebbende, deselve seffens af te leveren aen hunne respectieve Wijkmeesters, dewelke deselve aen eenieders wooninge sullen komen afhaelen.
Ende alsoo men onderrigt is, dat verscheijde persoonen alnog seer veele fusieken, schietgeweren ende andere oorlogsmunitien gerooft ende gehaelt hebben uijt de magasijnen ende door andere sijn ingekogt, word geordonneert dat eenieder die dese eenig ten onderen is hebbende, deselve te brengen naer den Casteele, alwaer de militaire commissarissen dieselve sullen ontfangen ende restitueren hetgene wegens den brenger daerover sal wesen betaelt, bevelende mijne Heeren aen eenieder seer stiptelijk aen, het gene voors[e], te voldoen om te voorkomen alle onheijlen, dewelke andersints aen de onwillige souden konnen overkomen.
Actum in pleno Collegio 7 Decembris 1790.
geparapheert Cornelissen V.T.
onderteekent A. Du Bois dit V.D. Bossche.'

Den gemelden generael Baron d'Alviney hadde bij expresse order, gedagteekent binnen dese stad 7 Deser, insgelijks geordonneert aen den Hoofd-Drossaert van Hoogstraeten François Bernard Beltens, belast met de orders generael der 7 quartieren van Antwerpen, van te doen versaemelen onder de bescherminge (garde) der Officiers en Wethouderen van de vlekken en dorpen der voornoemde 7 quartieren, alle de fusieken en vuergeweren die er sig bevinden, en deselve te vervoeren naer 't Casteel van Antwerpen.

Welke orders gemelden Hoofd-Drossaert dags daer naer aen de respectieve Hoofd-Officiers mede deijlden, die deselve aen

de Drossaerden van hunne quartieren door de boden dede toekomen om hun daer naer te schikken, en op hunne respectieve dorpen te doen publieeren.

De buijtenlieden lieten er sig ruijme soo wijnig aen gelegen als binnen dese stad.

Den 9 December begonst men van stadswegen op de Meir ontrent de Clarastraet een groot houten huijs te timmeren om te dienen voor een wagthuijs voor de soldaeten, dewelke ik er op 11 deser savonds sag intrekken. Sij hadden op die plaets sedert hunne binnenkomste eene wagt gehouden ontrent den Beer alwaer den generael Baron d'Alviney logeert.

Hunne Hoofdwagt is op de groote Merkt, houdende hun verblijf op de voorpuije van het Stadhuijs, hebben te midden van de merkt drij canons met hunne toebehoorten gestelt. Hetgene in de jaeren 1787-1788 en 1789 niet geschied is, moet men alsnu gedoogen.

Den 10 December wird van stadswegen bekent gemaekt, dat den Generael Baron d'Alviney aen de Weth te kennen heeft gegeven, dat aen de militairen de alderstrengste bevelen sijn voorgeschreven van geene buijtensporigheden te bedrijven, mede aen den Borgers verboden de militaire te misdoen etc.

Sondag 12 December om 11 uren voornoen wird alhier in de Cathedraele door den Heer Choordeken gecelebreert eene plegtige misse, na dewelke gesongen wird den Te Deum onder het geluij der groote klok en schieten van 't canon van het Casteel en handgeschut der Grenadiers die op de Meer, Handschoenmerkt, en Groote Merkt in parade stonden, ter oorsae-

ken van de besitneming van dese landen in den naem van den Keijser Leopold II.

In dese diensten waeren tegenwoordig den L. Generael Baron d'Alviney met de L. generaels Grave *de Staraij* en *De Moitelle*, en andere Officiers, ten bijwesen van het Capittel en de Weth. Dan gaf den Generael eene maeltijd in den Beer, alwaer eenige Heeren van het Capittel en Weth genoodigt waeren, waerna hij naer Brussel is vertrokken.

Dese misse was alhier geschied in gevolge de bevelen van den Baron De Bender, Generael en Chef der Keijserlijke troupen in dese Landen. de welke door voors[e] Baron d'Alviney aen Wethouderen sijn kenbaer gemaekt. Den gemelden Baron De Bender hadde uijt den naem van den Keijser aen de Weth versekert dat hij niet anders trachtende dan sijne onderdaenen gelukkig te maeken, de privilegien en slands constitutien, soo geestelijke als wereldlijke ongeschonden te laeten. Wij sullen het afwagten, en doet hij sulks dan voldoet hij nog maer aen sijne pligt, immers 't is eventwel seker dat' er bijna geen volk in de gemelde misse te vinden was buijten degene er moesten komen, waerover de militaire seer wijnig content waren.

Snagts tusschen 15 en 16 December hebben de Militaire nu meester sijnde over de geheele stad, sig ook meester gemaekt van het stadsgeschut, haelende alle de schoone canons uijt den Eekhof, in de Cloosterstraet en voerende deselve naer het Casteel. Wie souden nog twijfelen, dat sij het selve niet gedaen hebben met de fusieken, die door de Wijkmeesters bij de Borgers sijn afgehaelt, en naer den selven Eekhof gevoert?

Veele royalisten of soogenaemde fijgen, hebben sig verstout

van binnen dese stad wederom te komen, als onder andere Mathias Dieltiens, Theodoor Van Laeken, den Procureur Larrose, Beke, etc., alsook onsen vermaerden Markgrave, die sijn verblijf heeft genomen in den Beer op de Meir, alwaer hij desen namiddag werd afgewagt door eenen hoop jongens, die hem ongetwijfellt op eene besondere manier souden gegroet hebben, maer hij heeft de voorsigtigheijd gehad van sig niet te vertoonen. Men segt dat hij eene militaire wagt soude gevraegt hebben tot sijne veijligheijd, hetwelk hem geweijgert is.

De haet van het volk op die persoonen is nog altijd even sterk jae nog sterker, en dat soo danig dat hunne tegenwoordigheijd voor desorders vreesen doet; want de gemeente is meer onderrigt van den handel van dese persoonen, namentlijk van den Markgrave en van den Borgermeester Torfs, die door hunne brieven en menigvuldige rapporten in den Bureau de Recherches tot Brussel bevonden, alles dat er in dese stad gebeurden, benevens de gehijmen van het Collegie aen den minister Trautmansdorf tot Brussel overschreven. Waerover de Dekens deser stad in hunne requeste tot de wethouderen deser stad in September gepresenteert breedvoeriger spreken.

De Weth dan wel siende dat het verblijf van diergelijke persoonen in dese stad, niet anders konde strekken, als om tumulten en oproer onder de gemeijnte te veroorsaeken, heeft geraedsaem gevonden, collegialiter te deputeeren den Secretaris Jon^{r} Petrus van Setter, die op 17 deser naer Brussel vertrokken is, om hunne wel gegronde vreese aldaer aen de overheijd voor te draegen, ten eijnde daerin ten spoedigsten voorsien worde, want de ruste van den Lande er van afhangt.

Den 19 December smorgens half 8 uren, sijn er Grenadiers

uijt het Clooster der Victorinnen vertrokken, alsook veele canons en wagens langs St Joris Poort, langswaer om half 11 de Groene Jagers sijn gevolgt.

Tegen den noen liep er eenen hoop jongens agter sekeren persoon die bekent was geworden in het Hollands Caffé huijs op de Meer en er aenstaens uijt verdreven, het was den vermaarden Petrus Joanis Dominicus *Vervisch*, gewesen Capucien en in dit order genaemt Pater Auxilius, van Moorsleden. Hij wird door eene menigte volk agtervolgt en loopende, vlugtende langs de Gasthuijsstraet siende de poort van het huijs van Jon^{r} Gerard Hend. van Eersel in de Lange Gasthuijsstraet tegen over de Arembergstraet open staen, loopt daer in en sluijt deselve toe, vlugtende langs den stal en over de mueren klimmende, waer hij door den hof is overgeklommen en door het huijs van Backe, Timmerman op 't Vlemingsveld is ontloopen, agter laetende sijnen mantel, en is dan om 12 uren aen St Jansvliet gekomen en seffens met den beurtman van Bergen-op-Zoom is vertrokken en na middag in Liefkenshoek gekomen is.

Het was op desen persoonen dat de Staeten van Vlaenderen in de maend November 1780 eene proemie van 100 patacons hadden belooft aen de gene die denselven souden aenhouden en in vangenisse brengen.

Hij hadde in October 1789 veld capelaen geweest op het fort Liefkenshoek, daer hij van de inwoonders seer geschouwt wird, hetwelk sekerlijk om sijne deugden niet en was. Nadat de Keijserlijke die sterkte verlieten is hij op de vlugt geloopen, en eijndelijk in Vlaenderen in gevangenisse gestelt, daer hij wel seven maenden is bewaert geweest.

Hij hadde ook nog eenigen tijd op ons Casteel geweest, om den Dienst aldaer in afwesigheijd van den Pater te doen, maer 't en duerde niet Hang.

Den 20 December savonds Kort(?) tijd is eene tumulte voorgevallen aen de Kipdorp poort, eenen hoop volk meest onder onse Staeten gedient hebbende, van buijten komende de militaire wagt aen die poort geinsulteerd hebbende, welk geschil soo hevig wird dat de soldaeten er op dreijgden vuer te geven, de Borgers daerop vallende nemen hen de geweiren en sabels af tracterende hun daermede soo hartelijk dat er dood bleven. Aenstaens sag men patrouillen langs dien kant maken, en wirden bedugt, door sulke bewegingen. Gister avond waren bijna diergelijke geschillen geweest aen de St Joris poort.

21 December tegen den noen hadden de militaire op de Groote Merkt sekeren persoon die dronken was seer deirlijk geslaegen, omdat hij de wagt aldaer geinsulteert hadde soo sij seijden; sij transporteerden hem onder het stadhuijs. - Snoens quam er eenig volk in en veele wagens langs St Joris Poort.

Den 22 December wirden de sleutels der stad gerestitueerd, en bijgevolg dier, heben de Borgerlijke wagten de poorten wederom beset, sijnde de Capiteijns Mertens en Colins de jonge, ten dien eijnde desen morgent opgetrokken, soo naer de St Joris als de Roode poorten met hunne keurlingen alwaer sij even als aen alle de andere poorten de militaire hebben afgelost.

Ten selven dage wird op de Groote Merkt ontrent de Maelderijestraet een groot houten huijs getimmert voor de Hoofdwagt der Militaire, soo voet als peerdevolk. Den gehee-

len nagt gaan er sterke patrouillen te peerd door de stad.

Den 24 December kwamen er Jagers binnen, alle ledige huijsen ontrent de Tappesierspand wirden geopent om Hussaren te logeren, welkers peerden in deselve pand staen. De eijgenaers van dese huijsen stelden sig daer wel tegen en beklaegden sig bij de Weth, maer 'ten holp hun niet.

Ten selven dage is den Spijker voor de chijnsen alhier omgestelt per veertel.

Terwe	f. 5,10	Erweten	f. 5,10
Rogge	f. 3,3	Somer sloor S.	f. 5,15
Evene	f. 4,-	Winter D^{o}	f. 6,5
Evit	f. 1,13	Raepsaed	f. 6,6
Garst	f. 3,3	Sparie saed	f. 3,-
Haver	f. 2,9	Peerde Boonen	f. 3,6
Boekwij	f. 2,15	Spelt	f. 2,4
Boonen	f. 6,18	Kempsaed	f. 4,-

Op 24 December wird er wederom eene ordonantie uijtgekondigt van stadswegen op het onderhouden der publieke ruste tusschen de Borgers en Militaire, mede dat er sal gerond worden op 't verblijven in de herbergen na de wagt klokke etc.

Op Kersdag 25 smorgens 11 uren heeft onsen Bisschop in de Cathedraele gepredikt onder grooten toeloop van volk.

Daer was geenen Kersnagt om 12 uren snagts volgens gewoonte, ten dien eijnde was er wegens Sijne Doorl. Hoogw. van 23 deser Collegiale resolutie van 24 D^{o} aengeplakt het volgende:

> ‘Cornelius Franciscus etc. Aen alle die dese sullen sien saligheijd in den Heere. Dewijl het eene schroomelijke saek sou sijn, dat ter gelegenheijd van den Godtsdienst de schaepen aen onse sorge toevertrouwt, aen eenig onheijl onderworpen souden wesen, soo hebben wij goed gevonden met advies van de Seer

> Eerw. en Edele Heeren Deken & Capittel van onse Cathedraele kerke, te gebieden dat, om de omstandigheden waerin wij ons heden bevinden, in geene kerken met het Hoogtijd van Kerstmisse den Dienst sal mogen beginnen voor vier uren. Wij bevelen hierom aen alle Heeren Pastoors deser stad en aen alle de overste der geestelijke gemeijntens, van hunne kerken niet te laten openen, ook geenen Dienst of geene Missen (selfs met gesloten deuren) te laeten geschieden voor de geseijde ure. Wij vermaenen hun daerenboven in den Heere, van dit sooveel mogelijk is, aen eeniegelijk kenbaer te maeken.
> Gegeven 't Antwerpen den 23 December 1790. was onderteekent: Cornelius Franciscus Bisschop van Antwerpen, leeger stont, ter ordonnantie van Sijne Doorl. Hoogw. Ondert. A. van Celst Secret. ter sijde stond: Rapport gedaen in pleno Collegio resolutum dese aen te plakken. Actum in Collegio hac 24 December 1790, geparaph. Borrekens Vt. ondert. P. Van Setter.'

Ten selven dag wird aen de Leden door de Korte Raeden ter hand gestelt de artiekelen der conventie geteekent in den Haeg 10 deser tusschen de ministers van Leopold, en de drij geallieerde Hoven van Engeland, Pruijssen en Holland, over onse saeken, waerbij was eenen brief van onse Staeten van 21 derselve maend.

Op 28 December wirden hun sekere articulen maer in 't frans nogeens ter hand gestelt op de selve maniere, maer bevoegt met de procuratien van gemelde Hoven.

Register op kleinere bijzonderheden.

Archieven, 159;
Bakkers, 11-12, 17, 19, 36;
Begraafplaatsen, 161;
Beloften der Kloosterlingen, 19;
Berchem. Oproer, 153;
Beurs, 156;
Beurtschip gezonken, 217;
Bloedweg, 190;
Bollandisten, 58;
Broederschap van 't All. Sakrament, 202;
Broederschap van het H. Kruis, 188;
Broederschap van O.L.V. van Bijstand, 141, 178;
Broederschap van O.L.V. Onbevlekt Ontvangen, 155;
Broederschap van O.L.V. van Goed Succes, 193;
Carmeliterssen (Engelsche -), 231;
Carmeliterssen (Spaansche -), 250, 252, 282, 284, 297;
Catechismus in St Caroluskerk, 53;
Coesemans, 26, 2665
Cocarden, 65, 156, 191;
Dieltiens, 146;
Druksels, 63, 80, 113, 130, 233, 239, 255;
Dure tijd, 30, 49, 182;
Goddeloosheid, 40-41, 73, 79, 142;
Granen (Uitvoer van -), 29-30;
IJsgang, 5-6-7;
Kasteel. Slechting, 213, 214, 233, 236, 262, 263, 278;
Keizerschgezind priester, 4;
Kempen (Troepenbewegingen in de -), 106, 256;
Kiel, 163;
Kipdorpbrug, 290;
Kleermakersgasten, 75;
Kolveniersgilde, 306;
Koude, 5;
Kruisbeeld der Falconplein, 289;
Lambrechts, 147;
Lousbergs, 78;
Mac Mahon, 90, 102, 129, 219;
Matthei, 238;
Meerhout, 137, 139;
Meir. Kruis, 82;
Mens (Corn.), 14;
Mens (Frans), 18, 34, 35, 280 en vgd.;
Mercurius, Nieuwsblad, 113;
Moll, 256-257;
Moord op de Veemarkt, 283;

Munt, 237, 255, 272;
O.L.V. beeld, 13;
Osy, Cornelis, 149;
Processie, 74, 154, 189;
Pelgrims, 272, 279, 302;
Santhoven, Schout, 86 en vgd.;
Seminarie generael, 20 en vgd., 144;
Sint Joriskerk. Horloge, 72;
Sint Michielsabdij, 112;
Sint-Michielsheeren, 116;
Sint-Peeters, 64;
Spanoghe, 114 en vgd.;
Stadhuis. Herstellingen, 64;
Staten van Brabant, 169;
Stevens, 78;
Tourbe, 18, 20;
Turnhout (Slag van -), 124;
Ursulinnen uit Utrecht, 27;
Vaandels, 178, 180, 185, 197, 209, 210, 281, 283, 295;
Van der Noot ingehaald, 193;
Van der Noot (Portretten van -), 45;
Van Hove, 276;
'Vijgen', 114, 145, 208;
Vuilrui, 248;
Waag, 64;
Witzustersklooster, 111.